

Godišnji izvještaj
o rezultatima aktivnosti
Institucije ombudsmena za ljudska prava
Bosne i Hercegovine za 2024. godinu

Banja Luka, mart 2025. godine

**GODIŠNJI IZVJEŠTAJ
O REZULTATIMA AKTIVNOSTI
INSTITUCIJE OMBUDSMENA ZA LJUDSKA PRAVA
BOSNE I HERCEGOVINE ZA 2024. GODINU**

Banja Luka, mart 2025. godine

Izdavač

Institucija ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine

78 000 Banja Luka/Akademika Jovana Surutke 13

e-mail: bl.ombudsmen@ombudsmen.gov.ba

www.ombudsmen.gov.ba

Autori Izvještaja

Ombudsmeni:

- Nives Jukić, dipl. iur.
- dr. Nevenko Vranješ
- dr. Jasminka Džumhur

Radna grupa:

- Nives Jukić, dipl. iur., Ombudsmen i koordinatorka Radne grupe
- Aleksandra Marin Diklić, pomoćnica Ombudsmena
- Alma Suljić, pomoćnica Ombudsmena
- Antea Jozić, pomoćnica Ombudsmena
- dr. Predrag Raosavljević, pomoćnik Ombudsmena
- Alma Mehonić Kišić, stručna savjetnica Ombudsmena

Tehnički uredio:

Dragan Perić, šef Odjela za informacione tehnologije

SADRŽAJ

I. PREDGOVOR	7
II. SAŽETAK.....	11
III. PODACI O POSTUPANJU INSTITUCIJE OMBUDSMENA ZA LJUDSKA PRAVA BOSNE I HERCEGOVINE U 2024. GODINI	24
IV. SPECIJALNI IZVJEŠTAJI OMBUDSMENA.....	26
4.1. Specijalni izvještaj o maloljetničkim brakovima	26
4.2. Specijalni izvještaj Analiza realizacije preporuka Ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine	27
4.3. Prateći izvještaj o stanju u ustanovama za smještaj osoba s intelektualnim i mentalnim teškoćama u BiH	28
4.4. Specijalni izvještaj o stanju u pojedinim policijskim upravama u Bosni i Hercegovini	28
4.5. Specijalni izvještaj u vezi sa sprečavanjem rizika apatridije na teritoriji Bosne i Hercegovine	29
V. GRAĐANSKA I POLITIČKA PRAVA.....	31
5.1. Uvod	31
5.1.1. Statistika.....	31
5.2. Pravo na pristup informacijama	32
5.2.1. Statistika.....	34
5.2.2. Zakonodavstvo	34
5.2.3. Postupanje po žalbama u skladu sa Zakonom o slobodi pristupa informacijama na nivou BiH.....	37
5.2.4. Postupanje po žalbama.....	38
5.2.5. Forma podnošenja zahtjeva.....	38
5.2.6. Neodlučivanje u zakonskom roku.....	39
5.2.7. Forma akta o odlučivanju.....	40
5.2.8. Utvrđivanje izuzetaka i provođenje testa javnog interesa.....	41
5.2.9. Informacije od javnog značaja	43
5.2.10. Dvostepenost postupka	44
5.2.11. Zahtjevi za izdavanje mišljenja.....	44
5.2.12. Zaštita ličnih podataka	45
5.2.13. Stanje u oblasti slobode pristupa informacijama na nivou institucija Bosne i Hercegovine - Godišnji izvještaj za 2024. godinu	46
5.3. Pravo na imovinu	53
5.3.1. Bespravna gradnja.....	54
5.3.2. Efikasnost nadležnih organa u ostvarivanju prava na uživanje imovine	55
5.3.3. Pravo na mirno uživanje imovine	55
5.3.4. Utjecaj eksploatacije mineralnih sirovina na imovinu.....	56
5.3.5. Regulacioni plan	56
5.3.5. Komasacija.....	57
5.3.6. Stambeni objekti kao nacionalni spomenici	57
5.3.7. Upis podataka o nekretninama.....	58
5.4. Policija.....	59
5.4.1. Neprofesionalno postupanje policijskih službenika.....	60
5.4.2. Nepostupanje policije po prijavama građana	60
5.4.3. Nadzor nad radom policijskih službenika	61
5.4.4. Pristup informacijama	61
5.4.5. Unapređenje policijskih službenika	61
5.5. Inspekcija	62
5.5.1. Blagovremeno postupanje inspeksijskih organa.....	63
5.5.2. Značaj inspeksijskog nadzora	63

5.5.3. Kadrovske slabosti inspekcijskih organa	64
5.5.4. Ravnomjerna raspodjela zadataka unutar inspekcijskih organa	65
5.6. Vladina i ministarska imenovanja	65
5.6.1. Povreda zakonskih principa tokom postupka imenovanja	66
5.6.2. Povreda principa otvorenosti i transparentnosti	66
5.6.3. Povreda prava na pravni lijek	67
5.6.4. Poništenje procedure izbora	67
5.6.5. Postupci razrješenja	68
5.7. Migracije i azil	69
5.8. Javne isprave	71
5.9. Prava povratnika	72
5.9.1. Sigurnost povratnika	72
5.9.2. Obnova imovine povratnika	73
5.9.3. Problemi povratnika zbog nemogućnosti pristupa električnoj energiji	75
5.10. Sloboda okupljanja i udruživanja	77
5.11. Sloboda medija i sigurnost novinara	77
5.12. Besplatna pravna pomoć	78
VI. PRAVOSUĐE I UPRAVA	80
6.1. Uvod	80
6.2. Pravosuđe	80
6.2.1. Statistika	81
6.2.2. Dužina trajanja postupka	81
6.2.3. Plan rješavanja predmeta	83
6.2.4. Žalba na rad sudija	84
6.2.5. Izvršenje	84
6.2.6. Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine	86
6.2.7. Tužilaštva	87
6.2.8. Advokati	88
6.2.9. Notari	88
6.2.10. Evropski sud za ljudska prava	89
6.3. Uprava	89
6.3.1. Dužina trajanja upravnog postupka	90
6.3.2. Nepostupanje drugostepenog organa po žalbi	90
6.3.3. Vođenje službenih evidencija	91
6.3.4. Pravo na korištenje javnih dobara	91
VII. EKONOMSKA, SOCIJALNA I KULTURNA PRAVA	93
7.1. Uvod	93
7.1.1. Statistika	93
7.2. Pravo na rad	94
7.2.1. Oglašavanje radnih mjesta	94
7.2.2. Plaća i naknade iz radnog odnosa	95
7.2.3. Usavršavanje za rad	95
7.2.4. Radni uslovi	96
7.2.5. Napredovanje u službi	97
7.2.6. Disciplinski postupci	98
7.2.7. Sigurnost na radu	99
7.2.8. Sindikalno organizovanje	100
7.2.9. Otkaz ugovora o radu	101
7.2.10. Nadzor nad primjenom radnih propisa	101
7.3. Penzije	102
7.3.1. Ispunjavanje uslova za penziju	103
7.3.2. Postupak odlučivanja o pravu na penziju	104

7.4. Socijalna prava	104
7.4.1. Socijalna davanja	105
7.4.2. Socijalno stanovanje	105
7.4.3. Mehanizmi nadzora osoba ovisnih o alkoholu.....	106
7.4.4. Pravo na njegu i pomoć druge osobe	106
7.5. Obrazovanje	107
7.5.1. Predškolsko obrazovanje	107
7.5.2. Osnovno obrazovanje.....	107
7.5.3. Komunikacija škola - roditelj.....	109
7.5.4. Obrazovanje i pristup tržištu rada	110
7.6. Zdravstvo.....	111
7.6.1. Liste čekanja	111
7.6.2. Refundacija troškova	112
7.6.3. Prava zaposlenih u zdravstvu	112
7.6.4. Obavezna imunizacija djece	113
7.7. Komunalne usluge.....	113
7.7.1. Pravo na pristup pitkoj vodi	114
7.7.2. Zbrinjavanje komunalnog otpada	115
7.8. Ekologija i zaštita okoliša	115
VIII. ODJEL ZA PRAĆENJE PRAVA OSOBA LIŠENIH SLOBODE	119
8.1. Uvod	119
8.1.1. Statistika.....	120
8.2. Predmeti u Odjelu za praćenje prava lica lišenih slobode.....	120
8.2.1. Smještajni kapaciteti	120
8.2.2. Žalbe na rad zavoda	121
8.2.3. Zdravstvena zaštita.....	123
8.2.4. Uslovni otpust	124
8.2.5. Vanzavodske pogodnosti	125
IX. PREVENTIVNI MEHANIZAM U BOSNI I HERCEGOVINI	126
9.1. Uvod	126
9.2. Uspostava Preventivnog mehanizma u Bosni i Hercegovini	126
9.3. Poslovi Preventivnog mehanizma i ovlasti	128
X. PRAVA DIJETETA.....	129
10.1. Uvod	129
10.1.1. Statistika.....	129
10.2. Djeca s poteškoćama u razvoju	130
10.3. Pravo na naknadu roditelju - njegovatelju.....	132
10.4. Pravo na zdravstvenu zaštitu	133
10.5. Konfliktni razvodi	135
10.6. Zabrana zloupotrebe djece u političke svrhe.....	137
10.7. Zaštita privatnosti djeteta	137
10.8. Nasilje nad djecom	137
10.9. Vršnjačko nasilje	140
10.10. Pravo na obrazovanje	142
10.11. Zabrana pušenja osobama mlađim od 18 godina	144
XI. PRAVA OSOBA S INVALIDITETOM	146
11.1. Uvod	146
11.1.1. Statistika.....	147
11.2. Smještaj osoba s intelektualnim i mentalnim teškoćama u ustanove socijalne zaštite ..	148
11.3. Rad i zapošljavanje osoba s invaliditetom	150
11.3.1. Utvrđivanje radne sposobnosti.....	151
11.4. Pristupačnost	152

11.5. Imenovanje Vijeća za osobe s invaliditetom.....	154
11.5.1. Priznavanje prava na invalidninu.....	155
XII. DISKRIMINACIJA I ZAŠTITA PRAVA NACIONALNIH I VJERSKIH MANJINA	156
12.1. Opšta razmatranja	156
12.1.1. Statistika	157
12.2. Ključna zapažanja i trendovi u godini izvještavanja.....	159
12.2.1. Govor mržnje	159
12.2.2. Diskriminacija na osnovu etničke pripadnosti.....	160
12.2.3. Diskriminacija po osnovu dobi (prava penzionera).....	162
12.2.4. Diskriminacija na osnovu seksualne orijentacije.....	164
12.2.5. Rodna diskriminacija	165
12.2.6. Mobing (posebni oblici diskriminacije).....	169
12.3. Promocija zaštite od diskriminacije	172
12.4. Prava nacionalnih i vjerskih manjina	174
XIII. SARADNJA S ORGANIMA I INSTITUCIJAMA, ORGANIZACIJAMA CIVILNOG DRUŠTVA I CIVILNIM SEKTOROM	177
13.1. Saradnja s organizacijama i institucijama u Bosni i Hercegovini.....	177
13.2. Aktivnosti na promociji ljudskih prava.....	179
13.2.1. VIII Regionalna konferencija Tijela za jednakost Jugoistočne Evrope.....	180
13.3. Pridruživanje EU	181
13.4. Saradnja s međunarodnim organizacijama i institucijama i podnesci UN komitetima .	183
13.5. Učešće u mrežama NHRI.....	186
13.6. Proces reakreditacije Institucije ombudsmena	188
13.7. Saradnja s civilnim društvom.....	189
XIV. SARADNJA S MEDIJIMA	191
14.1. Značaj medija za javnost.....	194
XV. PREPORUKE OMBUDSMENA	195
ANEKS I. PREGLED BUDŽETA ZA 2024. GODINU	223
ANEKS II. PREGLED OBAVEZA INSTITUCIJA BOSNE I HERCEGOVINE PREMA ZAKONU O SLOBODI PRISTUPA INFORMACIJAMA NA NIVOU INSTITUCIJA BOSNE I HERCEGOVINE	224
ANEKS III. TABELARNI PRIKAZ STATISTIČKIH POKAZATELJA.....	232

I. PREDGOVOR

Institucija ombudsmena za ljudska prava BiH uspostavljena je na osnovu Aneksa IV i VI Opšteg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini¹ i Zakona o ombudsmenu za ljudska prava Bosne i Hercegovine². Institucija je svoj rad započela 1996. godine. Zakonom o ombudsmenu za ljudska prava Bosne i Hercegovine u članu 1. predviđeno je da je Ombudsmen za ljudska prava Bosne i Hercegovine nezavisna institucija uspostavljena s ciljem promovisanja dobre uprave i vladavine prava, zaštite i promocije prava i sloboda fizičkih i pravnih lica, a koja s tim u vezi nadgleda aktivnosti institucija Bosne i Hercegovine, njenih entiteta i Brčko distrikta BiH. Zakonska definicija nezavisnosti proistječe iz međunarodnih obaveza koje je Institucija prihvatila i principa ustanovljenih Rezolucijom Generalne skupštine 48/134 od 20. decembra 1993. godine (u daljem tekstu: Pariski principi) Principima o zaštiti i promociji Institucije ombudsmena³ (u daljem tekstu: Venecijanski principi) i preporukama Komiteta ministara.

Potkomitet za akreditacije Globalne alijanse nezavisnih institucija za ljudska prava je dana 24.11.2017. godine Instituciju ombudsmena reakreditovao u status „A“, na period od pet godina. U septembru 2023. godine, Ombudsmeni Bosne i Hercegovine podnijeli su zahtjev Potkomitetu za periodičnu petogodišnju reakreditaciju, te su Ombudsmeni BiH u 2024. godini održali sastanak s članovima Potkomiteta povodom novog ciklusa reakreditacije Institucije⁴. Ombudsmeni BiH prisustvovali su i Godišnjem sastanku Globalne alijanse⁵, nakon kojeg je Institucija ombudsmena reakreditovana u status „A“ po treći put od GANHRI-ja, što predstavlja značajno postignuće Institucije, kako na domaćem tako i na međunarodnom planu.⁶

Ombudsmeni BiH u okviru svojih ovlaštenja i nadležnosti razmatraju predmete koji se odnose na slabo funkcionisanje ili povrede ljudskih prava i sloboda počinjene od bilo kojeg organa vlade. U skladu sa Zakonom o ombudsmenu, Institucija početkom svake kalendarske godine dostavlja Predsjedništvu Bosne i Hercegovine, Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine, Narodnoj skupštini Republike Srpske i Parlamentu Federacije Bosne i Hercegovine godišnji izvještaj o rezultatima aktivnosti Institucije u prethodnoj godini. Ovaj izvještaj ima višestruku ulogu koja se ogleda u prezentovanju svih aktivnosti koje Ombudsmeni BiH poduzimaju tokom godine, u praćenju stanja u oblasti zaštite ljudskih prava i osnovnih sloboda. Ove aktivnosti uključuju poduzimanje konkretnih pojedinačnih mjera u radu na predmetima ili sistemskih mjera sačinjavanjem specijalnih izvještaja, prezentovanje i davanje mišljenja, informisanje javnosti o povredama i kršenjima prava, prezentovanje zajedničkih aktivnosti s organizacijama civilnog društva i organima javne vlasti, podizanju svijesti o stanju u oblasti ljudskih prava na međunarodnom nivou i dr.

¹ Dejtonski sporazum usvojen 21. novembra 1995. godine i ratifikovan 14. decembra 1995. godine;

² Zakon o ombudsmenu za ljudska prava Bosne i Hercegovine, „Službeni glasnik BiH“, br: 19/02, 35/04, 32/06, 38/06, 50/08 i 61/23;

³ Koje je objavila Venecijanska komisija 2019. godine;

Dostupno na: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2019\)005-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2019)005-e)

⁴ Online sastanak održan 01.05.2024. godine;

⁵ Učešće na godišnjem sastanku Globalne alijanse nacionalnih institucija za ljudska prava (GANHRI 2024), koji se održao od 6. do 8. maja 2024. godine u Ženevi, Švicarska.

⁶ Potkomitet za akreditaciju preporučio je da se Institucija akredituje statusom „A“, ali naglašava potrebu za poduzimanje razumnih koraka da bi se poboljšala efikasnost i nezavisnost u skladu s Pariskim principima i preporukama koje je Potkomitet dao.

Pored mandata propisanih Zakonom o ombudsmenu za ljudska prava BiH, Institucija ima i dodatne mandate utvrđene zakonima u Bosni i Hercegovini i to: Zakonom o zabrani diskriminacije⁷, Zakonom o slobodi pristupa informacijama na nivou institucija Bosne i Hercegovine⁸, Zakonom o slobodi pristupa informacijama Federacije BiH⁹, Zakonom o slobodi pristupa informacijama Republike Srpske¹⁰, Zakonom o ministarskim imenovanjima, imenovanjima Vijeća ministara i drugim imenovanjima Bosne i Hercegovine¹¹, Zakonom o vladinim, ministarskim i drugim imenovanjima Federacije Bosne i Hercegovine¹² i Zakonom o vladinim, ministarskim i drugim imenovanjima Republike Srpske¹³.

Zakon o zabrani diskriminacije Bosne i Hercegovine Instituciji ombudsmena BiH osigurava status “centralne institucije nadležne za zaštitu od diskriminacije” sa zadatkom razmatranja predmeta navodne diskriminacije koju je počinilo bilo koje pravno ili fizičko lice i u bilo kojoj oblasti života. Ovaj mandat osigurava se kroz provođenje promotivnih aktivnosti, istraživanja u oblasti diskriminacije, postupanje po pojedinačnim žalbama i pokretanje postupaka *ex officio*, kao i preuzimanje aktivne uloge u prekršajnim postupcima za zaštitu od diskriminacije.

Ombudsmeni su, u skladu s članom 7. stav (2) tačka f) Zakona o zabrani diskriminacije, obavezni podnijeti godišnji, a prema potrebi i vanredne izvještaje o pojavama diskriminacije Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine, Parlamentu Federacije Bosne i Hercegovine, Narodnoj skupštini Republike Srpske i Skupštini Brčko distrikta Bosne i Hercegovine. Vođeni ekonomičnošću, Ombudsmeni izvještaj o pojavama diskriminacije dostavljaju kao zasebnu cjelinu u okviru godišnjeg izvještaja.

Odredbom člana 48. Zakona o slobodi pristupa informacijama na nivou institucija BiH propisano je da je Instituciji ombudsmena u obavezi izraditi godišnji izvještaj o stanju u oblasti slobode pristupa informacijama na nivou institucija Bosne i Hercegovine koji se dostavlja nadležnim institucijama. U skladu s članom 17. stav (8) i članom 47. istog zakona izvještaj se sačinjava na osnovu pojedinačnih godišnjih izvještaja o radu institucije BiH, koje službenici za informisanje dostavljaju Instituciji ombudsmena za ljudska prava, Vijeću ministara BiH i Parlamentarnoj skupštini BiH. Vođeni principom ekonomičnosti, Godišnji izvještaj o stanju u oblasti slobode pristupa informacijama na nivou institucija Bosne i Hercegovine dostavlja se kao zasebna cjelina u okviru Godišnjeg izvještaja o rezultatima aktivnosti Institucije ombudsmena za ljudska prava BiH za 2024. godinu.

Bosna i Hercegovina je s ciljem provođenja obaveza iz Opcionog protokola uz UN Konvenciju protiv torture i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih kazni i postupaka /Optional Protocol

⁷ Zakon o zabrani diskriminacije, „Službeni glasnik BiH“, br: 59/09 i 66/16;

⁸ Zakon o slobodi pristupa informacijama na nivou institucija Bosne i Hercegovine, „Službeni glasnik BiH“, broj 61/23;

⁹ Zakon o slobodi pristupa informacijama Federacije Bosne i Hercegovine, „Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine“, br: 32/01 i 48/11;

¹⁰ Zakon o slobodi pristupa informacijama Republike Srpske, „Službeni glasnik Republike Srpske“, broj:20/2001;

¹¹ Zakon o ministarskim imenovanjima, imenovanjima Vijeća ministara i drugim imenovanjima Bosne i Hercegovine, „Službeni glasnik BiH“, broj 37/03;

¹² Zakon o vladinim, ministarskim i drugim imenovanjima Federacije Bosne i Hercegovine, „Službene novine FBiH“, br: 12/03 i 34/04;

¹³ Zakon o vladinim, ministarskim i drugim imenovanjima Republike Srpske, „Službeni glasnik RS“, broj 41/03

to the Convention against Torture-OPCAT/ usvojila Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o ombudsmenu za ljudska prava BiH te stvorila pravni preduslov za uspostavu Preventivnog mehanizma.

Preventivni mehanizam u Bosni i Hercegovini je nezavisno preventivno tijelo, uspostavljeno u skladu s odredbama Zakona o izmjenama Zakona o ombudsmenu za ljudska prava BiH¹⁴, odnosno člana 4a. stav (1) ovog Zakona kojim je propisano da, u skladu s članom 17. Opcionog protokola uz Konvenciju protiv mučenja i drugih okrutnih, neljudskih ili ponižavajućih postupanja ili kažnjavanja¹⁵, Ombudsmeni obavljaju poslove Preventivnog mehanizma za sprečavanje torture i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih postupanja i kažnjavanja u Bosni i Hercegovini (u daljem tekstu: Preventivni mehanizam).

Ombudsmeni Bosne i Hercegovine usvojili su Pravilnik o vršenju poslova Preventivnog mehanizma za sprečavanje mučenja i drugih okrutnih, nečovječnih ili ponižavajućih postupaka i kazni u BiH¹⁶, te Metodologiju rada Preventivnog mehanizma u Bosni i Hercegovini. Ombudsmeni uspostavljaju Odjel za vršenje poslova Preventivnog mehanizma u okviru Institucije ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine. Trenutno se provode procedure za uspostavu Odjela u smislu kadrovske popunjenosti i osiguranja materijalno-tehničkih uslova.

Iako Institucija vrši različite zasebne mandate, ovaj značaj nije u potpunosti prepoznat što se posebno odražava kroz činjenicu da nisu osigurana materijalno-fnansijska sredstava, što ograničava izmjenu strukture Institucije i njen dalji razvoj.

U Instituciji trenutno radi 67 zaposlenika i tri Ombudsmena, od toga 39 diplomiranih pravnika (od toga tri su Ombudsmena) i 28 zaposlenih iz kategorije administrativnog i tehničkog osoblja, dok su Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji sistematizovana 92 radna mjesta.

Zakonom o platama u institucijama Bosne i Hercegovine¹⁷ nisu uzete u obzir specifičnosti uslova neophodnih za zapošljavanje osoblja u Instituciji ombudsmena koje bi prema Zakonu o ombudsmenu trebale imati status koji imaju zaposlenici u Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine. Ovim zakonom stavljene su van snage odredbe Zakona o ombudsmenu za ljudska prava, kao *lex specialis*, čime se direktno osporila nezavisnost Institucije kao jednog od osnovnih Pariskih principa.

¹⁴ Zakon o izmjenama Zakona o ombudsmenu za ljudska prava BiH („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“, br. 61/23);

¹⁵ Konvencija protiv mučenja i drugih okrutnih, neljudskih ili ponižavajućih postupanja ili kažnjavanja ("Službeni glasnik BiH - Međunarodni ugovori", broj 08/08);

¹⁶ „Službeni glasnik BiH“, broj 62/24;

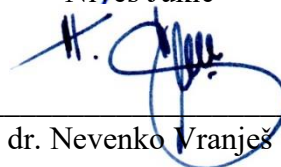
¹⁷ „Službeni glasnik BiH“, broj 50/08, 35/09, 75/09, 80/10 - odluka US, 32/12, 42/12, 50/12, 32/13, 87/13, 75/15, 88/15, 16/16, 94/16, 72/17, 25/18, 32/20, 65/20 i 59/22;

Sve izneseno, pred Instituciju ombudsmena i organe vlasti postavlja ozbiljan i zahtjevan zadatak da koordiniranim i sinhronizovanim djelovanjem stvore pretpostavke za unapređenje Institucije, kao centralnog mehanizama za zaštitu i promociju ljudskih prava.

Ombudsmeni Bosne i Hercegovine

Nives Jukić

dr. Nevenko Vranješ

dr. Jasminka Džumhur

II. SAŽETAK

Prava svakog pojedinca u Bosni i Hercegovini propisana su Ustavom Bosne i Hercegovine, konvencijama i drugim međunarodnim standardima koje je BiH potpisala, kao i zakonima. U Preambuli Ustava BiH navodi se odlučnost da se u BiH osigurava puno poštivanje međunarodnog humanitarnog prava, te opredijeljenost da se polazi od Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima, međunarodnih ugovora o građanskim i političkim te ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima, kao i Deklaracije o pravima osoba koje pripadaju nacionalnim ili etničkim, vjerskim i jezičkim manjinama, te drugih instrumenata o ljudskim pravima. Članom II Ustava BiH proklamira se da BiH i oba entiteta osiguravaju najviši nivo međunarodno priznatih ljudskih prava i osnovnih sloboda. Aneksom VI Dejtonskog sporazuma propisano je da su Ombudsmeni BiH mehanizam za zaštitu i promociju ljudskih prava. U okviru svog mandata, Ombudsmeni BiH razmatraju predmete koji se odnose na slabo funkcionisanje ili na povredu ljudskih prava počinjenu od strane bilo kojeg organa Bosne i Hercegovine, njenih entiteta i Brčko distrikta BiH. Pored ovog mandata, Ombudsmeni BiH su tijelo za ravnopravnost u skladu sa Zakonom o zabrani diskriminacije, te postupaju prema odredbama zakona o slobodi pristupa informacijama i zakona o vladinim i ministarskim imenovanjima. Predmeti se formiraju na osnovu pojedinačnih žalbi pravnih ili fizičkih lica ili *ex officio*.

U toku 2024. godine Ombudsmeni BiH su zaprimili ukupno 2.792 žalbe, dok je istovremeno završen rad u 2.690 predmeta. Institucija ombudsmena bilježi ukupno 7.087 obraćanja građana (direktni kontakti, pismeni kontakti, telefonski pozivi, elektronska pošta i pisane žalbe), a izdato je 350 preporuka u 390 predmeta.

Struktura podnesenih žalbi, u odnosu na povredu prava: povrede političkih i građanskih prava - 764 žalbe; kršenje ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava - 704 žalbe; povrede prava u pravosuđu i upravi - 652 žalbe; kršenja prava djece - 299 žalbi; diskriminacija - 196 žalbi; povrede prava lica lišenih slobode - 107 žalbi; povrede prava osoba s invaliditetom - 60 žalbi i povrede prava nacionalnih, vjerskih i drugih manjina - 10 žalbi. U izvještajnom periodu Ombudsmeni BiH izdali su 350 preporuka u 390 predmeta.

Odjel za praćenje ostvarivanja političkih i građanskih prava: Tokom 2024. godine, registrovao je 764 žalbe. Iz ranijih godina preneseno je 477, tako da je u radu bilo ukupno 1.241 predmet. Okončan je rad u 728 predmeta.

Prema razmatranim povredama prava, u oblasti političkih i građanskih prava, broj žalbi je sljedeći: pristup informacijama - 241, policija - 160, vladina i ministarska imenovanja - 72, imovinskopравни odnosi - 135, inspekcije - 85, besplatna pravna pomoć - 2, javne isprave - 11, migracije i azil - 23, ratna šteta - 6, mediji i sloboda informisanja - 9, predmeti korupcije - 6, vjerske slobode i religija - 7 i sloboda okupljanja - 4.

U ovoj oblasti upućeno je 165 preporuka, od čega najveći broj zbog nepostupanja javnih organa po odredbama zakona o slobodi pristupa informacijama - 82, kršenja principa utvrđenih zakonima o vladinim, ministarskim i drugim imenovanjima - 35, inspeksijskim organima zbog propuštanja radnji iz okvira inspeksijskog nadzora - 22, policijskim organima - 14, zbog neefikasnog

postupanja organa uprave u postupcima imovinskopravne prirode - 9, entitetskim i lokalnim organima vlasti radi zaštite prava i imovine povratnika - 2.

U pogledu **imovinskopравnih pitanja** građani se obraćaju žalbama u slučajevima kada nepostupanje nadležnih organa, u skladu s pozitivnim zakonskim propisima i principima dobre uprave, utiče na uživanje njihovih građanskih, imovinskih prava usljed: bespravne gradnje, povrede prava na pristup imovini, neinformisanosti o mogućnosti oduzimanja imovine zbog vođenja projekata od javnog interesa, neprovođenja utvrđenih regulacionih planova, povrede prava na mirno uživanje imovine zbog činjenice da je nekretnina u kojoj žive proglašena nacionalnim spomenikom, postupaka komasacije, nemogućnosti raspolaganja novčanim sredstvima deponovanim kod banke, kao i radi postupaka izmjene podataka u katastru nekretnina, odnosno javnog izlaganja podataka o nekretninama.

Ombudsmeni BiH ističu problematiku bespravne gradnje koja za posljedice ima ugrožavanje postojećih stambenih objekata, odnosno, povredu prava na mirno uživanje imovine građana. U postupcima koje građani pokrenu radi zaštite svojih prava uočene su slabosti javne uprave koje se odnose na: neblagovremeno postupanje po zahtjevima građana, dugotrajnost postupaka, neefikasnost i neblagovremenost mehanizama koji su dužni osigurati provođenje propisa kojima se regulišu prava i obaveze u postupku gradnje nekretnina, prevashodno inspekcije. Građani su prinuđeni koristiti pravnu mogućnost pokretanja sudskih postupaka, koji s obzirom na prirodu predmeta spora mogu biti složeni, dugotrajni i finansijski iscrpljujući. Poseban problem jeste dinamika uklanjanja bespravno sagrađenih objekata.

Ombudsmeni BiH su uputili 14 preporuka policijskim organima i ukazali na obavezu postupanja u skladu s pozitivnim zakonskim propisima i međunarodnim standardima ljudskih prava, a u predmetima u kojima su žalitelji bili pripadnici policije preporučeno je preispitivanje pravnih akata o proceduri unapređenja policijskih službenika i internog premještanja. Ombudsmeni ukazuju da je potrebno provesti sveobuhvatnu analizu načina rada, efikasnosti i nezavisnosti uspostavljenih mehanizama nadzora nad radom policijskih službenika kako bi obraćanja građana, pritužbe imale suštinskog efekta.

Inspekcija: U 2024. godini zaprimljeno je 85 žalbi, što je za 4 žalbe više nego u 2023, a žalbe su izjavljene zbog neprovođenja inspeksijskog nadzora i nepoduzimanja radnji i mjera iz okvira nadležnosti inspeksijskih organa.

U 22 predmeta izdate su preporuke koje se odnose na izostanak inspeksijskog nadzora, neblagovremeno postupanje inspeksijskih organa, kadrovske slabosti inspeksijskih organa i neravnomjernu raspodjelu radnih zadataka, nepostupanje u skladu s odredbama pozitivnog zakonodavstva kojima su propisani obuhvat, sadržaj i forma nadzora, prava i dužnosti inspektora, delegacije nadležnosti itd.

Ombudsmeni BiH upoznati su sa problemom nedostatka stručnih kadrova, uglavnom urbanističko – građevinskih inspektora, s čime se pojedine opštine/gradovi na području Bosne i Hercegovine suočavaju. Činjenica da jedinica lokalne samouprave nema zaposlenog inspektora određene struke ne smije uticati na mogućnost građana da zaštite svoja prava. Ukoliko organi vlasti

nisu u stanju osigurati nadzor nad provođenjem propisa, samo regulisanje bilo koje oblasti je suštinski bez efekta.

Vladina i ministarska imenovanja: Tokom 2024. godine Ombudsmeni BiH razmatrali su 72 prigovora, a u 35 predmeta upućena je preporuka. Prigovori su izjavljeni zbog kršenja principa prilikom provođenja postupaka imenovanja i razrješenja članova upravnih i nadzornih odbora u javnim preduzećima i javnim ustanovama, komisija koje djeluju u okviru zakonodavnih organa, nepostupanja po odredbama kojima je definisan sam postupak provođenja procedure i odlučivanja o izboru najboljeg kandidata, kao i povrede prava na pravni lijek i prava na informisanost o rezultatima provedenog postupka. Ombudsmeni su u preporukama upućenim odgovornim javnim organima ukazali na obavezu postupanja u skladu s pozitivnim zakonskim propisima i preporučili da se sva javna imenovanja obavljaju transparentno, na zakonit način, u skladu sa svim važećim pravilima, propisima i zakonima, da se provedu po principu izbora na osnovu kvaliteta, putem dobro informisanog izbora osoba, koja po svojim sposobnostima, iskustvu i kvalitetom odgovaraju potrebi regulisanog organa, da se u postupku izbora osigura i princip pravičnosti, te onemogućiti svaka zloupotreba prava stranaka. Razmatrano je više prigovora iz kojih je vidljivo da je pokrenuta procedura izbora, proveden pravno - formalni dio, ali konačno imenovanje nije izvršeno, bez utemeljenog razloga koji takav postupak čine opravdanim, stoga ističu da svaka selektivna primjena propisa dovodi u sumnju objektivnost i nepristrasnost tokom izbora.

Zaprimljene su i žalbe zbog odluka izvršne vlasti o razrješenju imenovanih osoba u regulisanom organu prije isteka mandata, zbog čega Ombudsmeni ponovno naglašavaju potrebu za preispitivanjem postojećeg zakonodavnog okvira koji reguliše pitanje vladinih, ministarskih i drugih imenovanja i skreću pažnju na kršenje Zakona.

Migracije i azil: Ombudsmeni su tokom 2024. godine razmatrali 23 predmeta vezana za prava stranih državljana, za 12 više nego u 2023. godini. Razmatrana su obraćanja zbog prava boravka stranaca u Bosni i Hercegovini, nemogućnost ostvarivanja prava stranog državljanina u diplomatsko-konzularnom predstavništvu Bosne i Hercegovine u inostranstvu, pravo na boravak u ustanovi za prihvrat i smještaj stranaca, statusa maloljetnih migranata bez pratnje, povrede prava stranih državljana na efikasan pravni lijek u postupku stavljanja pod nadzor nemogućnosti iskazivanja namjere za azil.

Prema Informaciji Ministarstva sigurnosti o stanju u oblasti migracija u Bosni i Hercegovini za devet mjeseci 2024. godine upućenoj Vijeću ministara Bosne i Hercegovine i dalje je prisutan problem neregularnih migracija¹⁸, koje zahtijevaju veliku uključenost državnih službi, imajući u vidu procedure koje moraju provesti.

Javne isprave: tokom 2024. godine Instituciji ombudsmena izjavljeno je 11 žalbi koje su u vezi s javnim ispravama, što je za 2 više u odnosu na prethodnu godinu, i upućena je jedna preporuka.

¹⁸ Prilikom izrade Specijalnog izvještaja o stanju u oblasti migracija u Bosni i Hercegovini Ombudsmeni Bosne i Hercegovine su za najveći broj stranih državljana koji su bili predmet analize usvojili termin neregularni migranti jer se, prema informacijama odgovornih organa, u većini slučajeva radi o stranim državljanima koji su u Bosnu i Hercegovinu ušli ili ulaze bez ikakvih identifikacionih dokumenata, na mjestima koja nisu predviđena za prelazak državne granice, što predstavlja kršenje pravnih propisa Bosne i Hercegovine i nije u skladu s procedurama nadležnih organa u Bosni i Hercegovini u pogledu ulaska stranaca u zemlju.

Žalbe su izjavljene zbog postupanja nadležnih organa u postupcima za izdavanje ličnih dokumenata, uvjerenja iz matične evidencije i putnih isprava, problema u proceduri stjecanja državljanstva Bosne i Hercegovine, nepravilnosti u biračkom spiskovima, problema kod zamjene inostranih vozačkih dozvola za bosanskohercegovačke dozvole.

Prava povratnika: Ombudsmeni BiH su po službenoj dužnosti pokrenuli istrage po saznanjima iz sredstava informisanja da je na bilo koji način ugrožena sigurnost i integritet povratnika.

Ombudsmeni BiH, djelujući u okviru svojih nadležnosti, pozivaju nadležne organe da, prije svega, posebnu pažnju posvete sigurnosti povratnika u njihovim mjestima stanovanja i poduzmu sve neophodne mjere kako bi se prevenirali eventualni napadi na povratnike, efikasno proveli postupci utvrđivanja odgovornosti u slučaju napada na povratnike i osiguralo uživanje ljudskih prava povratnika bez diskriminacije.

U 2024. godini zaprimljeno je 6 predmeta vezanih za pitanje ratne štete na imovini žalitelja, a upućene su 2 preporuke. Povratnici koji se upuštaju u postupke ostvarivanja prava za pomoć pri obnovi stambenog objekta suočavaju se s više problema. Prije svega sa složenom upravnom procedurom vezanom za dodjelu donatorskih sredstava, koja često uključuje različite nivoe vlasti, što sa poteškoćom isprate, nedostatkom novčanih sredstava za obnovu a nakon obnove i sa nemogućnošću da priključe stambeni objekat na elektrodistributivnu mrežu.

Ombudsmeni BiH smatraju poražavajućim podatak da u Bosni i Hercegovini i dalje 100.000 ljudi čeka na pomoć u stambenom zbrinjavanju,¹⁹ imajući u vidu protek vremena od 30 godina od okončanja ratnih dejstava. Organi vlasti trebaju poduzeti dodatne napore kako bi se povratnicima pružila pomoć u obnovi stambenih objekata, zbog čega moraju iznaći i preispitati sve pravne i finansijske mogućnosti kako bi se iznašla odgovarajuća rješenja. Problem pristupa električnoj energiji dodatno pogađa povratnike. Ombudsmeni naglašavaju da ostvarivanje prava na elektrifikaciju domaćinstava nije nikakva privilegija, nego osnovni i polazni uslov svakog održivog povratka ili života uopšte bilo koje zajednice, pogotovo imajući u vidu činjenicu da su povratnička domaćinstva u konkretnim naseljima imala priključak na električnu mrežu. Nedostatak osnovnih uslova za život utječe na minimalan standard života i mogućnost opstanka na povratničkom području.

Sloboda okupljanja i udruživanja: Tokom 2024. godine evidentirana su četiri postupka koji se odnose na slobodu okupljanja i udruživanja. Evidentirane su žalbe građana zbog privremene izmjene režima saobraćaja usljed javnih događanja. Ombudsmeni čine nespornim da organizacija sportskih i kulturnih događaja, protesta, memorijalnih obilježavanja, događaja značajnih za obogaćivanje i promociju turističke ponude i ostalih oblika javnog okupljanja na saobraćajnim površinama može zahtijevati izmjenu režima saobraćaja kako bi se osigurala uspješna organizacija događanja, ali nadležna ministarstva imaju odgovornost uspostaviti saobraćajni režim na način koji u najmanjoj mjeri utječe na svakodnevno kretanje građana.

¹⁹ Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine, akt broj: 06-12-1-2072- 4/24/NDG od 10.12.2024. godine;

Instituciji ombudsmena često se obraćaju članovi udruženja građana zbog problema u odnosima članova unutar samog udruženja, korištenja ili uskraćivanja određenih prava članova, utvrđivanja disciplinske odgovornosti i dr. Prisutnost problema zbog kojih se predstavnici udruženja obraćaju Instituciji zahtijevaju jedno šire istraživanje s ciljem sagledavanja uzroka takvog stanja.

Sloboda medija i sigurnost novinara: Tokom 2024. godine zaprimljeno je devet žalbi koje se odnose na: vršenje političkog pritiska na medijske kuće, nejednak tretman i uskraćivanje informacija medijima, zahtjev za javno obraćanje zbog sigurnosti novinara, te žalbe građana zbog objava na pojedinim portalima. Ombudsmeni BiH podsjećaju na značajnu ulogu novinara od kojih se očekuje da istražuju i predočavaju javnosti informacije zasnovane na provjerljivim činjenicama, ukazuju na zloupotrebe svih organa vlasti, kršenja prava i sloboda počinjenih od strane svih aktera u jednom društvu, uključujući neetična postupanja i kršenje ljudskog dostojanstva.

Kroz svoj rad, novinari aktueliziraju pitanja i probleme s kojima se suočava jedno društvo, doprinose otvaranju debate i kreiraju mogućnosti da svi akteri izraze svoj stav o čemu upoznaju javnost, doprinoseći nivou demokratske i izgradnji društva koje toleriše i prihvata druge stavove i uvjerenja. Ostvarenje navedene društvene uloge novinara moguće je očekivati ukoliko je njihov status u društvu uređen i zagaranтовано im je uživanje osnovnih prava i sloboda, prevashodno pravo na sigurnost.

Nasilje, uznemiravanje i zastrašivanje novinara mogu dovesti do gušenja slobode medija i slobode izražavanja. Ombudsmeni napominju da profesionalne obaveze koje imaju novinari, važnost njihovog rada i očekivanja javnosti ne smiju umanjiti značaj etike u toj profesiji.

Besplatna pravna pomoć: U 2024. godini ombudsmeni su postupali po dvije žalbe zbog povrede prava na pravnu pomoć i uputili jednu preporuku.

Besplatna pravna pomoć je oblik ostvarivanja prava fizičkog lica na pravično suđenje i jednak pristup pravdi pred sudom i drugim organima, čije troškove u cijelosti, ili djelimično snosi nadležni organ za pružanje besplatne pravne pomoći. Radi se o mehanizmu kod kojeg se država odriče svih ili dijela izvornih javnih prihoda (sudskih ili administrativnih taksi), preuzima teret snošenja (potpunog ili djelimičnog) troška poduzetih procesnih radnji, potom osigurava pružanje pravnih savjeta i angažman kvalificiranog pravnog savjetnika.

Pravo na pristup informacijama: Institucija ombudsmena za ljudska prava BiH pravo na pristup informacijama razmatra u okviru Odjela za praćenje ostvarivanja političkih i građanskih prava, u kategoriji medija i slobode informisanja i pristupa informacijama. U toku 2024. godine zaprimljena je 241 žalba koja se odnosi na pristup informacijama.

Zaprimljene žalbe ukazuju da se u većini slučajeva građani Instituciji obraćaju shodno zakonima o slobodi pristupa informacijama na nivou entiteta, a veoma mali broj žalbi na osnovu Zakona o slobodi pristupa informacijama na nivou institucija BiH.

Kao u prethodnim godinama, najčešći osnov za obraćanje Instituciji odnosio se na nedonošenje odluka po podnesenom zahtjevu za pristup informacijama, odlučivanje nakon isteka zakonskog

roka, nepostupanje drugostepenog organa po prigovoru, odbijanje pristupa informacijama, neadekvatno utvrđivanje izuzetaka i provođenje testa javnog interesa i kršenje prava dvostepenosti postupka.

U oblasti pravosuđa: Zaprimljeno je 280 žalbi. Najčešći osnov za obraćanje odnosio se na dužinu trajanja postupka gdje je registrovano 50 žalbi, izvršenje presuda 32 žalbe, žalbe na rad sudija 17 žalbi, žalbe koje su se odnosile na Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine 8 žalbi, te žalbe koje se odnose na ostale povrede prava vezane za postupanje sudova 173 žalbe. Institucija ombudsmena u oblasti pravosuđa izdala je 14 preporuka. Preporuke su se odnosile na vođenje sudskog postupka i donošenje sudskih odluka, donošenje odluke po prigovoru izvršenika, poduzimanje procesnih radnji u izvršnom postupku, osiguravanje efikasne primjene člana 6. Evropske konvencije. Najveći broj žalbi u oblasti pravosuđa, kao i prethodnih godina, odnosio se na povredu prava na pravično suđenje, odnosno dužinu trajanja postupka.

U oblasti uprave: Tokom 2024. godine Ombudsmeni BiH zaprimili su 263 žalbe koje su se odnosile na povrede prava na dobru upravu, a u 50 predmeta je upućena preporuka. Zaprimljene žalbe i upućene preporuke odnose se na dužinu upravnog postupka, nepostupanje drugostepenih organa uprave po žalbama, povrede u postupcima izdavanja uvjerenja iz službene evidencije, te povrede prava na korištenje javnih dobara. Određen broj predmeta i upućenih preporuka iz ove oblasti odnosi se na postupanje inspeksijskih organa, kao posebnih organa uprave, a koji su obrađeni u poglavlju Inspekcije.

Uprava predstavlja neposredno sredstvo za ostvarivanje prava i obaveza građana. Javna uprava se stara o društvenoj zajednici u cjelini, odnosno ostvarivanju i zaštiti njenog opšteg ili javnog interesa, a što podrazumijeva i institucionalno ostvarivanje prava, obaveza i pravnih interesa njenih građana, pravnih osoba i organizacija. Uprava je djelatnost koja, u skladu sa zakonom, pomaže, podstiče, ovlašćuje, potvrđuje i dodjeljuje, ali isto tako i zabranjuje, naređuje i ograničava prava građana i ostalih učesnika upravnopravnih odnosa. Organ koji vodi upravni postupak je dužan osigurati uspješno i kvalitetno ostvarivanje i zaštitu prava i pravnih interesa fizičkih i pravnih osoba i drugih stranaka. Postupak se treba voditi brzo i sa što manje troškova i gubitka vremena za stranku i druge osobe koje učestvuju u postupku, ali tako da se pribavi sve što je potrebno za pravilno utvrđivanje činjeničnog stanja i za donošenje zakonitog i pravilnog rješenja.

Odjel za praćenje ostvarivanja ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava: U 2024. godini zaprimio je 704 žalbe. Zaprimljene žalbe su se u najvećem broju odnosile na povrede prava iz radnih odnosa - 242, na penzije - 139, komunalne usluge - 156, socijalnu zaštitu - 57, zdravstvo - 56, obrazovanje - 41, ekologiju i zaštitu okoliša - 17. Odjel je uputio 63 preporuke u 69 predmeta, od kojih se 28 preporuka odnosi na povrede iz radnih odnosa.

Upućene preporuke u oblasti *radnih odnosa* odnosile su se na definisanje postupka provođenja javnog oglašavanja upražnjenih radnih mjesta, usklađivanje koeficijenata u državnoj službi, razmatranje zahtjeva za promjenu radnog mjesta radi usavršavanja, poduzimanja aktivnosti radi narušenih radnih odnosa, mobinga na radu, okončavanje disciplinskih postupaka, osiguravanje zaštite na radu, te preporuke upućene radi otkaza ugovora o radu. Formulacija „pravo na rad“ ne znači da država pojedincu mora naći posao ili osigurati plaću koju želi, nego da država mora donijeti propise koji postavljaju sigurnosne i zdravstvene standarde rada u svim sektorima,

poštenu plaću za obavljeni posao i pravo radnika na sindikalno organizovanje. Država treba učiniti sve da smanji nezaposlenost.

Po *povredama prava iz penzijskog osiguranja* Ombudsmeni BiH su zaprimili 139 žalbi, te izdali 9 preporuka. Upućene preporuke odnosile su se na pitanja ostvarivanja prava na penziju, srazmjerne penzije, neuplatu doprinosa od strane poslodavaca, pitanja pretplate penzija.

Ombudsmeni BiH su 2021. godine otvorili postupak po službenoj dužnosti, a u vezi s odredbama Zakona o izvršnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine i Zakona o izvršnom postupku Republike Srpske i provođenja postupka prinudne ovrhe na jednoj polovini penzije, te Federalnom ministarstvu pravde i Ministarstvu pravde Republike Srpske uputili Inicijativu²⁰ za izmjenu zakona, na način da se ovrha može sprovesti najviše do iznosa jedne četvrtine penzije. Ministarstvo pravde RS je dostavilo odgovor²¹ u kojem se, između ostalog, navodi: „*Mišljenja smo da je Inicijativa opravdana i obavještavamo Vas da će Ministarstvo pravde Republike Srpske kao obrađivač Zakona o izvršnom postupku, prilikom sljedećih izmjena i dopuna Zakona, razmotriti predmetne prijedloge.*“ 14.10.2024. godine Ombudsmeni BiH su zaprimili informaciju Federalnog ministarstva pravde da je Ministarstvo uputilo Vladi FBiH Nacrt Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o izvršnom postupku FBiH kojim je inicijativa Ombudsmena BiH u cijelosti implementirana.

Ombudsmeni BiH su 2021. godine uputili Inicijativu²² za izmjenu člana 147. stav (1) Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju FBiH²³ koja se odnosi na snošenje pogrebnih troškova u slučaju kada osiguranik živi u BiH, ali izvan teritorija Federacije BiH. Početkom 2025. godine su objavljene izmjene Pravilnika o naknadi troškova u slučaju smrti korisnika penzije. Brisan je član 2. koji je bio diskriminirajući, a u kojem je stajalo da pravo na snošenje pogrebnih troškova imaju porodice penzionera koji su živjeli na području FBiH i Brčko distrikta BiH. Izmjenama pravo na posmrtnine imaju i porodice penzionera koji su živjeli u Republici Srpskoj, a penziju su primali putem Federalnog zavoda za penzijsko i invalidsko osiguranje.

Po *povredama prava iz socijalnih odnosa* Odjel je registrovao 57 žalbi, a izdano je 7 preporuka. Upućene preporuke se odnose na ostvarivanje prava na socijalnu pomoć, pitanje socijalnog stanovanja, postupanje institucija kada je domaćinstvo suočeno s porocima člana porodice, ostvarivanje prava na njegu i pomoć člana porodice. Ombudsmeni BiH registruju predmete koji se odnose na probleme pri ostvarivanju prava na jednokratnu pomoć, u kojim slučajevima nije uvijek odgovornost na organima naznačenim u žalbi jer se tražitelji socijalne pomoći obraćaju nenadležnim organima.

U *oblasti obrazovanja*, registrovan je 41 predmet, a izdate su četiri preporuke. Upućene preporuke odnosile su se na ostvarivanje prava na predškolski odgoj i obrazovanje, uspostavljanje komunikacije na relaciji škola - roditelj²⁴, provođenje disciplinskih postupaka. Ombudsmeni BiH žele naglasiti da: „*(...) pravo na obrazovanje je djelotvorno samo ako osoba kojoj se to pravo*

²⁰ Ž-BR-08-117/21, preporuka broj: P-21/23;

²¹ Odgovor na preporuku broj: 08.030/020-395/23 od 2.3.2023. godine;

²² Ž-BL-04-289/21, preporuka broj: P-156/21;

²³ „Službene novine Federacije BiH“, broj: 3/2018, 93/2019 - odluka US;

²⁴ Ž-BR-04-288/23, preporuka broj: P-86/24;

osigurava, osim same mogućnosti obrazovanja, dobije i mogućnost da iz svoga obrazovanja ostvari određenu korist (...) ²⁵.

Odjel za praćenje ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava je registrovao 56 predmeta iz *oblasti zdravstvene zaštite*, dok su u tri predmeta izdate preporuke. Upućene preporuke odnosile su se na refundaciju troškova nakon liječenja, ostvarivanje prava zaposlenih u zdravstvu, te usklađivanje odredbi o obrazovanju s odredbama zakona o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti.

Ombudsmeni BiH registruju značajan broj predmeta koji se odnose na *komunalne usluge*. U 2024. godini zaprimljeno 156 žalbi, izdato je 11 preporuka. Preporuke su se odnosile na povredu prava na pristup pitkoj vodi, što se odnosi na prekide u isporuci²⁶, kao i isključenja s vodovodne mreže radi neplaćenih računa, sanaciju vodovodne infrastrukture²⁷, isključivanje kupaca s energetske mreže, zbrinjavanje komunalnog otpada.

Ombudsmeni BiH su razmatrali 17 žalbi koje se odnose na pitanja *ekologije i zaštite okoliša* a upućeno je 7 preporuka, koje su se odnosile na ostvarivanje prava na zdrav okoliš, očuvanje nasada Hrasta lužnjaka i Crne topole.

U Odjeljenju za praćenje ostvarivanja prava osoba lišenih slobode: Tokom 2024. godine zaprimljeno je 107 žalbi, što predstavlja povećanje u odnosu na 2023. godinu za 21 žalbu. Upućeno je 8 preporuka koje su se odnosile na poboljšanje smještajnih kapaciteta kazneno-popravnih zavoda (izgradnja i sanacija) u Bihaću i Zenici, na ubrzanje krivičnog postupka i na dodatni oprez prilikom hospitalizacije pritvorenika i zatvorenika. Ombudsmeni BiH nastoje svojim djelovanjem unaprijediti mehanizme zaštite ljudskih prava osoba lišenih slobode kako bi se, između ostalog, olakšala reintegracija pritvorenika i zatvorenika u zajednici, uskladili zakoni i dobre prakse s međunarodnim standardima i u krajnjoj liniji u što većoj mjeri osigurali pravičan i human tretman osoba lišenih slobode.

Uspostava Preventivnog mehanizma u Bosni i Hercegovini: Preventivni mehanizam u Bosni i Hercegovini je nezavisno preventivno tijelo, uspostavljeno u skladu s odredbama Zakona o izmjenama Zakona o ombudsmenu za ljudska prava BiH²⁸, odnosno člana 4a. stav (1) ovog zakona kojim je propisano da, u skladu s članom 17. Fakultativnog protokola uz Konvenciju protiv mučenja i drugih okrutnih, neljudskih ili ponižavajućih postupanja ili kažnjavanja,²⁹ Ombudsmeni BiH obavljaju poslove Preventivnog mehanizma za sprečavanje torture i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih postupanja i kažnjavanja u Bosni i Hercegovini (u daljem tekstu: Preventivni mehanizam).

²⁵ Odluka Komisije za ljudska prava pri Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine, broj CH/03/14950 od 19.02.2006. godine, stavovi 164. i 169.

²⁶ Ž-BL-04-227/24, preporuka broj: P-196/24;

²⁷ Ž-BL-04-56/23, preporuka broj: P-207/23;

²⁸ Zakon o izmjenama Zakona o ombudsmenu za ljudska prava BiH („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“, br. 61/23);

²⁹ Konvencija protiv mučenja i drugih okrutnih, neljudskih ili ponižavajućih postupanja ili kažnjavanja ("Službeni glasnik BiH - Međunarodni ugovori", broj 08/08);

Ombudsmeni BiH su usvojili Pravilnik o vršenju poslova Preventivnog mehanizma za sprečavanje mučenja i drugih okrutnih, nečovječnih ili ponižavajućih postupaka i kazni u BiH³⁰ kojim se propisuju ovlaštenja i nadležnosti Ombudsmena u vršenju poslova Preventivnog mehanizma, godišnji plan aktivnosti, način izvještavanja, zaposlenici, postupak izbora stručnih osoba i organizacija civilnog društva, metodologija rada, način rada nezavisnih stručnih osoba i predstavnika organizacija civilnog društva, čuvanje službene tajne.

Usvojena je Metodologija rada Preventivnog mehanizma, koja predstavlja operativni dokument sa smjernicama za postupanje prilikom organizovanja i obavljanja posjeta ustanova u kojima se nalaze lica lišena slobode, navode principi djelovanja Preventivnog mehanizma, obaveze i prava, odnos institucija/ustanova prema istom, način prikupljanja informacija o zlostavljanju ili drugom obliku kršenja ljudskih prava, vanredne situacije koje mogu nastupiti tokom posjete Preventivnog mehanizma, evaluacija posjeta, kodeks članova tima Preventivnog mehanizma u BiH, te kao dodatak matrice za (pr)ocjenu stanja u policijskim agencijama i (pr)ocjenu stanja u zatvorskim ustanovama.

Nakon ispunjenja finansijskih pretpostavki Ombudsmeni su započeli s uspostavom Odjela za vršenje poslova Preventivnog mehanizma u okviru Institucije ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine u smislu materijalno-tehničke opremljenosti i kadrovske popunjenosti. U vremenu izrade ovog godišnjeg izvještaja provedena je konkursna procedura i izvršen prijem prvih kadrova u Odjel za vršenje poslova Preventivnog mehanizma, koji će od marta 2025. godine započeti sa svojim radom.

Odjeljenje za praćenje ostvarivanja prava djece: Ombudsmeni BiH ukazuju da se prava djeteta i dalje ozbiljno i redovno ugrožavaju i krše. Djeca su i dalje žrtve različitih oblika nasilja i izložena su socio-ekonomskoj isključenosti i diskriminaciji. Tokom 2024. godine u Odjelu za praćenje ostvarivanja prava djece zaprimljeno je 299 žalbi, što predstavlja povećanje za 68 žalbi u odnosu na 2023. godinu. Povećanje broja žalbi zasigurno ukazuje na brojne izazove s kojima će se i djeca i roditelji, a i društvo u cjelini, susretati u budućnosti. Upućene su 24 preporuke koje su odnosile na kršenje i ugrožavanje prava djeteta u oblasti obrazovanja, socijalne i zdravstvene zaštite.

Tokom 2024. godine zaprimljen je veći broj žalbi koji se tiče prava djece s poteškoćama u razvoju u ostvarivanju prava na obrazovanje, ali i u ostvarivanju drugih prava. Bez obzira na manje pomake, nema dovoljno razumijevanja za osobe s invaliditetom. Krajnje je vrijeme da se normativno uredi i definišu pitanja angažovanja asistenata u nastavi. Dnevni centri uspostavljeni u lokalnim zajednicama imaju ograničene prostorne, kadrovske i finansijske resurse koji utiču na njihov rad. Nesporno potreba za dnevnim centrima postoji, ali je i jasno da se moraju unaprijediti i usaglasiti normativi i standardi za njihov rad s postojećim prilikama i troškovima.

Po pitanju zdravstvene zaštite, Ombudsmeni BiH godinama zagovaraju jedino rješenje koje bi bilo u potpunosti u skladu sa UN Konvencijom o pravima djeteta – besplatnu i bezuslovnu zdravstvenu zaštitu za svu djecu. U dijelu koji se tiče zdravstvene zaštite djece, ukazuje se i na potrebu za osiguranje dovoljnog broja stručnjaka za mentalno zdravlje djece koji trebaju pružiti djeci pomoć

³⁰ Pravilnik o vršenju poslova Preventivnog mehanizma za sprečavanje mučenja i drugih okrutnih, nečovječnih ili ponižavajućih postupaka i kazni u BiH („Službeni glasnik BiH“, 62/24);

i podršku u teškim situacijama povodom uznemiravajućih događaja u bližoj i široj okolini, posebno u manjim sredinama koje se bore s nedostatkom resursa. Posebno je uočen problem smještaja i liječenja djece s poremećajima u ponašanju i ozbiljnim psihičkim i psihijatrijskim dijagnozama koja se već nalaze u ustanovama socijalne zaštite.

Ombudsmeni BiH i dalje uočavaju višestruke povrede prava djeteta u postupcima razvoda braka ili prekida vanbračne zajednice, povjeravanja djeteta jednom od roditelja, uređenja viđanja djeteta i roditelja s kojim ne živi, osiguranja prava djeteta na izdržavanje, na putnu ispravu, na liječenje itd. Brojni problemi s kojima se susreću roditelji u svojoj komunikaciji odražavaju se neposredno na djecu i ostvarivanje njihovih prava.

Nadležni organi svih nivoa vlasti trebali bi imati za cilj smanjenje nasilja u porodici, školi, zajednici i digitalnom prostoru. Ombudsmeni BiH pomno prate usklađivanje krivičnog zakonodavstva s međunarodnim konvencijama u Republici Srpskoj, Federaciji BiH i Brčko distriktu BiH u oblasti zaštite prava djeteta i zaštite žena.

U prevenciju i sprečavanje vršnjačkog nasilja mora se uključiti cjelokupno društvo i samo stručni nastavnici i edukovani roditelji i djeca mogu osigurati da ne dolazi do nasilja među vršnjacima. Vršnjačko nasilje poprima mnoge oblike, a predmeti u Instituciji ombudsmena ukazuju na to da ga i djeca i roditelji doživljavaju na različite načine, jer se drugačije definišu granice prihvatljivog ponašanja.

Odjel za praćenje ostvarivanja prava osoba s invaliditetom: Osobe s invaliditetom i dalje predstavljaju jednu od najranjivijih grupa društva. Ombudsmeni BiH ukazuju da i dalje postoje ozbiljni izazovi koje je potrebno adresirati u pogledu zapošljavanja, pristupa obrazovanju, zdravstvenoj zaštiti, društvenoj inkluziji i zaštiti, kao i socijalnoj pomoći osoba s invaliditetom.

Tokom 2024. godine, Odjel za praćenje ostvarivanja prava osoba s invaliditetom zaprimio je 63 žalbe. Navedena statistika ne odražava nužno stvarno stanje povreda prava u ovoj oblasti, s obzirom da se u velikom broju predmeta u Odjelu za praćenje ostvarivanja prava osoba s invaliditetom ukazuje i na druge povrede prava kao što su prava djece, građanska prava, ekonomska i socijalna prava, diskriminacija i dr. i ovaj broj može biti znatno veći.

Ombudsmeni BiH su u 2024. godini pratili aktivnosti s ciljem imenovanja Vijeća za osobe s invaliditetom. Vijeće za osobe s invaliditetom osnovano je i neophodno da se uključi u sve relevantne procese.

Institucija ombudsmena je u toku 2024. godine izdala Prateći izvještaj o stanju u ustanovama u kojima su smještene osobe s intelektualnim i mentalnim poteškoćama u BiH. Cilj istraživanja je kvantitativno i kvalitativno sagledati stanje u oblasti institucionalnog zbrinjavanja osoba s intelektualnim i mentalnim teškoćama u BiH i usklađenost relevantnih zakona i dokumenata s međunarodnim standardima ljudskih prava, te na osnovu dobivenih rezultata istraživanja sačiniti preporuke u svrhu unapređenja stanja. U sklopu Pratećeg izvještaja, Ombudsmeni BiH uputili su preporuke nadležnim institucijama svih nivoa vlasti u Bosni i Hercegovini. Preporučeno je i da svi subjekti intenziviraju napore na implementaciji preporuka iz Mišljenja o napretku i preporuka UN-ovog komiteta i Univerzalnog periodičnog pregleda, te da koordinacija treba biti usmjerena i na to

da se konačno implementira Presuda Evropskog suda za ljudska prava u slučaju Hadžimejlić i drugi.

Diskriminacija: U godini izvještavanja u Odjelu za eliminaciju svih oblika diskriminacije registrovano je 196 predmeta diskriminacije što predstavlja blago povećanje od 9 predmeta u odnosu na prethodnu godinu. Upućeno je 48 preporuka koje se odnose na mobing (12), diskriminaciju po osnovu nacionalnog i socijalnog porijekla (2), po osnovu političkog i drugog uvjerenja (2) obrazovanja (4), po osnovu etničke pripadnosti (3), po osnovu rodnog identiteta (1), kao i diskriminaciju po osnovu sindikalnog djelovanja (1).

Statistički pokazatelji, kao i struktura žalbi ukazuju da ova oblast zahtijeva stalno jačanje kapaciteta gdje bi se fokus više trebao usmjeriti na proaktivno djelovanje, kako bi se smanjio broj žalbi koje se podnose, kao i veću implementaciju odluka Ombudsmena, ali i sprovođenje aktivnosti na prevenciji. Praksa je pokazala neujednačenost sudskog postupanja u primjeni odredbe iz člana 15. stav (9) Zakona o zabrani diskriminacije u Bosni i Hercegovini, prema kojoj je sud dužan uzeti preporuke Ombudsmena u razmatranje, što predstavlja indikator potrebe edukacije sudija o ovom pitanju. Prema procjenama Ombudsmena, i dalje postoje neprijavljeni slučajevi diskriminacije zbog generalnog nepovjerenja u institucije, kao i zbog straha od eventualnih negativnih posljedica po lični status žrtava.

Preporukama je konkretno zahtijevano usklađivanje internih akata s članom 24. Zakona o zabrani diskriminacije u Bosni i Hercegovini, poduzimanje mjera na prevenciji diskriminacije generalno, poduzimanje koraka ka pokušaju pronalaska sporazumnog rješenja spora i uspostavljanje internih mehanizama za prijavljivanje i zaštitu od diskriminacije unutar same organizacije. U slučajevima diskriminacije na osnovu etničke pripadnosti, preporukama je zahtijevano prioritarno obnavljanje infrastrukture u povratničkim sredinama, jednake mogućnosti u korištenju javnih resursa, blagovremeno postupanje u ostvarivanju prava na penziju pred nadležnim fondovima, te jednake mogućnosti prilikom konkurisanja na javne pozicije.

Institucija ombudsmena za ljudska prava je u skladu s unaprijeđenim zakonskim okvirom intenzivno poduzimala aktivnosti promocije antidiskriminacijske zaštite, a u 2024. godini, najznačajnije od takvih aktivnosti bile su: izrada podnesaka prema Komitetu za eliminaciju rasne diskriminacije Ujedinjenih nacija (CERD), koji je tim povodom i javno predstavljen na 113. sjednici Komiteta za eliminaciju rasne diskriminacije, u okviru razmatranja Periodičnog izvještaja Bosne i Hercegovine o implementaciji Konvencije o eliminaciji rasne diskriminacije dana 12.08.2024. godine, izrada i promocija Specijalnog izvještaja o realizaciji preporuka Ombudsmena za ljudska prava BiH, kao i organizovanje Regionalne konferencije Tijela za jednakost u Sarajevu (26-28. novembar) pod nazivom „Obaveze u odnosu na EU Direktive o jačanju tijela za jednakost“.

Prava nacionalnih i vjerskih manjina: U 2024. godini registrovano je 10 predmeta iz oblasti prava nacionalnih, vjerskih i drugih manjina i izdata je jedna preporuka. Žalbe su u najvećem broju izjavljene od strane Evropskog centra za prava Roma (European Roma Rights Centre AISBL), iz Brüsselsa, Kraljevine Belgija, odnosno njihove regionalne kancelarije iz Skoplja, Republika Sjeverna Makedonija, i odnose se na položaj pripadnika romske nacionalne manjine radi otežane legalizacije romskih kuća i naselja u više jedinica lokalne samouprave u Bosni i Hercegovini,

nejednakog pristupa vodi, infrastrukturi i socijalnoj zaštiti, osiguravanja alternativnog smještaja romskim porodicama itd.

Kao posljedica niske stope zapošljavanja Roma i teške ekonomske situacije evidentno je njihovo nomadsko kretanje na području Bosne i Hercegovine u potrazi za dostupnim vidom zarade koji se najčešće ogleda u poslovima vezanim za prikupljanje i trgovinu sekundarnim sirovinama. Brojni su problemi s kojima se prilikom takvog načina življenja susreću. Stambeni objekti, odnosno naselja koja formiraju najčešće su neuslovni za život, ne ispunjavaju uslove za eventualnu legalizaciju, otežan je pristup vodi i infrastrukturnim kapacitetima. Nerijetko je prisutan otpor domicilnog stanovništva. Romi se također suočavaju s posebnim izazovima kada je riječ o prijavi prebivališta i boravišta, što je ključno za mogućnost zapošljavanja, pristup zdravstvenim i socijalnim uslugama te integraciji u društvo. Upis u matične evidencije i posjedovanje ličnih dokumenata su preduslovi za ostvarivanje svih drugih prava ali istovremeno i vid zaštite od opasnosti da postanu žrtve trgovine ljudima. Ombudsmeni ukazuju da je neophodno intenzivno raditi na osiguranju identifikacionih dokumenata svim osobama romske nacionalne manjine, uklanjanju prepreka i pružanju podrške s ciljem poboljšanja položaja Roma u oblasti stambenog zbrinjavanja, zdravstvene zaštite, obrazovanja i svih oblika uključenosti u društvene, socijalne, kulturne i političke tokove života, kao i unaprijediti pitanje zapošljavanja Roma u javnom i privatnom sektoru, kroz implementaciju strategija koje će uključivati različite vidove osposobljenosti za poslove na tržištu rada, razvijanje programa podsticaja poslodavcima za zapošljavanje i uspostavljanje nezavisnih mehanizama nadzora.

Saradnja s medijima: Ombudsmeni BiH raspolažu s nekoliko instrumenata putem kojih informišu javnost o temama iz oblasti ljudskih prava. Saopštenja u kojima Ombudsmeni iskazuju svoj stav zasnovan na međunarodnim standardima ljudskih prava i zakonodavstvu u BiH informišu javnost o temama kršenja ljudskih prava. Pored toga, Ombudsmeni sažetke donesenih preporuka redovno objavljuju na svojoj web-stranici kako bi mogli poslužiti kao smjernice u radu nadležnih organa. Objavljivanje informacija i organizovanje pres-konferencija povodom događaja kao što su prezentovanje godišnjih i specijalnih izvještaja, konferencije i okrugli stolovi, sastanci s predstavnicima civilnog društva koriste se za animiranje medija kako bi teme iz oblasti ljudskih prava učinile dostupnim javnosti. Kontinuirana saradnja s predstavnicima sredstava javnog informisanja nastavila se i tokom 2024. godine. Institucija ombudsmena je odgovorila na 105 medijskih zahtjeva. Nastavljen je trend iz prethodnih godina po kojem se interes medija primarno fokusira na tri oblasti, a to su dječija, građanska i politička prava, te diskriminacija. U domenu dječijih prava, Ombudsmeni su za medije govorili na temu vršnjačkog nasilja, uloge centara za socijalni rad u zaštiti prava djeteta, alimentacije, *amber alert* sistema, prava na obrazovanje, registra pedofila, te brojnih drugih temama od značaja za ostvarivanje dječijih prava. U pogledu građanskih i političkih prava Ombudsmeni su u svojim izjavama, između ostalog, govorili o pristupu informacijama, postupcima imenovanja, slobodi medija i izražavanja.

Saradnja sa domaćim institucijama i organizacijama u Bosni Hercegovini i međunarodna saradnja: Ombudsmeni BiH ističu da su institucije vlasti u Bosni i Hercegovini dužne osigurati građanima primjenu i zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda. Institucija ombudsmena predstavlja kanal komunikacije između građana i vlasti i od kvaliteta saradnje s institucijama vlasti zavisi rješavanje konkretnih predmeta. Tokom 2024. godine Ombudsmeni BiH sarađivali su sa zakonodavnim organima na svim nivoima vlasti, kao i sa predstavnicima izvršne vlasti,

učestvovali na brojnim skupovima i događajima posvećenim ljudskim pravima, poput tematskih sjednica koje organizuju Ombudsmeni BiH, zakonodavni organi i drugi relevantni subjekti, što je omogućilo vođenje konstruktivnih konsultacija o ključnim pitanjima iz oblasti ljudskih prava. Ombudsmeni BiH održali su niz sastanaka s predstavnicima nevladinih organizacija u Bosni i Hercegovini.

Institucija ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine organizovala je VIII Regionalnu konferenciju Tijela za jednakost Jugoistočne Evrope pod nazivom *Obaveze u odnosu na Direktive o jačanju tijela za jednakost*, koja je održana u Sarajevu u periodu od 26. do 27.11.2024. godine. Konferencija je okupila predstavnike tijela za ravnopravnost iz zemalja Jugoistočne Evrope, uključujući Bosnu i Hercegovinu, Crnu Goru, Sjevernu Makedoniju, Srbiju i Albaniju, kao i predstavnike Evropske mreže tijela za jednakost (Equinet). Učestvovali su i predstavnici državnih institucija, nevladinih organizacija, međunarodnih organizacija, Evropske unije, Vijeća Evrope i Misije OSCE-a u Bosni i Hercegovini.

U 2024. godini nastavljena je uspješna saradnja na međunarodnom planu, ali i sa međunarodnim organizacijama koje rade i djeluju u Bosni i Hercegovini.

Institucija ombudsmena ostvaruje uspješnu saradnju s mrežama nacionalnih institucija za zaštitu ljudskih prava i aktivno djeluje kao članica različitih mreža (Globalna mreža nacionalnih institucija za ljudska prava - GANHRI, Evropska mreža nacionalnih institucija za ljudska prava - ENNHRI, Evropska mreža tijela za jednakost – Equinet, Asocijacija mediteranskih ombudsmena – AOM, Evropska mreže ombudsmena za djecu Evrope - ENOC, Međunarodni institut ombudsmena - IOI).

GANHRI Potkomitet za akreditaciju (SCA) po treći put je reakreditovao Instituciju ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine i dodijelio joj status „A“. Ova reakreditacija ne samo da potvrđuje visok nivo usklađenosti s Pariskim principima koji postavljaju ključne standarde za rad nacionalnih institucija za ljudska prava, već i ističe predanost Institucije u promovisanju ljudskih prava, vladavine prava i demokratije. Dobijeni status „A“ omogućava Instituciji da nastavi aktivno učestvovati u međunarodnim organizacijama i forumima, kao što je i Globalna mreža nacionalnih institucija za ljudska prava (GANHRI), čime se doprinosi osnaživanju njenog međunarodnog statusa i razmjeni iskustava i najboljih praksi.

III. PODACI O POSTUPANJU INSTITUCIJE OMBUDSMENA ZA LJUDSKA PRAVA BOSNE I HERCEGOVINE U 2024. GODINI

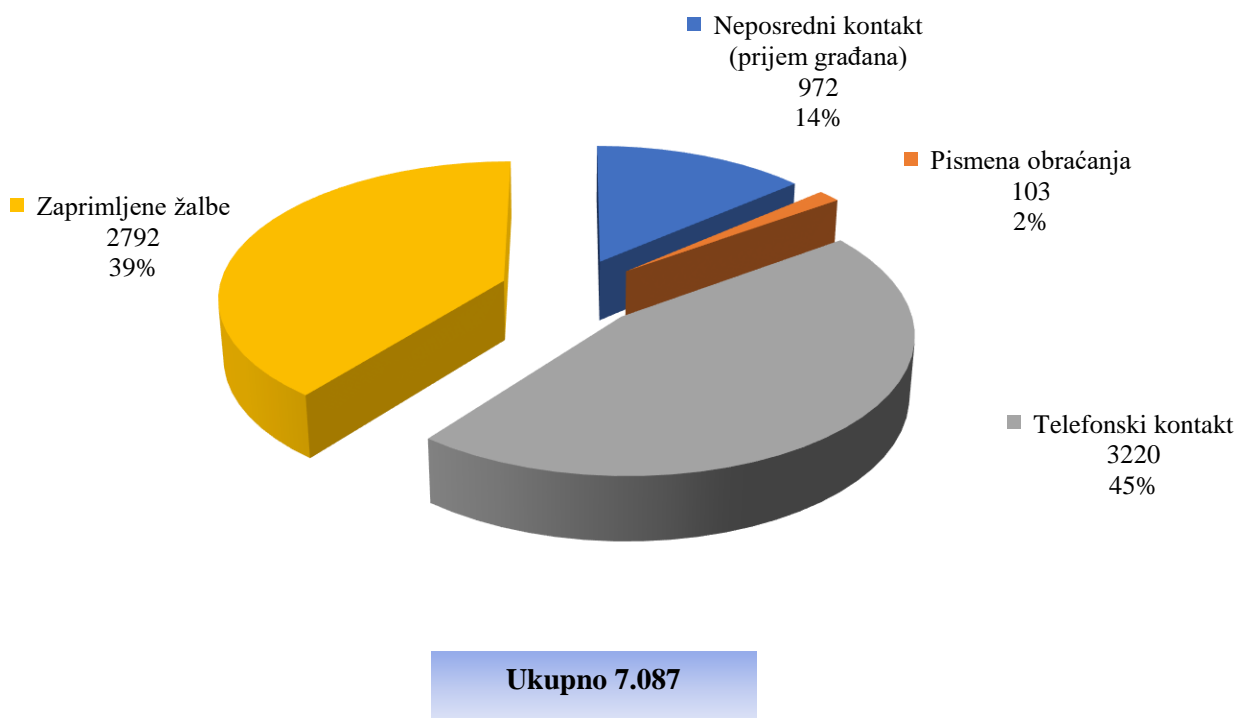
Tokom 2024. godine Institucija ombudsmena zaprimila je ukupno 2.792 žalbe. U 2024. godini ukupno je arhivirano 2.690 predmeta, od toga 1.704 predmeta iz 2024. godine i 986 predmeta iz prethodnih godina. Tokom izvještajnog perioda Instituciji ombudsmena ukupno se obratilo 7.087 građana (direktni kontakti, pismeni kontakti, telefonski pozivi, elektronska pošta i pisane žalbe). U grafikonu 2 dat je prikaz obraćanja građana Ombudsmenima BiH u 2024. godini.

Grafikon 1. Pregled osnovnih pokazatelja vezanih za rad Institucije

Tabela 1. Struktura podnesenih žalbi u odnosu na povredu prava

ODJEL	Zaprimljeno u 2024. godini
01 - Odjel za praćenje ostvarivanja prava djece	299
02 - Odjel za praćenje ostvarivanja prava osoba s invaliditetom	60
03 - Odjel za praćenje ostvarivanja prava nacionalnih, vjerskih i drugih manjina	10
04 - Odjel za praćenje ostvarivanja ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava	704
05 - Odjel za praćenje ostvarivanja političkih i građanskih prava	764
06 - Odjel za eliminaciju svih oblika diskriminacije	196
07 - Odjel za praćenje ostvarivanja prava osoba lišenih slobode	107
08 - Odjel za praćenje ostvarivanja prava u pravosuđu i upravi	652
UKUPNO	2.792

Grafikon 2. Prikaz obraćanja građana Instituciji ombudsmena

U izvještajnom periodu Ombudsmeni BiH izdali su 350 preporuka u 390 predmeta.

Tabela 2. Stepen realizacije preporuka

Način realizacije preporuka u predmetima	Broj predmeta s izdatom preporukom u 2024. godini	Broj predmeta s izdatom preporukom u 2023. godini
Realizovana	145 (37,18%)	242 (49,59%)
Ostvarena saradnja	80 (20,50%)	63 (12,91%)
Djelimično realizovana	12 (3,08%)	13 (2,66%)
Nema odgovora	92 (23,59%)	90 (18,44%)
Nije realizovana	61 (15,64%)	80 (16,39%)
Ukupan broj predmeta s izdatom preporukom	390	488

IV. SPECIJALNI IZVJEŠTAJI OMBUDSMENA

Institucija je u 2024. godini izradila 5 specijalnih izvještaja:

Specijalni izvještaj o maloljetničkim brakovima, januar 2024. godine

Specijalni izvještaj Analiza realizacije preporuka Ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine, april 2024. godine

Prateći izvještaj o stanju u ustanovama za smještaj osoba s intelektualnim i mentalnim teškoćama u BiH, april 2024. godine

Specijalni izvještaj o stanju u pojedinim policijskim upravama u Bosni i Hercegovini, mart 2024. godine

Specijalni izvještaj u vezi sa sprečavanjem rizika apatridije na teritoriji Bosne i Hercegovine, novembar 2024. godine

4.1. Specijalni izvještaj o maloljetničkim brakovima

Tokom 2024. godine Ombudsmeni BiH su sačinili Specijalni izvještaj o maloljetničkim brakovima. Izvršena je analiza relevantnog pravnog okvira, što obuhvata analizu međunarodnih standarda i domaćeg zakonodavstva u ovoj pravnoj oblasti. Centrima za socijalni rad, tužilaštvima, sudovima i policijskim upravama s područja Sarajeva, Mostara, Tuzle, Banje Luke, Bijeljine i Brčko distrikta Bosne i Hercegovine upućen je upitnik kojim su traženi relevantni podaci za izradu Izvještaja. Održan je i sastanak s predstavnicima nevladinih organizacija.

Kako su to Ombudsmeni BiH konstatovali, maloljetnički brakovi u Bosni i Hercegovini mogu se sklopiti samo pod uslovima predviđenim porodičnim zakonima (entiteta i Brčko distrikta BiH) i to samo u slučaju kad je maloljetna osoba navršilo 16 godina života. Dozvolu za sklapanje braka daje sud na zahtjev maloljetne osobe, te uz učešće centra za socijalni rad, koji daje svoj prijedlog i mišljenje, utvrđuje postojanje uslova za sklapanje braka, mentalnu i fizičku spremnost za brak, postojanje opravdanih razloga za zaključenje braka, vodeći se pri tom zaštitom najboljeg interesa djeteta. Međutim, ovu zakonsku mogućnost nikako ne bi trebali povezati i dovoditi u vezu s protivzakonitim ponašanjima koja se moraju sankcionisati, s napomenom da kažnjavanje treba biti usmjereno prvenstveno na punoljetne osobe, posebno na roditelje koji takvu tradiciju, koja nije u skladu sa zaštitom najboljeg interesa djeteta, podržavaju, potiču i realizuju.

Ombudsmeni BiH su istakli da veliki problem predstavljaju prisilni maloljetnički brakovi jer su, nažalost, često dječji brakovi paravan za trgovinu djecom i druge vrste eksploatacije koje se povezuju s trgovinom ljudima. Porazno je za društvo u cjelini da postoje situacije u kojima roditelji ne samo da dopuštaju takve zajednice nego i navode dijete na sklapanje braka. Prema navodima Nvladinih organizacija (NVO-a) brojni slučajevi ugovaranja maloljetničkih brakova, od kojih mnogi ostaju neotkriveni, ukazuju da se na tom području ne poduzima dovoljno kako bi se djeca

zaštitila. Marginalizovane grupe djece i mladih, posebno djeca pripadnici romske zajednice, zbog specifičnih tradicionalnih stavova, u velikom su broju slučajeva posebno ranjiva grupa te su upravo ona visoko na listi potencijalnih žrtava trgovanja.

Komitet UN-a za prava djeteta, na svojoj 2404. i 2405. sjednici razmatrao je Šesti periodični izvještaj Bosne i Hercegovine, te usvojio zaključna zapažanja na 2430. sjednici održanoj 27. septembra 2019. godine. Rukovodeći se definicijom djeteta, odnosno da se djetetom smatra osoba ispod 18 godina, iz člana 1. Konvencije UN-a o pravima djeteta, Komitet preporučuje državi članici da izmijeni porodične zakone entiteta i Distrikta kako bi se otklonili svi izuzeci koji omogućavaju zaključivanje braka za osobe mlađe od 18 godina.

Analizom pristiglih odgovora, uvažavajući rezultate istraživanja, Ombudsmeni BiH su preporučili Vladi Republike Srpske, Vladi Federacije Bosne i Hercegovine i Vladi Brčko distrikta Bosne i Hercegovine da razmotre mogućnosti otklanjanja izuzetaka koji omogućavaju zaključivanje braka za osobe mlađe od 18 godina, da poduzmu mjere s ciljem osiguranja systemske edukacije policijskih službenika vezane za problematiku maloljetničkih brakova, da poduzmu adekvatne mjere i radnje kako bi se uspostavila bolja saradnja između nadležnih tužilaštava, centara za socijalni rad, sudova i policije, da se kroz izradu strategija i akcionih planova za suzbijanje trgovine ljudima posebno pristupi pitanju prevencije i definišu konkretne aktivnosti vezano za rješavanje problema prisilnih maloljetničkih brakova, kao i da se poduzmu dodatne aktivnosti s ciljem izmjene stavova i podizanja svijesti o problematici maloljetničkih brakova, te borbi protiv diskriminacije.

4.2. Specijalni izvještaj Analiza realizacije preporuka Ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine

Ombudsmeni BiH su u aprilu 2024. godine izdali Specijalni izvještaj Analiza realizacije preporuka Ombudsmena za ljudska prava BiH. Cilj ovog izvještaja je informisati javnost i zakonodavne organe u Bosni i Hercegovini o stepenu implementacije preporuka Ombudsmena BiH od strane bilo kojeg organa vlasti, kao i o ključnim razlozima neprovođenja preporuka, što je problem na koji ukazuju i brojna međunarodna tijela za zaštitu ljudskih prava.³¹

Određena grupa predmeta ukazuje da su pojedine preporuke realizovane nakon proteka roka za njihovu realizaciju, međutim organ je propustio obavijestiti Instituciju ombudsmena o ovoj činjenici, zbog čega je Institucija tek u toku provođenja ovog izvještaja dobila saznanja o realizaciji preporuke. Veliki broj predmeta svjedočio je o spremnosti organa da nakon ukazane povrede od strane Ombudsmena BiH ipak preispita svoje postupanje i isto vrati u pravi okvir, te udovolji stranci.

Sve navedeno govori u prilog činjenici da je saradnja s Institucijom ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine i stepen realizacije preporuka na višem nivou od onog na koji upućuju statistike.

³¹ Evropska komisija, Univerzalni periodični pregled o stanju ljudskih prava u Bosni i Hercegovini.

Specijalni izvještaj Analiza realizacije preporuka Ombudsmena za ljudska prava BiH prezentovan je u Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine dana 09.07.2024. godine, a predočen je predstavnicima zakonodavnih, izvršnih, i pravosudnih organa na području BiH, njenih entiteta i Brčko distrikta BiH, kao i predstavnicima međunarodnih organizacija/tijela i medija.

4.3. Prateći izvještaj o stanju u ustanovama za smještaj osoba s intelektualnim i mentalnim teškoćama u BiH

Institucija ombudsmena je u toku 2024. godine izdala Prateći izvještaj o stanju u ustanovama u kojima su smještene osobe s intelektualnim i mentalnim poteškoćama u BiH. Cilj istraživanja je kvantitativno i kvalitativno sagledati stanje u oblasti institucionalnog zbrinjavanja osoba s intelektualnim i mentalnim teškoćama u BiH i usklađenost relevantnih zakona i dokumenata s međunarodnim standardima ljudskih prava, te na osnovu dobivenih rezultata istraživanja sačiniti preporuke u svrhu unapređenja stanja. Kako su Ombudsmeni BiH već ranije sačinili izvještaje o stanju u ustanovama za zbrinjavanje osoba s intelektualnim i mentalnim teškoćama, to je metodologija u izradi Pratećeg izvještaja zasnovana na komparaciji s nalazima iz prethodnog izvještaja.

U sklopu Pratećeg izvještaja preporuke su upućene nadležnim institucijama Bosne i Hercegovine, a prije svih Ministarstvu civilnih poslova, radi poduzimanja snažnijih aktivnosti s ciljem koordinacije u oblasti socijalne zaštite, a Ministarstvu ljudskih prava i izbjeglica u segmentu osiguranja implementacije međunarodnih obaveza. Preporučeno je da svi subjekti trebaju intenzivirati napore na implementaciji preporuka iz Mišljenja o napretku i preporuka UN-ovog komiteta i Univerzalnog periodičnog pregleda, te da koordinacija treba biti usmjerena i na to da se konačno implementira Presuda Evropskog suda za ljudska prava u slučaju Hadžimejlić i drugi.

Izvještaj je prezentovan u septembru 2024. u Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine i isti je izložen predstavnicima centara socijalnog rada, ustanovama socijalne zaštite i zdravstvenim ustanovama koji su bili predmet opservacije u izvještaju, kao i nevladinim udruženjima koji se bave problemom osoba s invaliditetom. U cilju promocije Izvještaja izdati su leci sa QR kodom na b/h/s jezicima i engleskom jeziku koji su dostavljeni relevantnim centrima za socijalni rad i centrima za mentalno zdravlje u BiH. Promocija je vršena u saradnji sa Populacionim fondom Ujedinjenih nacija (UNFPA).

4.4. Specijalni izvještaj o stanju u pojedinim policijskim upravama u Bosni i Hercegovini

Ombudsmeni BiH su tokom 2024. godine izradili Specijalni izvještaj o stanju u pojedinim policijskim upravama u Bosni i Hercegovini.³² Za potrebe izvještaja, posjećene su policijske uprave u Zenici, Travniku, Sarajevu, Mostaru, Tuzli, Prijedoru, Banjoj Luci, Brčko distriktu BiH i Bijeljini.³³ Posebna pažnja je posvećena prostorijama u kojima se smještaju osobe lišene slobode, te je, na osnovu razgovora s rukovodstvom, uvida u dokumentaciju, kao i neposrednog opažanja prostorija za zadržavanje osoba, konstatovano zatečeno stanje i utvrđeno u kojoj mjeri su uvažene

³² Specijalni izvještaj je finalizovan 2024. godine i u oktobru mjesecu prezentovan je široj i stručnoj javnosti;

³³ Posjete obavljene u periodu od 04.10.2023. godine do 14.12.2023. godine;

preporuke iz Specijalnog izvještaja o stanju u prostorijama za zadržavanje u pojedinim policijskim upravama u Bosni i Hercegovini iz 2019. godine.

Upućene su generalne preporuke Vladi Republike Srpske, Vladi Brčko distrikta BiH, Vladi Kantona Sarajevo, Vladi Zeničko-dobojskog kantona, Vladi Srednjobosanskog kantona, Vladi Tuzlanskog kantona i Vladi Hercegovačko-neretvanskog kantona da izvrše izdvajanje neophodnih budžetskih sredstava s ciljem realizacije preporuka Ombudsmena Bosne i Hercegovine upućenih nadležnim ministarstvima unutrašnjih poslova koje se odnose na neophodnu adaptaciju prostorija za zadržavanje (u skladu i po uzoru na standarde predviđene Evropskim zatvorskim pravilima), što podrazumijeva i instaliranje videonadzora u svrhu kontrole i prevencije nepoželjnog ponašanja ili samopovređivanja osoba lišenih slobode, posebno vodeći računa o rasporedu kamera (kamere bi trebale biti pozicionirane u hodnicima kojima se prilazi prostorijama za zadržavanje/ćelijama i ne bi trebale da pokrivaju tzv. mokri čvor); da izdvoje budžetska sredstava potrebna za zapošljavanje dodatnog kadra – ovlaštenih službenih osoba u policijskim upravama/stanicama, a u skladu s utvrđenim sistematizacijama radnih mjesta; da u okviru stručnog usavršavanja ovlaštenih službenih osoba koje postupaju prema osobama lišenim slobode nastave kontinuirane, specijalizirane i licencirane obuke, koje će zadovoljiti najviše domaće i međunarodne standarde u ovoj oblasti.

Ombudsmeni BiH su uputili preporuku Ministarstvu unutrašnjih poslova Federacije Bosne i Hercegovine da uspostave elektronsku evidenciju osoba lišenih slobode.

Posjete policijskim stanicama iskorištene su i da bi se među nadležnim podigla svijest o mandatu i funkcionisanju Preventivnog mehanizma, novim mandatom Ombudsmena BiH.

Ombudsmeni BiH su u saradnji s Vijećem Evrope prezentovali ovaj specijalni izvještaj u Banjoj Luci dana 08.10.2024. godine. Prezentaciji su prisustvovali svi relevantni nadležni organi u Bosni i Hercegovini, predstavnici zakonodavne, izvršne vlasti, kao i predstavnici policijskih uprava u Bosni i Hercegovine koje su bile predmet posjete Ombudsmena BiH prilikom izrade Izvještaja. Specijalni izvještaj je dostavljen na znanje i informaciju parlamentarnim organima u BiH (Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine, Narodnoj skupštini Republike Srpske, Parlamentu Federacije BiH i Skupštini BDBiH).

4.5. Specijalni izvještaj u vezi sa sprečavanjem rizika apatridije na teritoriji Bosne i Hercegovine

Apatridija ima stvarni i razarajući utjecaj na živote pojedinaca, njihovih porodica a u konačnom i zajednice. I pored određenog nivoa napretka koji je ostvaren u oblasti matičnih knjiga u Bosni i Hercegovini u smislu njihove usklađenosti s međunarodnim standardima, još uvijek postoje različite prepreke i nedostaci kako u sadržaju, tako i u samoj primjeni propisa koje je neophodno otkloniti s ciljem uspostave efikasnog sistema prevencije i eliminacije fenomena apatridije.

Ombudsmeni su pristupili sveobuhvatnoj analizi ove problematike te sačinili Specijalni izvještaj u vezi sa sprečavanjem rizika apatridije na teritoriji Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: Specijalni izvještaj). Cilj Specijalnog izvještaja je na osnovu sveobuhvatne analize relevantnog

pravnog okvira, informacija i podataka prikupljenih u komunikaciji s nadležnim institucijama/ustanovama, utvrditi stvarno stanje kada je u pitanju položaj osoba bez državljanstva te osoba koje su u riziku od apatridije. Izvještaj ukazuje na ključne pravce za institucionalno djelovanje s ciljem rješavanja uočenih problema u ovoj oblasti.

Tokom izrade Specijalnog izvještaja identifikovano je nekoliko najugroženijih kategorija za koje se po ocjeni Ombudsmena Bosne i Hercegovine može reći da su osobe pod rizikom od apatridije:

- Osobe koje nisu upisane u matičnu knjigu rođenih, jer se upisom u matičnu knjigu rođenih dokazuju činjenice koje su odlučujuće za stjecanje državljanstva Bosne i Hercegovine po porijeklu ili rođenju, a naročito djece rođene u inostranstvu čiji je barem jedan roditelj državljanin Bosne i Hercegovine, a koja ne posjeduju dokaze o rođenju propisane zakonima i propisima o matičnim knjigama;
- Osobe koje ne posjeduju dokaz o državljanstvu nijedne države, a imaju vezu s više država po osnovu porijekla, rođenja ili boravka;
- Državljanin bivše SFRJ koji duži period neprekidno borave u Bosni i Hercegovini, a koji ne mogu da steknu državljanstvo u skladu s važećim zakonodavstvom u Bosni i Hercegovini (usljed nedostatka identifikacionih dokumenata, neregulisanog boravka, dokumenata izdatih na Kosovu (1244/1999³⁴);
- U migratornom kontekstu djeca stranaca rođena u Bosni i Hercegovini čiji roditelji nemaju regulisan boravišni status, dokaz o identitetu ili državljanstvo roditelja.

Osobe bez državljanstva u svakodnevnom životu ne mogu ostvariti osnovna prava koja se osobama s državljanstvom podrazumijevaju, kao što su zapošljavanje, sklapanje braka, prelazak državne granice ili korištenje zdravstvenog i penzionog sistema. Takve osobe se rijetko ili nikada ne susreću s institucijama države u kojoj žive i prisiljene su živjeti izvan sistema, u pravilu na rubu egzistencije.

Ombudsmeni Bosne i Hercegovine svojim postupanjem i preporukama nastoje doprinijeti kreiranju politika i praksi za zaštitu najboljih interesa osoba koje su bez državljanstva te osoba u riziku od apatridije. U saradnji i uz podršku predstavništva Agencije Ujedinjenih naroda za izbjeglice (UNHCR) u Bosni i Hercegovini i Udruženja Vaša prava BiH, Specijalni izvještaj je dana 28.11.2024. godine prezentovan u sali Parlamentarne skupštine BiH, a objavljen je i na službenoj internet-stranici Institucije ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine čime je učinjen dostupnim široj javnosti.³⁵

³⁴ Sva pozivanja na Kosovo, bilo da se radi o teritoriji, institucijama ili stanovništvu, treba razumjeti uz potpuno poštovanje Rezolucije Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija 1244/1999.

³⁵ <https://www.ombudsmen.gov.ba>

V. GRAĐANSKA I POLITIČKA PRAVA

5.1. Uvod

Ustav Bosne i Hercegovine, član II/1. propisuje da će Bosna i Hercegovina i oba entiteta osigurati najviši nivo međunarodno priznatih ljudskih prava i osnovnih sloboda. Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima, shodno odredbama Ustava Bosne i Hercegovine je dio pravnog sistema Bosne i Hercegovine³⁶. Obaveza država članica Pakta je da poštuju i garantuju prava priznata u ovome Paktu svim osobama na svom području i područjima koja se nalaze pod njenom jurisdikcijom, bez obzira na razlike, kao što su rasa, boja kože, spol, jezik, vjera, političko ili drugo uvjerenje, nacionalno ili socijalno porijeklo, imovina, rođenje ili neka druga okolnost. Svaka država članica se obavezuje da će, u skladu sa svojim ustavnim postupkom i odredbama Pakta, tamo gdje to još nije uređeno postojećim zakonima ili drugim mjerama, poduzeti potrebne korake kako bi se usvojile zakonske i druge mjere prijeko potrebne za ostvarivanje priznatih prava.³⁷

Odjel za praćenje ostvarivanja građanskih i političkih prava unutar Institucije ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine na osnovu zaprimljenih žalbi, ali i u postupcima pokrenutim po službenoj dužnosti, razmatra žalbe zbog povrede prava na imovinu, slobodan pristup informacijama, rad policije, povrede odredbi zakona o vladinim i ministarskim imenovanjima, rad inspekcijskih organa, prava na besplatnu pravnu pomoć, javne isprave, migracije i azil, ratne štete, medije i slobodu informisanja, predmete korupcije, vjerske slobode i religiju i slobodu okupljanja.

5.1.1. Statistika

Povreda	Broj predmeta
Pristup informacijama	241
Policija	160
Imovinskopravni odnosi	135
Inspekcije	85
Vladina i ministarska imenovanja	72
Migracije i azil	23
Javne isprave	11
Mediji i sloboda informisanja	9
Vjerske slobode/religija	7
Ratne štete	6
Predmeti korupcije	6
Sloboda okupljanja	4
Besplatna pravna pomoć	2
Ukupno	764

Tokom 2024. godine, u Odjelu za praćenje ostvarivanja političkih i građanskih prava, registrovane su 764 žalbe. Iz ranijih godina preneseno je 477, tako da je u radu bio ukupno 1.241 predmet. Okončan je rad u 728 predmeta.

³⁶ Ustav Bosne i Hercegovine, Aneks I - Dodatni sporazumi o ljudskim pravima koji će se primjenjivati u Bosni i Hercegovini;

³⁷ Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima, tekst Pakta, https://www.ombudsmen.gov.ba/documents/obmudsmen_doc2013031901595385cro.pdf

Prema razmatranim povredama prava broj žalbi je sljedeći: pristup informacijama - 241, policija - 160, vladina i ministarska imenovanja - 72, imovinskopравни odnosi - 135, inspekcije - 85, besplatna pravna pomoć - 2, javne isprave - 11, migracije i azil - 23, ratna šteta - 6, mediji i sloboda informisanja - 9, predmeti korupcije - 6, vjerske slobode i religija - 7 i sloboda okupljanja - 4.

Tokom izvještajnog perioda u okviru nadležnosti ovog odjela upućeno je 165 preporuka. Najveći broj preporuka upućen je zbog nepostupanja javnih organa po odredbama zakona o slobodi pristupa informacijama - 82, kršenja principa utvrđenih zakonima o vladinim, ministarskim i drugim imenovanjima - 35, inspekcijским organima zbog propuštanja radnji iz okvira inspekcijског nadzora - 22, policijskim organima - 14, zbog neefikasnog postupanja organa uprave u postupcima imovinskopравне prirode - 9, entitetskim i lokalnim organima vlasti radi zaštite prava i imovine povratnika - 2.

Preporukama je odgovornim organima ukazano i na obavezu saradnje s Ombudsmenima Bosne i Hercegovine, nakon što u postupcima istrage nisu postupili po zahtjevima za izjašnjenje i dostavili tražene informacije.

5.2. Pravo na pristup informacijama

Principi utvrđeni Evropskom konvencijom o ljudskim pravima i osnovnim slobodama³⁸, Univerzalnom deklaracijom o ljudskim pravima³⁹, kao i Paktom o građanskim i političkim pravima⁴⁰ garantuju pravo na slobodu izražavanja.

Konvencija je propisala test za provjeru, u skladu sa stavom (2) člana 10., kada vlast može da se miješa u ostvarivanje slobode izražavanja i to ukoliko su kumulativno ispunjena tri uslova: ograničenje propisano zakonom, ograničenje ima legitiman cilj da zaštiti jedan ili više predviđenih interesa ili vrijednosti i ograničenje je neophodno u demokratskom društvu, odnosno proporcionalno cilju koji se želi postići konkretnim ograničenjem slobode izražavanja. Ustavni sud BiH u svojim odlukama je zauzeo stav da u demokratskim i pravnim državama ni jedno pravo i sloboda, ma koliko bili primarni ili značajni, nisu i ne mogu biti apsolutni i neograničeni.⁴¹

Pravo na pristup informacijama integralni je dio prava na slobodu izražavanja i izdvaja se kao zasebno ljudsko pravo, proisteklo iz principa propisanih međunarodnim dokumentima. Međunarodno i regionalno pravo, standardi i iskustva pokazuju da se zakonodavstvo u ovoj oblasti prvenstveno zasniva na postulatima⁴² i to: maksimalnoj otvorenosti pristupa informacijama u posjedu javnih organa; definisanju pojmova kao što je informacija, javni organ i dr.; principu da svako ima pravo na pristup informacijama u posjedu javnih organa (svaki pojedinac, organizacija, udruženje); da se informacija može odbiti samo pod određenim, usko definisanim uslovima, te se čak i u slučajevima definisanih izuzetaka može odstupiti od pravila izuzimanja odnosno kada je

³⁸ Vidjeti član 10. Konvencije;

³⁹ Vidjeti član 19. Deklaracije;

⁴⁰ Vidjeti član 19. Pakta;

⁴¹ Odluka o meritumu broj: AP-1005/04 od 02.12.2005. godine, objavljena u "Službenom glasniku BiH", broj: 45/06;

⁴² Milenković, D. i Rakić, V. (2005). Slobodan pristup informacijama i javna uprava. Komitet pravnika za ljudska prava;

saopštavanje u javnom interesu; pravo na dvostепенost postupka; besplatni ili minimalni troškovi; te proaktivno objavljivanje informacija od strane javnih organa.

Ombudsmeni BiH u svom radu posebno podstiču proaktivno objavljivanje informacija, smatrajući da je sistemski pristup informacijama kroz proaktivno objavljivanje mnogo ekonomičniji i transparentniji postupak, jer se racionaliziraju resursi koji se moraju koristiti ukoliko se pristup informacijama osigurava putem zahtjeva koje podnose stranke (gdje se mora donijeti rješenje i sprovesti cjelokupan postupak).

Kada su u pitanju obaveze država u kontekstu prava na pristup informacijama, UN komitet za ljudska prava, kroz Opšti komentar broj 34. na član 19. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima (sloboda mišljenja i izražavanja), kroz generalne napomene ukazuje da, kako bi se ostvarilo pravo na pristup informacijama, države članice trebale bi djelovati proaktivno, plasirati u javnost informacije od javnog interesa, te osigurati jednostavan, brz, učinkovit i praktičan pristup informacijama.⁴³

Izvještaj Evropske komisije o Bosni i Hercegovine za 2024. godinu ukazuje da se Zakon o slobodi pristupa informacijama na nivou institucija BiH i dalje treba u potpunosti uskladiti s međunarodnim standardima o nezavisnosti žalbenog procesa, dok Brčko distrikt BiH treba usvojiti svoj zakon u ovoj oblasti. Izvještaj upućuje da se pravila o zaštiti podataka i o pristupu informacijama i dalje na svim nivoima vlasti tumače na način koji više štiti privatne nego javne interese, te da su preporuke Ombudsmana BiH prema javnim vlastima i dalje fokusirane većinom na osiguranje pristupa informacijama.⁴⁴

U decembru 2024. godine održan je osmi sastanak Pododbora za pravdu, slobodu i sigurnost u okviru Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju između Evropske unije i Bosne i Hercegovine.⁴⁵ Preporuke sa sastanka, u okviru slobode izražavanja, nalažu sljedeće: osigurati pravilnu provedbu državnog Zakona o slobodi pristupa informacijama i blagovremeno usvajanje podzakonskih akata (uspostavljanje centralnog portala podataka i proaktivno objavljivati informacija); izmijeniti propise na državnom nivou s ciljem uspostavljanja nezavisnog i specijalizovanog mehanizma za nadzor, uključujući žalbeni postupak u pitanjima koja se odnose na slobodu informisanja; izraditi propise o slobodnom pristupu informacijama na nivou entiteta i Brčko distrikta BiH, usklađeno kako u cijeloj zemlji, tako i s relevantnim evropskim standardima i *acquisem* EU, koristeći model zakona o slobodnom pristupu informacijama koji je izradila SIGMA (Support for Improvement in Governance and Management) kao osnovu za izradu novih zakona i ispunjavanje preporuka TAIEX-a (Technical Assistance and Information Exchange instrument of the European Commission).

⁴³ Un Komitet za ljudska prava, 102. sjednica, Ženeva 11-29. juli 2011. godine; <https://www2.ohchr.org/english/bodies/hrc/docs/gc34.pdf>

⁴⁴ Izvještaj Evropske komisije o Bosni i Hercegovini za 2024. godinu - Radni dokument osoblja Komisije, Izvještaj o Bosni i Hercegovini za 2024. godinu, Brussels, 30.10.2024. godine SWD (2024) 691 https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/document/download/451db011-6779-40ea-b34b-a0eeda451746_en?filename=Bosnia%20and%20Herzegovina%20Report%202024.pdf&prefLang=hr

⁴⁵ Osmi sastanak održan je 10-11. decembra 2024. godine u Brüsselsu (hibridni sastanak);

5.2.1. Statistika

Institucija ombudsmena za ljudska prava BiH pravo na pristup informacijama razmatra u okviru Odjela za praćenje ostvarivanja političkih i građanskih prava, u kategoriji medija i slobode informisanja i pristupa informacijama. U toku 2024. godine zaprimljena je 241 žalba koja se odnosi na pristup informacijama. U oblasti pristupa informacijama u 2024. godini izdate su 82 preporuke. Preporuke su se najčešće odnosile na nepostupanje organa po podnesenom zahtjevu za pristup informacijama i donošenju odluke u skladu sa zakonom o slobodi pristupa informacijama,⁴⁶ poništavanje rješenja o pristupu informacijama,⁴⁷ donošenje drugostepene odluke po prigovoru,⁴⁸ izmjenju odluke u dijelu koji se odnosi na pouku o pravnom lijeku,⁴⁹ te uspostavljanje saradnje.⁵⁰

Zaprimljene žalbe ukazuju da se u većini slučajeva građani Instituciji obraćaju shodno zakonima o slobodi pristupa informacijama na nivou entiteta, a veoma mali broj žalbi na osnovu Zakona o slobodi pristupa informacijama na nivou institucija BiH. Trend smanjenja ovih žalbi primjetan je kao i tokom 2023. godine kada je i donesen novi zakon na državnom nivou, te su se registrovane žalbe uglavnom odnosile na stari zakon.⁵¹

Kao u prethodnim godinama, najčešći osnov za obraćanje Instituciji odnosio se na nedonošenje odluka po podnesenom zahtjevu za pristup informacijama, odlučivanje nakon isteka zakonskog roka, nepostupanje drugostepenog organa po prigovoru, odbijanje pristupa informacijama, neadekvatno utvrđivanje izuzetaka i provođenje testa javnog interesa i kršenje prava dvostepenosti postupka.

5.2.2. Zakonodavstvo

U Bosni i Hercegovini u primjeni je Zakon o slobodi pristupa informacijama na nivou institucija Bosne i Hercegovine, dok se na nivou entiteta još uvijek primjenjuju Zakon o slobodi pristupa informacijama u Federaciji Bosne i Hercegovine⁵² i Zakon o slobodi pristupa informacijama u Republici Srpskoj.⁵³ Brčko distrikt BiH još uvijek nije usvojio novi zakon u ovoj oblasti, iako se trenutno provode određene aktivnosti. Potrebno je istaći da je usvajanjem novog zakona na državnom nivou utvrđena primjena samo na nivou institucija BiH, čime je Brčko distrikt BiH ostao bez zakonskog osnova za osiguranje primjene slobode pristupa informacijama.

⁴⁶ Ž-SA-05-3/24, preporuka broj: P-38/24; Ž-BL-05-739/23, preporuka broj: 47/24; Ž-SA-05-90/24, preporuka broj: 57/24; Ž-BL-05-162/24, preporuka broj: P-112/24; Ž-LI-05-25/24, preporuka broj: P-113/24; Ž-BR-05-142/24, preporuka broj: 320/24;

⁴⁷ Ž-LI-05-204/23, preporuka broj: 52/24; Ž-SA-05-518/24, preporuka broj: 144/24;

⁴⁸ Ž-MO-05-113/24, preporuka broj: 203/24; Ž-SA-05-849/24, preporuka broj: P-300/24;

⁴⁹ Ž-SA-05-789/24, preporuka broj: P-289/24;

⁵⁰ Ž-BL-05-249/24, preporuka broj: 190/24; Ž-BL-05-370/24, preporuka broj: 247/24; Ž-SA-05-867/23, preporuka broj: P-31/24;

⁵¹ Zakon o slobodi pristupa informacijama u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“, br: 28/00, 45/06, 102/09, 62/11 i 100/13);

⁵² Zakon o slobodi pristupa informacijama Federacije Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine“, br: 32/01 i 48/11);

⁵³ Zakon o slobodi pristupa informacijama Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 20/2001);

Kako su Ombudsmeni BiH i ranije ukazivali Zakonom o slobodi pristupa informacijama na nivou BiH uslozljene su i podijeljene nadležnosti između različitih institucija.⁵⁴

Zakon je propisao niz obaveza koje su javni organi dužni ispuniti. S obzirom da je tek protekla godina dana od stupanja na snagu novog zakona, još uvijek se ne može u potpunosti pratiti ispunjenost svih obaveza. Primjetno je da institucije nisu ispoštovale neke od obaveza kao što je uspostava Centralnog portala javnih informacija.

U oktobru 2024. godine imenovani su novi članovi Žalbenog vijeća pri Vijeću ministara BiH⁵⁵

U skladu sa članom 17. stav (8) propisana je dužnost službenika za informisanje da sačini godišnji izvještaj o radu institucije BiH i uputi ga Ombudsmenima BiH, koji bi na osnovu člana 48. istog zakona bili obavezni izraditi godišnji izvještaj o stanju u oblasti slobode pristupa informacijama na nivou institucija Bosne i Hercegovine. Na ovaj način Ombudsmeni BiH su u obavezi sačiniti godišnji izvještaj o rezultatima svog rada shodno odredbama Zakona o ombudsmenu za ljudska prava BiH⁵⁶ (koji sadrži pregled stanja u oblasti pristupa informacijama u skladu sa žalbama podnesenim Ombudsmenima BiH), te godišnji izvještaj o stanju u oblasti slobode pristupa informacijama na nivou institucija BiH (na osnovu godišnjih izvještaja koje institucije na nivou BiH dostavljaju Instituciji ombudsmena), koji će biti integralni dio ovog Izvještaja.

Odredbom člana 17. Zakona o slobodi pristupa informacijama na nivou institucija BiH propisane su obaveze institucija BiH radi efikasnijeg provođenja Zakona. Vijeće ministara BiH, na prijedlog Ministarstva pravde BiH, donijelo je Vodič za pristup informacijama⁵⁷ kojim se osigurava efikasna provedba Zakona o slobodi pristupa informacijama na nivou institucija Bosne i Hercegovine. Donošenjem ovog vodiča osigurava se građanima da na što lakši, brži i jednostavniji način ostvare pravo na slobodan pristup informacijama koje su u posjedu institucija Bosne i Hercegovine.⁵⁸ Institucija ombudsmena za ljudska prava BiH na svojoj zvaničnoj web-stranici objavila je navedeni vodič.

⁵⁴ Prema ovom zakonu Žalbeno vijeće pri Vijeću ministara BiH odlučuje kao drugostepeni organ, Generalni sekretarijat Vijeća ministara BiH vodi i održava Centralni portal javnih informacija, Ombudsmenima BiH se dostavljaju informacije vezane za službenika za informisanje, kao i evidencija o broju zaprimljenih zahtjeva, vrsti traženih informacija, broju donesenih rješenja, broju konačnih rješenja i dr., dok Ministarstvo pravde BiH putem Upravne inspekcije vrši inspekcijski nadzor nad provođenjem Zakona.

⁵⁵ Rješenje o imenovanju članova Žalbenog vijeća pri Vijeću ministara BiH, „Službeni glasnik BiH“, broj: 73/24. Ranije Žalbeno vijeće pri Vijeću ministara BiH imenovano je Rješenjem o imenovanju članova Žalbenog vijeća pri Vijeću ministara BiH („Službeni glasnik BiH“, broj: 81/19, na period od četiri godine i obavljali su dužnost do imenovanja novog saziva. Postupajući po žalbi, podnosilac je ukazivao da je mandat Žalbenog vijeća istekao, te da isto ne funkcioniše i ne donosi odluke. Ombudsmeni BiH zaprimili su izjašnjenje kojim se navodi: „...obavještavamo vas da je Žalbeno vijeće pri Vijeću ministara BiH imenovano Rješenjem o imenovanju članova Žalbenog vijeća pri Vijeću ministara BiH dana 22. novembra 2019. godine... obavljat će dužnosti sve do novog imenovanja na tu funkciju, te isto svoju zakonom propisanu dužnost obavlja u zakonom propisanim rokovima.“

⁵⁶ Član 34. Zakona o ombudsmenu za ljudska prava BiH;

⁵⁷ Prema Zakonu o slobodi pristupa informacijama na nivou institucija BiH Vijeće ministara donosi Vodič koji se objavljuje na internetskoj stranici institucije BiH u roku od 90 dana od dana stupanja na snagu zakona. Vodič za pristup informacijama je donesen u februaru 2024. godine.

https://www.vijeceministara.gov.ba/stalna_tijela/zakonodavstvo/Aktuelnosti/SCAN0350.PDF

⁵⁸ Ministarstvo pravde BiH je dopisom broj: 09-50-21/24 od 24.04.2024. godine svim institucijama na nivou BiH dostavilo Vodič za pristup informacijama na jezicima i pismima u službenoj upotrebi u BiH, radi objave na internet-stranici.

U skladu s članom 18. Zakona Ministarstvo pravde BiH donijelo je Pravilnik o sadržaju i načinu vođenja registra zahtjeva za pristup informacijama⁵⁹ kojim se uređuje uspostava, sadržaj i način vođenja Registra zahtjeva za pristup informacijama i ponovnu upotrebu informacija, shodno Zakonu o slobodi pristupa informacijama na nivou institucija Bosne i Hercegovine.⁶⁰ U Registar se upisuju zahtjevi za pristup informacijama, te zahtjevi za dopunu ili ispravku i zahtjevi za ponovnu upotrebu informacija, po redoslijedu prijema, a upisuju se radi vođenja evidencije o broju podnesenih i riješenih zahtjeva. Registar o zahtjevima, postupcima i odlukama o ostvarivanju prava na pristup informacijama i ponovnu upotrebu informacija vodi se na Obrascu broj 1, koji čini sastavni dio Pravilnika. Službenik za informisanje u instituciji Bosne i Hercegovine u Registar upisuje zahtjeve za pristup informacijama podnesene na obrascima propisanim Vodičem za pristup informacijama u institucijama Bosne i Hercegovine i ponovnu upotrebu dokumenata.

U skladu sa svojim novim zakonskim obavezama Institucija ombudsmena uspostavila je poseban registar zahtjeva za pristup informacijama koji sadrži upise o proceduralnim koracima, o rješenju zahtjeva, kao i podatke o žalbenom ili sudskom postupku. Usvojen je i Pravilnik o postupanju po zahtjevu stranke za pristup informacijama u Instituciji ombudsmena za ljudska prava BiH, kojim se uređuje način postupanja Institucije po zahtjevu stranke za pristup informacijama i ponovna upotreba dokumenta u posjedu Institucije, kao i obaveza zaposlenih osoba koje postupaju po zahtjevu.

Zakon o slobodi pristupa informacijama na nivou institucija BiH je propisao i obavezu institucijama BiH da na svojoj internet-stranici ili na drugi prigodan način redovno objavljuje i ažurira informacije iz svog djelokruga na lako dostupan način kada god je to moguće, u mašinski čitljivom obliku, u roku od 15 dana od dana nastanka informacije.⁶¹ Institucija na svojoj zvaničnoj web-stranici objavljuje informacije koje se tiču pristupa informacijama, uključujući Pravilnik o postupanju po zahtjevu stranke za pristup informacijama u Instituciji ombudsmena za ljudska prava BiH, Vodič za pristup informacijama Ministarstva pravde BiH sa odgovarajućim obrascima, Zakon o slobodi pristupa informacijama na nivou institucija BiH, Vodič Institucije ombudsmena BiH u postupku ostvarivanja prava na pristup informacijama, Obrazac za pristup informacijama Institucije ombudsmena, Indeks registar informacija Institucije i dr.⁶²

Zakon o slobodi pristupa informacijama na nivou BiH propisuje obavezu institucijama da podatke vezane za službenike za informisanje dostavljaju Instituciji ombudsmena i Žalbenom vijeću⁶³, kao i druge evidencije svaka tri mjeseca.⁶⁴ Ovi podaci dostavljaju se rukovodiocu institucije BiH, Žalbenom vijeću i Instituciji ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine.⁶⁵

⁵⁹ Zakonom o slobodi pristupa informacijama na nivou institucija BiH propisano je da sadržaj i način vođenja Registra, pravilnikom propisuje ministar pravde BiH u roku od 90 dana od dana stupanja na snagu Zakona.

⁶⁰ Pravilnik o sadržaju i načinu vođenja Registra zahtjeva za pristup informacijama, objavljen u „Službenom glasniku BiH“ 07.05.2024. godine („Službeni glasnik BiH“, br. 35/24), stupio na snagu 15.05.2024. godine. http://www.mpr.gov.ba/pristup_info/default.aspx?id=2542&langTag=bs-BA

⁶¹ Član 14. stav (1); Vidjeti i član 16.

⁶² <https://www.ombudsmen.gov.ba/Default.aspx?id=32&lang=BS>

⁶³ Vidjeti član 17. stav (1)

⁶⁴ Evidencije o broju primljenih zahtjeva, vrsti traženih informacija, broju donesenih rješenja, broju konačnih rješenja, broju zahtjeva po kojima nisu donesena rješenja i načinu postupanja organa javne vlasti, koju vodi službenik za informisanje;

⁶⁵ Vidjeti član 17. stav (5) i (6);

U odnosu na Zakon o slobodi pristupa informacijama u Federaciji Bosne i Hercegovine, organi imaju zakonsku obavezu dostavljanja tromjesečnih podataka Instituciji⁶⁶, dok u Republici Srpskoj Zakon o slobodi pristupa informacijama propisuje obavezu organa da Instituciji dostave vodič kojim se svakoj osobi omogućava pristup informacijama pod kontrolom javnog organa⁶⁷, kao i statističke podatke, po tromjesečnom izvještaju⁶⁸. Oba zakona nameću obavezu dostavljanja podataka koji se odnose na službenika za informisanje, o čemu Institucija ombudsmena vodi evidenciju.

U odnosu na statističke podatke, po tromjesečnim izvještajima, u Instituciji se evidentiraju svi javni organi koji su tokom godine dostavljali statističke podatke/izvještaje. Institucija navedene informacije redovno objavljuje u aneksu svojih godišnjih izvještaja, uključujući javne organe koji su ispunili obavezu imenovanja službenika za informisanje, te dostavljali statističke podatke u izvještajnom periodu, u skladu sa zakonom. Spisak institucija koje su ispunile svoje obaveze u skladu sa zakonom dostupan je u Aneksu II.

5.2.3. Postupanje po žalbama u skladu sa Zakonom o slobodi pristupa informacijama na nivou BiH

Institucija ombudsmena za ljudska prava BiH je u protekloj godini zaprimila određeni broj žalbi koje su se odnosile na primjenu Zakona o slobodi pristupa informacijama na nivou institucija BiH. U 2024. godini zaprimljeno je 12 žalbi u kojima je kao odgovorni organ označena institucija na nivou Bosne i Hercegovine.

Podsjećamo da je ranijim Zakonom o slobodi pristupa informacijama u BiH propisano da ukoliko nadležni javni organ odbije pristup informaciji, u cijelosti ili djelimično, isti rješenjem o tome informiše podnosioca zahtjeva, koje, između ostalog, sadrži pouku o pravu na žalbu, adresu organa kojem se žalba podnosi, rok i troškove za podnošenje žalbe, te uputstvo o pravu obraćanja Ombudsmenu, s naznakom neophodnih podataka za kontaktiranje Ombudsmena. Na ovaj način stranke su prilikom dostave odluke o odbijanju zahtjeva, bile upoznate s mogućnošću obraćanja Ombudsmenima BiH. Novim Zakonom nije propisana ova obaveza nadležnoj instituciji BiH, iako stranke žalbe koje se odnose na povredu pristupa informacijama u skladu sa Zakonom o slobodi pristupa informacijama na nivou BiH mogu podnijeti i u skladu s nadležnostima Ombudsmena propisanih Zakonom o ombudsmenu za ljudska prava BiH. Ovo ipak zasigurno doprinosi smanjenju broja ovih žalbi, jer sve stranke nisu upućene u ovu mogućnost.

Podnosilac se Ombudsmenima BiH obratio u vezi sa zahtjevom za pristup informacijama koje je uputio Ministarstvu pravde BiH, a na koji nije u potpunosti odgovoreno, u skladu sa Zakonom o slobodi pristupa informacijama na nivou institucija BiH. Iz dostavljenog odgovora Ministarstva pravde BiH, Ombudsmeni BiH su našli, da je razmotren navedeni podnesak u skladu s članom 26. stav (2) tačka e), a u vezi s članom 23. stav (6) Zakona o slobodi pristupa informacijama, te je

⁶⁶ Član 20. stav (3) - Dostavlja se: broj primljenih zahtjeva, vrsta traženih informacija, utvrđeni izuzeci, odluke donesene u toku postupka i konačne odluke;

⁶⁷ Član 20. tačka a);

⁶⁸ Član 20. tačka v);

utvrđeno da se isti ne smatra zahtjevom za slobodan pristup informacijama, nego se radi o zahtjevu za davanje mišljenja.⁶⁹

Ombudsmeni BiH su, postupajući po žalbi podnosioca koji je tražio pristup informacijama pozivajući se na Zakon o slobodi pristupa informacijama na nivou institucija Bosne i Hercegovine, bili stava da je pravilan zaključak inspeksijskog organa da ovaj organ u svom radu treba da primjenjuje odredbe Zakona o slobodi pristupa informacijama Republike Srpske, jer se radi o entitetskoj instituciji, odnosno instituciji Republike Srpske.⁷⁰

5.2.4. Postupanje po žalbama

Ombudsmeni BiH su u protekloj godini zaprimili značajan broj žalbi koje su se odnosile na povredu prava pristupa informacijama. Iskustvo u radu na ovim predmetima, kao i žalbe zaprimljene u 2024. godini svjedoče o nedosljednoj primjeni ili nedovoljnom poznavanju zakonskih propisa koji regulišu ovu oblast. Ombudsmeni BiH su, u skladu sa svojim nadležnostima, ukazivali odgovornim organima na propuste u primjeni zakona, davali mišljenja u vezi s primjenom zakona, te izdavali preporuke s ciljem otklanjanja uočenih povreda.

Ombudsmeni BiH uočavaju značajan broj zahtjeva stranaka za pristup informacijama prema institucijama, pri čemu tražene informacije ne predstavljaju informaciju od javnog interesa, niti te informacije mogu koristiti podnosiocima zahtjeva za ostvarivanje bilo kakvog njihovog prava. Također, u određenom broju zahtjeva uočeno je da se stranke ne informišu o javno dostupnim informacijama koje javni organi postavljaju na svoje web-stranice, već unaprijed traže od organa i Ombudsmena BiH iste, čime se iscrpljuje kako Institucija ombudsmena tako i nadležni organ. Najzad, mediji postavljaju takve zahtjeve prema informacijama koje su očigledno dostupne, tražeći da im Institucija ombudsmena ili javni organ načini sublimaciju i adekvatan prikaz istih što nije u nadležnosti Institucije, niti javnog organa prema kojem je zahtjev upućen. Time se vrši dodatan pritisak i pretenduje da Institucija i drugi organi ne mogu obavljati svoje redovne nadležnosti baveći se ovakvim zahtjevima.

5.2.5. Forma podnošenja zahtjeva

Prema mišljenju Ombudsmena Bosne i Hercegovine zakoni koji tretiraju pravo na pristup informacijama propisuju minimum uslova koje zahtjev za pristup informacijama treba sadržavati, kako bi se otklonile eventualne zloupotrebe prava, a organi raspolagali sa dovoljno podataka radi identifikacije tražene informacije i postupanja po zahtjevu.

Zakoni o slobodi pristupa informacijama na nivou entiteta propisuju uslove koje svaki zahtjev za pristup informacijama mora sadržavati, a odnose se na pisanu formu, da je pisan na jednom od zvaničnih jezika, da sadrži dovoljno podataka koji se odnose na prirodu i sadržaj informacije, te uključuju ime podnosioca zahtjeva i kontakt podatke/adresu.⁷¹ Na sličan način propisani su uslovi i u Zakonu o slobodi pristupa informacijama na nivou institucija BiH, s tim da ovaj zakon propisuje

⁶⁹ Ž-BL-05-10/24;

⁷⁰ Ž-BL-05-100/24;

⁷¹ Vidjeti član 11. stav (2) Zakona o slobodi pristupa informacijama u FBiH i Zakona o slobodi pristupa informacijama RS;

da zahtjev sadrži naziv i sjedište institucije BiH, podatke koji su važni za prepoznavanje tražene informacije, ime, prezime i adresu fizičkog lica koje je korisnik informacije, odnosno naziv i sjedište pravnog lica.⁷² Potrebno je istaći da je Zakon na državnom nivou učinio značajan iskorak propisujući da se pisanim zahtjevom smatra zahtjev podnesen elektronskim putem, pod uslovom da sadrži sve zakonom propisane uslove.⁷³ Ovo je u skladu s ranijim stavom Ombudsmena BiH kojim su istakli da je potpuno irelevantno da li je zahtjev za pristup informacijama sadržan u PDF formatu ili je sadržan u samom e-mailu, navodeći da to ne može biti osnov za nerazmatranje zahtjeva. Ombudsmeni BiH su stava da i zahtjevi dostavljeni putem e-maila ispunjavaju uslov „pismenog oblika“.⁷⁴

Ombudsmeni BiH su u žalbi podnosioca ukazali da se zahtjev za pristup informacijama, u skladu s članom 11. Zakona o slobodi pristupa informacijama u FBiH podnosi onom javnom organu za koji podnosilac zahtjeva vjeruje da je nadležan, te da zahtjev za pristup informaciji mora: 1) biti u pismenom obliku na jednom od službenih jezika Federacije, 2) dati dovoljno podataka o prirodi i/ili sadržaju informacije, kako bi se omogućilo da javni organ uz razuman napor pronađe traženu informaciju i 3) sadržavati ime podnosioca zahtjeva i njegovu adresu.⁷⁵

U žalbi podnositeljice istaknut je značaj dostavljanja potpunih podataka kako bi javni organ mogao postupiti po zahtjevu. Odgovorni javni službenik poslije analize primljenog zahtjeva za pristup informacijama pozvao je podnositeljicu žalbe da zahtjev dopuni na način da dostavi broj katastarske čestice za koju traži informacije, jer dostavljeni opis zemljišta/parcela nije adekvatan kako bi se na zahtjev odgovorilo.⁷⁶

5.2.6. Neodlučivanje u zakonskom roku

Jedan od najčešćih osnova za obraćanje Ombudsmenima BiH u vezi sa primjenom zakona o slobodi pristupa informacijama odnosi se na neodlučivanje javnih organa u zakonskom roku ili potpuno odsustvo postupanja javnog organa nakon zaprimljenog zahtjeva za pristup informacijama. U velikom broju slučajeva, već prilikom prvog poziva Institucije za dostavljanje obrazloženja nepostupanja po zahtjevu, javni organ donese odluku po zahtjevu⁷⁷, dok se u drugim slučajevima to desi nakon izdavanja preporuke⁷⁸. U pojedinim žalbama javni organ ne odgovori i pored izdate preporuke kojom se ukazuje na povredu prava i potrebu za donošenjem odluke po zahtjevu.⁷⁹

Podnosilac žalbe je tvrdio da do dana obraćanja Instituciji nije zaprimio odgovor na podneseni zahtjev za pristup informacijama, iako je protekao zakonski rok od 15 dana. Ombudsmeni BiH uputili su preporuku direktoru Opšte bolnice Tešanj da *postupi u skladu sa članom 14. Zakona o slobodi pristupa informacijama u Federaciji Bosne i Hercegovine i donese rješenje o pristupu*

⁷² Član 23. stav (3);

⁷³ Član 23. stav (4);

⁷⁴ Ž-SA-08-796/24; preporuka broj: P-299/24 od 19.11.2024. godine;

⁷⁵ Ž-SA-05-158/24;

⁷⁶ Ž-BL-05-124/24;

⁷⁷ Ž-SA-05-154/24;

⁷⁸ Ž-SA-05-90/24, preporuka broj: P-57/24; Ž-SA-05-108/24, preporuka broj: P-76/24; Ž-BL-05-147/24, preporuka broj: P-185/24; Ž-LI-05-87/24, preporuka broj: P-241/24;

⁷⁹ Ž-SA-05-16/24, preporuka broj: P- P-58/24;

informacijama u potpunosti primjenjujući odredbe navedenog zakona. Opšta bolnica Tešanj dostavila je Instituciji rješenje kojim je žalitelju odobren pristup informacijama, a isto je dostavljeno i žalitelju.⁸⁰ Na ovaj način preporuka je u potpunosti ispoštovana.

U pojedinim žalbama, nakon odsustva odgovora u vezi s ukazanom povredom na pristup informacijama, Ombudsmeni BiH su pozvali javni organ da, bez odlaganja, uspostavi saradnju s Ombudsmenom za ljudska prava Bosne i Hercegovine, te u skladu s članom 23. i članom 25. Zakona o ombudsmenu za ljudska prava Bosne i Hercegovine, Ombudsmenu Bosne i Hercegovine dostavi traženo izjašnjenje, tako je Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva dostavilo Instituciji odgovor u vezi s izdatom preporukom iz čijeg sadržaja proizlazi da je rješenjem podnosiocu žalbe odobren pristup traženim informacijama.⁸¹

Javni organi različito obrazlažu razloge za nepostupanje po zakonskim rokovima. U konkretnom slučaju⁸² Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva je nakon urgencije Institucije dostavio rješenje o djelimičnom pristupu informacijama. Dostavljenim aktom se navodi: *“Zakonski rok od 15 dana nije se mogao ispoštovati iz razloga obimnosti traženih informacija, kao i angažiranosti službenika za pristup informacijama na drugim poslovima unutar Ministarstva u vremenu kada je predmetni zahtjev podnesen.”*

Žalitelj je ukazivao da javni organ nikada nije odlučio po njegovom zahtjevu za pristup informacijama. Na zahtjev Ombudsmena BiH, odgovorna strana dostavila je akt kojim se navodi: *„Ovim putem vas izvješćujemo da isti zahtjev nismo službeno zaprimili i samim tim nismo ni postupali po istom...koliko i dalje postoji interes podnosioca zahtjeva... adresa na koju se može obratiti je ...“* Podnosilac žalbe dostavio je svoj komentar u kome ističe: *„...odgovorna strana dostavila je ispravnu adresu i navela ured na koji se mogu obratiti putem novog zahtjeva za pristup informacijama. Zadovoljan sam ishodom ovog predmeta...“*⁸³

5.2.7. Forma akta o odlučivanju

Zakon o slobodi pristupa informacijama na nivou institucija BiH⁸⁴, kao i Zakon o slobodi pristupa informacijama u FBiH⁸⁵ propisuju da se po zahtjevima za pristup informacijama donosi odluka u formi rješenja i to u roku od 15 dana od dana podnošenja urednog zahtjeva/prijema zahtjeva. Zakon o slobodi pristupa informacijama u Republici Srpskoj propisuje obavezu nadležnog javnog organa da podnosioca zahtjeva obavijesti dopisom. Ombudsmeni BiH su u ranijem periodu ukazali na nedostatke ovakvog zakonskog uređenja, jer dopis po svojoj prirodi nema karakter upravnog akta, te se dovodi u pitanje jedno od osnovnih principa upravnog postupka, dvostepenost postupka, što je utvrdio i Okružni sud u Banjoj Luci u svojoj odluci.⁸⁶

⁸⁰ Ž-SA-05-3/24, preporuka broj: P-38/24;

⁸¹ Ž-LI-05-1/24, preporuka broj: P-53/24;

⁸² Ž-SA-05-11/24;

⁸³ Ž-LI-05-201/23;

⁸⁴ Član 25. potrebno je istaći da postoje određeni izuzeci u pogledu forme akta o odlučivanju propisani članom 26. stav (2);

⁸⁵ Član 14. stav (2) i (3);

⁸⁶ Okružni sud u Banjoj Luci u presudi broj 11 0 U 014027 14 U od 18.02.2015. godine zauzeo je sljedeći stav: *“Ovdje sud ukazuje da organ ima mogućnost da u skladu sa Zakonom odbije pristup informaciji u cjelini ili djelimično i da dopisom o tome obavijesti podnosioca zahtjeva...ali takav dopis... mora sadržavati pod a) zakonsku osnovu za status izuzeća informacije, uz navode članova ovog Zakona na koje se poziva, kao i sva materijalna pitanja koja su*

Nakon istražnog postupka, Ombudsmeni BiH uputili su preporuku Odboru za zapošljavanje kao dijelu Kancelarije gradonačelnika Brčko distrikta BiH da, imajući u vidu odredbe Zakona o slobodi pristupa informacijama Bosne i Hercegovine poduzme odgovarajuće aktivnosti i mjere s ciljem odlučivanja po zahtjevu podnosioca žalbe u formi rješenja iz kojeg bi bilo vidljivo da li se pristup informacijama odbija/dozvoljava u cijelosti ili djelimično, zakonski osnov izuzeća informacije, a što svakako obuhvata provođenje, te obrazloženje testa javnog interesa, kao i sva druga relevantna pitanja, kao što su pouka o pravnom lijeku, naznaka adrese organa kojem se prigovor podnosi, rok i troškove za podnošenje prigovora.⁸⁷

Ombudsmeni BiH su u žalbi podnosioca utvrdili da iz žalbenih navoda, kao i dostavljenog izjašnjenja odgovornog organa, proizlazi da u konkretnom slučaju nije postupljeno u skladu s članom 14. Zakona o slobodi pristupa informacijama u FBiH, budući da se o podnesenom zahtjevu nije odlučilo u formi rješenja, na koje bi eventualno nezadovoljna strana mogla izjaviti efikasan pravni lijek.⁸⁸

Razmatrajući žalbu, Ombudsmeni BiH su naglasili da je obaveza Ministarstva saobraćaja bila da primijeni zakonske odredbe i da, odlučujući o zahtjevu za pristup informacijama, donese rješenje kojim se okončava rad po zahtjevu za slobodan pristup u prvom stepenu, što znači da se o svakom pojedinačnom zahtjevu odlučuje donošenjem pismenog rješenja, bilo da se odobrava, djelimično odobrava ili odbija zahtjev za pristup informacijama.⁸⁹ Ombudsmeni prate realizaciju preporuka.

Žalitelj se Instituciji obratio ukazujući na činjenicu da mu je rješenje Vlade Kantona Sarajevo od dana 15.01.2024. godine, dostavljeno bez potpisa i pečata. Nakon intervencije Ombudsmena BiH podnosilac žalbe je dostavio dopis u kojem je naveo da je od Vlade Kantona Sarajevo dobio konačno rješenje koje je uredno potpisano i ovjereno pečatom, te je predmet zatvoren.⁹⁰

5.2.8. Utvrđivanje izuzetaka i provođenje testa javnog interesa

Zakoni o slobodi pristupa informacijama podstiču saopštavanje informacija koje su od važnosti za javnost u najvećoj mogućoj mjeri, a javni organi su u obavezi takve informacije objaviti. Praksa često otvara pitanje kako utvrditi da li neka informacija predstavlja pitanje od javnog interesa ili

važna za odluku, što uključuje i uzimanje u obzir faktora javnog interesa, te pod b) obavještenje podnosiocu zahtjeva o pravu podnošenja žalbe, određenom organu, a što uključuje neophodne podatke za kontakte s takvim organom, krajnji rok za podnošenje žalbe, kao i troškove podnošenja žalbe, što u navedenom dopisu glavnog republičkog inspektora rada ... uopće nije navedeno. No, iako tužiocu nije data pouka o pravu na izjavljivanje žalbe i organu kojem se izjavljuje, on žalbu podnosi tuženom preporučeno putem pošte dana 10.03.2014. godine, a što dalje znači da tuženi ...o toj istoj žalbi mora donijeti odgovarajuću odluku, koja svakako mora biti sačinjena u formi rješenja, kako to decidno propisuju odredbe člana 194, 197. stav (2) i (3) u vezi s članom 230. stav (1) ZOUN. Naime, nije dovoljno sačiniti dopis i nazvati ga "odgovorom po žalbi", kako je to tuženi učinio, možda u nastojanju da izbjegne vođenje upravnog spora, što nije moguće, jer je doneseni akt konačan upravni akt u smislu člana 7. ZUS, kako se sud već izjasnio. Dakle, dopisom nazvanim "odgovor po žalbi" ne odlučuje se o žalbi, o istoj se isključivo odlučuje rješenjem, koje između ostalih obaveznih elemenata sadrži izreku kojom se o žalbi rješava (ona se odbacuje, odbija ili uvažava), te obrazloženje u kojem se navode razlozi za odluku koja je po žalbi donesena, a što je sve u konkretnom slučaju izostalo u osporenom aktu..."

⁸⁷ Ž-BL-05-73/24, preporuka broj: P-161/24;

⁸⁸ Ž-LI-05-25/24, preporuka broj: P-113/24;

⁸⁹ Ž-SA-08-796/24, preporuka broj: P-299/24;

⁹⁰ Ž-BL-05-97/24;

se radi o interesu pojedinca. Zakoni na entitetskom nivou propisuju obavezu nadležnog javnog organa da prilikom odbijanja informacije u cijelosti ili djelimično, sačine odluku koja sadrži sva materijalna pitanja koja su važna za odluku, što uključuje i uzimanje u obzir faktora javnog interesa.⁹¹ Zakon o slobodi pristupa informacijama na nivou institucija BiH propisuje dužnost instituciji BiH koja rješava po zahtjevu, a kada provodi test javnog interesa da razmotri i sve činjenice i okolnosti značajne za obradu zahtjeva.⁹²

Test javnog interesa procjenjuje odnos između dva zaštićena interesa: interesa zaštite određene informacije i interesa pružanja informacije.⁹³ Provođenje testa javnog interesa podrazumijeva sljedeće korake: 1. može li se pristup informaciji ograničiti radi zaštite nekog zaštićenog interesa; 2. da li bi omogućavanjem pristupa informacijama taj interes bio ozbiljno povrijeđen; 3. preovladava li potreba zaštite prava na ograničenje ili javni interes.⁹⁴

Razmatrajući pitanje da li je došlo do povrede prava na pristup informacijama Ombudsmeni BiH su u svojim postupcima ukazali na smjernice po kojima se trebaju voditi nadležni organi prilikom odlučivanja da li će tražena informacija biti saopštena ili ne, i to postavljanjem sljedećih pitanja:

1. Da li informacija obuhvata neki od izuzetaka od saopštavanja propisanih odredbama člana 6., 7. i 8. Zakona o slobodi pristupa informacijama u Federaciji Bosne i Hercegovine;
2. Ukoliko obuhvata neki od izuzetaka, da li je i pored toga, saopštavanje takve informacije u javnom interesu (provođenje testa javnog interesa);
3. Ukoliko informacija obuhvata neki od izuzetaka, i saopštavanje takve informacija nije u javnom interesu, tražena informacija bit će izuzeta od saopštavanja.

U konkretnoj žalbi Ombudsmeni BiH su utvrdili da u rješenju kojim je odlučeno o pristupu informacijama nije vidljivo da li je proveden test javnog interesa. Kantonalna uprava za inspeksijske poslove dostavila je odgovor na preporuku u kojem navodi da je naknadno proveden postupak, odnosno test javnog interesa, gdje je zauzet stav da je prvobitnim rješenjem odgovoreno u cijelosti na zahtjev za pristup informacijama. Preporuka Ombudsmena BiH je ispoštovana.⁹⁵

Razmatrajući žalbu podnositeljice, Ombudsmeni Bosne i Hercegovine su iznijeli mišljenje da je nadležni organ bio u obavezi da pažljivo i temeljito razmotri zahtjev za pristup informacijama, posebno imajući u vidu da se tražene informacije (ekvivalencija određenih predmeta) mogu odnositi na širu skupinu/grupu kojima se priznaju određeni predmeti, a ne samo na osobu u čiju korist je donesena odluka o ekvivalenciji. Nadležni organ je posebno trebao biti obazriv u situaciji kada se ukazuje na određene neregularnosti i nezakonitosti u samom postupku ekvivalencije, jer je upravo svrha Zakona o slobodi pristupa informacijama u Federaciji Bosne i Hercegovine transparentnost u odlučivanju i uklanjanje zloupotreba ovlasti. Stoga se test javnog interesa provodi i detaljno obrazlaže, odnosno stavljaju se na vagu lični i javni interesi, pojedinac nasuprot

⁹¹ Član 14. stav (3) tačka 1) Zakona o slobodi pristupa informacijama u FBiH i član 14. stav (3) tačka a) Zakona o slobodi pristupa informacijama RS;

⁹² Član 26.

⁹³ Smjernice za provedbu Zakona o pravu na pristup informacijama, Povjerenik za informisanje Republike Hrvatske <https://www.pristupinfo.hr/wp-content/uploads/2018/10/Smjernice-Test-razmjernosti-i-javnog-interesa-1.pdf>

⁹⁴ Povjerenik za informiranje Republike Hrvatske, Primjena člana 16. Zakona o pravu na pristup informacijama Republike Hrvatske - provedba testa razmjernosti i javnog interesa, broj: 401-01/05-17-1 od 11.12.2017. godine, str. 2.;

⁹⁵ Ž-BL-05-18/24, preporuka broj: P-33/24;

javnost, što u konkretnom slučaju nije učinjeno, zbog čega su Ombudsmeni BiH uputili preporuku i ista nije realizovana.⁹⁶

5.2.9. Informacije od javnog značaja

Žalbe zaprimljene u Instituciji, u vezi povrede prava na pristup informacijama, nerijetko uključuju i žalbe u kojima se zahtijeva dostava informacije koja sama po sebi ne predstavlja informaciju od javnog interesa. Ove informacije su obično stranci potrebne radi zadovoljavanja privatnih potraživanja, pokretanja postupaka, prikupljanja dokaza u sudskim ili upravnim postupcima i dr.

U postupku koji se vodio pred Institucijom, Ombudsmeni BiH su istakli da je predmet zahtjeva za pristup informacijama informacija za koju je zainteresovan isključivo podnosilac žalbe-pojedinac, te uključuje pojedinačne interese podnosioca i primjenu *Zakona o zaštiti ličnih podataka odnosi na slučajeve izdavanja, korištenja i čuvanja ličnih podataka iz matičnih knjiga...*⁹⁷

Ombudsmeni BiH su ukazali da pravo na pristup informacijama nije apsolutno pravo, nego relativno pravo, zbog čega postoji mogućnost ograničenja navedenog prava, propisivanjem određenih izuzetaka predviđenih zakonom, u konkretnom slučaju Zakonom o slobodi pristupa informacijama u Republici Srpskoj. Ombudsmeni BiH su istakli da je cilj i svrha navedenog Zakona da se svim fizičkim i pravnim osobama omogući pristup informacijama koje su u posjedu javnih organa, međutim, karakter informacija koje se traže, odnosno koje se saopštavaju mora ispunjavati kriterij „javnosti, ili javnog značaja“, a pristup informacijama omogućit će se samo onda kada postoji „javni interes“. Za utvrđivanje javnog interesa koristi se tzv. test javnog interesa koji se provodi u svakom pojedinačnom slučaju. Javnom organu je data mogućnost da nakon provođenja javnog interesa, utvrdi izuzetak i pristup informacijama, što je u konkretnom slučaju i učinjeno.⁹⁸

U žalbi podnosioca, Ombudsmeni BiH su konstatovali da tražene informacije koje se odnose na pismene pošiljke žalitelja, po svojoj prirodi ne predstavljaju javni, već privatni interes pojedinca, te ne predstavljaju „informaciju“ u smislu zakona o slobodi pristupa informacijama.⁹⁹

Ombudsmeni BiH su kroz svoj rad razmatrali i pitanje prikupljanja informacija potrebnih za vođenje sudskih i drugih postupaka, a u kontekstu primjene zakona o slobodi pristupa informacijama.

Podnosilac žalbe je od Ombudsmena BiH tražio pomoć kako bi došao do traženih informacija iz razloga ostvarivanja prava pred nadležnim sudskim i drugim institucijama. Ombudsmeni BiH ukazali su da Zakon o slobodi pristupa informacijama Federacije Bosne i Hercegovine nema za cilj prikupljanje dokaza za upravne, sudske ili druge postupke koji se vode kod nadležnih organa ili sudova. Pribavljanje dokaza u takvim situacijama ostvaruje se u smislu odredbi Zakona o parničnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine¹⁰⁰, Zakona o upravnom postupku ili drugih

⁹⁶ Ž-SA-05-518/24, preporuka broj: P-144/24;

⁹⁷ Ž-SA-05-64/24;

⁹⁸ Ž-SA-05-40/24;

⁹⁹ Ž-SA-05-66/24;

¹⁰⁰ "Sl. novine FBiH", br. 53/2003, 73/2005, 19/2006 i 98/2015;

posebnih propisa kojima se uređuju upravni i drugi postupci i način dokazivanja u okviru istih.¹⁰¹ Informacije koje se odnose na sudske predmete, kao i informacije potrebne za vođenje sudskih postupaka, ne smatraju se informacijama u smislu odredbi zakona o slobodi pristupa informacijama.

U drugom slučaju Ombudsmeni BiH su zauzeli stav da tražene informacije nisu predstavljale informacije od javnog interesa, već se radilo o informacijama koje su stranci u disciplinskom postupku, odnosno osobi koja ima pravni interes, trebale biti saopštene u skladu s pravilima koja se odnose na disciplinski postupak u konkretnom predmetu i važećim zakonima.¹⁰²

5.2.10. Dvostepenost postupka

Ombudsmeni BiH su u žalbi podnosioca¹⁰³ našli da je, nepostupanjem u skladu sa Zakonom o slobodi pristupa informacijama u FBiH, podnosilac žalbe onemogućen u preispitivanju zakonitosti odluke, zbog čega odgovorna strana vrši i povredu prava podnosioca na efikasan pravni lijek, zagarantovan članom 13. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda.

5.2.11. Zahtjevi za izdavanje mišljenja

Institucija ombudsmena za ljudska prava BiH u svom radu često zaprima zahtjeve stranaka, kao i javnih organa za dostavljanje mišljenja/tumačenja u vezi s primjenom zakona o slobodi pristupa informacijama.¹⁰⁴ Tokom 2024. godine zaprimljeno je 10 zahtjeva za davanje mišljenja koji su registrovani kao predmeti. Ovaj broj ne uključuje veliki broj kontakata koje stranke svakodnevno ostvaruju telefonskim putem ili neposredno u prostorijama Institucije.

Ombudsmeni BiH zaprimili su zahtjev za dostavljanje mišljenja u vezi sa podnesenim zahtjevom kojim se traži zapisnik sa multisektorskog sastanka, povodom slučaja kada je dijete na času tjelesnog odgoja pretrpjelo povrede. Ombudsmeni BiH su istakli da je upravo zbog obaveze javnog organa da učini dostupnim informacije koje ima u posjedu, zakon propisao i mogućnost razdvajanja takvih informacija na dijelove.¹⁰⁵

U postupku za izdavanje mišljenja Ombudsmeni BiH su istakli da javni organ ima mogućnost odobravanja pristupa informacijama putem uvida u dokumente koji su zaštićeni, ukoliko oni sadrže većinu informacija koje su javne, a manji dio zaštićene informacije (kao što su naprimjer, imena ili drugi podaci koji ne trebaju biti javni), a postoji mogućnost djelimičnog odobravanja i tzv. djelimični pristup informacijama, odnosno razdvajanje informacija na dijelove, što podrazumijeva prekrivanje zaštićenih informacija i omogućavanje uvida u ostali dio dokumenta. Uslov koji je predviđen u Zakonu o slobodi pristupa informacijama Republike Srpske za uvid u informaciju na ovakav način je da ostatak informacije, kojem se omogućava pristup nije postao nerazumljiv poslije njenog razdvajanja na dijelove.¹⁰⁶

¹⁰¹ Ž-SA-05-121/24;

¹⁰² Ž-SA-05-501/24;

¹⁰³ Ž-SA-05-343/24, preporuka broj: P-234/24;

¹⁰⁴ Ž-BL-05-409/24; Ž-SA-05-870/24; Ž-BL-05-550/24; Ž-SA-05-152/24; Ž-SA-05-1146/24;

¹⁰⁵ Ž-SA-05-152/24;

¹⁰⁶ Ž-SA-05-921/24;

Postupajući po zahtjevu za dostavu mišljenja Ombudsmeni BiH su istakli da kada je u pitanju dio zahtjeva koji se odnosi na ukupna izdavanja za bruto plate i naknade u 2022. godini i 2023. godini, jer smatraju nespornim da ove informacije predstavljaju informacije od javnog interesa, te da bi svaka osoba koja želi saznati o izdacima za plate i naknade u bilo kojem javnom organu (kako se troši budžetski novac), trebala imati uvid u iste.¹⁰⁷

5.2.12. Zaštita ličnih podataka

Generalni propis o zaštiti podataka Evropske unije (EU General Data Protection Regulation - GDPR) nazvan Opšta uredba o zaštiti podataka je Uredba (EU) 2016/679 Evropskog parlamenta i Vijeća od 27. aprila 2016. godine o zaštiti pojedinaca u vezi s obradom ličnih podataka i o slobodnom kretanju takvih podataka, te o stavljanju van snage Direktive 95/46/EC, kojom se reguliše zaštita podataka i privatnost osoba unutar Evropske unije, a donosi i propise vezane za iznošenje podataka u treće zemlje. Njene odredbe direktno se primjenjuju u svim državama članicama Evropske unije od 25.05.2018. godine.

Glavni ciljevi GDPR-a su vratiti građanima nadzor nad njihovim ličnim podacima i pojednostaviti regulatorno okruženje za međunarodne kompanije ujednačavanjem propisa u cijeloj Uniji.

Vijeće ministara Bosne i Hercegovine je, na prijedlog Ministarstva civilnih poslova, usvojilo nacrt Zakona o zaštiti ličnih podataka Bosne i Hercegovine, usklađenog sa GDPR¹⁰⁸, koji je upućen u daljnju proceduru prema Predstavničkom domu i Domu naroda Parlamentarne skupštine BiH. Bosna i Hercegovina, kao zemlja koja teži članstvu u Evropskoj uniji, ovim zakonom ostvaruje jedan od ključnih koraka prema usklađivanju sa standardima Evropske unije, a stvaraju se i preduslovi za stupanje na snagu Sporazuma o saradnji Bosne i Hercegovine s EUROJUST-om, Agencijom Evropske unije za pravosudnu saradnju u krivičnim stvarima, koji je potpisan krajem oktobra 2024. godine.

Zbog izuzetnog značaja usklađivanja domaćeg zakonodavstva s Opštom uredbom o zaštiti ličnih podataka Evropske unije, nadležni organi vlasti moraju blagovremeno poduzeti efikasne radnje na jačanju domaćeg nadzornog tijela za zaštitu ličnih podataka, kontinuirane edukacije službenika koji će raditi na poslovima zaštite ličnih podataka ali i informisanju građana u pogledu zaštite ličnih podataka i koraka koje mogu poduzeti u slučaju povrede njihovih prava, kao i obavezu da se osigura primjena ovog propisa u skladu s važećim propisima koji uređuju oblast slobode pristupa informacijama.

Tokom sačinjavanja ovog godišnjeg izvještaja okončana je zakonodavna procedura i dana 30.01.2025. godine na 8. hitnoj sjednici Doma naroda Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine usvojen je Zakon o zaštiti ličnih podataka Bosne i Hercegovine.

¹⁰⁷ Ž-SA-05-550/24;

¹⁰⁸ Dana 17.12.2024. godine održane 46. vanredna i 66. redovna sjednica Vijeća ministara Bosne i Hercegovine;

5.2.13. Stanje u oblasti slobode pristupa informacijama na nivou institucija Bosne i Hercegovine - Godišnji izvještaj za 2024. godinu

Uvodne napomene

Zakonom o slobodi pristupa informacijama na nivou institucija Bosne i Hercegovine¹⁰⁹ koji je stupio na snagu 07.09.2023. godine Instituciji ombudsmena BiH dodijeljena je dvostruka uloga.

Članom 17. navedenog zakona propisano je da je Institucija ombudsmena BiH obavezna imenovati službenika za informisanje koji je dužan sačiniti godišnji izvještaj o radu. Godišnji izvještaj o stanju u oblasti pristupa informacijama na nivou institucija Bosne i Hercegovine dostavlja se rukovodiocu institucije BiH, Žalbenom vijeću pri Vijeću ministara BiH i Instituciji ombudsmena za ljudska prava BiH. Navedeni izvještaj, osim statističkih pokazatelja¹¹⁰, treba da sadrži i analizu i ocjenu ostvarivanja prava na pristup informacija i ponovnu upotrebu informacija u instituciji BiH, podatke i analizu o predmetima po žalbama, inspekcijskom nadzoru i počinjenim prekršajima zbog povrede prava na pristup informacijama i ponovnoj upotrebi dokumenata. Važno je naglasiti da godišnji izvještaj treba sadržavati i prijedloge mjera za otklanjanje nedostataka i nepravilnosti.¹¹¹

U smislu navedenog zakona obaveza Institucije ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine je da sačini godišnji izvještaj o stanju u oblasti slobode pristupa informacijama na nivou institucija Bosne i Hercegovine i da isti dostavi nadležnim institucijama.¹¹² Institucija ombudsmena BiH ima dvojaku ulogu i to u skladu s nadležnostima koje su propisane Zakonom o slobodi pristupa informacijama na nivou institucija BiH s jedne strane, a s druge strane, kao institucija BiH koja je dužna postupati po zahtjevima za pristup informacijama pravnih i fizičkih lica.

Istovremeno, Ombudsmeni su dužni u skladu s odredbama Zakona o ombudsmenu za ljudska prava BiH¹¹³ sačiniti godišnji izvještaj o rezultatima aktivnosti Institucije ombudsmena za ljudska prava BiH, što uključuje i oblast slobode pristupa informacijama u Bosni i Hercegovini. Navedeni izvještaj sačinjava se na osnovu žalbi koje Institucija ombudsmena zaprima tokom godine o kojoj izvještava.

Izazovi u primjeni Zakona o slobodi pristupa informacijama na nivou institucija BiH

Ombudsmeni BiH su još u toku usvajanja Zakona o slobodi pristupa informacijama na nivou institucija BiH ukazivali na određene zabrinutosti u pogledu efikasne primjene Zakona i propisanih mehanizama zaštite. Jedna od tih zabrinutosti odnosila se na podijeljene nadležnosti između različitih institucija BiH koja je usložnjavala i samu primjenu Zakona.

¹⁰⁹ "Službeni glasnik BiH", broj: 61/23;

¹¹⁰ Član 17. stav (5) i (8);

¹¹¹ Član 17. stav (7);

¹¹² Član 48.

¹¹³ "Službeni glasnik BiH", broj 32/00, 19/02, 35/04, 32/06, 38/06 - ispr., 50/08 - dr. zakon, 61/23;

Generalnom sekretarijatu Vijeća ministara BiH u nadležnost je dato vođenje i održavanje Centralnog portala javnih informacija (član 15. stav (2)). Žalbeno vijeće pri Vijeću ministara BiH odlučuje kao drugostepeni organ (član 28. stav (2)). Ombudsmenu za ljudska prava BiH dostavljaju se informacije vezane za službenika za informisanje (član 17. stav (1)), te evidencija o broju zaprimljenih zahtjeva, vrsti traženih informacija, broju donesenih rješenja, broju konačnih rješenja i dr. (član 17. stav (5) i (6)). Ministarstvo pravde BiH putem Upravne inspekcije vrši inspekcijski nadzor nad provođenjem Zakona (član 37).¹¹⁴

Osim navedenog, uloga Institucije ombudsmena za ljudska prava BiH u smislu praćenja primjene Zakona reducirana je na ulogu prikupljača statističkih podataka koje dostavljaju druge institucije, što ne treba biti isključivi djelokrug rada Institucije. Institucija ombudsmena je nezavisna institucija uspostavljena s ciljem promovisanja dobre uprave i vladavine prava, zaštite i promocije prava i sloboda fizičkih i pravnih lica.

Posebno zabrinjavajuće je što se navedeni podaci prikupljaju na *ad hoc* principu, putem slanja dopisa na početku nove kalendarske godine kako bi dobili isključivo statističke pokazatelje. Ovi indikatori daju samo ograničenu mogućnost prezentovanja stanja u oblasti slobode pristupa informacijama. Sve navedeno ukazuje da su Ombudsmenima BiH i dalje najrelevantnije informacije o stanju u oblasti slobode pristupa informacijama, koje prikuplja putem žalbi podnesenih u skladu sa Zakonom o ombudsmenu za ljudska prava.

Prikupljanje informacija

Ombudsmeni Bosne i Hercegovine su, s ciljem izrade izvještaja, uputili dopis¹¹⁵ institucijama Bosne i Hercegovine kojim su traženi podaci u skladu sa zakonskom obavezom.¹¹⁶

Iz sadržaja dostavljenih odgovora proizlazi da su dostavljeni podaci u velikom broju slučajeva različiti, odnosno da su institucije Bosne i Hercegovine tražene izvještaje dostavljali u onom formatu koji su smatrali najprimjerenijim, budući da zakonom nije propisana obaveza donošenja podzakonskog propisa koji će jednoobrazno urediti sadržaj godišnjeg izvještaja koje sastavljaju službenici za informisanje i dostavljaju nadležnim organima, kao akt eksternog karaktera. Zakon je propisao obavezu donošenja pravilnika o sadržaju i načinu vođenja registra zahtjeva za pristup informacijama koji, suštinski, predstavlja akt internog karaktera svake od institucija Bosne i Hercegovine. Postojanje jednoobraznog akta o izgledu i sadržaju godišnjeg izvještaja koje sastavljaju službenici za informisanje, omogućilo bi da se dostavljeni podaci u izvještaj unose precizno bez potrebe za njihovim naknadnim ujednačavanjem. U ovakvom formatu, podaci su obrađivani isključivo na osnovu onoga kako su ih institucije Bosne i Hercegovine i dostavljale. Osim toga, evidentno je da su pojedine institucije dostavljale više puta različite odgovore sa pozivom na isti broj akta.

¹¹⁴ Godišnji izvještaj o rezultatima aktivnosti Institucije ombudsmena za ljudska prava BiH https://www.ombudsmen.gov.ba/documents/ombudsmen_doc2024040915403579bos.pdf

¹¹⁵ Dopis Institucije ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine, broj: OI-K-BL-960/24, od dana 23.12.2024. godine i Urgencija na dopis Institucije ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine, broj: OI-K-BL-139/25, od dana 04.02.2025. godine;

¹¹⁶ Član 47. Zakona o slobodi pristupa informacijama na nivou institucija Bosne i Hercegovine;

Ombudsmeni Bosne i Hercegovine usaglasili su se da podaci u ovom izvještaju budu prikazani tabelarno, kroz Tabelu I i Tabelu II (sadržane u aneksu ovog izvještaja), uvažavajući ono što je propisano zakonom i odredbama Pravilnika o sadržaju i načinu vođenja registra zahtjeva za pristup informacijama.

Tabela I, uz podatke o broju primljenih zahtjeva, broju donesenih rješenja, broju konačnih rješenja, broju zahtjeva po kojima nisu donošena rješenja, sadrži i podatke koji se odnose na: odobren pristup informacijama, odbijen pristup informacijama, djelimično odobren pristup informacijama, odbačen zahtjev, zahtjev ustupljen drugom organu, obustavljen postupak, izdato obavještenje, zahtjev riješen u roku, zahtjev riješen izvan roka, postojanje drugostepene odluke, kao i odluke Suda Bosne i Hercegovine. Ove stavke uvedene su prvenstveno iz razloga propisanih članom 25. i članom 26. Zakona o slobodi pristupa informacijama na nivou institucija Bosne i Hercegovine.

Vrsta traženih informacija, obrađena je u Tabeli II. Sadržaj dostavljenih odgovora svih institucija Bosne i Hercegovine ukazuje da su im, tokom 2024. godine, zahtjeve za pristup informacijama podnosile fizičke osobe, advokati, pravna lica, nevladine organizacije, novinari i medijske kuće. U pojedinim slučajevima kao podnosioci zahtjeva pojavljivale su se institucije/organi vlasti. Također, primjetno da je postojao određeni broj institucija Bosne i Hercegovine koje tokom 2024. godine, nisu imali zahtjeva za pristup informacijama, pojedine institucije odgovarale su da su po zahtjevima donosile rješenja bez navođenja da li se radi o rješenjima kojima se odobrava, djelimično odobrava ili odbija pristup informacijama, dok neke institucije različite podneske nisu tretirale kao zahtjeve za pristup informacijama nego su ih tretirali kao neformalne upite i tako su ih evidentirali i obrađivali, odnosno dostavljali neformalne odgovore.

Tražene odgovore, zaključno sa danom 28.02.2025. godine dostavile su sljedeće institucije Bosne i Hercegovine, i to:

1. Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine,¹¹⁷
2. Agencija za unapređenje stranih investicija u Bosni i Hercegovini,¹¹⁸
3. Agencija za državnu službu Bosne i Hercegovine,¹¹⁹
4. Agencija za osiguranje u Bosni i Hercegovini,^{120, 121}
5. Agencija za javne nabavke Bosne i Hercegovine,¹²²
6. Agencija za nadzor nad tržištem Bosne i Hercegovine,¹²³
7. Agencija za poštanski saobraćaj Bosne i Hercegovine,¹²⁴
8. Agencija za sigurnost hrane Bosne i Hercegovine,¹²⁵

¹¹⁷ Izvještaj Agencije za statistiku Bosne i Hercegovine, broj: 11-02.2-1067-2/24, od dana 03.02.2025. godine;

¹¹⁸ Izvještaj Agencije za unapređenje stranih investicija u Bosni i Hercegovini, broj: 06-29-1-488-2/25, od dana 13.01.2025. godine;

¹¹⁹ Izvještaj Agencije za državnu službu Bosne i Hercegovine, broj: 03-50-28-2/25, od dana 13.01.2025. godine;

¹²⁰ Izvještaj Agencije za osiguranje u Bosni i Hercegovini, broj: 03-12-205-5/24, od dana 31.12.2024. godine;

¹²¹ Izvještaj Agencije za osiguranje u Bosni i Hercegovini, broj: 02-12-02-3/25, od dana 07.01.2025. godine

¹²² Izvještaj Agencije za javne nabavke Bosne i Hercegovine, broj: 02-12-1975-3/24, od dana 10.02.2025. godine;

¹²³ Izvještaj Agencije za nadzor nad tržištem u Bosni i Hercegovini, dostavljen putem elektronske pošte dana 14.01.2025. godine;

¹²⁴ Izvještaj Agencije za poštanski saobraćaj Bosne i Hercegovine, broj: 04-2-12-768-2/24, od dana 07.01.2025. godine;

¹²⁵ Izvještaj Agencije za sigurnost hrane Bosne i Hercegovine, broj: 03-3-12-1156-2/24, od dana 08.01.2025. godine;

9. Agencija za zaštitu ličnih podataka Bosne i Hercegovine,¹²⁶
10. Agencija za policijsku podršku Bosne i Hercegovine,¹²⁷
11. Agencija za forenzička ispitivanja i vještačenja Bosne i Hercegovine,¹²⁸
12. Agencija za školovanje i stručno usavršavanje kadrova Bosne i Hercegovine,¹²⁹
13. Agencija za razvoj visokog obrazovanja i osiguravanje kvaliteta Bosne i Hercegovine,¹³⁰
14. Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje Bosne i Hercegovine,¹³¹
15. Agencija za identifikacione dokumente, evidenciju i razmjenu podataka Bosne i Hercegovine,¹³²
16. Agencija za prevenciju korupcije i koordinaciju borbe protiv korupcije Bosne i Hercegovine,¹³³
17. Agencija za pružanje usluga u vazdušnoj plovidbi Bosne i Hercegovine,¹³⁴
18. Agencija za osiguranje depozita Bosne i Hercegovine,¹³⁵
19. Arhiv Bosne i Hercegovine,¹³⁶
20. Centar za uklanjanje mina u Bosni i Hercegovini,¹³⁷
21. Centar za informisanje i priznavanje dokumenata u oblasti visokog obrazovanja Bosne i Hercegovine,¹³⁸
22. Centralna harmonizacijska jedinica Ministarstva finansija i trezora Bosne i Hercegovine,¹³⁹
23. Centralna izborna komisija Bosne i Hercegovine,¹⁴⁰
24. Direkcija za koordinaciju policijskih tijela Bosne i Hercegovine,¹⁴¹
25. Direkcija za civilno vazduhoplovstvo Bosne i Hercegovine,¹⁴²
26. Direkcija za evropske integracije Vijeća ministara Bosne i Hercegovine,¹⁴³

¹²⁶ Izvještaj Agencije za zaštitu ličnih podataka Bosne i Hercegovine, broj: 05-1-12-1-1291-2/24, od dana 15.01.2025. godine;

¹²⁷ Izvještaj Agencije za policijsku podršku Bosne i Hercegovine, broj: 15-6-16/25, od dana 06.01.2025. godine;

¹²⁸ Izvještaj Agencije za forenzička ispitivanja i vještačenja Bosne i Hercegovine, broj: 14-6-50-3-174-17/23, od dana 27.12.2024. godine;

¹²⁹ Izvještaj Agencije za školovanje i stručno usavršavanje kadrova Bosne i Hercegovine, broj: 19-3-50-407-2/24, od dana 13.01.2025. godine;

¹³⁰ Izvještaj Agencije za razvoj visokog obrazovanja i osiguranje kvaliteta Bosne i Hercegovine, broj: 03-12-2-751-2/24, od dana 08.01.2025. godine;

¹³¹ Izvještaj Agencije za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje Bosne i Hercegovine, broj: 01-33-1-871-1/24, od dana 15.01.2025. godine;

¹³² Izvještaj Agencije za identifikacione dokumente, evidenciju i razmjenu podataka Bosne i Hercegovine, broj: 15-01-12-1-654-4/2024, od dana 03.01.2025. godine;

¹³³ Izvještaj Agencije za prevenciju korupcije i koordinaciju borbe protiv korupcije Bosne i Hercegovine, broj: 03/25, od dana 14.01.2025. godine;

¹³⁴ Izvještaj Agencije za pružanje usluga u vazdušnoj plovidbi Bosne i Hercegovine, dostavljen putem elektronske pošte od dana 14.01.2025. godine;

¹³⁵ Izvještaj Agencije za osiguranje depozita Bosne i Hercegovine, broj: 03-1-03-1-343/2-25, od dana 13.01.2025. godine;

¹³⁶ Izvještaj Arhiva Bosne i Hercegovine, broj: 01-02-4-1071-2/24, od dana 14.01.2025. godine;

¹³⁷ Izvještaj Centra za uklanjanje mina u Bosni i Hercegovini, broj: DPA/01-07-4-11/25, od dana 22.01.2025. godine;

¹³⁸ Izvještaj Centra za informisanje i priznavanje dokumenata u oblasti visokog obrazovanja Bosne i Hercegovine, broj: 04-07-5-1701-1/2024, od dana 15.01.2025. godine;

¹³⁹ Izvještaj Centralne harmonizacijske jedinice Ministarstva finansija i trezora Bosne i Hercegovine, broj: 04-1-50-1-491-2/24, od dana 31.12.2024. godine;

¹⁴⁰ Izvještaj Centralne izborne komisije Bosne i Hercegovine, broj: 04-12-3712-2/24, od dana 15.01.2025. godine;

¹⁴¹ Izvještaj Direkcije za koordinaciju policijskih tijela Bosne i Hercegovine, broj: 20-01-5/25 20-01-02-5-2587-2/24, od dana 08.01.2025. godine;

¹⁴² Izvještaj Direkcije za civilno vazduhoplovstvo Bosne i Hercegovine, broj: 1-2-50-985-2/24, od dana 03.01.2025. godine;

¹⁴³ Izvještaj Direkcije za evropske integracije Bosne i Hercegovine, broj: UP1-01-07-7-MT-3-6/24, od dana 06.01.2025. godine;

27. Direkcija za ekonomsko planiranje Vijeća ministara Bosne i Hercegovine,¹⁴⁴
28. Državna agencija za istrage i zaštitu Bosne i Hercegovine,¹⁴⁵
29. Državna regulatorna agencija za radijacionu i nuklearnu sigurnost Bosne i Hercegovine,¹⁴⁶
30. Državna regulatorna komisija za električnu energiju Bosne i Hercegovine,¹⁴⁷
31. Elektroprenos/Elektroprijenos Bosne i Hercegovine,¹⁴⁸
32. Fond za povratak Bosne i Hercegovine,¹⁴⁹
33. Generalni sekretarijat Vijeća ministara Bosne i Hercegovine,¹⁵⁰
34. Granična policija Bosne i Hercegovine,¹⁵¹
35. Izvozno kreditna agencija Bosne i Hercegovine,¹⁵²
36. Institut za akreditovanje Bosne i Hercegovine,¹⁵³
37. Institut za metrologiju Bosne i Hercegovine,¹⁵⁴
38. Institut za standardizaciju Bosne i Hercegovine,¹⁵⁵
39. Institut za intelektualnu svojinu Bosne i Hercegovine,¹⁵⁶
40. Institut za nestala lica Bosne i Hercegovine,¹⁵⁷
41. Institucija ombudsmena za zaštitu potrošača Bosne i Hercegovine,¹⁵⁸
42. Institucija ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine,¹⁵⁹
43. Kancelarija zastupnika/agenta Vijeća ministara Bosne i Hercegovine pred Evropskim sudom za ljudska prava Bosne i Hercegovine,¹⁶⁰
44. Komisija za koncesije Bosne i Hercegovine,¹⁶¹
45. Konkurencijsko vijeće Bosne i Hercegovine,¹⁶²
46. Memorijalni centar Srebrenica – Potočari,¹⁶³

¹⁴⁴ Izvještaj Direkcije za ekonomsko planiranje Vijeća ministara Bosne i Hercegovine, broj: 01-12.1-424-2/25, od dana 04.02.2025. godine;

¹⁴⁵ Izvještaj Državne agencije za istrage i zaštitu Bosne i Hercegovine, broj: 16-03/3-50-9312-3/24, od dana 15.01.2025. godine;

¹⁴⁶ Izvještaj Državne regulatorne agencije za radijacionu i nuklearnu sigurnost Bosne i Hercegovine, broj: 01-50-1849/24, od dana 06.01.2024. godine;

¹⁴⁷ Izvještaj Državne regulatorne komisije za električnu energiju Bosne i Hercegovine, broj: 02-02-2-368-5/24, od dana 08.01.2025. godine;

¹⁴⁸ Izvještaj Elektroprenosa/Elektroprijenosa Bosne i Hercegovine, broj: 06-7302-4/2024, od dana 12.02.2025. godine;

¹⁴⁹ Izvještaj Fonda za povratak Bosne i Hercegovine, broj: 03-12-1-139-13/24, od dana 13.01.2025. godine;

¹⁵⁰ Izvještaj Generalnog sekretarijata Vijeća ministara Bosne i Hercegovine, broj: 07-29-2-1025-10/24, od dana 15.01.2025. godine;

¹⁵¹ Izvještaj Granične policije Bosne i Hercegovine, broj: 17-06-1-04-28-12245-1/24, od dana 09.01.2025. godine;

¹⁵² Izvještaj Izvozno kreditne agencije Bosne i Hercegovine dostavljen putem elektronske pošte od dana 31.01.2025. godine;

¹⁵³ Izvještaj Instituta za akreditovanje Bosne i Hercegovine, broj: 06-44-5-249-4/24, od dana 03.01.2025. godine;

¹⁵⁴ Izvještaj Instituta za metrologiju Bosne i Hercegovine, broj: 02-1-12-1-AR-1375-2/24, od dana 13.01.2025. godine;

¹⁵⁵ Izvještaj Instituta za standardizaciju Bosne i Hercegovine, broj: 04-12-50-161-2/25, od dana 07.02.2025. godine;

¹⁵⁶ Izvještaj Instituta za intelektualnu svojinu Bosne i Hercegovine, broj: 05-07-2-242-2/24SD, od dana 13.01.2025. godine;

¹⁵⁷ Izvještaj Instituta za nestala lica Bosne i Hercegovine, broj: 01/1-12-2823-3/24, od dana 10.02.2025. godine;

¹⁵⁸ Izvještaj Institucije ombudsmena za zaštitu potrošača Bosne i Hercegovine, broj: 05-02-4-1386-1/25, od dana 14.01.2025. godine;

¹⁵⁹ Izvještaj Institucije ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine, broj: OI-K-BL-/25, od dana 20.01.2025. godine;

¹⁶⁰ Izvještaj Kancelarije zastupnika Vijeća ministara Bosne i Hercegovine pred Evropskim sudom za ljudska prava, broj: 11-Uz-11/25-67/25, od dana 26.02.2024. godine;

¹⁶¹ Izvještaj Komisije za koncesije Bosne i Hercegovine, broj: 01-50-1-7-01/25, od dana 06.01.2025. godine;

¹⁶² Izvještaj Konkurencijskog vijeća Bosne i Hercegovine, broj: 07-12-1-04-1/25, od dana 06.01.2025. godine;

¹⁶³ Izvještaj Memorijalnog centra Srebrenica – Potočari, dostavljen putem elektronske pošte od dana 17.02.2025. godine;

47. Ministarstvo vanjskih poslova Bosne i Hercegovine,¹⁶⁴
48. Ministarstvo civilnih poslova Bosne i Hercegovine,¹⁶⁵
49. Ministarstvo finansija i trezora Bosne i Hercegovine,¹⁶⁶
50. Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine,¹⁶⁷
51. Ministarstvo komunikacija i transporta Bosne i Hercegovine,¹⁶⁸
52. Ministarstvo sigurnosti Bosne i Hercegovine,¹⁶⁹
53. Obavještajno-sigurnosna agencija Bosne i Hercegovine,¹⁷⁰
54. Odbor državne službe za žalbe Bosne i Hercegovine,¹⁷¹
55. Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine,¹⁷²
56. Pravobranilaštvo Bosne i Hercegovine,¹⁷³
57. Predsjedništvo Bosne i Hercegovine,¹⁷⁴
58. Regulatorna agencija za komunikacije Bosne i Hercegovine,¹⁷⁵
59. Regulatorni odbor željeznica Bosne i Hercegovine,¹⁷⁶
60. Savjet za državnu pomoć Bosne i Hercegovine,¹⁷⁷
61. Služba za poslove sa strancima Bosne i Hercegovine,¹⁷⁸
62. Služba za zajedničke poslove institucija Bosne i Hercegovine,¹⁷⁹
63. Sud Bosne i Hercegovine,¹⁸⁰
64. Tužilaštvo Bosne i Hercegovine¹⁸¹
65. Uprava za indirektno oporezivanje Bosne i Hercegovine,¹⁸²
66. Uprava Bosne i Hercegovine za zaštitu zdravlja bilja,¹⁸³
67. Ured za zakonodavstvo Vijeća ministara Bosne i Hercegovine,¹⁸⁴

¹⁶⁴ Izvještaj Ministarstva vanjskih poslova Bosne i Hercegovine, broj: Z-02-5-45931/24, od dana 08.01.2025. godine;

¹⁶⁵ Izvještaj Ministarstva civilnih poslova Bosne i Hercegovine, broj: 04-12-1-7735/24, od dana 14.01.2025. godine;

¹⁶⁶ Izvještaj Ministarstva finansija i trezora Bosne i Hercegovine, broj: 01-50-3-7907-1/24, od dana 31.12.2024. godine;

¹⁶⁷ Izvještaj Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine, broj: 01-07-33-1/25, od dana 06.01.2025. godine;

¹⁶⁸ Izvještaj Ministarstva komunikacija i transporta Bosne i Hercegovine, broj: 01-02-1-2822-1/24, od dana 08.01.2025. godine,

¹⁶⁹ Izvještaj Ministarstva sigurnosti Bosne i Hercegovine, broj: 01-6-016-9164/24, od dana 30.12.2024. godine,

¹⁷⁰ Izvještaj Obavještajno-sigurnosne agencije Bosne i Hercegovine, broj: 05-2438/25, od dana 15.01.2025. godine;

¹⁷¹ Izvještaj Odbora državne službe za žalbe Bosne i Hercegovine, broj: 01-1-12-1-134-2/24, od dana 13.01.2025. godine;

¹⁷² Izvještaj Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine, broj: 03-50-18-264-3/25, od dana 07.02.2025. godine;

¹⁷³ Izvještaj Pravobranilaštva Bosne i Hercegovine, broj: 01-29-1-PBIH-482/24, od dana 06.01.2025. godine,

¹⁷⁴ Izvještaj Predsjedništva Bosne i Hercegovine, broj: 05-37-2-159-1/25, od dana 14.01.2025. godine;

¹⁷⁵ Izvještaj Regulatorne agencije za komunikacije Bosne i Hercegovine, broj: 07-12-1-2145-2/24, od dana 15.01.2025. godine;

¹⁷⁶ Izvještaj Regulatornog odbora željeznica Bosne i Hercegovine dostavljen putem elektronske pošte od dana 30.12.2024. godine;

¹⁷⁷ Izvještaj Savjeta za državnu pomoć Bosne i Hercegovine, broj: 02-12-1-179-2/24, od dana 08.01.2025. godine;

¹⁷⁸ Izvještaj Službe za poslove sa strancima Bosne i Hercegovine, broj: 18.1.1-07.6-27619-1/24, od dana 13.01.2025. godine;

¹⁷⁹ Izvještaj Službe za zajedničke poslove institucija Bosne i Hercegovine, broj: 06-50-1-3578-1/24, od dana 14.01.2025. godine;

¹⁸⁰ Izvještaj Suda Bosne i Hercegovine, broj: Su-5/363, od dana 09.01.2025. godine;

¹⁸¹ Izvještaj Tužilaštva Bosne i Hercegovine, broj: A-428/23, od dana 07.02.2025. godine;

¹⁸² Izvještaj Uprave za indirektno oporezivanje Bosne i Hercegovine, broj: 01/3-07-2-11-1-1/25, od dana 03.01.2025. godine;

¹⁸³ Izvještaj Uprave Bosne i Hercegovine za zaštitu zdravlja bilja, broj: 10-50-2-710-2/25, od dana 15.01.2025. godine;

¹⁸⁴ Izvještaj Ureda za zakonodavstvo Vijeća ministara Bosne i Hercegovine, broj: 04-02-4-1242/24, od dana 14.01.2025. godine,

68. Ured za razmatranje žalbi Bosne i Hercegovine,¹⁸⁵
69. Ured za veterinarstvo Bosne i Hercegovine,¹⁸⁶
70. Ured za reviziju institucija Bosne i Hercegovine,¹⁸⁷
71. Ured koordinatora za reformu javne uprave Vijeća ministara Bosne i Hercegovine,¹⁸⁸
72. Ured za harmonizaciju i koordinaciju sistema plaćanja u poljoprivredi, ishrani i ruralnom razvoju Bosne i Hercegovine,¹⁸⁹
73. Ustavni sud Bosne i Hercegovine,¹⁹⁰
74. Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine,¹⁹¹
75. Zavod za izvršenje krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera Bosne i Hercegovine.¹⁹²

Zaključno sa danom 28.02.2025. godine tražene odgovore nisu dostavile sljedeće institucije Bosne i Hercegovine, i to:

1. Agencija za lijekove i medicinska sredstva Bosne i Hercegovine
2. Agencija za antidoping kontrolu Bosne i Hercegovine
3. Centralna banka Bosne i Hercegovine
4. Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine
5. Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa Bosne i Hercegovine
6. Ministarstvo pravde Bosne i Hercegovine
7. Ministarstvo odbrane Bosne i Hercegovine

Podaci od gore pobrojanih institucija Bosne i Hercegovine, nisu mogli biti obrađeni, te samim tim nisu dio ovog izvještaja.

Dobra komunikacija Institucije ombudsmena Bosne i Hercegovine i službenika za informisanje u drugim institucijama Bosne i Hercegovine od ključnog je značaja za prikupljanje kvalitetnih informacija iz kojih se mogu izvesti zaključci o trenutnom stanju u oblasti pristupa informacijama i daljim aktivnostima koji su neophodni za efikasnu primjenu zakona. U tom smislu od naročite su važnosti kvalitetne i sveobuhvatne informacije koje Institucija ombudsmena Bosne i Hercegovine dobija od ostalih institucija na nivou Bosne i Hercegovine. Zakonom je propisano da te informacije sadrže i analizu i ocjenu ostvarivanja prava na pristup informacijama uopšte i pojedinačno po predmetima, odnosno pritužbama, a što uključuje i prijedloge mjera za otklanjanje nedostataka i nepravilnosti. Na osnovu takvih informacija odnosno izvještaja, Institucija ombudsmena Bosne i Hercegovine sastavlja reprezentativan godišnji izvještaj koji sadrži sve neophodne segmente. Institucijama Bosne i Hercegovine zakonom propisana obaveza je dostavljanja kvartalnih i godišnjih izvještaja o ovoj problematici, bez propisanih sankcija za

¹⁸⁵ Izvještaj Ureda za razmatranje žalbi Bosne i Hercegovine, broj: 01-07-3-2-2/25, od dana 03.01.2025. godine;

¹⁸⁶ Izvještaj Ureda za veterinarstvo Bosne i Hercegovine, broj: 01-7-50-8-1243-1/24, od dana 10.01.2025. godine;

¹⁸⁷ Izvještaj Ureda za reviziju institucija Bosne i Hercegovine, broj: 01/4-50-1624-2/2024, od dana 03.01.2025. godine;

¹⁸⁸ Izvještaj Ureda koordinatora za reformu javne uprave Vijeća ministara Bosne i Hercegovine, broj: 06-29-2-415/24, od dana 13.01.2025. godine;

¹⁸⁹ Izvještaj Ureda za harmonizaciju i koordinaciju sistema plaćanja u poljoprivredi, ishrani i ruralnom razvoju Bosne i Hercegovine;

¹⁹⁰ Izvještaj Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, broj: SU-11-1103-1/24, od dana 14.01.2024. godine;

¹⁹¹ Izvještaj VSTV-a Bosne i Hercegovine, broj: 01-07-10-100-2/2025, od dana 09.01.2025. godine;

¹⁹² Izvještaj Zavoda za izvršenje krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera Bosne i Hercegovine, broj: 06-50-5086-2/24, od dana 15.01.2025. godine;

njihovo nedostavljanje, tako da se obrada ovih podataka takoreći zasniva u dobroj vjeri i na kolegijalnom odnosu. Imajući u vidu koliko institucija Bosne i Hercegovine je dostavilo godišnje izvještaje iz kojih su obrađivani podaci, može se zaključiti da njihov odziv na upućeni poziv za dostavljanje i nije loš. Bitno je ukazati i da Zakonom o slobodi pristupa informacijama na nivou institucija Bosne i Hercegovine nije na odgovarajući način osigurana nezavisnost nadležnog drugostepenog organa.

Izvještaj o stanju u oblasti slobode pristupa informacijama za 2024. godinu koje su institucije Bosne i Hercegovine dostavile Ombudsmenu Bosne i Hercegovine, a odnose se na period 01.01.2024. do 31.12.2024. godine će biti prikazan u posebnom aneksu na kraju ovog izvještaja.

5.3. Pravo na imovinu

Evropska konvencija o ljudskim pravima, član 1. Protokol 1. koja na osnovu odredbi Ustava Bosne i Hercegovine ima direktnu primjenu i supremaciju nad domaćim zakonodavstvom garantuje da *svako fizičko i pravno lice ima pravo na neometano uživanje svoga posjeda. Niko ne može biti lišen svoga posjeda osim u javnom interesu i pod uslovima predviđenim zakonom i opštim načelima međunarodnog prava*. Prema stavu Evropskog suda za ljudska prava,¹⁹³ član 1. sadrži tri odvojena pravila: prvo je opšte prirode i izražava princip mirnog uživanja imovine, drugo se odnosi na oduzimanje imovine pod postavljenim uslovima, dok treće pravilo, sadržano u stavu (2) ovog člana, priznaje državama ugovornicama pravo, između ostalog, da kontrolišu upotrebu imovine u skladu s opštim interesom.¹⁹⁴

Miješanje države mora postići pravičnu ravnotežu između opšteg interesa društva i potrebe zaštite individualnih prava pojedinca, te mora postojati razumna veza proporcionalnosti između poduzetih mjera i cilja koji se ostvaruje.¹⁹⁵

Institucija ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine je tokom 2024. godine zaprimila 135 žalbi zbog povrede prava na imovinu, što je 15 više nego u prethodnoj godini. U 9 predmeta upućena je preporuka označenim odgovornim organima.

Građani se obraćaju žalbama u slučajevima kada nepostupanje nadležnih organa, u skladu sa pozitivnim zakonskim propisima i principima dobre uprave, utiče na uživanje njihovih građanskih, imovinskih prava usljed: bespravne gradnje,¹⁹⁶ povrede prava na pristup imovini,¹⁹⁷ neinformisanosti o mogućnosti oduzimanja imovine zbog vođenja projekata od javnog interesa,¹⁹⁸ neprovođenja utvrđenih regulacionih planova,¹⁹⁹ povrede prava na mirno uživanje imovine zbog činjenice da je nekretnina u kojoj žive proglašena nacionalnim spomenikom,²⁰⁰ postupaka

¹⁹³ Sporrang and Lönnroth v. Sweden (23. septembar 1982.) Serija A broj 52;

¹⁹⁴ Evropski sud, Sporrang i Lönnroth protiv Švedske, presuda od 23. septembra 1982. godine, serija A, broj 52, stav (61);

¹⁹⁵ Gasus Dosier und Fördertechnik GmbH v. The Netherlands (23. februar 1995.) Serija A broj 306-B; stav (62);

¹⁹⁶ Ž-SA-08-245/24;

¹⁹⁷ Ž- BL-05-416/24, Ž-BR-05-212/24;

¹⁹⁸ Ž-SA-05-08/24;

¹⁹⁹ Ž-BI-05-529/24;

²⁰⁰ Ž- Ž-BR-05-71/24;

komasacije,²⁰¹ nemogućnosti raspolaganja novčanim sredstvima deponovanim kod banke,²⁰² kao i radi postupaka izmjene podataka u katastru nekretnina, odnosno javnog izlaganja podataka o nekretninama.²⁰³

5.3.1. Bespravna gradnja

Svaka aktivnost iznad ili ispod površine tla koja privremeno ili trajno mijenja uslove korištenja tla smatra se građenjem, a gradnja i dogradnja postojećih objekata mora biti u skladu s planom prostornog uređenja i za takvu aktivnost se od nadležnih organa uprave mora pribaviti odobrenje za građenje.

Ombudsmeni BiH analizom navoda žalbi koji se odnose na povredu prava na imovinu, žalbi na organe uprave, posebno inspeksijske organe, uočavaju problematiku koju je neophodno posebno naglasiti a to je bespravna gradnja, problem savremenog društva koji uključuje više elemenata.

Prije svega, kao posljedica bespravne gradnje dolazi do ugrožavanja postojećih stambenih objekata, odnosno, povrede prava na mirno uživanje imovine građana. U postupcima koje građani pokrenu radi zaštite svojih prava pokazu se slabosti javne uprave u smislu neblagovremenog postupanja po zahtjevima građana, dugotrajnosti postupaka, neefikasnost i neblagovremenost mehanizama koji su dužni osigurati provođenje propisa kojima se regulišu prava i obaveze u postupku gradnje nekretnina, prevashodno inspekcije. Građani su prinuđeni koristiti pravnu mogućnost pokretanja sudskih postupaka koji s obzirom na prirodu predmeta spora mogu biti složeni, dugotrajni i finansijski iscrpljujući.

Poseban problem jeste dinamika uklanjanja bespravno sagrađenih objekata. Za javnu upravu to često predstavlja dodatnu poteškoću jer je potrebno angažovati izvođače radova koji će izvršiti uklanjanje, što zahtijeva provođenje postupka javnih nabavki, te nastupa dugotrajno odlaganje uklanjanja spornih objekata.

Ombudsmeni BiH naglašavaju da u slučajevima kada se bespravna gradnja ne uklanja duži period, isto doprinosi formiranju mišljenja javnosti da je takvo djelovanje nekažnjivo i da u suštini ne nosi nikakve posljedice, da postupanje po propisima pri gradnji objekata predstavlja trošak i komplikaciju, te da je jednostavnije pristupiti gradnji objekta koji se eventualno kasnije može legalizovati, a ukoliko se i ne legalizuje neće doći do uklanjanja istog.

Sve naprijed navedeno utiče na kontinuitet bespravne gradnje, dugoročno se dovodi u pitanje ne samo poštivanje pozitivnih zakonskih propisa, nego i sam koncept prostornog planiranja, a nerijetko rezultira svađama i sukobima među građanima, što dalje vodi kršenju javnog reda i mira, i pokretanju prekršajnih i krivičnih postupaka pred nadležnim sudovima.

Ombudsmeni BiH, postupajući po žalbama koje se odnose na ovu problematiku, uputili su preporuke javnim organima da bez odlaganja preispitaju postupanje nadležnih službi, da

²⁰¹ Ž-LI-05-29/24;

²⁰² Ž-BR-05-212/24;

²⁰³ Ž-BL-05-197/24, Ž-SA-05-1107/24;

inspektorat poduzme sve mjere i radnje iz okvira svoje nadležnosti kako bi se osiguralo blagovremeno, efikasno i zakonito postupanje,²⁰⁴ kao i da se razmotri pitanje povećanja stepena efikasnosti uklanjanja bespravno sagrađenih objekata i eventualne mjere koje se u vezi s tim mogu poduzeti.²⁰⁵

5.3.2. Efikasnost nadležnih organa u ostvarivanju prava na uživanje imovine

Organi javne vlasti dužni su osigurati efikasno postupanje po zahtjevima građana u slučajevima kada je ukazano da je zbog nepropisnog postupanja pojedinaca onemogućen pristup imovini građana.

U postupku po žalbi kojom je ukazano da su nadležni opštinski organi upoznati s problemom bespravnog zauzimanja javne površine, putem parkiranja automobila ili postavljanja drugih pokretnih stvari, čime se u potpunosti zatvara pristup parcelama u vlasništvu građana, Ombudsmeni su uputili preporuku Komunalnoj policiji Opštine Novi Grad da poduzme dodatne mjere na utvrđivanju činjeničnog stanja i odgovornosti za prijavljene povrede propisa, posebno u svjetlu dokaza dostavljenih od strane podnosilaca žalbe ili u saradnji s drugim nadležnim organima, uključujući i organe za provođenje zakona.²⁰⁶ Nadležni organ je izvijestio da je poduzeo radnje po preporuci Ombudsmena BiH.

5.3.3. Pravo na mirno uživanje imovine

Postavljanje reklamnih LED ekrana, u naseljenim mjestima i neposrednoj blizini stambenih objekata narušava pravo građana na mirno uživanje imovine zbog jačine svjetla od koje se ne može na adekvatan način zaštititi stambeni prostor građana, dok istovremeno može uticati i na smanjenje vrijednosti nekretnina. Zbog toga je od izuzetne važnosti da pravnim propisima o postavljanju reklamnih znakova na cestama bude decidno propisana najmanja dozvoljena udaljenost reklamnih znakova od stambenih i poslovnih objekata.

Ombudsmeni BiH su ukazali na ovu problematiku²⁰⁷ te Javnom preduzeću Ceste Federacije Bosne i Hercegovine uputili preporuku: da poduzme sve pravne radnje i pristupi izmjenama Pravilnika o postavljanju reklamnih znakova na cestama,²⁰⁸ na način da se decidno propiše najmanja dozvoljena udaljenost LED displeja od stambenih objekata, imajući u vidu zagarantovano pravo na mirno uživanje imovine. Javno preduzeće Ceste Federacije Bosne i Hercegovine izvijestilo je Ombudsmene BiH da će: *“...nakon pokrenute procedure izmjene Pravilnika o postavljanju reklamnih znakova na cestama uzeti u obzir navedene preporuke koje se odnose na postavljanje LED displeja”*.

Stanari kolektivnih stambenih objekata suočavaju se i s poteškoćama u situacijama kada ti objekti istovremeno imaju prostor za ugostiteljske namjene, zbog štetnih emisija koje utječu na mirno uživanje imovine i doma. Ombudsmeni BiH nakon razmatranja žalbi građana uputili su preporuku

²⁰⁴ Ž-BR-08-325/23, P-220/24;

²⁰⁵ Ž-SA-08-245/24;

²⁰⁶ Ž-BL-05-416/24, preporuka, broj P-280/24;

²⁰⁷ Ž-BR-05-32/23 i Ž-BR-05-34/23, preporuka broj: P-328/24;

²⁰⁸ Pravilnik o postavljanju reklamnih znakova na cestama („Sl. novine FBiH“, br. 75/10);

Federalnom ministarstvu okoliša i turizma da prilikom procedure pripreme prijedloga Zakona o ugostiteljstvu Federacije BiH razmotri na koji način je moguće u što većoj mjeri osigurati učešće vlasnika etažnih jedinica, stanara u objektima kolektivnog stanovanja, u postupcima koji prethode otvaranju novih ugostiteljskih objekata.²⁰⁹

Federalno ministarstvo okoliša i turizma²¹⁰ je u ostavljenom roku dostavilo odgovor u kojem se, između ostalog, navodi: *“Uvažavajući preporuku Ombudsmena BiH, Federalno ministarstvo okoliša i turizma će postupiti po istoj, odnosno u periodu javnih konsultacija razmotriti na koji način u što većoj mjeri omogućiti učešće lica u postupcima a koja stanuju ili su vlasnici etažnih jedinica u objektima kolektivnog stanovanja a u kojima se trebaju otvoriti novi ugostiteljski objekti.”*

5.3.4. Utjecaj eksploatacije mineralnih sirovina na imovinu

Eksploatacija rudnih bogatstava može uzrokovati posljedice na okoliš koje se dominantno očituju u obliku narušavanja površine terena, promjene krajolika, onečišćenja okoliša. Mogu nastati i posljedice po stambene objekte koji se nalaze u zoni rudničkog djelovanja.

Postupajući po žalbi zbog oštećenja stambenog objekta u mjestu koje prema svom lokalitetu predstavlja zonu rudničke eksploatacije uglja, a na kojem su se pojavila oštećenja, za koja žaliteljica smatra da su posljedica rudničkog djelovanja, Ombudsmeni BiH učinili su nespornim da je pitanje naknade štete na stambenom objektu obligacionopravne prirode, te da je neophodno provesti postupak radi utvrđenja šta su stvarni uzroci štete na stambenom objektu, obim oštećenja, visina štete, utvrditi odnos objekta i zone rudničkog djelovanja, kao i druge bitne činjenice, uz stručno mišljenje vještaka geološke, geodetske, građevinske, pravne struke i eksperata iz oblasti rudarstva. Kako ne raspolažu ovim dokaznim mehanizmima Ombudsmeni nisu u mogućnosti upuštati se u ovo pitanje.

Međutim, djelujući prevashodno u interesu zaštite sigurnosti ljudi i imovine, polazeći od principa dobre uprave i vladavine prava, Ombudsmeni su naglasili da je u svakom pojedinačnom slučaju po pitanju štete na stambenim objektima, a posebno ukoliko ugrožava sigurnost ljudi, potrebno na objektivan, stručan i zakonit način utvrditi sve relevantne okolnosti, zbog čega su u tom smislu i uputili preporuku Rudniku uglja „Kreka“ d.o.o. Tuzla i Gradu Lukavac, Službi civilne zaštite, koji su izvijestili da su poduzeli radnje iz okvira svoje nadležnosti.²¹¹

5.3.5. Regulacioni plan

Dokumenti prostornog uređenja određuju svrsishodno organizovanje, korištenje i namjenu prostora, te mjere i smjernice za uređenje i zaštitu prostora, a regulacioni plan je jedan od detaljnih planova prostornog uređenja. Sredstva za pripremu, izradu i praćenje provođenja Plana osiguravaju se najčešće iz budžeta nosioca pripreme, koji je dužan osigurati saradnju i koordinirati aktivnostima svih zainteresovanih strana u procesu prostornog planiranja.

²⁰⁹ Ž-SA-05-1018/21, P-204/24;

²¹⁰ Federalno ministarstvo okoliša i turizma, akt broj: 06-02-611/4, od dana 19.08.2024. godine;

²¹¹ Ž-BR-05-291/23, preporuka broj: P-84/24;

U situaciji kada je regulacioni plan usvojen a nisu osigurana novčana sredstva neophodna za njegovu realizaciju dolazi do nemogućnosti vlasnika nekretnina na ostvarivanje prava na imovinu s jedne strane i istovremeno izostaje pravična naknada za isto.

Ombudsmeni su razmatrali žalbe vlasnika zemljišta kojima je ukazano da od 2008. godine kada je usvojen, regulacioni plan nije priveden namjeni niti im je izvršena naknada za izuzimanje predmetnih nepokretnosti. Kako nije zaprimljeno zahtijevano izjašnjenje označenog odgovornog organa Gradu Banja Luka upućena je preporuka zbog nesaradnje,²¹² nakon čega je zaprimljen odgovor da će se Prijedlogom Programa uređenja građevinskog zemljišta za narednu godinu predložiti rješavanje imovinskopравnih odnosa na predmetnoj lokaciji, a sama realizacija rješavanja imovinskopравnih odnosa zavisi od budžetom predviđenih sredstava.²¹³

5.3.5. Komasačija

Komasacija ili okrupnjavanje zemljišta je agrarnopravna mjera koja se provodi u svrhu grupisanja zemljišnih čestica, u pravilu jedne katastarske opštine, radi racionalnije agrarne proizvodnje. U javnom interesu ali i interesu pojedinca, vlasnika nekretnina koje su obuhvaćene komasačijom jeste da se postupak provede na zakonit i efikasan način.

Ombudsmeni BiH su razmotrili žalbu²¹⁴ vezanu za postupak komasačije pokrenut još 1984. godine, u kojem je žalitelj ukazao da zbog propusta javne uprave rješenja iz ovog postupka nisu provedena u zemljišnoknjižnom uredu zbog čega trpi štetnih posljedice, između ostalog radi ostvarivanja prava na imovinu bio je prinuđen pokrenuti sudske postupke, koji su za njega bili preveliko finansijsko opterećenje. Kako postupak komasačije na predmetnom području nije dovršen, niti se prema izjašnjenju odgovornog organa može procijeniti kada bi mogao biti, s obzirom da je prekinut, Gradu Livno je upućena preporuka da u skladu sa svojim nadležnostima i obavezama učini dodatne napore na okončavanju započetog postupka komasačije i u ostavljenom roku izvijesti Ombudsmene BiH. Preporuka je prihvaćena.

5.3.6. Stambeni objekti kao nacionalni spomenici

Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika je institucija Bosne i Hercegovine uspostavljena na osnovu Aneksa VIII. Opšteg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini i Odluke o Komisiji za očuvanje nacionalnih spomenika koju je donijelo Predsjedništvo Bosne i Hercegovine²¹⁵. Pravilnikom o kriterijima vrednovanja, podjeli i kategorizaciji nacionalnih spomenika propisuju se kriteriji za vrednovanje dobara koja su predložena za proglašenje nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine, podjela nacionalnih spomenika po predmetu pravne zaštite i kategorizacija po njihovom objektivnom značaju za svijet i Bosnu i Hercegovinu.

²¹² Ž-BL-05-529/24, preporuka broj: P-304/24;

²¹³ Odbor za pravna pitanja Gradska uprava Grada Banja Luka, aktom broj: 14-017-1739/24, od 14.11.2024. godine;

²¹⁴ Ž-LI-05-29/24, preporuka broj: P-208/24;

²¹⁵ Odluka o Komisiji za očuvanje nacionalnih spomenika usvojena na 119. Sjednici Predsjedništva BiH, održanoj 21.12.2001. godine, a kojom su, u skladu s odredbama Aneksa VIII, utvrđeni osnovni principi i ciljevi djelovanja Komisije, te njeni primarni zadaci i ovlaštenja kao institucije Bosne i Hercegovine. Odluka je objavljena u "Službenom glasniku BiH", br. 1/02 i 10/02;

Žalbe građana ukazuju na problematiku koja se odnosi na pitanje prostorno-urbanističkih planova u slučajevima kada se radi o lokalnim zajednicama na čijoj teritoriji se nalaze značajni objekti koji su pojedinačnim rješenjima nadležnog organa registrovani kao spomenici kulture, graditeljskog naslijeđa, historijskog značaja ili prirodnog naslijeđa. Uočena su oprečna mišljenja u tumačenju relevantnih propisa od strane kantonalnog zavoda za zaštitu kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa i Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine.²¹⁶ Spornim se pokazao i način održavanja objekata koji su proglašeni nacionalnim spomenicima a istovremeno su u privatnom vlasništvu. Naprijed navedeno ukazuje da je potrebno preispitati postojeću pravnu regulativu, kao i efikasnost mehanizma koji odlučuje o nacionalnim spomenicima kulture, uz šire konsultacije svih relevantnih subjekata, s ciljem iznalaženja najboljih rješenja, s obzirom da u značajnoj mjeri utječe na imovinska prava građana.

Odlukom o proglašenju nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine historijska građevina - Prva pošta u Brčkom proglašena je Nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine zbog čega je vlasnici objekta koja u njoj živi onemogućeno samostalno obnavljanje oštećenog krova, a nadležni organi, uprkos proteku više od dvanaest (12) godina od donošenja Odluke, nisu poduzeli nikakve mjere, niti su pokrenuli postupak osiguranja finansijskih sredstava i pribavljanja potrebne dokumentacije za obnovu navedene zgrade iz razloga što je zgrada *privatna imovina, zbog čega je* Vladi Brčko distrikta Bosne i Hercegovine upućena preporuka da bez odlaganja pristupi osiguranju finansijskih sredstava i pribavljanju potrebne dokumentacije vezano za obnovu/sanaciju krova predmetne građevine.²¹⁷ Preporuka nije provedena.

5.3.7. Upis podataka o nekretninama

Podaci o nekretninama su podaci premjera i katastarskog klasiranja zemljišta (položaj, oblik, kultura i klasa ili način korištenja i površina parcela i objekata), podaci o zgradama (godina izgradnje, posjedovanje građevinske i upotrebne dozvole, broj spratova i način korištenja) i podaci o nekretninama u etažnom vlasništvu (površina, položaj, u zgradi, način korištenja i struktura etažnih jedinica i sukorisnički dijelovi) i podaci o korisnicima nekretnina. Izmjena upisa podataka o nekretninama mora biti izvršena u skladu s odredbama Zakona o premjeru i katastru nekretnina Federacije Bosne i Hercegovine²¹⁸, Zakona o premjeru i katastru Republike Srpske²¹⁹ i Zakona o premjeru i katastru nekretnina u Brčko distriktu Bosne i Hercegovine²²⁰ i podzakonskim aktima iz ove oblasti, kao i elementarnim principima kojima se rukovodi javna uprava u svom djelovanju.

Zaprimljene su žalbe građana koje se odnose na odluke komisije za izlaganje na javni uvid podataka o nekretninama,²²¹ na neinformisanost građana o provođenju postupka kojim se vrši upis

²¹⁶ Ž-SA-08-1081/23, preporuka broj: 119/24;

²¹⁷ Ž-BR-05-71/24, preporuka broj: P-277/24;

²¹⁸ Zakon o premjeru i katastru nekretnina („Službeni list SR BiH“, broj: 22/84, 12/87, 26/90 i 36/90“, "Službeni list RBiH", broj: 4/93 i 13/94, "Službene novine Federacije BiH", broj 58/02 i 61/22);

²¹⁹ Zakon o premjeru i katastru Republike Srpske ("Sl. glasnik RS", br. 6/12, 110/16, 22/18 - odluka US, 62/2018, 95/2019 - odluka US, 90/2023 i 96/2024 - odluka US);

²²⁰ Zakon o premjeru i katastru nekretnina u Brčko distriktu Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik Brčko distrikta BiH, broj:2/12, 31/13,37/15,48/18,19/23,7/24 - Presuda Apelacionog suda Brčko distrikta BiH);

²²¹ Ž-SA-05-1107/24;

izmjena podataka o nekretninama²²² ali i na neažurnost nadležnih organa u postupku donošenja odluka vezanih za promjene prava na nekretninama.²²³

Ombudsmeni BiH naglašavaju da nosiocima prava na nekretninama mora biti omogućeno učestvovanje u svim fazama postupaka koji se odnose na utvrđenje i promjenu prava na nekretninama, njihovo izjašnjenje o relevantnim činjenicama, ostvarivanje i zaštita imovinskih prava i interesa, i adekvatna zaštita od moguće arbitrarnosti i potencijalno proizvoljnog miješanja u imovinu.

Nadležni organi moraju na transparentan način informisati građane koji imaju pravni interes o eventualnom objavljivanju javnih poziva/oglasa za izlaganje na javni uvid podataka o nekretninama, izmjenama granica nekretnina ili vođenju postupaka koji na bilo koji način utječu na pitanje uživanje stvarnih prava građana.

Imajući u vidu da je znatan dio stanovništva Bosne i Hercegovine raseljen, izbjegao u inostranstvo i/ili promijenio mjesto stanovanja, objava informacija ove vrste na internet-stranicama ili oglasnim tablama jedinica lokalne samouprave nije dovoljna. Ukoliko nosioce prava na nekretninama nije moguće pronaći na adresi koja se nalazi u zemljišnoknjižnim evidencijama, potrebno je razmotriti mogućnost oglašavanja putem medija.

5.4. Policija

Policijski organi na svim nivoima vlasti u Bosni i Hercegovini dužni su djelovati u skladu s odredbama ustava u Bosni i Hercegovini, pozitivnih zakonskih propisa Bosne i Hercegovine, Federacije Bosne i Hercegovine, Republike Srpske, Brčko distrikta BiH, kantona i međunarodnih standarda zaštite ljudskih prava koji predstavljaju dio pravnog sistema Bosne i Hercegovine. Zakonito, profesionalno i efikasno obavljati svoju dužnost na očuvanju javne sigurnosti, zaštite ljudi i imovine, nadzora i osiguranja državnih granica, zaštite osnovnih prava i sloboda građana, sprečavanja, otkrivanja i razrješenja krivičnih i prekršajnih djela, borbe protiv kriminala, održavanja javnog reda i mira, pružanja pomoći i usluga građanima i u radu sa strancima.

Tokom 2024. godine Ombudsmeni su razmatrali 160 žalbi na rad policije, što je 22 žalbe više nego u 2023. godini. Upućeno je 14 preporuka.

Žalbeni razlozi odnose se na neefikasno nepostupanje policije po prijavama građana, neprofesionalno postupanje policijskih službenika, propusta u postupanju policije kao organa uprave, povrede prava na pristup informacijama, a razmatrane su i žalbe policijskih službenika koje se odnose na sistem unapređenja i premještanja, nezadovoljstvo ocjenom za rad i postignute rezultate.

Ombudsmeni su, nakon provedenih postupaka utvrđenja osnovanosti žalbenih navoda, uputili preporuke policijskim organima i ukazali na obavezu postupanja u skladu s pozitivnim zakonskim propisima i međunarodnim standardima ljudskih prava, a u predmetima u kojima su žalitelji bili

²²² Ž-BL-05-197/24;

²²³ Ž-BL-08-475/24;

pripadnici policije preporučeno je preispitivanje pravnih akata o proceduri unapređenja policijskih službenika i internog premještaja.

5.4.1. Neprofesionalno postupanje policijskih službenika

Policijski službenici u vršenju svojih dužnosti moraju djelovati na nepristrasan i zakonit način, vođeni javnim interesom da služe i pomažu javnosti, promovirajući razvoj i očuvanje demokratske prakse u skladu sa zaštitom ljudskih prava i osnovnih sloboda.

Neprihvatljivo je postupanje policijskih službenika koje odstupa od navedenih principa ili kojim se na bilo koji način vrijeđa tjelesni integritet i dostojanstvo građana. Ombudsmeni u konkretnim slučajevima preporučuju da se preispitaju sve činjenice i okolnosti koje se odnose na rad i neprofesionalno postupanje policijskih službenika, osigura zakonito postupanje policijskih službenika, procijeni potreba za edukacijom policijskih službenika, sve s ciljem osiguranja poštivanja prava i sloboda građana, ali i provjere elementarnih znanja, vezanih za odredbe pozitivnog zakonodavstva kojima je uređen način rada policijskih službenika i postupanja u okviru dužnosti.²²⁴

Ombudsmeni BiH po službenoj dužnosti, a prema saznanju iz medija, otvorili su istražni postupak vezano za neprofesionalno postupanje policijskih službenika Policijske Uprave Zvornik i prekomjernu upotrebu sile, koji je u toku.²²⁵

5.4.2. Nepostupanje policije po prijavama građana

Pored dužnosti i ovlasti propisanih zakonima o krivičnom postupku i drugim zakonima, policijskim službenicima, odnosno policijskom organu radi sprečavanja krivičnih djela, prekršaja i održanja javnog reda i mira, zakonima o policijskim službenicima daju se i druge policijske ovlasti, između kojih je ovlast zaprimanja prijava i postupanja po njima.

Žalbe građana ukazuju na dva problema koji se odnose na podnošenje prijave: prvo je odbijanje da se zaprimi prijava,²²⁶ a drugi problem jeste nepoduzimanje zakonskih radnji po zaprimljenoj prijavi i izostanak bilo kakve informacije koja je podnosiocu prijave od značaja u postupku zaštite njegovih prava.²²⁷

Ombudsmeni policijskim organima upućuju preporuke da bez odlaganja poduzmu efektivne mjere i radnje radi zaprimanja krivične prijave, odnosno konkretne operativne radnje u slučajevima kada je prijava zaprimljena. Izostanak blagovremene reakcije počiniocu pruža priliku ponavljanja već učinjenog ili počinjenje drugog protupravnog djela i stvara uvjerenje da neće biti sankcionisan, dok kod građana izostaje osjećaj sigurnosti i povjerenja u policijske organe.

²²⁴ Ž-BR-05-170/24, preporuka broj: P-327/24;

²²⁵ Ž-SA-05-1284/24;

²²⁶ Ž-LI-05-118/24, preporuka broj: P-322/24;

²²⁷ Ž-SA-05-1177/23, preporuka broj P-56/24;

5.4.3. Nadzor nad radom policijskih službenika

Ombudsmeni su kao i u ranijim izvještajnim periodima uočili da se nakon pritužbe koju građani izjave na rad policijskog službenika, formalno provede procedura preispitivanja pritužbe, ali u najvećem broju slučajeva rezultira konstatacijom nadležnog organa da je pritužba neosnovana²²⁸. Iz izjašnjenja dostavljenih po zahtjevu Ombudsmena nije vidljivo koje istražne, odnosno dokazne mehanizme koriste jedinice za profesionalne standarde u postupku preispitivanja pritužbi.

Stoga Ombudsmeni ukazuju da je potrebno provesti sveobuhvatnu analizu načina rada, efikasnosti i nezavisnosti uspostavljenih mehanizama nadzora nad radom policijskih službenika kako bi obraćanja građana, pritužbe imale suštinskog efekta.

Kako građani nemaju mogućnost dokazati razloge svog nezadovoljstva, potrebno je osigurati transparentan rad policijskih službenika obaveznim nošenjem *body* kamere. Uvođenjem obaveznog nošenja kamere, što je već djelimično prisutno u radu saobraćajne policije, osigurat će se zaštita građana od zloupotrebe policijskih ovlaštenja i istovremeno prevenirati podnošenje neosnovanih pritužbi na policijske službenike.

5.4.4. Pristup informacijama

Policijski organi kao javni organi postupaju po zahtjevima za pristup informacijama s jedne strane kao javni organi u čijem se posjedu nalazi informacija, uz primjenu odredbi zakona o slobodi pristupa informacijama, poštujući zakonom utvrđena ograničenja od objavljivanja i uz osiguranje proporcionalnosti između ograničenja prava i cilja koji se želi ograničenjem postići.

S druge strane, imajući u vidu obavezu postupanja po odredbama zakonodavstva o krivičnom i prekršajnom postupku i policijskim službenicima u svakom konkretnom slučaju obavezni su procijeniti kada će i u kojoj situaciji postupiti shodno odredbama ovih propisa.

Institucija ombudsmena je zaprimila žalbu iz koje je vidljivo da se advokat, branilac okrivljene osobe Ministarstvu unutrašnjih poslova Tuzlanskog kantona obratio zahtjevom da mu se kao braniocu dostavi ili omogući kopiranje oslobađajućih dokaza i dokaza predloženih u zahtjevu o pokretanju prekršajnog postupka protiv branjene osobe, ali je njegov zahtjev odbijen pozivanjem na odredbe Zakona o slobodi pristupa informacijama.²²⁹ Tokom postupka pred Institucijom ostvario je pravo na neophodnu dokumentaciju.

Ombudsmeni cijene da je nužno razmotriti potrebu dodatnog upoznavanja policijskih organa s odredbama pozitivnih zakonskih propisa iz ove oblasti.

5.4.5. Unapređenje policijskih službenika

Nemogućnost napredovanja u službi policijski službenici povezuju s odredbama pozitivnih zakonskih propisa, koje u sistemu bodovanja sadrže neravnotežan odnos relevantnih faktora.

²²⁸ Ž-SA-05-224/24, Ž-SA-05-487/24;

²²⁹ Ž-SA-05-318/24;

Žalbom je ukazano²³⁰ da odredbe Zakona o policijskim službenicima Kantona Sarajevo²³¹ onemogućavaju napredovanje na osnovu obrazovanja, jer se odredbom člana 52. stav (1) tačka c) Zakona o policijskim službenicima Kantona Sarajevo isključivo zahtijeva završen dodiplomski studij iz oblasti sigurnosnih studija, vrednovan sa 240 ECTS bodova. Grupa policijskih službenika koji su završili dodiplomski studij iz oblasti sigurnosnih studija vrednovan sa 180 ECTS bodova, pa čak i u okolnostima u kojima su se stručno dalje usavršavali, završili i postdiplomski studij i time stekli 300 ECTS bodova u istoj oblasti, ne mogu ostvariti pravo na napredovanje. Ombudsmeni su Ministarstvu unutrašnjih poslova Kantona Sarajevo uputili preporuku da preispita spornu zakonsku odredbu i razmotri sačinjavanje prijedloga izmjena Zakona o policijskim službenicima Kantona Sarajevo, u dijelu člana 52. stav (1) tačka c) koji će biti usklađen s Okvirnim zakonom o visokom obrazovanju u BiH i Zakonom o visokom obrazovanju Kantona Sarajevo. U odgovoru ministra unutrašnjih poslova Kantona Sarajevo navodi se da će se *prilikom sveukupne analize Zakona o policijskim službenicima Kantona Sarajevo uzeti u obzir i predmetna preporuka te razmotriti mogućnost izmjene člana člana 52. stav (1) tačka c. Zakona o policijskim službenicima Kantona Sarajevo*. Preporuka je prihvaćena.²³²

Nakon razmatranja žalbe koja se odnosila na Pravilnik o proceduri unapređenja policijskih službenika u Upravi policije Ministarstva unutrašnjih poslova Unsko-sanskog kantona Ombudsmeni BiH su uputili preporuku da se razmotri pitanje bodovanja novčane nagrade i iskustva kao dvije važne činjenice. Preporučeno je da se prilikom unapređenja treba uzeti u obzir cijeli niz faktora i uspostaviti pravedan odnos proporcionalnosti između njih. Ministarstvo je ostalo pri stavu da je predmetnim Pravilnikom to već učinjeno.²³³

5.5. Inspekcija

Javna uprava ima ključnu ulogu u procesu evropskih integracija jer omogućava provođenje neophodnih reformi za ulazak u Evropsku uniju i ispunjenje obaveza iz Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju. Inspeksijski nadzor je vrsta upravnog nadzora kojom se ostvaruje neposredni uvid u zakonitost rada, poslovanja i postupanja pravnih i fizičkih osoba koje obavljaju određenu djelatnost, građana u pogledu pridržavanja zakona i drugih propisa, s pravom poduzimanja upravnih i drugih mjera za koje su inspeksijski organi ovlašteni zakonom, odnosno drugim propisom.

Ombudsmeni nadležnim organima vlasti kontinuirano upućuju preporuke s ciljem unapređenja funkcionisanja inspeksijskog nadzora kao elementa vladavine prava i zaštite prava građana. U novembru 2020. godine publikovan je Specijalni izvještaj o ulozi inspeksijskih organa u zaštiti ljudskih prava u Bosni i Hercegovini, prikazano stanje u oblasti inspeksijskog nadzora s aspekta važećeg zakonodavstva, materijalno-tehničkih i ljudskih resursa kojima raspolažu inspeksijski organi svih nivoa vlasti u BiH, djelokruga rada, saradnje, definisane poteškoće u radu i nadležnim organima vlasti upućene preporuke čija implementacija treba doprinijeti jačanju inspeksijskih organa.²³⁴

²³⁰ Ž-SA-06-922/23, preporuka broj:P-87/24;

²³¹ „Službene novine Kantona Sarajevo“, br. 38/2018, 26/2019 i 39/2020;

²³² Odgovor Ministarstva unutrašnjih poslova Kantona Sarajevo, akt broj: 01-9-30-1-5665/24 od 24.05.2024. godine;

²³³ Ž-SA-05-842/24, preporuka broj:P-275/24;

²³⁴ <https://www.ombudsmen.gov.ba>

Tokom 2024. godine zaprimljeno je 85 žalbi, što je za 4 žalbe više nego u 2023, a izjavljene su zbog neprovođenja inspekcijskog nadzora i nepoduzimanja radnji i mjera iz okvira nadležnosti inspekcijskih organa.

U 22 predmeta izdate su preporuke koje se odnose na izostanak inspekcijskog nadzora, neblagovremeno postupanje inspekcijskih organa, kadrovske slabosti inspekcijskih organa i neravnomjernu raspodjelu radnih zadataka, nepostupanje u skladu s odredbama pozitivnog zakonodavstva kojima su propisani obuhvat, sadržaj i forma nadzora, prava i dužnosti inspektora, delegacije nadležnosti itd.

Ombudsmeni, s aspekta svojih nadležnosti ustanovljenih Zakonom o ombudsmenu za ljudska prava, posebno ukazuju na to da su organi u postupku koji se vodi pred ovom Institucijom dužni postupati na način kako je to propisano Zakonom, zbog čega je neprihvatljivo postupanje inspekcijskih organa koji odbiju saradnju i ne postupe po zahtjevu Ombudsmena.²³⁵

5.5.1. Blagovremeno postupanje inspekcijskih organa

Pravo na postupanje u razumnom roku primjenjuje se na sve postupke u kojima se utvrđuje ili ostvaruje tj. izvršavaju građanska prava ili obaveze. Odredbe Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda u članu 6. obuhvataju sveobuhvatni proces koji se vodi ne samo u građanskim i krivičnim postupcima, već i u svim ostalim postupcima pred organima vlasti. Bez obzira na eventualni ishod inspekcijskog postupka po prijavi podnosioca žalbe, odnosno hoće li se nakon provedenog inspekcijskog nadzora utvrditi kršenje propisa, sama činjenica da se inspekcijski nadzor nikako ne vrši ili da se ne izvršavaju rješenja donesena tokom postupka je kršenje prava i neizvršavanje pozitivnih obaveza koje za vlasti proizlaze kako po osnovu zakona i ustava, tako i niza međunarodnih dokumenata.

Ombudsmeni inspekcijskim organima ukazuju, prije svega, na obavezu vršenja inspekcijskog nadzora²³⁶, važnost blagovremenog i zakonitog postupanja, te nadležne organe uprave pozivaju na poduzimanje konkretnih mjera, jer izostanak blagovremenog reagovanja može imati neželjene posljedice ne samo na imovinu nego i na sigurnost građana, naročito u slučajevima bespravne gradnje.²³⁷

Nerijetko se inspekcijski organi pozovu na nenadležnost za vršenje određenog nadzora ili je prisutno prebacivanje tereta nadležnosti s jednog na drugi nivo vlasti, zbog čega se preporuča da bez odlaganja, u skladu s pozitivnim zakonskim propisima, poduzmu efektivne mjere s ciljem obavljanja inspekcijskog nadzora.²³⁸

5.5.2. Značaj inspekcijskog nadzora

Inspekcijski nadzor vrši se poduzimanjem inspekcijskih radnji na utvrđivanju činjeničnog stanja radi izvršavanja zakona i drugih propisa kod subjekta nadzora, poduzimanjem preventivnih mjera

²³⁵ Ž-SA-05-33/20, preporuka broj P-168/24; Ž-B-05-93/24; preporuka broj: P-142/24;

²³⁶ Ž-SA-05-242/23, preporuka broj: P-101/24;

²³⁷ Ž-SA-05-324/23 preporuka broj: P-16/24;

²³⁸ Ž-LI-05-35/24; Ž-LI-08-57/24, preporuka broj: P-259/24;

i poduzimanjem korektivnih mjera, odnosno nalažanjem upravnih mjera radi sprečavanja i otklanjanja nezakonitosti u izvršavanju zakona i drugih propisa.

Stoga je od ključnog značaja da u situacijama kada nadležni inspekcijski organi utvrde nepravilnosti koje postoje u projektnoj dokumentaciji i/ili samom građenju objekata predviđenih za kolektivno stanovanje, te donesu rješenje s naloženim mjerama, nadležni organi objektivno i odgovorno razmotre zapažanja inspektora.

Suprotnim postupanjem dovodi se u pitanje suština inspekcijskog nadzora u sistemu zaštite pravnih interesa građana a svaki propust može imati nesagledive posljedice po sigurnost ljudi i imovine.²³⁹

5.5.3. Kadrovske slabosti inspekcijskih organa

Ombudsmeni su upoznati s problemom nedostatka stručnih kadrova, uglavnom urbanističko-građevinskih inspektora, s čime se pojedine opštine/gradovi na području Bosne i Hercegovine suočavaju.

Činjenica da jedinica lokalne samouprave nema zaposlenog inspektora određene struke ne smije uticati na mogućnost građana da zaštite svoja prava. Ukoliko organi vlasti nisu u stanju osigurati nadzor nad provođenjem propisa, samo regulisanje bilo koje oblasti je suštinski bez efekta.

Ombudsmeni su u konkretnoj pravnoj stvari, u situaciji kada opština nije imala zaposlenog urbanističko-građevinskog inspektora u opštinskim i kantonalnim organima vlasti preporučili da postupe u skladu s odredbama Zakona o organizaciji organa uprave u Federaciji BiH.²⁴⁰ Ovim Zakonom je propisana mogućnost da rukovodilac organa uprave može ovlastiti drugog državnog službenika tog organa uprave, koji će izvršiti samo određene poslove inspekcijskog nadzora, o čemu se obavezno donosi pismeno rješenje. Osim toga propisana je obaveza kantonalnih organa uprave da prate stanje i poduzimaju potrebne mjere da opštinski i gradski organi uprave obavljaju poslove iz oblasti uprave koji su im povjereni, a ukoliko to ne učine Vlada Kantona može narediti da nadležni kantonalni organ uprave neposredno preuzme vršenje neophodnih poslova dok opštinski i gradski organ uprave ne počne vršiti iste.²⁴¹ Preporuka je realizovana.

Problem s izostankom inspekcijskog nadzora zbog nepostojanja nadležnog inspektora je evidentan i u Republici Srpskoj. Na osnovu podataka iz predmeta koji su vođeni pred Institucijom ombudsmena²⁴² a koji se odnose na postupanje urbanističko-građevinskog inspektora upućena je preporuka nadležnoj opštini da razmotri mogućnost osiguranja dodatnih novčanih sredstava s ciljem zapošljavanja urbanističko-građevinskog inspektora.²⁴³ Prati se realizacija preporuke.

²³⁹ Ž-BR-08-233/23, preporuka broj: P-98/24;

²⁴⁰ Zakon o organizaciji organa uprave u Federaciji BiH ("Službene novine FBiH", broj: 35/05);

²⁴¹ Ž-SA-05-1091/23, preporuka broj: P-27/24;

²⁴² Ž-BL-05-299/22, Ž-BL-05-521/23 i Ž-BL-04-34/24;

²⁴³ Ž-BI-05-561/24, preporuka broj: P-281/24;

5.5.4. Ravnomjerna raspodjela zadataka unutar inspekcijskih organa

Ravnomjernom raspodjelom radnih zadataka unutar samog inspekcijskog organa s jedne strane poštuju se odredbe zakona o radu u pogledu zabrane dovođenja u nejednak položaj radnika i utiče na efikasnost rada i kolegijalne međuljudske odnose unutar radne sredine koji su od velikog značaja.

U postupku po žalbi kojom je ukazano da raspored radnih zadataka zavisi od potencijalnog sukoba interesa jedne zaposlenice u odnosu na organ nad kojim vrši nadzor, Ombudsmeni su preporučili da se osigura ravnomjerna raspored radnih zadataka, imajući u vidu vrstu nadzora i složenosti poslova, prema objektivno uspostavljenim kriterijima, poštujući odredbe Zakona o radu Brčko distrikta Bosne i Hercegovine u pogledu zabrane dovođenja u nejednak položaj radnika a u slučaju postojanja sumnje na sukob interesa, pokrene postupak u skladu s odredbama Zakona o sprečavanju sukoba interesa u institucijama Brčko distrikta Bosne i Hercegovine.²⁴⁴ Iskazana je spremnost na saradnju.

5.6. Vladina i ministarska imenovanja

Zakonom o ministarskim imenovanjima, imenovanjima Vijeća ministara i drugim imenovanjima Bosne i Hercegovine²⁴⁵, Zakonom o ministarskim, vladinim i drugim imenovanjima Federacije Bosne i Hercegovine²⁴⁶ i Zakonom o ministarskim, vladinim i drugim imenovanjima Republike Srpske²⁴⁷ (dalje: zakonima) utvrđuje se otvoreni postupak izbora kojim se vrši konačno imenovanje i ponovno imenovanje na pozicije u regulisanim organima, definisanim zakonima uz poštovanje utvrđenih principa.

Bilo koji član javnosti može podnijeti prigovor na konačno imenovanje u skladu s odredbama zakona u slučaju kada postoje dokazi da zakonima utvrđeni principi ili postupci nisu ispoštovani. Prigovor se podnosi odgovornom javnom službeniku, a kopija dostavlja Ombudsmenu za ljudska prava Bosne i Hercegovine, koji je dužan pripremiti nalaz i zaključke vezano za prigovor, a zaključci mogu sadržavati preporuku, ukoliko se utvrdi da je došlo do kršenja odredbi zakona.

Ombudsmeni su tokom 2024. godine razmatrali 72 prigovora, a u 35 predmeta je upućena preporuka.

Prigovori su izjavljeni zbog kršenja principa prilikom provođenja postupaka imenovanja i razrješenja članova upravnih i nadzornih odbora u javnim preduzećima i javnim ustanovama, komisija koje djeluju u okviru zakonodavnih organa, nepostupanja po odredbama kojima je definisan sam postupak provođenja procedure i odlučivanja o izboru najboljeg kandidata, kao i povrede prava na pravni lijek i prava na informisanost o rezultatima provedenog postupka.

²⁴⁴ Ž-BR-04-218/23, preporuka broj: P-96/24;

²⁴⁵ Zakon o ministarskim imenovanjima, imenovanjima Vijeća ministara i drugim imenovanjima Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", broj br. 30/03, 42/03, 81/06, 76/07, 81/07, 94/07, 24/08);

²⁴⁶ Zakon o ministarskim, vladinim i drugim imenovanjima Federacije Bosne i Hercegovine („Sl. novine FBiH“, br: 12/03, 34/03, 65/13);

²⁴⁷ Zakon o ministarskim, vladinim i drugim imenovanjima Republike Srpske ("Sl. glasnik Republike Srpske", broj 41/03);

Ombudsmeni su u preporukama upućenim odgovornim javnim organima ukazali na obavezu postupanja u skladu s pozitivnim zakonskim propisima i zahtjeve da se: sva javna imenovanja obavljaju transparentno, na zakonit način, u skladu sa svim važećim pravilima, propisima i zakonima, da se provedu po principu izbora na osnovu kvaliteta, putem dobro informisanog izbora osoba, koja po svojim sposobnostima, iskustvu i kvalitetom odgovaraju potrebi regulisanog organa, da se u postupku izbora osigura i princip pravičnosti te onemogućiti svaka zloupotreba prava stranaka.

5.6.1. Povreda zakonskih principa tokom postupka imenovanja

Odredbama važećih zakona je propisano da se konačno imenovanje ne može izvršiti ukoliko nisu ispoštovani principi zakonitosti, kvaliteta, nezavisne provjere, otvorenosti i transparentnosti, kao i zastupljenosti naroda i građana Bosne i Hercegovine pri zapošljavanju.

Princip zakonitosti podrazumijeva da odgovorni javni službenik osigurava da se sva javna imenovanja vrše na zakonit način i u skladu sa svim važećim pravilima, propisima i zakonima.

Zakonima o vladinim i ministarskim imenovanjima je propisano da se mogu izvršiti nominacije/imenovanja na kraći definisani period koja se ne mogu ponoviti, pri čemu je nužno imati u vidu i odredbe *lex specialis* zakona za pojedine oblasti kojima je propisana eventualna mogućnost ponovnog mandata. Ombudsmeni su razmatrali prigovor na treće uzastopno imenovanje na poziciju vršioca dužnosti direktora zdravstvene ustanove suprotno odredbi Zakona o ministarskim, vladinim i drugim imenovanjima FBiH²⁴⁸ i Zakona o zdravstvenoj zaštiti FBiH²⁴⁹ prema kojoj po isteku mandata direktora zdravstvene ustanove ista osoba može na osnovu javnog oglasa ponovno biti imenovana za direktora u istoj zdravstvenoj ustanovi, ali najviše za još jedan mandatni period. Preporučeno je da se poduzmu aktivnosti na blagovremenom okončanju procedure izbora i konačnog imenovanja direktora. Iskazana je spremnost na saradnju.²⁵⁰

5.6.2. Povreda principa otvorenosti i transparentnosti

Funkcionisanje procesa imenovanja mora biti transparentno i, osim ako informacija nije povjerljiva prema odredbama kada je to propisano zakonom, pojedinosti o imenovanjima u regulisanim organima moraju se obznani.

Iako je propisana obaveza odgovornog javnog službenika postarati se da se sva konačna imenovanja odmah objave u službenom glasniku²⁵¹ evidentna su suprotna postupanja koja s jedne strane predstavljaju kršenje odredbi zakona, a s druge strane učesnike u izbornim procedurama

²⁴⁸ Zakon o ministarskim, vladinom i drugim imenovanjima Federacije Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije BiH“, broj: 12/03, 34/03 i 65/13);

²⁴⁹ Zakon o zdravstvenoj zaštiti Federacije Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije BiH“, broj: 46/10 i 75/13);

²⁵⁰ Ž-SA-05-773/23, broj preporuke: P-105/24;

²⁵¹ Član 13. Zakona o ministarskim imenovanjima, imenovanjima Vijeća ministara i drugim imenovanjima Bosne i Hercegovine, Zakonom o ministarskim, vladinim i drugim imenovanjima Federacije Bosne i Hercegovine i Zakonom o ministarskim, vladinim i drugim imenovanjima Republike Srpske;

ostavljaju bez informacije o načinu na koji je postupak okončan i mogućnosti prava na izjavljivanje pravnog lijeka.

Ombudsmeni su uputili preporuku da se poništi postupak konačnog imenovanja Upravnog odbora Javne ustanove Agencija za razvoj malih i srednjih preduzeća Opštine Srbac jer postupak nije proveden na zakonit način, s obzirom da nakon provedenog postupka nije objavljena odluka kako to zakon nalaže, niti su kandidati bili informisani o rezultatima na bilo koji drugi način. Budući da odgovorna strana u ostavljenom roku nije odgovorila na preporuku, Ombudsmeni su, u skladu sa svojim ovlaštenjima iz člana 32. stav (2) Zakona o ombudsmenu za ljudska prava Bosne i Hercegovine, sa naprijed navedenim upoznali Ministarstvo uprave i lokalne samouprave Republike Srpske.²⁵²

5.6.3. Povreda prava na pravni lijek

Pravo na efikasan pravni lijek proizlazi iz prava na „pravični postupak” propisanim članom 6. stav (1) Evropske konvencije o ljudskim pravima i osnovnim slobodama. Upotrebom pravnih lijekova štite se pravno priznati interesi građanina kao pojedinca, njegove materijalne i duhovne vrijednosti, njegova ustavna, zakonska i zagarantovana osnovna ljudska prava.

Princip otvorene i transparentne javne uprave nalaže mogućnost ulaganja prigovora i preispitivanja odluke o izboru kandidata na javne pozicije. Ukoliko odluka o imenovanju na pozicije javnih organa ne sadrži preciznu uputu o pravu na korištenje pravnog lijeka, ili je ta uputa nedovoljno jasno formulisana, kao što je u razmatranom slučaju učinjeno na način da kandidat ostvarivanje svog prava može da potraži „*pred nadležnim sudom*“, takav pravni lijek, prema mišljenju Ombudsmena ne ispunjava standarde koje ovo pravo sadrži. Ombudsmeni su uputili preporuku Upravnom odboru Instituta za nestale osobe Bosne i Hercegovine da uskladi interne akte s principom dobre javne uprave koji podrazumijeva dvostepenost u odlučivanju u postupku izbora članova Kolegija direktora. Odgovor na preporuku nije zaprimljen.²⁵³

5.6.4. Poništenje procedure izbora

Relevantnim zakonodavstvom je propisano²⁵⁴ da će nakon intervjua i na osnovu u potpunosti dokumentovanih odluka svakog člana komisije, formirane za provođenje izborne procedure, komisija putem pismene preporuke predložiti rang-listu s najboljim kandidatima odgovornom javnom službeniku na dalje razmatranje. Pismena preporuka sadrži sve relevantne informacije koje izborna komisija ima o kandidatima i njene preporuke.

Smatra se da je kandidat koji je prvi na rang-listi i kojeg je preporučila većina članova komisije za izbor najuspješnije prošao otvorenu konkurenciju. Nakon što komisija za izbor dostavi prijedlog rang-liste kandidata odgovornom javnom službeniku, on će, osim ako ima opravdane razloge (s dokazima koji to potvrđuju) vjerovati da principi i procedure utvrđeni zakonom nisu ispoštovani ili da bi imenovanje bilo kojeg od kandidata sa predložene liste s užim izborom dovelo do sukoba

²⁵² Ž-BL-05-368/24;

²⁵³ Ž-BL-05-619/23, broj preporuke: P-70/24;

²⁵⁴ Član 12. Zakona o ministarskim imenovanjima, imenovanjima Vijeća ministara i drugim imenovanjima Bosne i Hercegovine, Zakonom o ministarskim, vladinim i drugim imenovanjima Federacije Bosne i Hercegovine i Zakonom o ministarskim, vladinim i drugim imenovanjima Republike Srpske;

interes, osigurati da se izvrši konačno imenovanje kandidata koji je prvi na rang-listi u skladu s postojećim zakonima, pravilima i propisima.

Ukoliko se ne može izvršiti konačno imenovanje kandidata koji je prvi na listi zbog bilo kojeg razloga navedenog u ovom stavu, kandidati koji rangirani kao sljedeći na listi s užim izborom bit će razmatrani za imenovanje.

Ombudsmeni su razmatrali više prigovora iz kojih je vidljivo da je pokrenuta procedura izbora, proveden pravno-formalni dio ali konačno imenovanje nije izvršeno, bez utemeljenog razloga razloga koji takav postupak čine opravdanim, stoga ističu da svaka selektivna primjena propisa dovodi u sumnju objektivnost i nepristrasnost tokom izbora.²⁵⁵

U postupcima provedenim po prigovorima izjavljenim na postupanje Vijeća ministara Bosne i Hercegovine i donošenje Zaključka kojim se ne prihvata imenovanje za zamjenika koordinatora za reformu javne uprave zbog „...izražene sumnje u narušavanje procedure...” Ombudsmeni su ukazali da je takvo postupanje u suprotnosti s odredbama člana 3. Zakona o ministarskim imenovanjima, imenovanjima Vijeća ministara i drugim imenovanjima Bosne i Hercegovine, principom zakonitosti, zbog čega su Vijeću ministara Bosne i Hercegovine uputili preporuke da donese odluku u vezi s imenovanjem zamjenika koordinatora za reformu javne uprave. Preporuke nisu realizovane.²⁵⁶

5.6.5. Postupci razrješenja

Evidentna je praksa razrješenja/smjene imenovanih lica u regulisanom organu, odnosno osoba imenovanih u nadzorne i upravne odbore javnih preduzeća, prije isteka mandata. Iz žalbi dostavljenih Instituciji ombudsmena²⁵⁷ vidljivo je da osobe koje su razriješene dužnosti najčešće nisu obaviještene o razlozima razrješenja, nije proveden postupak u kojem imaju pravo na izjašnjenje, niti su zaprimili obrazloženu odluku koja može biti preispitana po pravnom lijeku.

Ombudsmeni BiH su proveli jedinstven postupak po žalbama zbog netransparentne smjene /razrješenje rukovodilaca kazneno-popravnih zavoda u Federaciji Bosne i Hercegovine²⁵⁸. Vladi Federacije Bosne i Hercegovine – premijeru i Federalnom ministarstvu pravde - ministru upućena je preporuka kojom je naglašeno da su Ombudsmeni još 2012. godine u Specijalnom izvještaju o stanju ljudskih prava u ustanovama za izvršenje krivičnih sankcija u Bosni i Hercegovini²⁵⁹ konstatovali, što i sada ističu, da način imenovanja rukovodilaca kazneno-popravnih zavoda u Federaciji Bosne i Hercegovine, bez jasno propisanih procedura, provođenja javnog konkursa te odabira kandidata u skladu s jasno utvrđenim kriterijima ne osigurava imenovanje po sposobnostima, iskustvu i kvalitetu, niti osigurava poštivanje odredbi Evropskih zatvorskih pravila, koja nalažu da svaki zatvor mora imati rukovodioca koji je adekvatno kvalifikovan za to radno mjesto po svom karakteru, administrativnim sposobnostima, odgovarajućoj profesionalnoj

²⁵⁵ Ž-LI-05-179/23; Ž-LI-05-180/23; Ž-LI-05-181/23; Ž-LI-05-182/23; Ž-LI-05-183/23; Ž-LI-05-184/23, preporuka broj: P-50/24;

²⁵⁶ Ž-SA-05-513/24, preporuka broj P:226-24, Ž-SA-05-261/24, preporuka broj: P-261/24;

²⁵⁷ Ž-SA-05-256/24, Ž-SA-05-257/24, Ž-SA-05-258/24 broj preporuke: P-135 /24;

²⁵⁸ Ž-SA-05-876/23, Ž-SA-05-955/23, Ž-SA-05-989/23 broj preporuke: P-61 /24;

²⁵⁹ https://www.ombudsmen.gov.ba/documents/obmudsmen_doc2013020406452905bos.pdf

obuci i radnom iskustvu.²⁶⁰ Podnosioci prigovora u predmetnoj pravnoj stvari trebali su biti obaviješteni o razlozima razrješenja, koji trebaju biti opravdani, dovoljno obrazloženi, na način da ne pružaju prostor za zloupotrebe i samovoljno odlučivanje.

Ombudsmeni su preporučili da se poduzmu neophodne aktivnosti i mjere kako bi se u budućim postupanjima, osiguralo transparentno i efikasno provođenje postupaka izbora i imenovanja, kao i postupka razrješenja/smjene rukovodilaca i zamjenika kazneno-popravnih zavoda na području Federacije Bosne i Hercegovine zasnovano na principima pravičnosti, a ujedno omogućio izbor najboljeg kandidata i onemogućila svaka zloupotreba prava stranaka. Federalno ministarstvo pravde izvijestilo je Ombudsme: *“...Vlada Federacije Bosne i Hercegovine na 322. sjednici, održanoj dana 07.07.2022. godine je utvrdila i u parlamentarnu proceduru uputila Prijedlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o izvršenju krivičnih sankcija u Federaciji BiH, kojim je jasno propisala proceduru za izbor direktora i zamjenika direktora kazneno-popravnih zavoda u Federaciji BiH, te njihovih pomoćnika, a koja procedura bi se zasnivala na principima koje navodite u Vašem aktu iz veze. Međutim, predloženi zakonski tekst nije prihvaćen od strane Parlamenta Federacije BiH. Dakle, Vlada Federacije BiH i ovo ministarstvo kao obrađivač navedenog Prijedloga Zakona su već pokušali riješiti navedena pitanja, međutim od strane Parlamenta Federacije BiH, predložena rješenja nisu prihvaćena”*²⁶¹.

Razmatrani su navodi žalbe prema kojoj je skupština javnog preduzeća razriješila predsjednika i članove nadzornog odbora i prije isteka perioda na koji su imenovani, s obrazloženjem da skupština društva iz opravdanih razloga nije prihvatila izvještaj poslovanja društva.²⁶² U postupku istrage nisu predloženi objektivni pokazatelji da je ovakvo postupanje bilo rukovođeno isključivo motivom poboljšanja poslovanja javnog servisa i usluga koje pruža građanima. Ombudsmeni su svjesni obaveze i prava osnivača ili poslodavca da osigura proces rada na najbolji način, što obuhvata i drugačiju organizaciju ili rukovođanje internim organizacionim jedinicama ili institucijama u cjelini, ali naglašavaju da kadrovske promjene trebaju biti rukovođene razlozima objektivne prirode, gdje se svaki vid ličnih političke opredijeljenosti, revanšizma ili oportuniteta mora ostaviti po strani.

5.7. Migracije i azil

Zakon o strancima Bosne i Hercegovine²⁶³ i Zakon o azilu Bosne i Hercegovine²⁶⁴ sadrže odredbe kojima su regulisani uslovi i postupak ulaska stranaca u Bosnu i Hercegovinu, boravak stranaca, udaljenje stranaca iz zemlje, prihvatanje stranaca i stavljanje stranaca pod nadzor, ostvarivanje prava stranih državljana na teritoriji Bosne i Hercegovine, principi, uslovi i postupak za odobravanje izbjegličkog statusa, statusa supsidijarne zaštite prava i obaveze tražitelja azila, izbjeglica te druga pitanja vezana za ostvarivanje prava stranih državljana.

²⁶⁰ Tačka 84.1 Evropskih zatvorskih pravila;

²⁶¹ Federalno ministarstvo pravde, aktom broj: 04-45-1149/24, od 22.03.2024. godine;

²⁶² Ž-BL-05-448/23, preporuka broj:P-49/24;

²⁶³ Zakon o strancima Bosne i Hercegovine (“Službeni glasnik BiH”, broj 88/15, 34/21);

²⁶⁴ Zakon o azilu Bosne i Hercegovine (“Službeni glasnik BiH”, broj 11/16; Ispravka Zakona o azilu, “Službeni glasnik BiH”, broj 16/16);

Ombudsmeni su tokom 2024. godine razmatrali 23 predmeta vezana za prava stranih državljana, što je za 12 više nego u 2023. godini.

Razmatrana su obraćanja zbog prava boravka stranaca u Bosni i Hercegovini²⁶⁵, nemogućnost ostvarivanja prava stranog državljanina u diplomatsko-konzularnom predstavništvu Bosne i Hercegovine u inostranstvu²⁶⁶, pravo na boravak u ustanovi za prihvatanje i smještaj stranaca²⁶⁷, statusa maloljetnih migranata bez pratnje²⁶⁸, povrede prava stranih državljana na efikasan pravni lijek u postupku stavljanja pod nadzor²⁶⁹, nemogućnosti iskazivanja namjere za azil.²⁷⁰

Prema Informaciji Ministarstva sigurnosti o stanju u oblasti migracija u Bosni i Hercegovini za devet mjeseci 2024. godine, a koju je dostavilo Vijeću ministara Bosne i Hercegovine, strancima u Bosni i Hercegovini ukupno je odobreno 4.600 prvih privremenih boravaka za devet mjeseci ove godine, a produženo je njih 5.118, među kojima je najveći broj po osnovu rada s radnom dozvolom ili bez radne dozvole te spajanje porodica. U ovom razdoblju, odobreno je 307 stalnih boravaka, od čega najveći broj državljanima Hrvatske, Crne Gore i Austrije. Granična policija BiH u nezakonitom prelasku ili pokušaju nezakonitog prelaska granice u ovom razdoblju otkrila je 9.600 osoba. Na ulazu u zemlju otkriveno je 3.817, a na izlazu iz Bosne i Hercegovine 5.783, što je povećanje za 10,1% u odnosu na isto razdoblje 2023. godine. Najviše otkrivenih osoba bili su državljani Sirije, Turske, Afganistana, Maroka i Pakistana. Službi za poslove sa strancima za devet mjeseci 2024. godine prijavljena su 21.143 nezakonita migranta, što predstavlja smanjenje za 16% u odnosu na isto razdoblje 2023. godine, kada je bilo prijavljeno njih 25.174. Prema podacima IOM-a, prikupljenim na uzorku od 558 migranata prosječna dužina njihova boravka na teritoriju BiH bila je 34 dana, minimalan broj dana bio je šest, a maksimalan 730 dana.

Za 2.662 stranca, koji su otkriveni u nezakonitom boravku u Bosni i Hercegovini, za devet mjeseci ove godine izrečena je mjera protjerivanja s teritorija BiH, dok je 1.409 osoba obuhvaćeno mjerom nadzora i 516 mjerom otkazivanja boravka, a za 131 stranca poništene su vize.²⁷¹

S obzirom na navedene pokazatelje može se zaključiti da je i dalje prisutan problem nereguliranih migracija koje zahtijevaju veliku uključenost državnih službi, imajući u vidu procedure koje moraju provesti.

Udruženje Vaša prava Bosne i Hercegovine na osnovu potpisanog Protokola sa državnim Ministarstvom sigurnosti pruža besplatnu pravnu pomoć žrtvama trgovine, tražiocima azila u Bosni i Hercegovini i ostalim osobama pod međunarodnom zaštitom u Bosni i Hercegovini. Osim toga, u skladu s Protokolom s Ministarstvom za izbjeglice i raseljena lica, pravnu pomoć udruženja dobivaju i korisnici koji su u nadležnosti ovog Ministarstva. Instituciji ombudsmena podnijeli su više žalbi u ime stranih državljana, migranata u svrhu ostvarivanja i zaštite njihovih prava pred nadležnim organima.

²⁶⁵ Ž-BL-05-54/24;

²⁶⁶ Ž-SA-08-195/24;

²⁶⁷ Ž-SA-05-211/24;

²⁶⁸ Ž-SA-05-289/24;

²⁶⁹ Ž-SA-05-382/24;

²⁷⁰ Ž-SA-05-879/24;

²⁷¹ https://www.vijeceministara.gov.ba/saopstenja/sjednice/saopstenja_sa_sjednica/default.aspx?id=44261&langTag=hr-HR

Crveni križ Tuzlanskog kantona obratio se ispred operativnog koordinacijskog tijela za brigu o osobama u pokretu kroz Tuzlanski kanton, s ciljem rješavanja problema vezanih za pružanje pomoći migrantima/izbjeglicama, nastalih nakon povlačenja međunarodnih nevladinih organizacija, koje su u ranijem periodu bile vodeći lider u pružanju podrške u ovoj oblasti.²⁷²

Ombudsmeni ističu važno pitanje položaja maloljetnih osoba koje se nalaze u pokretu na teritoriji Bosne i Hercegovine, bez roditelja ili staratelja, zbog čega pozivaju nadležne organe da u svakom konkretnom slučaju urgentno postupe kako bi se maloljetnim osobama u što kraćem roku odredio staratelj i na taj način zaštitio najbolji interes djeteta, posebno imajući u vidu odredbe Konvencije Vijeća Evrope o akciji protiv trgovine ljudima, i preporuka Grupe stručnjaka za borbu protiv trgovine ljudima (GRETA)²⁷³, a zbog činjenice da djeca i dalje čine značajan procenat žrtava trgovine ljudima u BiH i da su podvrgnuta seksualnom iskorištavanju, radnoj eksploataciji, prisilnom prosjačenju i dječijem braku. U realnim situacijama kada maloljetne osobe, migranti bez pratnje, ostaju na ulicama tokom noći, bez zaštite i nadzora države, izloženi su opasnosti kao potencijalne žrtve trgovine ljudima.

5.8. Javne isprave

Zakon o važnosti javnih isprava u Bosni i Hercegovini propisuje da se pod javnom ispravom smatra isprava izdana od mjerodavnih upravnih, sudskih i drugih organa, institucija, organizacija ili drugih pravnih osoba u vršenju javnih oblasti iz djelokruga Bosne i Hercegovine, Federacije BiH, Republike Srpske, Brčko distrikta BiH.²⁷⁴

Tokom 2024. godine Instituciji ombudsmena izjavljeno je 11 žalbi koje su u vezi s javnim ispravama, što je za 2 više nego u prethodnoj godini. Upućena je jedna preporuka.

Žalbe su izjavljene zbog postupanja nadležnih organa u postupcima za izdavanje ličnih dokumenata, uvjerenja iz matične evidencije i putnih isprava,²⁷⁵ problema u proceduri stjecanja državljanstva Bosne i Hercegovine,²⁷⁶ nepravilnosti u biračkom spiskovima,²⁷⁷ problema kod zamjene inostranih vozačkih dozvola za bosanskohercegovačke.²⁷⁸

Zakonom o državljanstvu Bosne i Hercegovine propisano je da stranac koji je podnio zahtjev za stjecanje državljanstva BiH može steći državljanstvo pod decidno propisanim uslovima, stoga su žalbe čiji su navodi u suprotnosti s pozitivnim zakonskim propisima Bosne i Hercegovine Ombudsmeni ocijenili neosnovanim. Ombudsmeni BiH su u skladu sa svojim nadležnostima pokrenuli postupke te žalitelje uputili na koji način mogu ostvariti svoje pravo, pružili informacije u pogledu pravne regulative i organa koji je nadležan za postupanje.

²⁷² Ž-BR-05-84/24;

²⁷³ Međunarodno tijelo za praćenje provođenja Konvencije Vijeća Evrope o akciji protiv trgovine ljudima;

²⁷⁴ Zakon o važnosti javnih isprava u Bosni i Hercegovini ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine", br. 23/04);

²⁷⁵ Ž-SA-05-262/24, Ž-MO-05-118/24;

²⁷⁶ Ž-SA-05-450/24;

²⁷⁷ Ž-SA-05-810/24;

²⁷⁸ Ž-SA-08-1309/24;

U postupku po žalbi²⁷⁹ zajedničkog advokatskog ureda koji se odnosi na nemogućnost ostvarivanja prava na javnu ispravu malodobnog djeteta zbog činjenice da policijska stanica odbija produžiti putnu ispravu iz razloga što otac djeteta ne želi dati svoju saglasnost, tokom istražnog postupka i intervencije Institucije ombudsmena, zaprimljeno je očitovanje advokatske kancelarije gdje navode: *...u konkretnom slučaju je zaista izdata putna isprava mldb. E.H. nakon predmetnih intervencija Ombudsmena za ljudska prava BiH. Također, koristimo priliku da se zahvalimo cijenoj naslovu na uložnim naporima da se ovaj problem riješi ekspeditivno, bez bilo kakvih troškova, na način da niti jedna involvirana strana ne bude oštećena na bilo koji način.*“

5.9. Prava povratnika

Ustav Bosne i Hercegovine propisuje da će Bosna i Hercegovina i oba entiteta osigurati najviši nivo međunarodno priznatih ljudskih prava i osnovnih sloboda. Prava i slobode predviđeni u Evropskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda i u njenim protokolima se direktno primjenjuju u Bosni i Hercegovini i imaju prioritet nad svim ostalim zakonima. Sve osobe na teritoriji Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i slobode u skladu s Ustavom Bosne i Hercegovine i međunarodnim dokumentima za zaštitu ljudskih prava.

5.9.1. Sigurnost povratnika

Aneksom VII Opšteg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini propisano je da će strane potpisnice osigurati da izbjeglicama i raseljenim osobama dozvoli siguran povratak, bez rizika uznemiravanja, zastrašivanja, progona ili diskriminacije, naročito zbog njihovog etničkog porijekla, vjerskog opredjeljenja ili političkog mišljenja.²⁸⁰

Ombudsmeni BiH, djelujući u okviru svojih nadležnosti, pozivaju nadležne organe da prije svega posebnu pažnju posvete sigurnosti povratnika u njihovim mjestima stanovanja i poduzmu sve neophodne mjere kako bi se prevenirali eventualni napadi na povratnike, efikasno proveli postupci utvrđivanja odgovornosti u slučaju napada na povratnike i osiguralo uživanje ljudskih prava povratnika bez diskriminacije.

Ombudsmeni su po službenoj dužnosti pokrenuli istrage po saznanjima iz sredstava informisanja da je na bilo koji način ugrožena sigurnost i integritet povratnika.

Nakon informacije da je u Višegradu brutalno pretučen povratnik u naselje Drinsko, ispred svečane sale na Bikavcu gdje se održavala večer za privrednike na koju je oštećenog pozvao načelnik Opštine Višegrad, Ombudsmeni su od Policijske stanice Višegrad zahtijevali informaciju o poduzetim aktivnostima u vezi s navedenim slučajem.²⁸¹ Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srpske izvijestilo je Ombudsmene da su poduzete neophodne operativne radnje nakon čega je nadležnom tužilaštvu protiv fizičkog lica dostavljen Izvještaj o počinjenom krivičnom

²⁷⁹ Ž-BR-05-115/24;

²⁸⁰ Poglavlje I, član 1. stav (2);

²⁸¹ Ž-SA-05-117/24;

djelu „Teška tjelesna povreda“ predviđeno i kažnjivo po članu 132. Krivičnog zakonika Republike Srpske.²⁸²

Ombudsmeni su po službenoj dužnosti pokrenuli postupak po saznanju iz medija da je na pravoslavnom groblju, u selu Tupkovići kod Živinica, došlo do incidenta uništavanja nadgrobnih spomenika.²⁸³ Postupajući po zahtjevu Institucije ombudsmena BiH Ministarstvo unutrašnjih poslova Tuzlanskog kantona izvijestilo je da je o događaju upoznato Kantonalno tužilaštvo Tuzlanskog kantona, a potrebne mjere i radnje po prijavi su poduzeli istražitelji Odjeljenja kriminalističke policije PU Živinice, u vezi s čim je Kantonalnom tužilaštvu dostavljen Izvještaj o učinjenom krivičnom djelu protiv NN izvršioca zbog krivičnog djela iz člana 293. stav (2) KZ F BiH (Oštećenje tuđe stvari). S ciljem rasvjetljavanja ovog događaja i otkrivanja učinioca sačinjen je Operativni plan OKP PU Živinice, te je u toku daljnji rad u predmetnom slučaju.²⁸⁴

5.9.2. Obnova imovine povratnika

Član 1. stav (1) Poglavlja I Aneksa VII propisuje da sve izbjeglice i raseljene osobe imaju pravo slobodno se vratiti svojim kućama, pravo na povrat imovine koja im je oduzeta tokom neprijateljstava od 1991. godine, kao i nadoknadu imovine koja im se ne može vratiti. Obnova oštećenih stambenih objekata, izgradnja novih tamo gdje su u cijelosti porušeni, odnosno pravična naknada štete, predstavlja preduslov za implementaciju naprijed navedene odredbe na cijelom prostoru Bosne i Hercegovine.

U 2024. godini zaprimljeno je šest predmeta vezanih za pitanje ratne štete na imovini žalitelja, a upućene su 2 preporuke.

Povratnici koji se upuštaju u procedure ostvarivanja prava za pomoć pri obnovi stambenog objekta suočavaju se s više problema. Prije svega s složenom upravnom procedurom vezanom za dodjelu donatorskih sredstava koju s poteškoćom isprate, nedostatkom novčanih sredstava za obnovu a nakon obnove i s nemogućnošću da priključe objekat na električnu mrežu.

Ombudsmeni su nakon provedene istrage po žalbi povratnika iz Višegrada kojemu je porušena porodična kuća utvrdili da je učestvovao u postupku za dodjelu sredstava, a nakon obavijesti odabira korisnika izjavio žalbu nadležnom organu na koju nije ni odgovoreno. Ombudsmeni su Federalnom ministarstvu raseljenih osoba i izbjeglica uputili preporuku da u okviru svojih ovlaštenja i mogućnosti poduzmu sve mjere i aktivnosti kako bi se omogućila rekonstrukcija i obnova ratom uništene i porušene stambene jedinice, kao i da prilikom dodjele sredstava za obnovu i rekonstrukciju stambenih jedinica, s ciljem povratka, poštuju procedure propisane zakonskim i podzakonskim propisima, uvažavajući stvarno činjenično stanje na području opštine.²⁸⁵ Ministarstvo je izvijestilo Ombudsmene da je provedena procedura razmatranja prijave te verifikiranja prijave i potrebne dokumentacije po Javnom pozivu izbjeglicama iz Bosne i Hercegovine, raseljenim osobama i povratnicima u Bosni i Hercegovini za obnovu i rekonstrukciju stambenih jedinica za period 2024. i 2025. godina, na koji je žalitelj aplicirao te je uvršten na listu prioriteta u pomoći za

²⁸² Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srpske, akt broj: SM-1-052-711/24 od 21.02.2024. godine;

²⁸³ Ž-BL-06-746/24;

²⁸⁴ Ministarstvo unutrašnjih poslova Tuzlanskog kantona, akt broj: 08-06/1-67 /25 od 27.01.2025. godine;

²⁸⁵ Ž-SA-04-585/23, preporuka broj: 32/24;

rekonstrukciju u ratu porušenog stambenog objekta i nalazi se na broju 1. za Opštinu Višegrad. Planirano je da mu do kraja godine bude dodijeljen građevinski materijal za obnovu kuće, čime je preporuka u cijelosti ispoštovana.²⁸⁶

Kao i u ranijim izvještajnim periodima razmatrane su žalbe građana koji su zaključili Ugovore o obnovi/izgradnji stambene jedinice u okviru Državnog projekta stambenog zbrinjavanja (DPSZ) a koji još uvijek nije implementiran. Ombudsmeni su Ministarstvu za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine uputili preporuku da u okviru svojih ovlaštenja i mogućnosti poduzmu sve mjere i aktivnosti kako bi se omogućila rekonstrukcija i obnova ratom uništene imovine i porušenih stambenih jedinica.²⁸⁷ Zaprimljen je odgovor Ministarstva u kojem se navodi:²⁸⁸

„Zakonom o budžetu institucija Bosne i Hercegovine i međunarodnih obaveza Bosne i Hercegovine za 2024. godinu („Službeni glasnik BiH“, broj: 50/24), u budžetu Ministarstva, u okviru tekućih grantova osiguran je iznos od 2.000.000 KM za finansiranje prava iz Aneksa VII Dejtonskog mirovnog sporazuma. Ova sredstva koja se izdvajaju na godišnjem nivou, udružuju se s entitetima i Brčko distriktom BiH putem Fonda za povratak BiH i njima upravlja Komisija za izbjeglice i raseljene osobe Bosne i Hercegovine. Međutim, radi ograničenosti istih, sredstva se u skladu s odlukama Komisije uglavnom raspoređuju na obnovu komunalne i socijalne infrastrukture, a ne usmjeravaju na finansiranje troškova obnove i izgradnje stambenih jedinica.

Iako se u sektor obnove i održivosti povratka u poratnom periodu ulažu veoma značajna sredstva, to ipak ni približno nije dovoljno za osiguranje pomoći svim izbjeglicama, raseljenim osobama i povratnicima koji ispunjavaju zakonske pretpostavke da im se domovi obnove ili ponovno izgrade u skladu sa propisanim standardima.

Stoga, kao posljedica ogromnog nesrazmjera između potreba i mogućnosti za njihovo finansiranje, još uvijek blizu 100 hiljada ljudi čeka na pomoć u stambenom zbrinjavanju u BiH.

Dakle, u uslovima kada postoji iskazano političko opredjeljenje i spremnost na svim nivoima vlasti, kao i relevantnih međunarodnih aktera da se odredbe Aneksa VII Dejtonskog mirovnog sporazuma provedu u cijelosti i da se proces ne može zaključiti dok se i posljednjoj izbjeglici, raseljenoj osobi i povratniku ne osigura pristup pravima zagarantovanim ovim sporazumom - okončanje problematike raseljeništva u BiH, u skladu sa stvarnim potrebama svih ljudi, gotovo je isključivo uslovljeno izdvajanjem potrebnih sredstava u ove svrhe. Ministarstvo će nastaviti s provođenjem aktivnosti na osiguranju namjenskih sredstava iz donacija i kreditnih zaduženja, a istovremeno smo pozvali nadležne entitetske organe da pokušaju iznaći mogućnost finansiranja iz vlastitih budžeta završetka obnove i izgradnje objekata izabranih korisnika DPSZ/RSP, uključujući i podnosiocima žalbe, imajući u vidu da su komisije za izbor korisnika RSP iste prethodno identifikirale kao prioritetne.“

U realizaciju projekta rekonstrukcije i obnove ratom uništene imovine i porušenih stambenih jedinica uključeni su organi svih nivoa vlasti, odnosno Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice, Republički sekretarijat za raseljene osobe i migracije, Federalno ministarstvo raseljenih osoba i izbjeglica, Vlada Brčko distrikta BiH i jedinice lokalne samouprave. Usljed nedostatka saradnje između navedenih organa vlasti, nedovoljnih finansijskih sredstava ili nerealizacije preuzetih obaveza povratnici ostaju uskraćeni za ovaj vid pomoći i podrške.

²⁸⁶ Federalno ministarstvo raseljenih osoba i izbjeglica, akt broj: 04-32-4-968-6/23 od 04.10.2024. godine;

²⁸⁷ Ž-SA-08-888/24 i Ž-SA-08-890/24, preporuka broj: P-287/24;

²⁸⁸ Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine, akt broj: 06-12-1-2072-4/24/NDG, od 10.12.2024.godine;

Ombudsmeni smatraju poražavajućim podatak da u Bosni i Hercegovini i dalje 100.000 ljudi čeka na pomoć u stambenom zbrinjavanju, imajući u vidu protek vremena od 30 godina od okončanja ratnih dejstava. Organi vlasti trebaju poduzeti dodatne napore kako bi se povratnicima pružila pomoć u obnovi stambenih objekata, zbog čega moraju iznaći i preispitati sve pravne i finansijske mogućnosti kako bi se iznašla odgovarajuća rješenja.

5.9.3. Problemi povratnika zbog nemogućnosti pristupa električnoj energiji

Pravo pojedinca na pristup električnoj energiji predstavlja uslov za osiguravanje dostojanstvenog života, bez koga je teško zamisliti odvijanje uobičajenih aktivnosti u današnje vrijeme. Ostvarivanje pristupa električnoj energiji omogućuje ljudima zadovoljenje njihovih osnovnih potreba. Ovim problemom se na direktan način bave i nadležna tijela Evropske unije, koja su definisala pojam „*energetsko siromaštvo*“²⁸⁹. Bosna i Hercegovina na svom putu ka punopravnom članstvu u Evropskoj uniji treba ispuniti određene obaveze, što uključuje i rješavanje problema pristupa električnoj energiji.

Nemogućnost pristupa električnoj energiji, odnosno nemogućnost spajanja na elektrodistributivnu mrežu je problem koji naročito teško pogađa povratnike. Ombudsmeni naglašavaju da ostvarivanje prava na elektrifikaciju domaćinstava nije nikakva privilegija, nego osnovni i polazni uslov svakog održivog povratka ili života uopšte bilo koje zajednice, pogotovo imajući u vidu činjenicu da su domaćinstva u konkretnim naseljima imala priključak na elektrodistributivnu mrežu. Nadležni opštinski/općinski organi vlasti u svojim izjašnjenjima Ombudsmenima BiH o razlozima zbog kojih povratnička domaćinstva nemaju električnu energiju uglavnom se pozivaju na nedostatak finansijskih sredstava.

Povratnici u mjestu Jaglić, Opština Srebrenica, koji su obnovili svoju imovinu suočavaju se s problemom nemogućnosti priključenja na niskonaponsku elektromrežu.²⁹⁰ Prema navodima Opštine Srebrenica porodični stambeni objekat žalitelja obnovljen je u projektu „Državni projekat stambenog zbrinjavanja (DPSZ/RSP)“, koji je obuhvatio 55 stambenih jedinica: *Jedan broj obnovljenih stambenih jedinica nije bio u mogućnosti da se priključe na NN elektromrežu, jer su udaljeni više od 50 m od postojeće NN elektromreže. Državno ministarstvo je bilo u obavezi da osigura finansijska sredstva za priključak 6 korisnika među kojima je i žalitelj. Do realizacije i završetka projekta nije došlo zbog nedostatka finansijskih sredstava. Opština Srebrenica se*

²⁸⁹ Preporuka o energetskom siromaštvu Komisije (EU) 2020/1563 od 14.10.2020. godine; (1) *Energetsko siromaštvo označava situaciju u kojoj kućanstva nemaju pristup osnovnim energetskim uslugama. Gotovo 34 milijuna Evropljana 2018. sebi nije moglo priuštiti primjereno grijanje u kućanstvu (2), zbog čega je energetsko siromaštvo velik problem za EU.*

(2) *Kako navode suzakonodavci, odgovarajuće grijanje, hlađenje, rasvjeta i električna energija za napajanje kućanskih aparata osnovne su usluge neophodne za dostojanstven životni standard i zdravlje. Pristup energetskim uslugama ključan je za socijalnu uključenost. Rješavanje problema energetskog siromaštva stoga potencijalno može donijeti višestruke koristi, uključujući smanjenje izdataka za zdravstvo, smanjenje onečišćenja zraka (zamjenom neprikladnih izvora toplinske energije), poboljšanje ugode i dobrobiti te olakšanje za proračun kućanstva. Te bi koristi zajednički izravno potaknule gospodarski rast i blagostanje u Evropskoj uniji.*

(3) *U evropskom stupu socijalnih prava, koji su Evropski parlament, Vijeće i Komisija zajednički potpisali 17. novembra 2017., energija se navodi kao jedna od osnovnih usluga kojoj svako ima pravo pristupa. Podrška pristupu takvim uslugama mora biti dostupna onima kojima je potrebna...*

²⁹⁰ Ž-SA-04-913/24, preporuka broj: P-11/25 upućena u toku rada na Godišnjem izvještaju.

*obraćala Ministarstvu za rad, socijalnu politiku i povratak Tuzlanskog kantona, Ministarstvu za ljudska prava i izbjeglice BiH sa zahtjevom za rješavanje priključaka na NN elektromrežu, ali do sada nismo pomognuti finansijskim sredstvima, a Opština Srebrenica nije u mogućnosti da sama finansira priključke na NN elektromrežu.*²⁹¹ Ombudsmeni su Ministarstvu za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine uputili preporuku da poduzme dodatne aktivnosti i mjere kako bi se u što skorijem vremenskom roku osigurala finansijska sredstva za priključenje na elektromrežu stambene jedinice u vlasništvu podnosioca žalbe.

Povratnicima iz mjesta Savičići, područje Grada Lukavac²⁹² također je onemogućeno priključenje na niskonaponsku elektrodistributivnu mrežu, zbog čega su Ombudsmeni uputili preporuku nadležnoj elektrodistribuciji i Gradu Lukavcu da vođeni interesima građana, kroz međusobnu saradnju i koordinaciju rada poduzmu dodatne aktivnosti kako bi se u što skorijem vremenskom okviru omogućilo priključenje na niskonaponsku elektrodistributivnu mrežu stambene jedinice u vlasništvu žalitelja. Ombudsmeni prate realizaciju ovih preporuka.

Ombudsmeni podsjećaju da je „Memorandumom o razumijevanju o priključenju stambenih objekata povratnika na elektrodistributivnu mrežu u BiH“, potpisanim 2004. godine od strane predstavnika nadležnog državnog i entitetskih ministarstava, kao i elektrodistributivnih preduzeća, uz učešće OHR-a, OSCE-a i UNHCR-a, predviđena obaveza prioritetne rekonstrukcije mreže na povratničkim područjima. Sporazumom o ponovnom priključenju stambenih objekata povratnika na elektrodistributivnu mrežu u Bosni i Hercegovini iz 2005. godine²⁹³, između ostalog, usaglašeno je da će elektropreduzeća usko sarađivati s opštinama, s ciljem iznalaženja sredstava i ubrzanja procesa rekonstruisanja mreža na povratničkim lokacijama. U toku 2016. godine zaključen je „Memorandum o razumijevanju i saradnji u elektrifikaciji lokacija povratnika“ koji je trebao doprinijeti da se značajno olakša i ubrza proces elektrifikacije povratničkih domova u Bosni i Hercegovini.

Preduzeća koja se bave distribucijom električne energije u svakom slučaju trebaju imati u vidu da električna energija i distributivna mreža trebaju biti dostupne svim korisnicima na regulisan, transparentan i nediskriminatorski način, kako je to propisano odredbama Zakona o električnoj energiji Republike Srpske²⁹⁴ i Zakonom o električnoj energiji u Federaciji Bosne i Hercegovine.²⁹⁵

Zajedno s nadležnim organima vlasti moraju poduzeti neophodne radnje i mjere kako bi, uz zakonito postupanje, implementirali i odredbe dokumenata o međusobnom razumijevanju i saradnji, kako bi se izvršila elektrifikacija povratničkih naselja i domaćinstava.

Nedostatak osnovnih uslova za život utiče na minimalan standard života i mogućnost opstanka na povratničkom području.

²⁹¹ Opština Srebrenica, akt broj: 01-014-73/24, od dana 03.10.2024. godine;

²⁹² Ž-BL-04-474/23, preporuka broj: P-291/24;

²⁹³ Sporazum o ponovnom priključenju stambenih objekata povratnika na elektrodistributivnu mrežu u BiH broj: 02-17829/05 koji je sačinjen 13.12.2005. godine;

²⁹⁴ Zakon o električnoj energiji Republike Srpske ("Sl. glasnik RS", br. 68/2020);

²⁹⁵ Zakon o električnoj energiji u Federaciji Bosne i Hercegovine ("Službene novine FBiH", br. 66/2013, 94/2015, 54/2019, 1/2022 i 61/2022);

5.10. Sloboda okupljanja i udruživanja

Univerzalnom deklaracijom o ljudskim pravima²⁹⁶ priznaje se pravo svake osobe na slobodno udruživanje, uključujući i pravo na osnivanje sindikata i učlanjenje u njega radi zaštite svojih interesa (član 22) a članom 11. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda priznaje se pravo mirnog okupljanja, koje u jednom demokratskom društvu može biti ograničeno samo zakonom, u interesu nacionalne i javne sigurnosti, javnog reda ili radi zaštite javnog zdravlja ili morala ili prava i sloboda drugih lica.

Tokom 2024. godine evidentirana su četiri postupka koji se odnose na slobodu okupljanja i udruživanja.

Predstavnik Institucije ombudsmena²⁹⁷ prisustvovao je radnom sastanku Organizacionog odbora povodom najavljene Povorke ponosa u Sarajevu²⁹⁸ i bio aktivno uključen u komunikaciju s nadležnim ministarstvima, kako bi se uz poštivanje svih pozitivnih zakonskih propisa, donošenja rješenja i poduzimanja neophodnih radnji i mjera osigurala uspješna realizacija povorke.

Ombudsmeni su zaprimili žalbu građanke zbog izmjene režima saobraćaja u ulici Branilaca Sarajeva za vrijeme trajanja Sarajevo film festivala, koja je ocijenjena neosnovanom, zbog činjenice da organizacija sportskih i kulturnih događaja, protesta, memorijalnih obilježavanja, događaja značajnih za obogaćivanje i promociju turističke ponude i ostalih oblika javnog okupljanja na saobraćajnim površinama, može zahtijevati izmjenu režima saobraćaja, kako bi se osigurala uspješna organizacija događaja. Nadležna ministarstva imaju odgovornost uspostaviti saobraćajni režim na način koji u najmanjoj mjeri utiče na svakodnevno kretanje građana.²⁹⁹

Instituciji se obraćaju članovi udruženja građana³⁰⁰ zbog problema odnosa unutar samog udruženja, na njihovo članstvo, korištenje određenih prava, utvrđivanja disciplinske odgovornosti. Institucija ombudsmena razmatra predmete koji se odnose na slabo funkcionisanje ili povrede ljudskih prava i sloboda počinjene od bilo kojeg organa vlade, koja s tim u vezi nadgleda aktivnosti institucija Bosne i Hercegovine, njenih entiteta i Brčko distrikta BiH shodno odredbama Zakona o ombudsmenu za ljudska prava BiH i nema nadležnost za postupanje u odnosu na udruženja građana.

5.11. Sloboda medija i sigurnost novinara

Sloboda medija je uslov za razvoj demokratskog društva opredijeljenog da štiti i poštuje osnovna ljudska prava i slobode, podrazumijeva slobodu izražavanja mišljenja, nezavisnost i pluralizam medija, slobodu prikupljanja, istraživanja, objavljivanja i širenja informacija radi informisanja javnosti, otvorenosti medija za različita mišljenja, uvjerenja i sadržaje, nezavisnost, slobodu i sigurnost novinara.

²⁹⁶ Opšta deklaracija o pravima čovjeka, proglašena od Opšte skupštine Ujedinjenih naroda 10. decembra 1948. godine;

²⁹⁷ Sektor za policijsku podršku MUP-a KS u Nahorevu dana 27.05.2024. godine;

²⁹⁸ Ž-SA-05-554/24;

²⁹⁹ Ž-SA-05-808/24;

³⁰⁰ Ž-SA-05-216/24;

Tokom 2024. godine zaprimljeno je devet žalbi koje se odnose na: vršenje političkog pritiska na medijske kuće,³⁰¹ nejednak tretman i uskraćivanje informacija medija,³⁰² zahtjev za javno obraćanje zbog sigurnosti novinara,³⁰³ te žalbe građana zbog objava na pojedinim portalima.³⁰⁴

Ombudsmeni podsjećaju na značajnu ulogu novinara od kojih se očekuje da istražuju i predočavaju javnosti informacije zasnovane na provjerljivim činjenicama, ukazuju na zloupotrebe svih organa vlasti, kršenja prava i sloboda počinjenih od strane svih aktera u jednom društvu, uključujući neetična postupanja i kršenje ljudskog dostojanstva. Kroz svoj rad, novinari aktueliziraju pitanja i probleme s kojima se suočava jedno društvo, doprinose otvaranju debate i kreiraju mogućnosti da svi akteri izraze svoj stav o čemu upoznaju javnost, doprinoseći nivou demokratičnosti i izgradnji društva koje toleriše i prihvata druge stavove i uvjerenja.

Ostvarenje navedene društvene uloge novinara moguće je očekivati ukoliko je njihov status u društvu uređen i zagarantovano im uživanje osnovnih prava i sloboda, prevashodno pravo na sigurnost. Nasilje, uznemiravanje i zastrašivanje novinara mogu dovesti do gušenja slobode medija i slobode izražavanja. Ombudsmeni napominju da profesionalne obaveze koje imaju novinari, važnost njihovog rada i očekivanja javnosti ne smiju umanjiti značaj etike u toj profesiji.

Ombudsmeni Bosne i Hercegovine podsjećaju na zaključke, mišljenja i preporuke iz Specijalnog izvještaja o položaju novinara i slučajevima prijetnji novinarima u Bosni i Hercegovini³⁰⁵ i pozivaju nadležne organe vlasti da poduzmu aktivne radnje kako bi se implementacijom preporuka poboljšao položaj, sigurnost i nezavisnost novinara u Bosni i Hercegovini.

5.12. Besplatna pravna pomoć

Članom 6. Evropske konvencije garantuje se pravo na besplatnu pravnu pomoć osobi koja se tereti za krivično djelo i ima potrebu za tom vrstom pomoći zbog materijalnog stanja, ili je takva pomoć u interesu pravde. Kroz praksu Evropskog suda za ljudska prava ovo pravo prošireno je na obavezu države da osigura pružanje besplatne pravne pomoći građanima u krivičnim, građanskim i drugim sporovima.³⁰⁶

U 2024. godini Ombudsmeni su postupali u dvije žalbe zbog povrede prava na pravnu pomoć i uputili jednu preporuku.

Besplatna pravna pomoć je oblik ostvarivanja prava fizičke osobe na pravično suđenje i jednak pristup pravdi pred sudom i drugim organima, čije troškove u cijelosti ili djelimično snosi nadležni organ za pružanje besplatne pravne pomoći. Radi se o mehanizmu kod kojeg se država odriče svih ili dijela izvornih javnih prihoda (sudskih ili administrativnih taksi), preuzima teret snošenja

³⁰¹ Ž-SA-05-632/24;

³⁰² Ž-SA-05-1035/24;

³⁰³ Ž-BL-08-619/24;

³⁰⁴ Ž-MO-05-106/24, Ž-SA-05-1084/24;

³⁰⁵ <https://www.ombudsmen.gov.ba>

³⁰⁶ Pravo na besplatnu pravnu pomoć u građanskim postupcima zasniva se na slučaju Airey protiv Irske u kojem je Evropski sud za ljudska prava utvrdio povredu prava na pravedno suđenje (član 6. st. (1) Konvencije). Također, postoje i drugi slučajevi u kojima je Sud utvrdio da neispunjenje obaveze države da svojim građanima osigura besplatnu pravnu pomoć (Airey v. Ireland, 11. 9. 1979. Serie A, br. 32.).

(potpunog ili djelimičnog) troška poduzetih procesnih radnji, potom osigurava pružanje pravnih savjeta i angažman kvalificiranog pravnog savjetnika.

Razmotrivši slučaj žalitelja kojem je kantonalni zavod za besplatnu pravnu pomoć otkazao punomoć u radnom sporu, koji se vodi radi nezakonitog otkaza ugovora o radu, Ombudsmeni su rukovodiocu uputili preporuku da u skladu s nadležnostima i obavezama učini dodatne napore i razmotri mogućnost ponovnog zastupanja pritužitelja u postupku pred sudom, sve s ciljem ostvarivanja prava na besplatnu pravnu pomoć. Preporuka nije realizovana.³⁰⁷

³⁰⁷ Ž-LI-05-106/24, broj preporuke: P-303/24;

VI. PRAVOSUĐE I UPRAVA

6.1. Uvod

Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, garantuje pravo na pravično suđenje i javnu raspravu u razumnom roku, pred nezavisnim i nepristrasnim, zakonom ustanovljenim sudom, u postupcima utvrđivanja građanskih prava i obaveza ili osnovanosti bilo kakve krivične optužbe.³⁰⁸ Ustav Bosne i Hercegovine³⁰⁹, ukazuje na dvojaku primjenu Konvencije i to direktnu primjenu gdje se prava i slobode predviđeni u Evropskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda i u njenim protokolima direktno primjenjuju u Bosni i Hercegovini, te supremaciju koja podrazumijeva da ovi akti imaju prioritet nad svim ostalim domaćim zakonima.

Načela garancije pravičnog suđenja podrazumijeva javno suđenje, u razumnom roku, pred nezavisnim i nepristrasnim sudom ustanovljenim zakonom. Cilj pravičnog suđenja je osiguranje pravičnog postupka pred nadležnim sudom, kako u parničnom, tako i krivičnom postupku, te u svim drugim postupcima u kojima se utvrđuje ili ostvaruje tj. izvršavaju građanska prava ili obaveze. Ova garancija odnosi se i na upravne postupke, a time i na upravne sporove.

Odjel za praćenje ostvarivanja prava u pravosuđu i upravi u 2024. godini zaprimio je 652 žalbe. Najveći broj žalbi odnosio se na pravosuđe dok je u oblasti uprave došlo do povećanja broja žalbi.

6.2. Pravosuđe

Izveštaj Evropske komisije o Bosni i Hercegovini za 2024. godinu³¹⁰ navodi da se u oblasti pravosuđa u BiH bilježi određeni nivo pripremljenosti za provedbu *acquisa* i evropskih standarda u oblasti pravosuđa i osnovnih prava, te da je tokom izvještajnog perioda ostvaren ograničen napredak. Izveštaj ukazuje na određena pogoršanja, te neophodnost hitnih mjera za jačanje integriteta i vraćanje povjerenja javnosti u pravosuđe.

U odnosu na funkcionisanje pravosuđa, preporuke Evropske komisije za narednu godinu odnose se na imenovanje sudija Ustavnog suda Bosne i Hercegovine na upražnjene pozicije, osiguravajući puni sastav i funkcionisanje Ustavnog suda, te u odnosu na druge sudove, dosljedno imenovanje sudija na osnovu stručnosti, i ocjenjivanje rada sudija na osnovu kriterija kvaliteta. Preporuke se odnose i na finaliziranje i usvajanje novih zakona o Visokom sudskom i tužilačkom vijeću BiH i sudovima Bosne i Hercegovine, u skladu s preporukama Venecijanske komisije, usvajanje nove strategije reforme sektora pravde, upisivanje presuda međunarodnih krivičnih sudova u domaće krivične evidencije i efektivno implementiranje revidirane državne Strategije za procesuiranje predmeta ratnih zločina, posebno jačanjem regionalne saradnje.

³⁰⁸ Evropska konvencije o ljudskim pravima i osnovnim slobodama član 6. stav (1);

³⁰⁹ Član II.2.

³¹⁰ Evropska komisija, Brussels 08.11.2024. godine SWD (2024) 691 final https://www.dei.gov.ba/uploads/documents/izvjesce-o-bosni-i-hercegovini-za-2024-godinu_1730986501.pdf

Preporuke s osmog sastanka Pododbora za pravdu, slobodu i sigurnost u okviru Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju između Evropske unije i Bosne i Hercegovine referisale su se, između ostalog, na prioritete preporuke iz Godišnjeg izvještaja, a kao posebni aspekt razmatrana je reforma pravosuđa i rad na predmetima ratnih zločina, kao i provedba zakona i pravosudna saradnja u krivičnim stvarima.

6.2.1. Statistika

U oblasti pravosuđa zaprimljeno je 280 žalbi. Najčešći osnov za obraćanje odnosio se na dužinu trajanja postupka gdje je registrovano 50 žalbi, izvršenje presuda 32 žalbe, žalbe na rad sudija 17 žalbi, žalbe koje su se odnosile na Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine 8 žalbi, te žalbe koje se odnose na ostale povrede prava vezane za postupanje sudova 173 žalbe. Institucija ombudsmena u oblasti pravosuđa izdala je 14 preporuka, koje su se odnosile na vođenje sudskog postupka i donošenja sudskih odluka, donošenje odluke po prigovoru izvršenika, poduzimanje procesnih radnji u izvršnom postupku, osiguravanje efikasne primjene člana 6. Evropske konvencije.

6.2.2. Dužina trajanja postupka

Pravo na pravično suđenje sadržano u Evropskoj konvenciji sadrži različite pravne aspekte i to: pravo na pristup sudu, pravo na pravnu pomoć, pravo na procesnu ravnopravnost, pravo na javno i kontradiktorno suđenje, pravo na saslušanje, pravo na dokaz, pravo na javnu objavu presuda, pravo na sud ustanovljen zakonom, pravo na nezavisnost, nepristrasnost u suđenju, pravo na suđenje u razumnom roku, pravo na efikasno izvršenje presuda.

U praksi Evropskog suda za ljudska prava ne postoje utvrđeni rokovi za postupanje ni za jedan određeni tip postupka, te se sve situacije razmatraju zasebno za svaki pojedinačni slučaj.

U praksi najčešće okolnosti koje dovode do povrede prava na suđenje u razumnom roku obuhvataju neaktivnost sudova, vraćanje predmeta prvostepenom sudu na ponovno odlučivanje, kašnjenje u zakazivanju ročišta/nezakazivanje u razumnom roku, ponavljanje i ukidanje presuda u toku jednog postupka, kao posljedica grešaka nižih sudova, prekidi postupaka do okončanja drugih postupaka koji su od značaja za presuđivanje i dr.

Bitno je ukazati na stav Ustavnog suda BiH³¹¹ kod ocjene dužine postupka koji se vodio pred Općinskim sudom u Sarajevu, gdje je nakon dostavljanja tužbe na odgovor tuženom, pripremno ročište održano tek po proteku razdoblja od oko dvije godine i jedanaest mjeseci, Ustavni sud je utvrdio da navedeno razdoblje predstavlja razdoblje neopravdane pasivnosti jer iz stanja spisa proistječe da sud nije imao procesnih smetnji za održavanje pripremnog ročišta. Općinski sud nije ponudio obrazloženje za neaktivnost od oko dvije godine i jedanaest mjeseci, navodeći samo da predmet nije uvršten u Plan rješavanja predmeta, što ukazuje na to da je sasvim neizvjesno i kada će biti okončan.

³¹¹ Predmet broj: AP 1643/20, apelaciju podnio A. G <https://www.ustavisud.ba/uploads/odluke/AP-1643-20-1270687.pdf>

Praksa Ustavnog suda BiH podsjeća i na to da član 6. stav (1) Evropske konvencije nameće državama ugovornicama obavezu da organizuju svoje pravosudne sisteme na način da sudovi mogu zadovoljiti uslove tog člana, uključujući i obavezu da postupaju u razumnom roku.³¹²

Najveći broj žalbi u oblasti pravosuđa, razmatranih u Instituciji ombudsmena u 2024. godini, kao i prethodnih godina, odnosio se na povredu prava na pravično suđenje, odnosno dužinu trajanja postupka.³¹³ U značajnom broju slučajeva predmeti su okončani u toku postupka pred Institucijom, odnosno nakon intervencije Ombudsmena BiH³¹⁴. U okviru žalbi koje su se bavile dužinom trajanja postupka najčešći osnov bio je nedonošenje odluke od strane prvostepenog suda ili drugostepenog suda, postupajući po žalbi, nezakazivanje ročišta u zakonskom roku,³¹⁵ nedostavljanje informacija o statusu predmeta, kao i nedostavljanje podnesaka strankama u postupku³¹⁶ (nedostavljanje tužbe).

U žalbi podnositeljice, koja je ukazivala na nezadovoljstvo radom suda, s obzirom da isti nije izvršio dostavu tužbe tuženoj, predmet je okončan u toku postupka istraživanja pred Institucijom. Sud je u izjašnjenju naveo: „...da je tužba u pravnoj stvari tužiteljice... protiv tužene... uručena tuženoj... na odgovor i to putem sudskog dostavljača dana 14.08.2024. godine...”³¹⁷

Ombudsmeni BiH su u žalbi podnositeljice donijeli preporuku kojom je predsjedniku Kantonalnog suda u Sarajevu predloženo da, uvažavajući žalbene navode i činjenicu da se radi o predmetu koji iziskuje hitnost u postupanju, kao i dužinu trajanja postupka u predmetnoj stvari, razmotri mogućnost prioritnog rješavanja konkretnog predmeta. Kantonalni sud u Sarajevu dostavio je Instituciji akt kojim se navodi: „Povodom Vašeg zahtjeva od 09.09.2024. godine, za hitno postupanje u predmetu ovoga suda... a nakon prethodno pribavljenog mišljenja predsjednika Građanskog odjeljenja ovoga suda... ovim putem Vas obavještavam da je odobreno da se navedeni predmet tretira kao hitan i isti će biti dostavljan u rad postupajućem sudiji.”³¹⁸ Predmet je pozitivno okončan.

U žalbi žaliteljice³¹⁹, Ombudsmeni BiH su konstatovali da, navodi stranke o dužini trajanja postupka nisu opravdani jer iako se radilo o složenom predmetu, gdje su se okolnosti i činjenice mijenjale, događale, (smrt izvršenika, ostavinski postupci, odgode ročišta), iz sadržaja odgovora Osnovnog suda Sokolac proizlazi da su u konkretnom slučaju poduzete procesne radnje na okončanju postupka.

Nakon utvrđivanja činjeničnog stanja Ombudsmeni BiH ukazali su da je žalba drugostepenom sudu predata nedavno, te u ovoj fazi postupka ništa ne ukazuje da se o istoj neće odlučivati u

³¹² Odluka o dopustivosti i meritumu Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, predmet broj: AP 2296/20, rješavajući apelaciju koju je podnio Rašid Mešanović;

³¹³ Ž-MO-08-154/24; Ž-BL-08-540/24; Ž-LI-08-151/24; Ž-SA-08-544/24;

³¹⁴ Ž-BL-08-108/24; Ž-SA-08-238/24; Ž-BL-08-275/24;

³¹⁵ Ž-BL-08-275/24 – Nakon što je Institucija zatražila informaciju od Općinskog suda u Zenici, u vezi žalbe podnosioca kojom isti ukazuje na povredu prava na suđenje u razumnom roku, odnosno nezakazivanja ročišta, Sud je dostavio informaciju kojom navodi da je ročište zakazano za dan 13.06.2024. godine.

³¹⁶ Ž-LI-08-198/23;

³¹⁷ Ž-LI-08-64/23;

³¹⁸ Ž-SA-08-413/24, preporuka broj: P- 170/24;

³¹⁹ Ž-SA-08-1/24;

razumnom roku. Iz tog razloga Institucija ne može provoditi istragu o eventualnom kršenju prava na donošenje odluke u razumnom roku s obzirom da bi to u ovoj fazi bilo preuranjeno.³²⁰

Žaliteljica se Instituciji obratila navodeći da nema nikakvih saznanja o predmetu, nakon održanog pripremno-ročišta. Institucija je zaprimila izjašnjenje Općinskog suda u Bihaću kojim se navodi: „Odluka u ovoj pravnoj stvari donesena je dana 02.02.2024. godine, te je ista dostavljena strankama u postupku, tužiteljici po punomoćniku...”³²¹

6.2.3. Plan rješavanja predmeta

Plan rješavanja starih predmeta daje određenu vjerovatnoću kada će neki predmet doći u razmatranje od strane suda, kao i da će se poštovati redoslijed zaprimanja inicijalnog akta, ali ne rješava suštinski problem dužine postupka, kao ni predmete koji zahtijevaju hitno postupanje.

S obzirom da je u praksi teško numerički utvrditi dužinu trajanja postupka (u smislu mjeseci, godina, dana) za svaki pojedinačni slučaj, imajući u vidu različite okolnosti koje je potrebno sagledati, nerijetko i same stranke imaju nerazumna očekivanja i rokove u kojima sudovi trebaju postupati.

Pravilnik o unutrašnjem sudskom poslovanju propisuje odredbe koje se odnose na postupke za rad sa starim predmetima, navodeći da će se sudovi u svom radu rukovoditi principom prema kojem predmete treba završavati u rokovima utvrđenim zakonom. Istim Pravilnikom propisano je da je predsjednik suda dužan donijeti plan rješavanja starih predmeta i brinuti o njegovom brzom i efikasnom izvršavanju. Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine će uputstvom definisati koji se predmeti smatraju starim i utvrditi metodologiju uzimanja predmeta u rad.³²²

Pojedini pravosudni organi u svom radu imaju proaktivni pristup objavljivanja planova rada, ali u većini slučajeva ti planovi nisu ažurirani ili dostupni javnosti. Plan rješavanja starih predmeta i dalje predstavlja neadekvatan mehanizam ublažavanja posljedica neprimjerene dužine trajanja postupka, te nadležni sudovi uglavnom dostavljaju informaciju koja se odnosi na dinamiku rješavanja predmeta na sudovima, odnosno hronološki redoslijed rješavanja starih predmeta.³²³

Žalitelj se Instituciji obratio navodeći da je uložio žalbu na presudu Općinskog suda u Sarajevu, ali da nema saznanja u kojoj fazi se nalazi postupak. Tokom postupka istrage, Ombudsmeni BiH izdali su preporuku kojom se Sudu predlaže da razmotri mogućnost poduzimanja mjera i radnji radi okončanja postupka i donošenja konačne odluke u predmetu. Sud je dostavio izjašnjenje iz kojeg proizlazi da je na snazi Plan rješavanja starih predmeta, te da konkretni predmet nije u planu rješavanja za III kvartal 2024. godine, kao i da se Sud ne može izjasniti kada će se ovaj spis naći na planu rješavanja predmeta.³²⁴

³²⁰ Ž-SA-08-43/24;

³²¹ Ž-BL-08-96/24;

³²² Član 56. Pravilnika o unutrašnjem sudskom poslovanju, „Službeni glasnik BiH“, br. 66/12, 40/14, 54/17, 60/17 - ispravka 30/18 i 83/22;

³²³ Ž-SA-08-45/23, Ž-MO-08-100/24;

³²⁴ Ž-LI-08-206/23, preporuka broj: P-199/24;

6.2.4. Žalba na rad sudija

Institucija ombudsmena zaprima veliki broj žalbi koje se odnose na postupanje nosilaca pravosudnih funkcija prilikom donošenja odluka u konkretnim sudskim predmetima. Nerijetko se dešava da se pažljivom analizom žalbenih navoda ustanovi da je stranka zapravo nezadovoljna samom odlukom suda.³²⁵

Ombudsmeni BiH u skladu s odredbama člana 4. Zakona o ombudsmenu za ljudska prava Bosne i Hercegovine, nisu nadležni za preispitivanje merituma sudskih odluka, koje se mogu preispitivati samo u postupku po pravnim lijekovima pred nadležnim drugostepenim organom/sudom.³²⁶

U žalbi podnosilac je ukazivao na nezadovoljstvo radom sudije koji nije postupio po prijedlogu za dopunu odluke. Kantonalni sud u Sarajevu uputio je Instituciji tražene informacije, navodeći da je sud odlučio o zahtjevu stranke.³²⁷

6.2.5. Izvršenje

Evropska konvencija garantuje pravo na pravično suđenje, što u sebi sadržava i blagovremeno izvršenje pravosnažnih sudskih odluka. Ovo pravo izvedeno je iz načela efikasnosti. Kriteriji na osnovu kojih se procjenjuje da li je primjereno kašnjenje u izvršenju neke sudske odluke nisu istovjetna sa strožijim zahtjevima u pogledu razumnog roka, mada su neki elementi kao što je složenost predmeta i ponašanje stranke u postupku i dalje relevantni.³²⁸

Činjenica da zbog nerealizacije pravomoćnih sudskih odluka građani traže zaštitu i pred Evropskim sudom za ljudska prava. Kao i u prethodnim presudama koje su pokretale identična pitanja, Sud je ponovo istakao da se izvršenje presude koju je donio bilo koji sud mora smatrati sastavnim dijelom „suđenja“ u smislu člana 6. Evropske konvencije o ljudskim pravima i osnovnim slobodama.³²⁹

Ombudsmeni BiH razmatrali su problem dužine trajanja izvršnog postupka. Nakon pokrenutog postupka istraživanja, odgovorna strana je dostavila informaciju u kojoj se navodi: „...izvršno rješenje o izvršenju je dostavljeno Intesa Sanpaolo banci, radi provođenja rješenja.“³³⁰

Žalitelj se Instituciji obratio navodeći da je Općinski sud u Kalesiji, po njegovom prijedlogu, donio rješenje o izvršenju kojim je naloženo izvršeniku da malodobno dijete stranaka preda ocu, a kako bi se omogućilo izvršenje presude. Žalitelj navodi da do dana obraćanja Instituciji postupajući sudija nije poduzeo niti jednu radnju kako bi se rješenje sprovelo, a otac ostvario kontakt s djetetom. Tokom istražnog postupa, te intervencije Institucije ombudsmena u konkretnom

³²⁵ Ž-BL-08-347/24;

³²⁶ Ž-SA-08-489/24; Ž-SA-08-490/24;

³²⁷ Ž-BL-08-112/24;

³²⁸ Vitkauskas, D i Dikov, G. (2012). Zaštita prava na pravično suđenje prema Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima. Generalni direktorat za ljudska prava i vladavinu prava, 37;

³²⁹ Omerbašić i drugi protiv BiH, br. 4359/19 i 4 druga, 2.12.2021. godine;

³³⁰ Ž-LI-08-100/24;

predmetu, žalitelj je dostavio očitovanje kojim se navodi: „...Sve je uredu, zadovoljan sam i zahvalan za vaš posao koji ste obavili...“³³¹

U predmetu koji je vođen pred Institucijom³³² podnosilac je naveo da je pokrenuo izvršni postupak prijedlogom za izvršenje kod Općinskog suda u Velikoj Kladuši, na ime isplate plate i doprinosa. Žalitelj navodi da je, odlučujući o prijedlogu, Općinski sud u Velikoj Kladuši donio rješenje o izvršenju od 12.03.2021. godine, ali da isto nikad nije provedeno. Ombudsmeni BiH uputili su preporuku Općinskom sudu u Velikoj Kladuši da poduzme neophodne aktivnosti s ciljem donošenja odluke po prigovoru izvršenika u konkretnom predmetu. Visokom sudskom i tužilačkom vijeću Bosne i Hercegovine predloženo je da poduzme mjere s ciljem osiguranja efikasne primjene člana 6. Konvencije. Visoko sudsko i tužilačko vijeće BiH uputilo je dopis Općinskom sudu u Velikoj Kladuši (dostavljeno i Instituciji) kojim se navodi: „Cijeneći navode iz zaprimljenog dopisa, a nakon detaljnog razmatranja, Stalna komisija je usvojila zaključak da se predsjednici suda dostavi dopis kojim će se skrenuti pažnja na potrebu kontinuiranog praćenja poduzetih radnji u predmetu, te eventualne presignacije predmeta na drugog sudiju, a u skladu s odredbama Pravilnika o unutrašnjem sudskom poslovanju...“ Predsjednica Općinskog suda u Velikoj Kladuši dostavila je izjašnjenje u vezi s realizacijom preporuke u kojem se navodi: „...Istog dana, kada je primljena ova vaša PREPORUKA, izdala sam dnevnu naredbu..., koji duži ovaj predmet da u istom, poduzme hitne radnje u skladu sa Zakonom o izvršnom postupku, jer se predmet ponavlja u planu i postoje brojne urgencije punomoćnika tražitelja izvršenja i preporuka Ombudsmena ...Od tada pratim, rad istog suca, te sam utvrdila da je zakazao ročište za dan 13.06.2024. godine... ukoliko ovaj predmet ne bude riješen do 14.06.2024. godine, da predmet presignira sutkinji ...“ Postupajući sudija dostavio je izjašnjenje kako slijedi: „...presigniran ovaj predmet u rad na dan 24.06.2024. godine, te sada kao postupajući sudija sam izvršio pregled predmeta te na isti dan poduzeo potrebne radnje s ciljem bržeg završetka postupka, odnosno odlučio o prigovoru izvršenika od 17.03.2021. godine, dostavio odluku punomoćniku tražioca izvršenja te izvršeniku, te i dopis ASA Banci kod koje se vodi račun izvršenika...“ U ovom predmetu su svi nadležni organi kome je upućena preporuka postupili u skladu sa svojim djelokrugom rada.

Razmatrajući žalbu³³³ Ombudsmeni BiH su istakli da je osiguranje provođenja sudske odluke temelj principa vladavine prava, te da se izvršenje presude koju donese bilo koji sud, mora posmatrati kao integralni dio suđenja u smislu člana 6. Evropske konvencije³³⁴, što je stav i Ustavnog suda Bosne i Hercegovine.³³⁵

Ombudsmeni BiH su Osnovnom sudu u Banjoj Luci uputili preporuku kojom je naloženo poduzimanje radnji s ciljem donošenja odluke po prigovoru protiv rješenja o izvršenju. Postupajuća sutkinja dostavila je odgovor da je postupila po naredbi predsjednice Suda i poduzela određene radnje, te da je naložila tražiocu izvršenja da uredi prijedlog za izvršenje.³³⁶

³³¹ Ž-BR-08-25/24;

³³² Ž-BL-08-142/24, preporuka broj: P- 110/24;

³³³ Ž-BR-08-331/23, preporuka broj: P- 193/24;

³³⁴ Evropski sud za ljudska prava Golder protiv Ujedinjenog Kraljevstva, presuda od 7. maja 1974. godine, serija A-18, str. 16-18, st. 34-36;

³³⁵ Odluka broj AP 1248/07 od 11. novembra 2009. godine i AP 2558/07 od 29. juna 2010. godine;

³³⁶ Ž-BL-05-568/23, preporuka broj: P-285/24;

U žalbi koja se odnosila na povećanje transparentnosti realizacije Akcionog plana aktivnosti potrebnih za izvršenje generalnih mjera naloženih presudom Evropskog suda za ljudska prava u predmetu Omerbašić i drugi protiv Bosne i Hercegovine³³⁷ i ostalih predmeta prema Kantonu Sarajevo i vremenski okvir za njihovu realizaciju od pet godina³³⁸ (izvršenje pravosnažnih sudskih presuda na račun budžeta Kantona Sarajevo), Ombudsmeni BiH su donijeli preporuku kojom su Ministarstvu finansija Kantona Sarajevo predložili da razmotri objavu dokumenta na svojoj web-stranici koji će sadržavati informacije o iznosu pravosnažnih sudskih presuda koje se odnose na budžet Kantona Sarajevo, kao i iznose koji se izdvajaju za isplatu istih, kako po osnovu vansudskih nagodbi i izvršenja u skladu sa Zakonom o izvršnom postupku FBiH.³³⁹ Ministarstvo je dostavilo odgovor kojim je navedeno da je na web-stranici objavljena Informacija o iznosu izvršenih potraživanja po osnovu izvršnih sudskih presuda koje se odnose na budžet Kantona Sarajevo i Informacija o iznosu neizvršenih potraživanja po izvršnim sudskim presudama na dan 30.06.2024. godine. Preporuka Ombudsmena BiH je realizovana.

6.2.6. Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosni i Hercegovine

Visoko sudsko i tužilačko vijeće BiH je nezavisni i samostalni organ osnovan s ciljem osiguravanja nezavisnog, nepristranog i profesionalnog pravosuđa.³⁴⁰

Izvještaj Evropske komisije o BiH za 2024. godinu ukazao je da su efikasan (nezavisan, visoko kvalitetan i efikasan) pravosudni sistem i efikasna borba protiv korupcije uz poštivanje osnovnih prava u zakonima i praksi od izuzetne važnosti. Evropska komisija je za funkcionisanje pravosuđa fokus stavila na donošenje strateških dokumenata (Program reformi Visokog sudskog i tužilačkog vijeća za period 2024-2026. godina stavlja naglasak na ciljane reforme, posebno na sveobuhvatno praćenje zasnovano na transparentnim mehanizmima evaluacije, te VSTV treba da usvoji prateći akcioni plan), upravljačko tijelo (osiguravanje nezavisnosti i integriteta u načinu imenovanja svojih članova ponovnim uvođenjem randomizacije kada je u pitanju nacionalna pripadnost i rod), te nezavisnost i nepristrasnost (Novi Zakon o VSTV-u treba da uredi pitanje ograničenog utjecaja postupanja VSTV-a u odbrani nezavisnosti sudija ili tužilaca, te se čeka usvajanje sigurnosne strategije za pravosuđe i pratećeg akcionog plana).

VSTV BiH je u septembru 2023. godine odlučilo usvojiti novi Reformski program za naredne tri godine, 2024 – 2026. godina.

Institucija ombudsmena za ljudska prava BiH u 2024. godini zaprimila je 8 žalbi u kojima je kao odgovorni organ označeno Visoko sudsko i tužilačko vijeće BiH. Najčešći osnovi za podnošenje žalbi odnosili su se na nemogućnost pribavljanja informacija u vezi sa statusom predmeta, kao i

³³⁷ Aplikacija broj: 4359/19;

³³⁸ „Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 4/22;

³³⁹ Ž-SA-08-1207/23; Ž-SA-08-1208/23 i Ž-SA-08-1209/23, preporuka broj: P-138/24;

³⁴⁰ Visoko sudsko i tužilačko vijeće BiH ima širok spektar nadležnosti propisanih odredbom člana 17. Zakona o visokom sudskom i tužilačkom vijeću BiH³⁴⁰ koje uključuju imenovanje sudija, glavnih tužilaca, zamjenika glavnog tužioca i tužilaca, zaprimanje pritužbi protiv sudija i tužilaca, vođenje disciplinskih postupaka, utvrđivanje disciplinske odgovornosti, izricanje disciplinskih mjera, odlučivanje po žalbama u disciplinskim postupcima i dr.

pritužbe na rad nosilaca pravosudnih funkcija.³⁴¹ Institucija u svom radu i sama ukazuje strankama na nadležnosti Visokog sudskog i tužilačkog vijeća BiH i mogućnost obraćanja istom.³⁴²

Kao primjer pozitivne saradnje i prakse potrebno je istaći da je Institucija u 2024. godini izdala Specijalni izvještaj Analiza realizacije preporuka Ombudsmena BiH, a u kojem su se neke od preporuka odnosile na sudove u BiH. Visoko sudsko i tužilačko vijeće BiH obavijestilo je Ombudsmene BiH da je zaprimilo Specijalni izvještaj, te da je predmetna informacija razmatrana od strane Stalne komisije za efikasnost i kvalitet sudova, a po čijem zaključku se VSTV BiH obratio sudovima koji nisu dostavili tražene informacije. Informacije sudova o realizaciji preporuka dostavljene su Instituciji.

Stranke se Instituciji obraćaju u vezi s nedostatkom informacija koje se odnose na status predmeta koji se vodi pred Uredom disciplinskog tužioca³⁴³. Žalbom je ukazano da žalitelju nije dostavljena informacija u vezi s njegovom pritužbom.³⁴⁴ Visoko sudsko i tužilačko vijeće BiH dostavilo je Instituciji informaciju da je pokrenut postupak ispitivanja navoda o povredi dužnosti nosilaca pravosudne funkcije, te da je nakon okončanja prethodne provjere utvrđeno da se pritužba ne odnosi na ponašanje ili postupanje koje predstavlja disciplinski prekršaj, o čemu je žalitelj obaviješten dana 22.03.2024. godine.

Iako je nesporna zakonska odredba koja uređuje pitanje zakonskog roka postupanja u predmetima disciplinskog tužioca, Ombudsmeni BiH ukazuju na važnost postupanja po zahtjevima stranaka, te pravo stranaka da budu obaviješteni o statusu predmeta koji se vode po njihovim prijavama, jer se na ovaj način jača povjerenje i sigurnost u rad ove institucije. Ovo svakako ne podrazumijeva dostavljanje pojedinačnih informacija koje imaju karakter tajnih podataka prikupljenih tokom postupka istrage, već dostavljanje informacije u kojoj fazi se nalazi konkretni predmet.

6.2.7. Tužilaštva

Institucija je u 2024. godini zaprimila 72 žalbe u kojima je kao odgovorni organ naznačeno tužilaštvo. Žalbe registrovane u Instituciji odnosile su se na neadekvatno obavješćavanje žalitelja o statusu predmeta po krivičnoj prijavi,³⁴⁵ donošenje odluke o nesprovođenju istrage,³⁴⁶ odnosno žalbe na odluke tužilaštva i korištenje pravnog lijeka,³⁴⁷ te nepoduzimanje adekvatnih aktivnosti po prijavi.³⁴⁸

Postupajući po žalbi podnositeljice Ombudsmeni BiH su ukazali da su tužilačke odluke podložne preispitivanju kroz podnošenje prigovora glavnom tužiocu, što je i navedeno u odluci koju je žaliteljica zaprimila.³⁴⁹

³⁴¹ Ž-BL-08-286/24; Ž-BL-08-463/24; Ž-MO-08-15/24;

³⁴² Ž-BR-08-7/24;

³⁴³ Ž-BL-08-214/24; Ž-SA-08-388/24; Ž-BL-08-609/24;

³⁴⁴ Ž-BL-08-198/24;

³⁴⁵ Ž-SA-07-52/24; Ž-SA-05-100/24; Ž-BL-05-67/24;

³⁴⁶ Ž-BL-08-78/24;

³⁴⁷ Ž-SA-05-75/24;

³⁴⁸ Ž-SA-08-295/24;

³⁴⁹ Ž-LI-08-102/23;

Žaliteljica se Instituciji obratila nezadovoljna postupanjem javnog tužioca, smatrajući da donesena odluka nije zasnovana na činjenicama, dokazima i pozitivnim propisima. Ombudsmeni BiH su cijenili odredbu člana 16. stav (1) Zakona o krivičnom postupku Republike Srpske kojim je propisano: „*Krivični postupak se može pokrenuti i sprovesti samo po zahtjevu tužioca*”. Ombudsmeni BiH su naveli da se krivični postupak ne može pokrenuti niti voditi bez zahtjeva tužioca (*nemo index sine actore*), te da se krivični postupak može voditi samo protiv one osobe i samo za ono krivično djelo koje tužilac u svojoj naredbi, optužnici ili nekom drugom optužnom aktu označi.³⁵⁰

Žalitelj se Instituciji obratio navodeći da je u saobraćajnoj nesreći pretrpio teške tjelesne povrede opasne po život, te da nikada nije pokrenuta istraga protiv osumnjičenog. Žalitelj je naveo da se u više navrata obraćao tužilaštvu, te da je uvijek zaprimao odgovor "*vrši se provjera navoda*" iz predmetnog slučaja. U toku provođenja postupka pred Institucijom, Ombudsmeni BiH su zaprimili izjašnjenje da je podignuta optužnica protiv osumnjičenog.³⁵¹

Ombudsmeni BiH ukazuju da, iako u pojedinim slučajevima stranke navode da nadležno tužilaštvo ne dostavlja informacije u kojoj fazi se nalazi postupak po prijavi, kao ni da li je tužilaštvo poduzimalo mjere i radnje s ciljem procesuiranja odgovornih osoba, u toku postupka istraživanja pred Institucijom se utvrdi da se stranka nikad nije obraćala tužilaštvu, te da je stranka upoznata o poduzetim radnjama, jer je na okolnosti podnesene krivične prijave saslušan u svojstvu svjedoka.³⁵²

6.2.8. Advokati

U 2024. godini Institucija je registrovala 10 žalbi koje su se odnosile na postupanje advokata, što predstavlja približan broj žalbi kao u 2023. godini kada je registrovano 11 žalbi. Najčešći osnov za podnošenje žalbe odnosio se na neadekvatno postupanje advokata (propuštanje rokova za podnošenje tužbe),³⁵³ kršenja advokatske etike, naznake koruptivnog ponašanja i trgovine utjecajem od strane advokata,³⁵⁴ nesavjesno postupanje i zloupotreba položaja,³⁵⁵ neadekvatno postupanje advokatskih komora, odnosno nedostavljanje informacija.³⁵⁶

Predmeti ukazuju na potrebu preispitivanja postojećih mehanizama djelovanja advokatskih komora u slučajevima kad samo djelovanje advokata ne doprinosi zaštiti prava stranaka i kad je djelovanje advokata uzrokovalo povredu određenog prava.

6.2.9. Notari

Služba notara je javna služba koju obavljaju notari, koji su samostalni i nezavisni u svom radu. U žalbi podnositeljice, Općinski sud u Lukavcu dostavio je Instituciji izjašnjenje postupajućeg notara navodeći da je iz sadržaja izjašnjenja vidno da postupajući notar u kontinuitetu poduzima

³⁵⁰ Ž-SA-08-766/24;

³⁵¹ Ž-SA-08-188/24;

³⁵² Ž-SA-07-52/24;

³⁵³ Ž-BL-05-69/24;

³⁵⁴ Ž-BL-08-543/24; Ž-BL-08-544/24;

³⁵⁵ Ž-SA-08-1011/24;

³⁵⁶ Ž-SA-08-249/24;

radnje s ciljem okončanja postupka, te da postupak nije završen zbog postupanja samih nasljednika koji se nisu odazivali na pozive. Predmet je odlukom Ombudsmena BiH zatvoren.³⁵⁷

6.2.10. Evropski sud za ljudska prava

Instituciji ombudsmena u određenim slučajevima obraćaju se stranke koje traže zaštitu svojih prava i pomoć Ombudsmena Bosne i Hercegovine u obraćanju Evropskom sudu za ljudska prava. Ovo se javlja u situacijama kada stranke nemaju dovoljno finansijskih sredstava da angažuju advokate koji bi u njihovo ime obavljali radnje podnošenja aplikacije, odnosno ne znaju uslove pod kojima se aplikacija može podnijeti.

Ombudsmeni BiH su, razmatrajući žalbu,³⁵⁸ ukazali na obavezu ispunjavanja formalnih uslova radi obraćanja Evropskom sudu za ljudska i to: da je država članica Vijeća Evrope ratifikovala Evropsku konvenciju o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda, tj. da mora postojati tzv. notifikacija o ratifikaciji; da se treba raditi o pravu ili slobodi koji su zaštićeni Evropskom konvencijom; da je u okviru domaćeg pravnog sistema osoba iskoristila sva efikasna pravna sredstva; te da se aplikacija podnese u roku od šest mjeseci od dana korištenja posljednjeg efikasnog pravnog lijeka.

6.3. Uprava

Uprava predstavlja neposredno sredstvo za ostvarivanje prava i obaveza građana. Javna uprava se stara o društvenoj zajednici u cjelini, odnosno ostvarivanju i zaštiti njenog opšteg ili javnog interesa, a što podrazumijeva i institucionalno ostvarivanje prava, obaveza i pravnih interesa njenih građana, pravnih osoba i organizacija. Uprava je djelatnost koja, u skladu sa zakonom, pomaže, podstiče, ovlašćuje, potvrđuje i dodjeljuje, ali isto tako i zabranjuje, naređuje i ograničava prava građana i ostalih učesnika upravnopravnih odnosa.

Reforma javne uprave u Bosni i Hercegovini se odvija na osnovu Strategije reforme javne uprave u BiH koju su 2006. godine, zajedno s Akcijskim planom 1 (AP1) usvojili Vijeće ministara BiH, Vlada FBiH, Vlada RS i Vlada Brčko distrikta BiH. Riječ je o sveobuhvatnom dokumentu koji pruža okvir za reformu, orijentisan na unapređenje opštih upravnih kapaciteta, odnosno načina organizacije državne uprave, kreiranja politike, sačinjavanja i izvršavanja proračuna, te zapošljavanja i obučavanja kapaciteta. Vijeće ministara BiH je tokom 2023. godine produžilo razdoblje važenja Strateškog okvira za reformu javne uprave prvobitno planiranog za razdoblje 2018-2022. godine, do 2027. godine

U izvještajnoj godini Ombudsmeni BiH su zaprimili 263 žalbe koje su se odnosile na povrede prava na dobru upravu, što je povećanje od 10 žalbi u odnosu na prethodnu izvještajnu godinu, a u 50 predmeta je upućena preporuka. Zaprimljene žalbe i upućene preporuke se odnose na dužinu upravnog postupka, nepostupanje drugostepenih organa uprave po žalbama, povrede u postupcima izdavanja uvjerenja iz službene evidencije, te povrede prava na korištenje javnih dobara.

³⁵⁷ Ž-BR-08-157/24;

³⁵⁸ Ž-SA-08-174/23;

Veliki broj predmeta i upućenih preporuka iz ove oblasti se odnosi na postupanje inspekcijskih organa, kao posebnih organa uprave, a koji su obrađeni u poglavlju Inspekcije.

6.3.1. Dužina trajanja upravnog postupka

Organ koji vodi upravni postupak je dužan osigurati uspješno i kvalitetno ostvarivanje i zaštitu prava i pravnih interesa fizičkih i pravnih osoba i drugih stranaka. Postupak se treba voditi brzo i sa što manje troškova i gubitka vremena za stranku i druge osobe koje učestvuju u postupku, ali tako da se pribavi sve što je potrebno za pravilno utvrđivanje činjeničnog stanja i za donošenje zakonitog i pravilnog rješenja. Ombudsmeni BiH uočavaju dugotrajnost u svim fazama upravnog postupka.

Garancija pravičnog suđenja, koja uključuje i pravo na postupanje u razumnom roku, primjenjuje se na sve postupke u kojima se utvrđuju ili ostvaruju tj. izvršavaju građanska prava ili obaveze, a garancija postupka u razumnom roku primjenjuje se i na upravni postupak.³⁵⁹

Ombudsmeni BiH su razmatrali žalbu³⁶⁰ žaliteljice koja navodi kako se 2014. godine obratila nadležnoj službi zahtjevom za izdavanje odobrenja za građenje, a po kojem nije riješeno do trenutka obraćanja Ombudsmenima BiH. Nedonošenje odluke u predmetnoj pravnoj stvari, u postupku koji traje više od devet godina, predstavlja povredu člana 6. Evropske konvencije o zaštiti prava i osnovnih sloboda, jer je povrijeđeno pravo stranke na pravično postupanje odgovornog organa u razumnom vremenskom roku, a potom i pravo na efikasan pravni lijek koje proizlazi iz prava na „pravični postupak” predviđenog članom 6. stav (1) Evropske konvencije. Nakon upućivanja preporuke, odgovorni organ je obavijestio Ombudsmene BiH da je riješio po zahtjevu žaliteljice.

Razmatrajući žalbu³⁶¹ Grupe građana iz Tuzle Ombudsmeni BiH su ukazali da je postupak koji se vodi pred organom uprave, koji traje od 2020. godine nesrazmjerno dug. Upućena je preporuka nadležnom organu uprave da u okviru svojih nadležnosti poduzme sve mjere i aktivnosti kako bi se bez odgađanja poduzele efikasne radnje na okončanju postupka, a koja nije realizovana.

6.3.2. Nepostupanje drugostepenog organa po žalbi

Žalba u upravnom postupku je redovan pravni lijek kojim se osigurava efikasnost uprave.

Ombudsmeni BiH su razmatrali pitanja³⁶² nedonošenja odluke po žalbi od strane drugostepenog organa u kojim slučajevima je utvrđeno da prvostepeni organ putem kojeg je žalba izjavljena nije istu proslijedio drugostepenom, zajedno sa spisom. Ombudsmeni BiH naglašavaju da neizvršavanje zakonskih obaveza od strane organa uprave za posljedicu ima stvaranje pravne nesigurnosti i otežavanja pravnog položaja građana. Upućena je preporuka prvostepenom organu

³⁵⁹ Gorjanc - Prelević, T. (2009), *Pravo na suđenje u razumnom roku*, Sarajevo: Centar za ljudska prava Univerziteta u Sarajevu.

³⁶⁰ Ž-BR-08-108/23, preporuka broj: P-194/24;

³⁶¹ Ž-SA-08-416/24, preporuka broj: P-236/24;

³⁶² Ž-LI-08-15/24, Ž-LI-08-17/24, preporuka broj: P-133/24;

da postupi po izjavljenim žalbama, u skladu s nadležnim zakonom o upravnom postupku. Preporuka je realizovana.

6.3.3. Vodenje službenih evidencija

Organi uprave su dužni izdavati uvjerenja, odnosno druge isprave (certifikate, potvrde i dr.) o činjenicama o kojima vode službenu evidenciju. Isto tako, institucije koje imaju javne ovlasti, izdaju uvjerenja, odnosno druge isprave o činjenicama u vezi s poslovima koje, u skladu sa zakonom, obavljaju. Navedeno se mora izdavati u skladu s podacima službene evidencije. Takva uvjerenja, odnosno druge isprave imaju značaj javne isprave.

U praksi organi uprave ne postupaju uvijek po odredbama zakona kojima se definiše upravni postupak, radi čega Ombudsmeni BiH registruju žalbe³⁶³. Upućivanjem preporuke u konkretnom predmetu, odgovorni organ uprave je otklonio ukazanu povredu prava, te žalitelju izdao uvjerenje o podacima iz svoje službene evidencije.

Ombudsmeni BiH su razmatrali žalbu³⁶⁴ žalitelja koji navodi da se obratio opštinskom organu uprave zahtjevom za izdavanje uvjerenja o radnom stažu, a radi prijave na javni konkurs. Do dana obraćanja Ombudsmenima BiH žalitelj nije zaprimio odgovor. Upućena je preporuka nadležnoj službi opštinskog organa uprave da vođena interesima građana i kroz primjenu opštih pravila upravnog postupka poduzme mjere iz svoje nadležnosti kako bi se izbjegli propusti u postupanju po sličnim zahtjevima. Preporuka nije realizovana, o čemu je obaviješten i opštinski načelnik kao nosilac izvršne vlasti koji rukovodi opštinskom upravom i odgovara za njen rad.

Ombudsmeni BiH su razmatrali žalbu³⁶⁵ žalitelja koji navodi da mu nadležna služba opštinskog organa uprave ne želi izdati posjedovni list. Nakon pokrenutog postupka istraživanja i zaprimljenog očitovanja odgovorne strane, Ombudsmeni BiH su uputili preporuku službi da bez odlaganja razmotri zahtjev za izdavanjem posjedovnog lista, te o istom odluči u skladu s pozitivnim pravnim propisima. Preporuka je realizovana.

6.3.4. Pravo na korištenje javnih dobara

Koncesija je davanje prava na korištenje određenih prirodnih resursa ili javnih dobara, koje organi vlasti ustupaju domaćoj ili stranoj osobi (prema zakonima u Bosni i Hercegovini pravnoj osobi) pod određenim uslovima i na određeni rok. Koncesija može omogućiti koncesionaru pravo na obavljanje neke djelatnosti koja je od javnog interesa ili pravo korištenja objekata i opreme za obavljanje te djelatnosti. U oblasti zaštite javnog interesa, koncesije se često koriste za eksploataciju prirodnih resursa, kao što su rude, šume, vode ili energetske resursi, kako bi se osiguralo odgovorno upravljanje ovim resursima i njihova održivost. U postupku davanja koncesija i upravljanja resursima koji su predmet koncesije važno je osigurati transparentnost, integritet i odgovornost s ciljem zaštite javnog interesa. Ovo je posebno važno jer koncesije mogu imati dugoročne posljedice po životnu sredinu, društvo i privredu. Zakoni kojima je uređeno

³⁶³ Ž-LI-08-203/23, preporuka broj: P-51/24;

³⁶⁴ Ž-BL-08-486/23, preporuka broj: P-189/24;

³⁶⁵ Ž-LI-08-93/24, preporuka broj: P-209/24;

područje koncesija u Bosni i Hercegovini su: Zakon o koncesijama BiH³⁶⁶, Zakon o koncesijama Federacije Bosne i Hercegovine³⁶⁷, Zakon o koncesijama Republike Srpske³⁶⁸, Zakon o koncesijama Brčko distrikta BiH³⁶⁹, kantonalni zakoni o koncesijama.

Pravo građana na učešće u vođenju javnih poslova, uključujući i na lokalnom nivou, izričito je navedeno u Evropskoj povelji o lokalnoj samoupravi i Dodatnom protokolu. Transparentnost i učešće građana ključni su koncepti u razvoju dobrog upravljanja i doprinose stvaranju uslova u kojima građani mogu razumjeti i ocijeniti odluke koje vlasti donose u njihovo ime, kao i osigurati da se njihove potrebe i stavovi uzmu u obzir u postupku donošenja odluka. Peticije omogućuju građanima da pokrenu diskusiju s javnim organima. Broj prikupljenih potpisa može ukazivati na nivo podrške za postavljena pitanja. Cilj im je povećati vidljivost problema ili zahtijevati poduzimanje konkretnih mjera.

Ombudsmeni BiH razmatrali su žalbu³⁷⁰ grupe građana koji navode da je Vlada Srednjobosanskog kantona, na prijedlog Ministarstva privrede, donijela odluku o pokretanju postupka za dodjelu koncesije vezano za istraživanje i eksploataciju kamena na području Mjesne zajednice Poriče Općina Bugojno, a da građani nisu bili uključeni u upravni postupak, niti im je data mogućnost da iznesu svoje mišljenje ili daju prijedloge. Nakon razmatranja žalbenih navoda, te zaprimljenih očitovanja, Ombudsmeni BiH su uputili preporuku Općinskom vijeću Općine Bugojno da uspostavi saradnju s Ombudsmenima BiH, da Općinsko vijeće Općine Bugojno poništi odluku/saglasnost za davanje koncesije, da građanima Mjesne zajednice Poriče omogući učešće u javnoj raspravi u vezi s predmetom interesovanja ove mjesne zajednice na način i po procedurama kako je to propisano Zakonom o principima lokalne samouprave i Statutom Općine Bugojno, da Ministarstvo privrede Srednjobosanskog kantona, u skladu s principima vladavine prava poduzme neophodne aktivnosti u okončanju postupka u predmetu dodjele koncesije pravnom subjektu. Preporuka nije realizovana.

³⁶⁶ „Službeni glasnik BiH”, broj: 32/02;

³⁶⁷ „Službene novine FBiH”, broj: 40/02;

³⁶⁸ „Službeni glasnik RS”, broj: 25/02

³⁶⁹ „Službeni glasnik Brčko distrikta BiH broj: 41/06, 1907 i 02/08

³⁷⁰ Ž-SA-08-800/22, preporuka broj: P-94/24;

VII. EKONOMSKA, SOCIJALNA I KULTURNA PRAVA

7.1. Uvod

Ekonomska, socijalna i kulturna prava obuhvataju pravo na rad, pravo na obrazovanje, pravo na stanovanje, pravo na odgovarajući životni standard, pravo na zdravlje, pravo na nauku i kulturu, te su kao takva prepoznata i zaštićena međunarodnim instrumentima. Ona štite pravo osobe na primjeren životni standard.

Generalna skupština Ujedinjenih naroda je još 1966. godine usvojila Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima (ICESCR) kao primarni međunarodni izvor ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava. ICESCR i Fakultativni protokol nadgleda Odbor za ekonomska, socijalna i kulturna prava UN-a. Država potpisnica Pakta snosi krajnju odgovornost za primjenu Pakta na svim nivoima vlasti, te država treba poduzeti sve potrebne mjere kako bi osigurala uživanje prava zagaranovanih Paktom, bez obzira na mjesto prebivališta.³⁷¹

Država je pozvana proaktivno djelovati na osiguranju ovih prava. Obaveza države na uspostavljanju i implementaciji „progresivnih mjera“ u slučaju kada trenutno ispunjenje nije moguće koristi kao test opredijeljenosti države na osiguravanju prava. U obzir se uzima faktor ekonomske situacije u državi.

Međunarodni instrumenti koji ekonomska, socijalna i kulturna prava regulišu s obzirom na određene kategorije koje uživaju posebnu zaštitu su Konvencija o pravima djeteta (CRC), Konvencija o ukidanju svih oblika diskriminacije žena (CEDAW), Međunarodna konvencija o zaštiti prava svih radnika migranata i članova njihovih porodica (CMW), Međunarodna konvencija o pravima osoba s invaliditetom (CPRD).

Kada je u pitanju diskriminacija u vezi s ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima, država ima obavezu ukinuti zakone i prakse koje onemogućavaju jednako uživanje ovih prava. Zabrana diskriminacije je trenutna. Bez obzira na ekonomsku situaciju u državi, potrebno je osigurati poštivanje minimalnih prava na život za sve, te pravedan pristup i korištenje raspoloživih resursa.

7.1.1. Statistika

Povreda	Broj predmeta
Radni odnosi	242
Komunalne usluge	156
Penzije	139
Socijalna zaštita	57
Zdravstvo	56
Obrazovanje	41
Ekologija i zaštita okoliša	17
Javni prihodi	1
Ukupno	704

³⁷¹ Zaključna razmatranja o šestom periodičnom izvještaju BiH, Odbor za ekonomska, socijalna i kulturna prava, CESCR/C/BIH/CO/6, 15. oktobra 2021. godine;

Odjel za praćenje ostvarivanja ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava je u 2024. godini zaprimio 704 žalbe. Zaprimljene žalbe su se u najvećem broju odnosile na povrede prava iz radnih odnosa 242, na mirovine 139, komunalne usluge 156, socijalnu zaštitu 57, zdravstvo 56, obrazovanje 41, ekologiju i zaštitu okoliša 17, javne prihode 1.

Odjel je uputio 63 preporuke u 69 predmeta, od kojih se 28 preporuka odnosi na povrede iz radnih odnosa, komunalne usluge 11, penzije 9, socijalna zaštita 7, ekologija 6, obrazovanje 4, zdravstvo 3.

7.2. Pravo na rad

Pravo na rad podrazumijeva pravo pojedinca da radi i da ima mogućnost traženja posla po vlastitom izboru. U direktnoj je vezi s ljudskim dostojanstvom i potrebom pojedinca da učestvuje u društvenom životu. Formulacija „pravo na rad“ ne znači da država pojedincu mora naći posao ili osigurati plaću koju želi, nego da država treba donijeti propise koji postavljaju sigurnosne i zdravstvene standarde rada u svim sektorima, osigurati poštenu plaću za obavljeni posao i pravo radnika na sindikalno organizovanje. Država treba učiniti sve da smanji nezaposlenost.

Radni odnos kao dobrovoljni ugovorni odnos nastaje, traje i prestaje voljom ugovornih strana, radnika i poslodavca. Specifičnost ovog odnosa je da se na njega istovremeno primjenjuju zakonske odredbe kojih se moraju pridržavati, kako radnik tako i poslodavac.

Upućene preporuke u oblasti radnih odnosa odnosile su se na definisanje postupka provođenja javnog oglašavanja upražnjenih radnih mjesta,³⁷² usklađivanje koeficijenata u državnoj službi, razmatranje zahtjeva za promjenu radnog mjesta radi usavršavanja, poduzimanja aktivnosti radi narušenih radnih odnosa, te mobinga na radu, okončavanje disciplinskih postupaka, osiguravanje zaštite na radu, te preporuke upućene radi otkaza ugovora o radu.

7.2.1. Oglašavanje radnih mjesta

Cilj provođenja javne konkursne procedure jest zapošljavanje najkvalitetnijeg kandidata. Ombudsmeni BiH su kroz izvještajnu godinu razmatrali veliki broj predmeta koji se odnose na povrede učinjene u konkursnim procedurama. Zaprimljene žalbe su se odnosile na pitanja zapošljavanja „*unaprijed određenih osoba*“,³⁷³ poništavanja javnih oglasa,³⁷⁴ dužinu trajanja procedure, mijenjanje kriterija prilikom provođenja konkursnih procedura.³⁷⁵

Ombudsmeni BiH su u dva navrata razmatrali žalbu³⁷⁶ žaliteljice koja navodi da je u konkursnoj proceduri došlo do neosnovanog davanja prednosti pri zasnivanju radnog odnosa, radi različitog vrednovanja stečenih diploma, a na osnovu odredbi Kriterija za bodovanje kandidata za zasnivanje radnog odnosa. Ombudsmeni BiH su još u 2023. godini uputili preporuku odgovornom organu da poduzme aktivnosti na ukidanju sporne odredbe. S obzirom da je žaliteljica ponovno učesnica u

³⁷² Ž-LI-04-14/24, preporuka broj: 69/24;

³⁷³ Ž-LI-04-2/24;

³⁷⁴ Ž-SA-04-2/24;

³⁷⁵ Ž-SA-04-59/24, preporuka broj: P-344/24;

³⁷⁶ Ž-SA-04-1141/22, preporuka broj: P-5/24; Ž-SA-04-1092/23, preporuka broj: P-81/24;

konkursnoj proceduri, Ombudsmeni BiH su utvrdili da je odgovorni organ izvršio izmjene kriterija, ali ne na način koji će kandidatima osigurati jednake mogućnosti u pristupu radnim mjestima i učešće u konkursima. Ponovno je upućena preporuka odgovornom organu da bez odlaganja poduzme aktivnosti na ukidanju sporne odredbe kriterija kako bi se prilikom raspisivanja novih javnih oglasa svim kandidatima omogućila ista polazna osnova i sistem jednakih mogućnosti pri ostvarivanju prava na rad i zaposlenje. Ombudsmeni BiH su zaprimili odgovor na preporuku u kojem se navodi da je upravni odbor pristupio realizaciji preporuke.

Ombudsmenima BiH se obratila žaliteljica³⁷⁷ koja navodi da je od trenutka raspisivanja konkursa za prijem u radni odnos državnog službenika proteklo godinu dana u kojemu nema nikakvu informaciju o rezultatima okončanja žalbenog postupka. Tokom djelovanja Ombudsmena BiH, Odbor državne službe FBiH je otklonio povredu prava i donio odluku po žalbi u navedenom predmetu.

7.2.2. Plaća i naknade iz radnog odnosa

Plaća, kao ekonomski dohodak od rada, ne obuhvata samo iznos koji poslodavac radniku isplaćuje na račun, nego i iznos koji poslodavac u ime radnika uplaćuje državi za doprinose i poreze. Zakoni o radu definišu različite naknade plaće za vrijeme kada radnik ne radi, poput naknade plaće za korištenje godišnjeg odmora, plaćenog odsustva u određenim slučajevima, poput stupanja u brak, preseljenja, naknade plaće u slučaju porodičnog odsustva ili rada s polovinom radnog vremena.

Iz žalbe³⁷⁸ proistječe da se žalitelj u nekoliko navrata obraćao organima vlasti Unsko-sanskog kantona u vezi s usklađivanjem koeficijenta za stručne saradnike. Zakonom o plaćama i naknadama u organima vlasti Federacije Bosne i Hercegovine³⁷⁹ utvrđen je koeficijent 3,70 za stručne saradnike, a Zakonom o plaćama i naknadama u organima vlasti Unsko-sanskog kantona³⁸⁰ 3,50. Ombudsmeni BiH su uputili preporuku Gradskom vijeću Grada Bihaća da donese novu Odluku o plaćama i naknadama zaposlenika gradskih organa uprave Grada Bihać. Ombudsmeni BiH su zaprimili odgovor³⁸¹ na preporuku u kojem se navodi da je Gradonačelnik Grada Bihaća prosljedio prijedlog Odluke o plaćama i naknadama zaposlenika gradskih organa uprave Grada Bihaća koji je usklađen s navedenim zakonom Gradskom vijeću Grada Bihaća na razmatranje i usvajanje.

7.2.3. Usavršavanje za rad

Promjene u svijetu rada, kao i tehnološki razvoj zahtijevaju potrebu za cjeloživotnim obrazovanjem, usavršavanjem i osposobljavanjem. U skladu s važećim zakonima o radu u BiH, poslodavac može u skladu sa svojim potrebama omogućiti radniku obrazovanje, osposobljavanje i usavršavanje za rad. Istovremeno, propisana je obaveza radnika da se, u skladu sa svojim sposobnostima kao i potrebama rada, obrazuje, osposobljava i usavršava. No, ako je radnik

³⁷⁷ Ž-LI-04-40/24;

³⁷⁸ Ž-SA-04-757/24, preporuka broj: P-258/24;

³⁷⁹ „Službene novine FBiH“, br. 45/10, 111/12, 20/17 i 22/19 - odluka Ustavnog Suda i "Sl. glasnik BiH", br. 74/23-odluka Ustavnog suda BiH;

³⁸⁰ „Službeni glasnik USK“, broj: 11/15 i 24/18;

³⁸¹ Odgovor na preporuku, broj: 01.11.205 od 21.10.2024. godine;

samoinicijativno stekao višu stručnu spremu u odnosu na zvanje koje je ranije imao, to ne stvara obavezu poslodavcu za unapređenje.

Ombudsmeni BiH su razmatrali žalbu³⁸² žaliteljice koja navodi da je zaposlena kao diplomirani psiholog u mjesnom domu zdravlja. Nakon što je specijalizirala kliničku psihologiju, obratila se upravnom odboru zahtjevom da joj se prizna njena naknadno stečena specijalizacija, čemu upravni odbor nije udovoljio. Nakon okončanja postupka istrage, te analize dostavljene dokumentacije, Ombudsmeni BiH su uputili preporuku upravnom odboru da ponovo razmotri zahtjev žaliteljice. Odgovorni organ je postupio po preporuci, te nakon razmatranja zahtjeva žaliteljice, dostavio odgovor u kojem se navodi da nije u mogućnosti udovoljiti zahtjevu, jer standardi i normativi primarne zdravstvene zaštite ne prepoznaju specijalizaciju kliničke psihologije kao radno mjesto za primarni nivo zdravstvene zaštite.

7.2.4. Radni uslovi

Za moral i produktivnost zaposlenika bitna je pozitivna radna okolina koju karakteriše međusobno poštovanje, povjerenje i komunikacija. Poticanje zaposlenika na otvorenu međusobnu komunikaciju stvara osjećaj povjerenja i razumijevanja. Zaposleni imaju pravo biti upoznati s internim aktima poduzeća, bez ikakvog ograničenja, zbog čega je potrebno transparentno objavljivanje, odnosno činjenje dostupnim internih akata zaposlenima.³⁸³

Postupajući po žalbi³⁸⁴ izjavljenoj radi narušenih međuljudskih odnosa, Ombudsmeni BiH su uputili preporuku rukovodiocu odgovornog organa da poduzme sve aktivnosti s ciljem prevladavanja narušenih kolegijalnih odnosa u radnoj sredini i rješavanja spornih pitanja. Ista je realizovana i predmet je pozitivno okončan.

Žaliteljica³⁸⁵ se obratila Ombudsmenima BiH i kao odgovornu stranu označila Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke s ciljem zaštite svojih radnih prava i uslova rada, posebno, kako navodi, nezahvalnosti i elemenata mobinga na radnom mjestu, kao i ucjene vezane za uskraćivanje prava na korištenje godišnjeg odmora. Nakon intervencije Ombudsmena BiH odgovorni organ je dostavio očitovanje u kojem navodi da su poduzeti koraci za donošenje Pravilnika o izmjenama i dopunama važećeg Pravilnika o unutarnjoj organizaciji, s ciljem jasnijeg određivanja djelokruga rada organizacijskih jedinica, te otklanjanja nedoumica nastalih u radu, a koje su potencijalno dovele do nesporazuma sa žaliteljicom.

Ombudsmeni BiH su razmatrali žalbu³⁸⁶ žalitelja koji smatra da je stavljen u nepovoljan položaj u odnosu na druge zaposlene, na način da je privremeno raspoređen na period od šest mjeseci u područnu jedinicu udaljenu 360 km od mjesta prebivališta, a kojemu je, kako tvrdi, povod bilo izraženo mišljenje na radnom sastanku s predstavnicima Svjetske banke. Nesporne su zakonske ovlasti koje ima rukovodilac u smislu odlučivanja o pravima i obavezama zaposlenih, rukovođenja radom organa uprave, ali prilikom donošenja odluka se mora voditi računa i o načelima, poput

³⁸² Ž-BL-04-53/24, preporuka broj: P-184/24;

³⁸³ Ž-BL-04-604/24, preporuka broj: P-329/24;

³⁸⁴ Ž-BR-04-307/23, preporuka broj: P-99/24;

³⁸⁵ Ž-MO-04-120/24;

³⁸⁶ Ž-BL-08-341/24, preporuka broj: P-308/24;

načela profesionalnosti, nepristrasnosti, odgovornosti, poštenja, transparentnosti, efikasnosti i ekonomičnosti. U konkretnom predmetu Ombudsmeni BiH su cijenili je li upućivanje na period od šest mjeseci, na 360 km udaljeno mjesto rada, predstavlja nepovoljan položaj žalitelja. Žalitelj je jedini zaposleni u svojoj četveročlanoj porodici, spriječen je učestvovati u svakodnevnom porodičnom životu, te mu putovanje vlastitim vozilom 360 km u jednom smjeru predstavlja dodatno finansijsko opterećenje. Ombudsmeni BiH su stava da je došlo do stavljanja žalitelja u nepovoljan položaj, posebno uzimajući u obzir da nije imao mogućnost učestvovati u donošenju ovakve odluke, što u konačnici može predstavljati i povredu člana 8. Evropske konvencije o ljudskim pravima i osnovnim slobodama, kojim je zaštićeno pravo na privatni i porodični život. Zakonom o državnim službenicima RS nije definisana niti okvirno ograničena udaljenost mjesta na koje se radnik privremeno raspoređuje, ali navedeni zakon je *lex specialis* u odnosu na Zakon o radu RS, a članom 172. Zakona o radu RS propisano je da bez pristanka radnik može biti premješten u drugo radno mjesto rada ako su ispunjeni sljedeći uslovi: „*ako je djelatnost poslodavca takve prirode da se rad obavlja u mjestima izvan sjedišta poslodavca, odnosno njegovog organizacijskog dijela; ako je udaljenost od mjesta u kome radnik radi do mjesta u koje se premješta na rad manja od 50 km i ako je organizovan redovan prijevoz koji omogućava blagovremeni dolazak na rad i povratak sa rada i osigurana naknada troškova prijevoza u visini cijene prijevozne karte u javnom prometu; ako radno mjesto u drugom mjestu rada odgovara njegovoj stručnoj spremi i iskustvu stečenim radom.*“ Ombudsmeni BiH su uputili preporuku da se poništi rješenje, kojim se žalitelj privremeno raspoređuje u drugu područnu jedinicu, te da se ponovo razmotri odluka o izricanju disciplinske mjere „prestanak radnog odnosa“ žalitelja. Preporuka je realizovana, dok do prestanka radnog odnosa nije došlo radi poništavanja rješenja o izricanju disciplinske mjere od strane drugostepenog organa po izjavljenom pravnom lijeku.

7.2.5. Napredovanje u službi

Zakon o ravnopravnosti spolova Bosne i Hercegovine³⁸⁷ usvojen je 2003. godine i njime se uređuje, promovise i štiti ravnopravnost spolova, garantuju jednake mogućnosti i ravnopravan tretman svih osoba bez obzira na spol, u javnoj i u privatnoj sferi društva, te uređuje zaštita od diskriminacije na osnovu spola. Osobe muškog i ženskog spola su ravnopravne, a ravnopravnost spolova jamči se u svim oblastima društva, uključujući, ali ne ograničavajući se na oblasti obrazovanja, ekonomije, zapošljavanja i rada, socijalne i zdravstvene zaštite, sporta, kulture, javnog života i medija, bez obzira na bračno i porodično stanje. Ravnopravna zastupljenost spolova postoji u slučaju kada je jedan od spolova zastupljen najmanje u postotku 40% u navedenim organima.

Ombudsmeni BiH su razmatrali žalbe³⁸⁸ žaliteljica koje navode da su zaposlene u Federalnoj upravi policije, ali su u proteklom vremenu koristile pravo na porodiljsko odsustvo, te su isključene iz procedure vezane za napredovanje u službi. Zakon o policijskim službenicima Federacije Bosne i Hercegovine³⁸⁹ definiše da policijski službenik mora ispunjavati kumulativne uslove za unapređenje, a jedan od njih je da je ocjena “dobar” ili viša za svoj rad u posljednje tri godine. Činjenica je da se posljednje tri godine rada žaliteljica, ne poklapaju s kalendarskim godinama

³⁸⁷ Zakon o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini - prečišćeni tekst, „Službeni glasnik BiH“, broj 32/10;

³⁸⁸ Ž-SA-04-894/23 i Ž-SA-04-897/23, preporuka broj: P-309/24;

³⁸⁹ „Službene novine Federacije BiH“, br. 27/05, 70/08, 44/11 i 13 /18;

koje prethode objavi internog oglasa, kao niti da Povjerenstvo za unapređenje policijskih službenika, nema uvid u razloge zbog kojih policijski službenik nije ocijenjen. Ombudsmeni BiH smatraju da intencija kako zakonodavca prilikom donošenja Zakona o policijskim službenicima Federacije BiH, tako ni Komisije za unapređenje policijskih službenika nije bila diskriminirati policijske službenice, no sporna odredba nerazmjerno pogađa policijske službenice u odnosu na policijske službenike, s obzirom da policijske službenice po biološkom određenju ostaju u drugom stanju. Prema odredbama Zakona o policijskim službenicima Federacije BiH, na sva pitanja iz oblasti rada i socijalne zaštite, koja nisu uređena ovim Zakonom, primjenjuje se Zakon o radu Federacije BiH, a pravo na porodijsko odsustvo u Federaciji Bosne i Hercegovine isključivo pravo žene koja, s obzirom na potrebe novorođenčeta djeteta, “ostaje kući”. Ombudsmeni BiH su uputili preporuku Parlamentu Federacije BiH da je potrebno pristupiti izmjenama i dopunama članka 75. stav (2) Zakona o policijskim službenicima Federacije Bosne i Hercegovine na način da se navedena odredba precizira u pogledu izostanka ocjene rada za vrijeme korištenja porodijskog odsustva žene, odnosno da se u tim slučajevima uzimaju u obzir posljednje tri godine provedene na radu, a koje prethode iskorištenom porodijskom odsustvu. Federalna uprava policije je obavijestila³⁹⁰ Ombudsmene BiH da je putem Ministarstva unutrašnjih poslova Federacije BiH pokrenula proceduru izmjene Pravilnika o proceduri za unapređenje policijskih službenika u Federalnoj upravi policije, a radi otklanjanja ukazane diskriminacije policijskih službenika. Dana 30.1.2025. godine održana je i sjednica Komisije za ljudska prava i slobode Doma naroda Parlamenta Federacije BiH, na kojoj je razmatrana i prihvaćena ova preporuka.

7.2.6. Disciplinski postupci

Ombudsmeni BiH često zaprimaju žalbe koje se odnose na pitanja provođenja disciplinskih postupaka protiv zaposlenika. Institucija ombudsmena nema ovlast ulaženja u meritum stvari konkretnih postupaka, s ciljem ocjenjivanja činjenica i preispitivanja donesenih odluka, već se isključivo bavi pitanjem je li u konkretnom predmetu došlo do proceduralnih propusta, što bi dovelo do povrede prava postupka, kao i povrede prava žalitelja.

Nesuglasice poslodavca i zaposlenika događaju se tokom svakog radnog procesa. Ponekad poprimaju takav značaj i kontekst, koji dovodi do narušenih međuljudskih odnosa i nedostatka komunikacije. Kod žalitelja može stvoriti osjećaj kršenja prava i degradacije profesionalnog statusa. Ombudsmeni BiH smatraju da je u svim konfliktnim situacijama potrebno izgraditi svijest o priznavanju vlastite odgovornosti za postupke, kako na strani poslodavca, tako i na strani zaposlenika. Pokretanje disciplinskog postupka samo po sebi ne predstavlja povredu prava zaposlenika, već je alat dat poslodavcu da određene aktivnosti ili ponašanja zaposlenika koriguje, a zaposleniku je data prilika da prihvati odgovornost za svoje postupke.

Žalitelj³⁹¹ navodi kako je poslodavac protiv njega kao zaposlenika pokrenuo disciplinski postupak, koji je neosnovan, jer je žalitelj u svom postupanju radio isključivo u skladu s unutrašnjim aktima društva. Nakon intervencije Ombudsmena BiH, predmet je pozitivno okončan, te je odbačena prijava o povredi radne obaveze. Žalitelj je zahvalio Ombudsmenima BiH na postupanju.

³⁹⁰ Akt broj: 11-11/4-30-2-824/23 od 10.12.2024. godine;

³⁹¹ Ž-LI-05-201/23;

Ombudsmeni su razmatrali žalbe³⁹² u kojima je žalitelj iznio niz okolnosti koje, po mišljenju Ombudsmena BiH zasigurno ukazuju na nedostatak komunikacije i postojanje narušenih međuljudskih odnosa između poslodavca i zaposlenika. U okruženju gdje vlada komunikacijski prekid, niti jedna strana ne može biti u prednosti, za obje strane nastaju problemi koji se odražavaju na sam rad poslodavca, ali i zaposlenika. U konkretnom slučaju Ombudsmeni BiH su smatrali da označeni odgovorni organ ima kapacitete da samostalno riješi probleme interno, unutar svoje institucije, da temeljito sagleda cjelokupnu situaciju, utvrdi prave uzroke problema, a zatim i mjere koje će se poduzeti, ukoliko smatra da postoje određene povrede discipline. U isto vrijeme ova ustanova ima obavezu da zaposleniku koji je predmet disciplinskog postupka ili koji je podnosilac zahtjeva za pokretanje disciplinskog postupka omogući da koristi sva raspoloživa sredstva u konkretnom disciplinskom postupku, te da postupanje poslodavca ne bude na njegovu štetu. Upućena je preporuka da odgovorni organ poduzme odgovarajuće aktivnosti i mjere na donošenju odluke u pokrenutim disciplinskim postupcima, te da u budućim postupcima budu poštivani važeći zakonski propisi koji se odnose na provođenje postupka. Preporuka je realizovana.

Ombudsmeni BiH su razmatrali žalbu³⁹³ žalitelja koji obavlja i funkciju potpredsjednika sindikalne organizacije, a koji navodi da je poslodavac donio rješenje o prestanku radnog odnosa u organu uprave, radi teže povrede radne dužnosti bez prethodno provedenog disciplinskog postupka. Ombudsmeni BiH su uputili preporuku rukovodiocu organa uprave da oglasi ništavim rješenje o prestanku radnog odnosa u skladu sa Zakonom o opštem upravnom postupku RS, posebno cijeneći činjenicu da je članom 8. stav (2) Zakona o službenicima i namještenicima u organima jedinice lokalne samouprave propisano da ovlašteni predstavnik sindikata, koji postupuje u skladu sa zakonom, ne može biti pozvan na odgovornost, niti doveden u nepovoljniji položaj zbog zastupanja stavova sindikata. S obzirom da preporuka nije realizovana, Ombudsmeni BiH su o činjenici izdavanja preporuke u konkretnom slučaju upoznali ministra uprave i lokalne samouprave Republike Srpske. Kao odgovor na izdatu preporuku, dostavljen je akt Upravne inspekcije³⁹⁴, u kome se navodi da je Upravna inspekcija izvršila inspeksijski nadzor, te da je upravni inspektor rješenjem naložio rukovodiocu organa uprave da ukine rješenje o prestanku radnog odnosa. Budući da je nakon kontrolnog inspeksijskog nadzora, utvrđeno da isti nije postupio po rješenju upravnog inspektora, nadležnom sudu podnesen je zahtjev za pokretanje prekršajnog postupka.

7.2.7. Sigurnost na radu

Nema potpuno sigurne djelatnosti (posla, radnog mjesta). Svrha zaštite na radu je sprečavanje ozljeda na radu, profesionalnih bolesti, drugih bolesti u vezi s radom, te zaštite radne okoline. Zaštita na radu je sastavni dio zdravstvene zaštite radno aktivnih ljudi. Ona se provodi osobito radi zaštite žena od rizika koji bi mogli ugroziti ostvarivanje materinstva, zaštite osoba s invaliditetom i profesionalno oboljelih osoba od daljnjeg oštećenja zdravlja i umanjenja njihove radne sposobnosti, te radi očuvanja radne sposobnosti starijih radnika u granicama njihove životne dobi. Uslovi za siguran rad su ostvareni u slučaju kada sredstva rada, čovjek i radna okolina ispunjavaju

³⁹² Ž-SA-04-492/24, Ž-SA-04-459/24, preporuka broj: P-181/24;

³⁹³ Ž-BL-04-74/24;

³⁹⁴ Akt broj: 10.2.1.2-050-69/24, od dana 13.06.2024. godine;

zahtjeve koji su u skladu s pravilima zaštite na radu, te oni kao takvi trajno osiguravaju pravilno funkcionisanje procesa rada.

Žalitelj³⁹⁵ navodi da je stupanjem na snagu aneksa Kolektivnog ugovora kojim se regulišu prava i obaveze poslodavca i radnika u oblasti zdravstva na području Tuzlanskog kantona došlo do razlike u pogledu dužine radnog vremena za zaposlenike na zavodima za mikrobiologiju i patologiju. Tim aktom su biolozi i diplomirani tehnolozi (njih 14) koji su raspoređeni na rad u laboratorijama na mikrobiologiji i patologiji stavljeni u neravnopravan položaj u odnosu na ostale zaposlenike koji rade u istim laboratorijama. Žalitelj smatra da je različito postupanje posljedica neusklađenosti Pravilnika o zaštiti na radu i Pravilnika o radu JUZ Univerzitetski klinički centar Tuzla. Upućena je preporuka UKC Tuzla da donese unutrašnji akt iz oblasti zaštite na radu, kao i da izvrši procjenu rizika za svako radno mjesto i utvrdi poslove s povećanim rizikom. Ombudsmeni BiH prate realizaciju preporuke.

Žaliteljica³⁹⁶ već duži vremenski period pokušava ostvariti pravo na naknadu štete od posljedica nesretnog slučaja (nezgode) za vrijeme rada, a isto joj je onemogućeno zbog prebacivanja nadležnosti s jedne službe Vlade Zeničko-dobojskog kantona na drugu, kao i s jednog ministarstva na drugo. Upućena je preporuka Vladi Zeničko-dobojskog kantona da u konkretnom slučaju poduzme aktivnosti s ciljem određivanja koji organ Vlade je nadležan za poduzimanje aktivnosti s ciljem rješavanja konkretnog predmeta, a radi ostvarivanja prava na naknadu utvrđene i priznate štete usljed povrede na radu podnositeljice žalbe, te da ulože dodatne napore kako bi u potpunosti mogli obavljati svoju koordinacijsku ulogu u punom značenju te riječi. Ombudsmeni BiH prate realizaciju preporuke.

7.2.8. Sindikalno organizovanje

Opšta deklaracija o ljudskim pravima³⁹⁷ u članu 23. navodi da svako ima pravo osnivati sindikate i njima pristupati kako bi zaštitio svoje interese. Sindikalni rad se zasniva na kolektivnom djelovanju, te shvatanju da organizovanje radnika samim radnicima daje veću snagu u odnosu na poslodavca od samostalnog pregovaranja.

Ombudsmenima BiH se obratila sindikalna organizacija³⁹⁸, osporavajući postupanje poslodavca, javne ustanove. Žalbom se navodi da je kreirana Standardna operativna procedura poslodavca koja ugrožava osnovna ljudska prava i slobode, slobodu izražavanja i pravo zaposlenika da slobodno iznosi svoja mišljenja, kako u javnom prostoru, tako i na internetskim platformama i aplikacijama za razmjenu poruka (npr. Viber poruke na grupama, *community* grupama). Nakon provedenog postupka istraživanja, Ombudsmeni BiH su poslodavcu uputili preporuku da svoje postupanje vrati u pravni okvir, a s ciljem osiguranja temeljite primjene zakonskih i podzakonskih akata i zaštite prava radnika, te da sindikalnoj organizaciji omogući neometanu komunikaciju s njenim članovima u skladu s važećim zakonskim propisima. Upućena preporuka nije realizovana, ali poslodavac je u odgovoru istaknuo da će dalje raditi na boljoj komunikaciji s članovima sindikata i njegovim predstavnicima, sve u skladu s relevantnim zakonima i kolektivnim ugovorom.

³⁹⁵ Ž-SA-04-548/23, preporuka broj: P-79/24;

³⁹⁶ Ž-SA-04-172/24, preporuka broj: P-235/24;

³⁹⁷ Usvojena i proglašena na Opštoj skupštini Ujedinjenih naroda, 10. decembra 1948. godine (rezolucija br. 217 /III/);

³⁹⁸ Ž-SA-04-337/24, preporuka broj: P-171/24;

7.2.9. Otkaz ugovora o radu

U izvještajnom razdoblju Ombudsmeni BiH su zaprimali žalbe zbog prestanka radnog odnosa i nezakonitih otkaza. Ombudsmeni BiH izražavaju zabrinutost jer u određenom broju predmeta koji se tiču ove problematike, odgovorni organi nisu dostavljali tražena očitovanja.³⁹⁹

Ombudsmeni BiH su razmatrali žalbu⁴⁰⁰ žalitelja starijeg od 55 godina koji navodi da mu je poslodavac otkazao ugovor o radu, zaključen na neodređeno vrijeme i istovremeno ponudio zaključivanje ugovora o radu s izmijenjenim uslovima. Razlog je usklađivanje s pravilnikom o radu, unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta. Povreda se ogledala u činjenici da prethodno nije pribavljena saglasnost vijeća zaposlenika, kako to definiše Zakon o vijeću zaposlenika Federacije BiH.⁴⁰¹ Upućena je preporuka poslodavcu da poduzme sve zakonom propisane aktivnosti i mjere kako bi se u budućim postupanjima, osiguralo transparentno i efikasno provođenje postupaka, zasnovano na principima pravičnosti, a onemogućila svaka zloupotreba prava stranaka; da prilikom donošenja odluka iz svoje nadležnosti pokloni dužnu pažnju ne samo aspektu zakonitosti, nego i principu dobre javne uprave i savjesnog upravljanja javnim sredstvima, kako bi se uvažili interesi svih zainteresovanih strana na koje se odluke odnose, a rizik od sporova bilo koje vrste sveo na minimum, te da uskladi radnopravni status žalitelja na zakonit način. Preporuka nije realizovana, o čemu je obaviješten neposredno viši organ.

Žalitelj⁴⁰² navodi da je bio zaposlen kao pomoćnik načelnika, da je 2001. godine dobio rješenje o razrješenju, a da nije izvršena odjava sa obaveznih osiguranja do 2008. godine. Kako navodi, zbog šutnje uprave i s ciljem rješavanja radnopravnog statusa uputio je žalbu nadležnom kantonalnom žalbenom vijeću, koja nije riješena. Tokom postupka istrage, odgovorni organ nije dostavljao očitovanja na traženje Ombudsmena BiH, nakon čega je upućena preporuka radi uspostavljanja saradnje. S obzirom da preporuka nije realizovana, Ombudsmeni BiH su se obratili predsjedniku kantonalne vlade, nakon čega je odgovorni organ dostavio očitovanje u kojem navodi da nije poznato hoće li se odlučiti (ili je već odlučeno) o žalbi imenovanog, budući da predmetni žalbeni spis nije predan Žalbenom vijeću u sadašnjem sazivu od strane ranijeg saziva Žalbenog vijeća. Žalitelj je upoznat s mogućnošću podnošenja zahtjeva za zaštitu prava i sloboda pojedinca zagarantovanih Ustavnom Federacije BiH.

7.2.10. Nadzor nad primjenom radnih propisa

Kvalitetna inspekcija rada je zaštitnik i promotor radnog zakonodavstva, te javne politike u oblasti rada. Ona treba biti efikasan mehanizam za prevenciju kršenja zakona. Inspekcijski nadzor, kao oblik upravnog nadzora, ima izuzetnu važnost pri provođenju niza propisa na kojima se zasniva zaštita prava fizičkih i pravnih osoba. Kroz inspekcijski nadzor vlasti nadziru provođenje propisa, otklanjaju eventualna kršenja i kažnjavaju osobe koja iste krše. Bez inspekcijskog nadzora ne postoji ni sigurnost pridržavanja propisa, a bez čega je nemoguće govoriti o vladavini prava, dobroj upravi i zaštiti prava pojedinca.

³⁹⁹ Ž-BL-04-535/23, preporuka broj: P-34/24; Ž-BL-04-74/24, preporuka broj: P-72/24;

⁴⁰⁰ Ž-SA-04-1151/23, preporuka broj: P-77/24;

⁴⁰¹ "Službene novine Federacije BiH", br. 38/04;

⁴⁰² Ž-LI-04-32/24, preporuka broj: P-201/24;

Iz obraćanja građana vidljivo je da postoji problem u osiguranju prava iz radnog odnosa ukoliko poslodavac ima sjedište na području jednog entiteta ili kantona, a djelatnost vrši na području drugog entiteta ili kantona. Pitanje nadležnosti inspektorata postavlja se i u slučaju kada je poslodavac predstavništvo međunarodnog subjekta. U ovakvim slučajevima dolazi do sukoba nadležnosti u kojem se inspekcije rada različitih nivoa vlasti oglašavaju nenadležnim i građani često ostaju uskraćeni za zaštitu svojih prava, što zahtijeva preispitivanje odredbi postojećih zakonskih propisa iz ove oblasti.

Ombudsmeni BiH su razmatrali žalbene navode⁴⁰³ žaliteljice koja navodi da radi kao nastavnica fizike u dvije škole. U jednoj školi ima 80% nastavne norme, a u drugoj školi 25% norme. Sedmično radi 41,5 h u obje škole. U prijavi na obavezno osiguranje prijavljena je na 1h i 36 minuta dnevno, iako stvarno odrađuje 2h dnevno, što u konačnici znači da je i plaćena za 1h i 36 min. Zakonom o radu Federacije Bosne i Hercegovine⁴⁰⁴ se definiše zaključivanje ugovora o radu, radno vrijeme, plaća, prestanak ugovora o radu, ostvarivanje prava i obaveza iz radnog odnosa, zaključivanje kolektivnih ugovora, mirno rješavanje kolektivnih radnih sporova i druga pitanja iz radnog odnosa, ako drugim zakonom ili međunarodnim ugovorom nije drugačije određeno. Odredbom člana 7. stav (2) propisano je da radnik ima pravo na pravičnu plaću, uslove rada koji osiguravaju sigurnost i zaštitu života i zdravlja na radu, te druga prava u skladu sa zakonom, kolektivnim ugovorom, pravilnikom o radu i ugovorom o radu. Nadzor nad primjenom ovog zakona i na osnovu njega donesenih propisa, obavlja inspektor rada. Nadzor nad provođenjem zakona o obrazovanju i nad radom odgojno-obrazovnih ustanova vrši inspekcija za obrazovanje. Upućena je preporuka označenoj školi, te inspektoratu rada i inspektoratu za obrazovanje, nauku, kulturu i sport da poduzmu sve radnje i mjere iz okvira svoje nadležnosti kako bi se osiguralo zakonito postupanje škole u pogledu osiguranja prava koja žaliteljici pripadaju. Ombudsmeni BiH prate realizaciju preporuke.

7.3. Penzije

Penzija je mjesečna novčana naknada na koju pojedinac stječe pravo na osnovu osiguranja za slučaj starosti, invalidnosti i smrti, a pod uslovima utvrđenim zakonom.⁴⁰⁵ Penzije se isplaćuju i posthumno u slučajevima kada nasljednici i druge materijalno ovisne osobe nisu u stanju samostalno se uzdržavati. U zavisnosti od uslova pod kojima je stečena, penzija može biti starosna, invalidska ili porodična.

Ombudsmeni BiH su 2021. godine otvorili postupak po službenoj dužnosti, a u vezi s odredbama Zakona o izvršnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine i Zakona o izvršnom postupku Republike Srpske i provođenja postupka prinudnog izvršenja na jednoj polovini penzije, te Federalnom ministarstvu pravde i Ministarstvu pravde Republike Srpske uputili Inicijativu⁴⁰⁶ za izmjenu zakona, na način da se izvršenje može sprovesti najviše do iznosa jedne četvrtine penzije.

⁴⁰³ Ž-BR-04-197/24, preporuka broj: P-321/24;

⁴⁰⁴ Zakon o radu ("Sl. novine FBiH", br. 26/2016, 89/2018, 23/2020 - odluka US, 49/2021 - dr. zakon, 103/2021 - dr. zakon, 44/2022 i 39/2024);

⁴⁰⁵ Zakon o penzijskom i invalidskom osiguranju FBiH („Službene novine FBiH“, br.13/18, 93/19-odluka US, 90/21, 19/22) i Zakon o penzijskom i invalidskom osiguranju RS („Službeni glasnik RS“, br.134/11, 82/13, 96/13-odluka US, 103/15, 111/21, 15/22 i 132/22);

⁴⁰⁶ Ž-BR-08-117/21, preporuka broj: P-21/23;

Ministarstvo pravde RS je dostavilo odgovor⁴⁰⁷ u kojem se, između ostalog, navodi: „*Mišljenja smo da je Inicijativa opravdana i obavještavamo Vas da će Ministarstvo pravde Republike Srpske kao obrađivač Zakona o izvršnom postupku, prilikom sljedećih izmjena i dopuna Zakona, razmotriti predmetne prijedloge.*“ Dana 14.10.2024. godine Ombudsmeni BiH su zaprimili informaciju Federalnog ministarstva pravde da je Ministarstvo uputilo Vladi FBiH Nacrt zakona o izmjenama i dopunama Zakona o izvršnom postupku FBiH kojim je inicijativa Ombudsmena BiH u cijelosti implementirana.

Ombudsmeni BiH su 2021. godine uputili inicijativu⁴⁰⁸ za izmjenu člana 147. stav (1) Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju FBiH⁴⁰⁹ koja se odnosi na snošenje pogrebnih troškova u slučaju kada osiguranik živi u BiH, ali izvan teritorija Federacije BiH. Početkom 2025. godine objavljene su izmjene Pravilnika o naknadi troškova u slučaju smrti korisnika penzije. Brisani su član 2. koji je bio diskriminirajući, a u kojem je stajalo da pravo na snošenje pogrebnih troškova imaju porodice penzionera koji su živjeli na području FBiH i Brčko distrikta BiH. Izmjenama pravo na posmrtnine imaju pravo i porodice penzionera koji su živjeli u Republici Srpskoj, a penziju su primali putem Federalnog zavoda za penzijsko i invalidsko osiguranje.

Po povredama prava iz penzijskog osiguranja Ombudsmeni BiH su u 2024. godini zaprimili 139 žalbi, te izdali 9 preporuka.

Upućene preporuke odnosile su se na pitanja ostvarivanja prava na penzije, srazmjerne penzije, neuplatu doprinosa od strane poslodavaca, pitanja preplate penzija.

7.3.1. Ispunjavanje uslova na penziju

Da bi osiguranik mogao uživati pravo na penziju, potrebno je ispuniti uslove utvrđene zakonom, što često podrazumijeva uplate obaveznih doprinosa od strane poslodavca⁴¹⁰, ili određivanje radnog staža pojedinca.⁴¹¹ Prava iz penzijskog i invalidskog osiguranja su neotuđiva, lična, materijalna i ne mogu se prenositi na druge osobe. Ova prava se ne mogu oduzeti, smanjiti ili ograničiti, osim izuzetno u slučajevima predviđenim zakonom. Prava iz penzijskog i invalidskog osiguranja ne mogu zastarjeti. Ombudsmeni BiH podcrtavaju da je uplata doprinosa za obavezna osiguranja za poslodavce obavezna.

U pojedinim slučajevima pojedinci uplatu doprinosa traže putem suda. Žalitelj⁴¹² u svom obraćanju Ombudsmenima BiH navodi da se obratio nadležnom sudu radi neuplate doprinosa od strane poslodavca. Presudom je određeno da je poslodavac dužan uplatiti „*doprinos na ime penzijskog osiguranja*“. Postupajući po presudi poslodavac je uplatio dužne doprinose na ime penzijskog osiguranja, čime je formalno ispunio obavezu navedenu u presudi, no nije uplatio dužne doprinose na ime zdravstvenog osiguranja i osiguranja od nezaposlenosti, kao i poreze,

⁴⁰⁷ Odgovor na preporuku, broj: 08.030/020-395/23 od 2.3.2023. godine;

⁴⁰⁸ Ž-BL-04-289/21, preporuka broj: P-156/21;

⁴⁰⁹ „Službene novine Federacije BiH“, broj: 3/2018, 93/2019 - odluka US;

⁴¹⁰ Ž-BR-04-102/24, preporuka broj: 294/24, Ž-BL-04-113/24, Ž-BL-04-135/24 i Ž-BL-04-35/24, preporuka broj: P-211/24;

⁴¹¹ Ž-BR-04-301/23, preporuka broj: P-97/24;

⁴¹² Ž-LI-04-103/24, preporuka broj: P-262/24;

radi čega žalitelj nije u mogućnosti ostvariti pravo na penziju. Upućena je preporuka poslodavcu da izvrši uplatu svih neuplaćenih doprinosa za obavezna osiguranja i porez u skladu sa Zakonom o doprinosima FBiH, a koja je dostavljena na znanje i nadležnom kantonalnom poreznom uredu. Poslodavac je postupio po preporuci i predmet je pozitivno riješen.

7.3.2. Postupak odlučivanja o pravu na penziju

Postupak odlučivanja o pravu na penziju provodi nosilac osiguranja. Ombudsmeni BiH su u prethodnim izvještajima ukazivali na potrebu vršenja kontinuiranih edukacija službenika zaposlenih u prvostepenim organima. U mnogim slučajevima osiguranici su neuke stranke, te je dužnost organa postupati poštujući načela upravnog postupka, posebno načela zaštite prava stranaka i načela pružanja pomoći neukoj stranci.

Ombudsmeni BiH su razmatrali pitanje pretplate penzije⁴¹³. Sumirajući žalbene navode, kao i sadržaj dostavljenih izjašnjenja nosioca osiguranja, Ombudsmeni BiH su utvrdili da je žaliteljici povrijeđeno pravo iz penzijskog osiguranja na način da joj se prava koja joj pripadaju uskraćuju radi činjenice da se radi o pravno neukoj stranci. Ostvarivanje prava na penziju ne zavisi od volje nosioca osiguranja, budući da se radi o sredstvima koja su korisnici tog prava redovno izdvajali po osnovu uplata za penzijsko osiguranje. Upućena je preporuka nadležnom nosiocu osiguranja da u postupku obračunavanja isplate novčanog iznosa porodične penzije postupi uvažavajući načelo zaštite prava stranaka i načelo pružanja pomoći neukoj stranci, a kako je propisano Zakonom o opštem upravnom postupku Republike Srpske. Preporuka nije realizovana.

Ombudsmeni BiH su razmatrali pitanje ponovnog obračuna penzije. Korisnici⁴¹⁴ starosne penzije, a koja je u statusu osiguranika je onemogućeno određivanje novog iznosa penzije, iako se uplata doprinosa i dalje vrši. Žaliteljica ima registrovanu djelatnost (ginekološka ordinacija), te bi odjavom pravne osobe s ciljem prekidanja osiguranja, a kako bi ostvarila pravo na ponovni obračun visine starosne penzije, morala odjaviti i sve zaposlene. Ombudsmeni BiH zaključuju da ovakvo postupanje dovodi u pitanje ekonomičnost postupka s obzirom da bi bili u pitanju novčani gubici za pravnu osobu i za zaposlene. Ekonomičnost vođenja postupka pri odlučivanju o zahtjevu za ponovni obračun visine starosne penzije odnosi se na racionalno upravljanje resursima (vremenom i novcem) kako bi se postigao najbolji mogući rezultat. Prekidanje osiguranja može bitno utjecati na visinu i uslove penzije, kako žaliteljice tako i zaposlenika u pravnoj osobi čiji je vlasnik, te je uvijek važno dobiti tačne informacije i sagledati sve mogućnosti prije nego što se korisnik uputi da izvrši prekid osiguranja. Ombudsmeni BiH prate realizaciju preporuke.

7.4. Socijalna prava

Veliki broj građana Bosne i Hercegovine ima potrebu za određenim oblicima socijalne zaštite. Socijalna prava bi trebala garantovati građanima zadovoljavanje osnovnih životnih potreba. Riječ je o pozitivnim pravima, te je država pozvana intervenisati radi podrške pojedincu. Socijalna zaštita podrazumijeva različite oblike zaštite i brige, poput isplate redovnih novčanih primanja,

⁴¹³ Ž-BL-04-233/24, preporuka broj: P-249/24;

⁴¹⁴ Ž-SA-04-585/23, preporuka broj: P-179/24;

isplate jednokratnih novčanih pomoći, stambeno zbrinjavanje, osposobljavanje za život i rad, socijalno zbrinjavanje.

Tokom 2024. godine Odjel je registrovao 57 žalbi, a izdato je 7 preporuka.

Upućene preporuke odnose se na ostvarivanje prava na socijalnu pomoć, pitanje socijalnog stanovanja, postupanje institucija kada je domaćinstvo suočeno s porocima člana porodice, ostvarivanje prava na njegu i pomoć člana porodice.

7.4.1. Socijalna davanja

Ombudsmeni BiH registruju predmete koji se odnose na probleme pri ostvarivanju prava na jednokratnu pomoć, u kojim slučajevima nije uvijek odgovornost na organima naznačenim u žalbi. Ombudsmeni BiH su razmatrali pitanje⁴¹⁵ isplate novčane pomoći od strane centra za socijalni rad žaliteljici koja je starije životne dobi, te je egzistencijalno ugrožena. Provođenjem postupka istraživanja, Ombudsmeni BiH su utvrdili da se žaliteljica obraćala nenadležnom centru za socijalni rad, nakon čega je upućena da se obrati centru za socijalni rad na području na kojem je nastanjena.

7.4.2. Socijalno stanovanje

Stambeni prostor je možda najveća materijalna i simbolična vrijednost svakog domaćinstva, a stambeno zbrinjavanje je složen proces i zavisi od socijalnih i ekonomskih prilika pojedinca. Socijalno stanovanje je institut pomoću kojeg društvena zajednica pomaže u osiguravanju prihvatljivog načina stanovanja građanima koji ne mogu samostalno riješiti svoje stambeno pitanje.

Ombudsmeni BiH su razmatrali pitanje socijalnog stanovanja u Republici Srpskoj⁴¹⁶, te je upućena preporuka Vladi RS da do kraja 2024. godine analizira pitanje održivosti socijalnog stanovanja u Republici Srpskoj u saradnji s jedinicama lokalne samouprave koje putem proširenih prava imaju određene vidove pomoći/subvencije za električnu energiju, vodu i komunalije ili novčanu pomoć za nabavku ogrjeva, te da nakon analize, u zavisnosti od rezultata analize, razmotri poduzimanja odgovarajućih mjera kako se ne bi dovela u pitanje održivost ovakvog vida stanovanja u Republici Srpskoj za osobe u stanju potrebe, kao što su raseljene osobe, povratnici, izbjeglice itd, a koje bi trebale rezultirati uvođenjem novih tzv. proširenih prava na području onih lokalnih zajednica gdje postoji potreba. Ombudsmeni BiH prate realizaciju preporuke. Ombudsmeni BiH napominju da je tokom postupka istraživanja Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite RS dostavilo akt⁴¹⁷ u kojem navodi da je prema podacima iz 2022. godine u Republici Srpskoj 14 jedinica lokalne samouprave koje su putem proširenog prava imale određene vidove subvencije za električnu energiju, vodu i komunalije, te novčanu pomoć za nabavku ogrjeva. Strategijom socijalne zaštite RS 2023-2029.⁴¹⁸, u okviru mjere „Razvoj proširenih prava u oblasti socijalne zaštite“ je, između ostalog, predviđeno i uvođenje proširenih prava na nivou svih jedinica lokalne samouprave za

⁴¹⁵ Ž-LI-04-194/23, preporuka broj: P-29/24;

⁴¹⁶ Ž-BL-05-747/23, preporuka broj: P-227/24;

⁴¹⁷ Akt, broj: 11/05-533-87/24, od 24.04.2024. godine;

⁴¹⁸ „Službeni glasnik RS“, broj 108/23;

najugroženije kategorije stanovništva. U planiranom periodu razvoja sistema socijalne zaštite postoji mogućnost, da se nakon analize postojećeg stanja u oblasti proširenih prava i usluga, stvore uslovi da se putem uvođenja novih proširenih prava u jedinicama lokalne samouprave, gdje se ukaže potreba, problem plaćanja troškova komunalnih usluga za vulnerabilne kategorije stanovništva nastoji barem djelimično riješiti, a što Ministarstvo podržava.

7.4.3. Mehanizmi nadzora osoba ovisnih o alkoholu

Ombudsmeni BiH su registrovali žalbu⁴¹⁹ žalitelja koji navodi da se obraćao Pododjeljenju za socijalnu zaštitu Brčko distrikta BiH, zbog kontinuiranog „ugrožavanja“ njega i njegovog oca, od strane brata, za kojeg navodi da je „*mentalno oboljela osoba i alkoholičar*“. Ističe da nadležni organi ne poduzimaju konkretne radnje po ovom pitanju. Ombudsmeni BiH su mišljenja da nadležni organi, kojima je upućena preporuka, trebaju poduzeti neophodne mjere kako bi se u jednakoj mjeri zaštitila prava svih uključenih u slučaj. Isti bi trebali, u skladu s važećim zakonskim propisima Brčko distrikta BiH, djelovati na pružanju svakog vida pomoći i savjeta bratu žalitelja, koji prvenstveno šteti svom zdravstvenom stanju, ali i na zaštiti osoba koje trpe posljedice njegovog ponašanja u alkoholiziranom stanju. Ne smije se dozvoliti da osoba ovisna o alkoholu povrijedi sebe ili drugoga zbog nedovoljnog angažovanja nadležnih institucija, zbog čega je potreban pojačan nadzor, kao i poduzimanje neophodnih mjera s ciljem preveniranja sukoba i eventualnog nasilja. Odgovorni organ je postupio po preporuci.

7.4.4. Pravo na njegu i pomoć druge osobe

Zakoni o socijalnoj zaštiti u BiH definišu uslove pod kojima osobe kojima je potrebna pomoć i njega druge osobe mogu ostvariti to pravo, kao i pravo na novčani dodatak za njegu druge osobe. Ombudsmeni BiH su razmatrali žalbu⁴²⁰ korisnika invalidske penzije koji navodi da je dodatak za njegu druge osobe koristio od 1973. godine, a isti mu je isplaćivan ili preko Fonda za penzijsko i invalidsko osiguranje RS ili preko nadležnog centra za socijalni rad. Povreda prava se očitovala u pogledu smanjenja dodatka posljednjih godina. Kada se obratio nadležnom centru za socijalni rad za povećanjem dodatka od 30%, bio je odbijen, jer mu se u tom trenutku dodatak isplaćivao od strane Fonda. U konkretnom slučaju Ombudsmeni BiH su utvrdili da je žalitelju povrijeđeno pravo na dodatak za pomoć i njegu druge osobe budući da ga ne ostvaruje na zakonom propisan način. Upućena je preporuka Ministarstvu zdravlja i socijalne zaštite RS da prilikom rješavanja po žalbi, uvaži nalaz i mišljenje Ombudsmena BiH iz preporuke, te poništi rješenje centra za socijalni rad i sam riješi upravnu stvar u skladu s članom 13. Zakona o socijalnoj zaštiti RS, na način da korisniku omogući ostvarivanje prava koje kroz novčana davanja ostvaruje kod nadležnog centra za socijalni rad. Preporuka nije realizovana.

⁴¹⁹ Ž-BR-04-57/24, preporuka broj: P-218/24;

⁴²⁰ Ž-BL-04-309/24, preporuka broj: P-279/24;

7.5. Obrazovanje

Pravo na obrazovanje u Bosni i Hercegovini je priznato Ustavom Bosne i Hercegovine⁴²¹, Ustavom Republike Srpske⁴²², Ustavom Federacije Bosne i Hercegovine⁴²³, Statutom Brčko distrikta Bosne i Hercegovine⁴²⁴, kao i odgovarajućim zakonskim propisima koji uređuju ovu oblast.

U oblasti obrazovanja, u 2024. godini, registrovan je 41 predmet, a izdate su 4 preporuke. Upućene preporuke odnosile su se na ostvarivanje prava na predškolski odgoj i obrazovanje, uspostavljanje komunikacije na relaciji škola - roditelj⁴²⁵, provođenje disciplinskih postupaka.

7.5.1. Predškolsko obrazovanje

Jedna od najvažnijih funkcija institucionaliziranog predškolskog odgoja i obrazovanja je priprema djece za školu. Uvođenje djeteta u sistem obrazovanja podrazumijeva uvođenje djeteta u uređenu strukturu, na način da se prate i potiču svi aspekti njegovog razvoja, kognitivni, socijalni, emocionalni, te fizički. Primjetan je nedostatak smještajnih kapaciteta u ustanovama predškolskog odgoja i obrazovanja, posebno kada su u pitanju javni vrtići u urbanim sredinama. Svako dijete ima pravo ići u vrtić koji treba biti dostupan lokacijski i finansijski.

Ombudsmeni BiH su razmatrali žalbu⁴²⁶ roditelja mladb. djeteta koje ima mješoviti specifični razvojni poremećaj, te nedovoljno razvijen govor i koje je upisano u dječji vrtić, te ga pohađa uz asistenta. Nakon nepuna dvadeset tri (23) dana boravka djeteta u vrtiću, roditelju je usmeno saopšteno da će se pristupiti donošenju odluke o skraćivanju boravka djeteta u vrtiću na četiri sata dnevno. Roditelji su se usprotivili ovakvoj odluci, jer Stručni tim nije imao dovoljno vremena da na ispravan način sačini relevantnu procjenu. Skraćivanjem boravka u vrtiću ne samo da se ograničava mogućnost socijalizacije i učenja kroz igru, već i otežava implementacija individualnog plana podrške koji je predviđen uz pomoć asistenta. Upućena je preporuka vrtiću da preispita svoje postupanje u vezi s donošenjem odluke o skraćivanju vremena boravka djeteta u vrtiću, odgovornim organima da osiguraju edukacije koje se tiču rada i postupanja s djecom, a posebno edukacije koje se odnose na stručne saradnike koji rade za djecu s poteškoćama u razvoju i posebnim potrebama, nadležnim inspeksijskim organima da provedu inspeksijski nadzor. Preporuka je djelimično realizovana.

7.5.2. Osnovno obrazovanje

Osnovno obrazovanje u Bosni i Hercegovini traje devet godina i obavezno je za svu djecu od šeste ili sedme do petnaeste godine života. Cilj osnovnog obrazovanja je stjecanje opšteg znanja, a ostvaruje se prema jedinstvenom nastavnom programu.

⁴²¹ član II 3. l;

⁴²² član 38;

⁴²³ član 2. (1) m;

⁴²⁴ član 15;

⁴²⁵ Ž-BR-04-288/23, preporuka broj: P-86/24;

⁴²⁶ Ž-BR-04-224/24, preporuka broj: P-316/24;

Ombudsmeni BiH su zaprimili žalbu⁴²⁷ roditelja djece izjavljenu radi generalnog štrajka prosvjetnih radnika na području Hercegovačko-neretvanskog kantona, žalbu sindikata⁴²⁸, te žalbu Ministarstva obrazovanja, nauke, kulture i sporta HNK.⁴²⁹ Razmatrajući žalbene navode, Ombudsmeni BiH zaključuju da teškoće u rješavanju ovog problema predstavljaju problemi poput neuspostavljanja Mirovnog i Arbitražnog vijeća u skladu sa Zakonom o štrajku, nedostatak finansijskih sredstava, neracionalnost u zapošljavanju nastavnog osoblja, posebno višak nastavnog osoblja i istovremeno zapošljavanje novog kadra na neodređeno vrijeme. Kolektivni ugovor koji je na snazi na nedostatan način reguliše minimalne poslove koji se moraju obavljati za vrijeme štrajka. Ovaj kanton nema zakonske propise o platama i koeficijentima, a i samo obrazovanje traži reformu. U tom pravcu Vlada HNK s resornim ministarstvom pristupa izmjenama zakona koji se tiču obrazovanja.

Ombudsmeni BiH posebno ukazuju na činjenicu da ostvarivanje radnih prava prosvjetnih radnika ne smije biti na štetu djece, odnosno ukoliko se djeci uskraćuje pravo na obrazovanje i ne pohađaju školu, usljed štrajka i prosvjeda prosvjetnih radnika, ta odluka prosvjetnih radnika nije u najboljem interesu djeteta i na taj način se krše prava djece. Ombudsmeni BiH uvažavaju sve otežavajuće okolnosti u kojima prosvjetni radnici djeluju i rade, kao i ostvarivanje njihovih radnih prava, kao i eventualne probleme s kojima se susreće nadležna Vlada, ali Ombudsmeni BiH ne mogu zanemariti osnovni princip zagarantovan članom 3. UN Konvencije o pravima djeteta. U svim akcijama koje u vezi s djecom poduzimaju javne ili privatne ustanove socijalne zaštite, sudovi, državna uprava ili zakonodavna tijela, mora se prvenstveno voditi računa o interesima djeteta i stoga Ombudsmeni BiH pozivaju nadležne organe i prosvjetne radnike da započnu pregovore i otvoreno razgovaraju, ali i da škole odmah nastave s radom i na taj način prestanu kršiti i ugrožavati pravo djeteta na obrazovanje. U vrijeme pisanja ovog izvještaja Općinski sud u Mostaru donio je rješenje o zabrani štrajka i poduzimanju bilo kakvih aktivnosti u vezi sa započinjanjem štrajka⁴³⁰, a koje je potvrđeno i rješenjem Kantonalnog suda u Mostaru.⁴³¹ Sud je cijenio, između ostalog, da su pravo na štrajk i pravo djece na obrazovanje osnovna prava zagarantovana Evropskom konvencijom o ljudskim pravima i slobodama, a da je ograničavanje prava na štrajk i zaštite prava djeteta na obrazovanje potrebno cijeniti i zaštititi kroz institute vršenja poslova koji se ne mogu prekidati za vrijeme štrajka, kako bi se osigurao minimum odgojno-obrazovnog rada u školama, koje pripadaju djelatnostima od društvenog značaja, o čemu će se u konačnici odlučiti u parničnom postupku.

Ombudsmeni BiH ukazuju da teškoću u rješavanju ovog problema predstavljaju nagomilani dugogodišnji problemi u ovom Kantonu, neuspostavljanje Mirovnog vijeća i Arbitražnog vijeća u skladu sa Zakonom o štrajku, nedostatak finansijskih sredstava, neracionalnost u zapošljavanju nastavnog osoblja, posebno imajući u vidu višak nastavnika, a istovremeno se zapošljavaju novi nastavnici na neodređeno vrijeme

⁴²⁷ Ž-MO-01-170/24;

⁴²⁸ Ž-MO-04-12/24;

⁴²⁹ Ž-MO-01-166/24;

⁴³⁰ Rješenje, broj: 58 0 P 284917 24 MO 5, od 25.12.2024. godine;

⁴³¹ Rješenje, broj: 58 0 P 284917 25 Mož 3, od 8.1.2025. godine;

7.5.3. Komunikacija škola - roditelj

Vrijeme koje učenik provodi u školi produžilo se u poređenju s vremenom koje provodi sa svojim roditeljima. Škola dobiva značajno veću ulogu u odgoju i obrazovanju nego što je to imala u prošlosti. Shodno tome, saradnja škole s porodicom dobiva veći značaj. Načini na koji se roditelji uključuju ili bi trebali biti uključeni uglavnom su vezani za ponašanje (u školi i kod kuće), te kognitivna postignuća i lični razlozi koji mogu biti vezani za stjecanje znanja i nastavni sadržaj u školi. Ombudsmeni BiH su stava da je škola mjesto gdje se svi moraju osjećati sigurno i zaštićeno. To je zajednica u kojoj bi trebalo vladati razumijevanje, topla međuljudska komunikacija i briga za sve članove. Istovremeno je i mjesto gdje se podjednako posvećuje pažnja obrazovnim postignućima, ali i emotivnom razvoju djece, kako bi se osjećala dijelom školske zajednice.

Ombudsmeni BiH su zaprimili žalbu⁴³² majke učenice koja navodi da je protiv učenice bio pokrenut i okončan disciplinski postupak bez znanja roditelja. Ombudsmeni BiH su zaključili da je označeni organ postupio u skladu s Pravilnikom o disciplinskoj odgovornosti učenika i Pravilnikom o kućnom redu i donijelo odluku. U provođenju cjelokupnog postupka bio je uključen i inspektor za obrazovanje Inspektorata Vlade Brčko distrikta BiH koji je utvrdio da je disciplinski postupak proveden u skladu s propisima Brčko distrikta BiH. Ombudsmeni BiH se nisu upuštali u proces donošenja odluke nadležnog organa, ali smatraju potrebnim ukazati nadležnim organima Brčko distrikta Bosne i Hercegovine da je UN Konvencija o pravima djeteta sastavni dio Ustava Bosne i Hercegovine i to je čini dokumentom koji bi trebali svi primjenjivati prilikom donošenja odluka u vezi s djecom, vodeći računa da radnje i postupci budu u najboljem interesu djeteta. Neprihvatljiva je pravna regulativa i praksa osnovne škole da javno oglašava *imena i prezimena učenika kojima su izrečene odgojno-disciplinske mjere uz odgovarajuće obrazloženje istih*. Upućena je preporuka Vladi Brčko distrikta BiH - Odjelu za obrazovanje, Pedagoškoj instituciji Brčko distrikta BiH, te odgovornoj osnovnoj školi da u svim poduzetim aktivnostima imaju u vidu da najbolji interes djeteta mora biti prioritet, te odgovornoj osnovnoj školi da prestane s praksom čitanja javnog oglasa/obavijesti s imenom i prezimenom učenika. Također, Vladi Brčko distrikta BiH - Odjelu za obrazovanje, Pedagoškoj instituciji Brčko distrikta BiH je preporučeno da *donesu Kodeks o etičkom ponašanju učitelja/nastavnika u predškolskim, osnovnim i srednjim školama na području Brčko distrikta BiH* i da kontinuirano osiguraju organizovanje i izvođenje stručnog usavršavanja odgajatelja, nastavnika, stručnih saradnika i saradnika u odgojno-obrazovnim ustanovama koji su neposredno ili posredno prisutni u odgojno - obrazovnom procesu a sve s ciljem ostvarivanja prava djeteta. Ombudsmeni BiH prate realizaciju preporuke.

Ombudsmeni BiH su razmatrali žalbu⁴³³ grupe roditelja iz Brčkog čija djeca pohađaju srednju školu. Izjavljena je na rad menadžmenta škole u predmetu provođenja postupka utvrđivanja disciplinske odgovornosti učenika, neobavješćavanja i nepružanja informacija roditeljima učenica direktno navedenih kao oštećene u predmetnom postupku. Ključnu ulogu u pružanju pomoći djetetu žrtvi, odnosno potencijalnoj žrtvi nasilja imaju obrazovne institucije, organi starateljstva, porodična savjetovišta, te policijski organi. Međutim, upravo iz tog razloga, nadležni organi trebaju poduzeti adekvatne mjere i aktivnosti s ciljem zaštite djece. Upućena je preporuka Vladi Brčko distrikta BiH - Odjelu za obrazovanje, te Policiji Brčko distrikta BiH da u svim aktivnostima

⁴³² Ž-BR-04-141/24, preporuka broj: P-276/24;

⁴³³ Ž-BR-06-202/24, preporuka broj: P-317/24;

koje poduzimaju najbolji interes djeteta mora biti prioritet, Vladi Brčko distrikta BiH - Odjelu za obrazovanje da ubuduće, ukoliko se pojave problemi u obrazovnoj instituciji Brčko distrikta BiH, bez odlaganja poduzmu potrebne mjere na rješavanju nastale situacije, odnosno pruže materijalno – tehničku i kadrovsku podršku istoj; *da ojačaju i prošire podizanje svijesti o svakom obliku nasilja i kroz obrazovne programe, uključujući kampanje, s ciljem promovisanja pozitivnih i alternativnih oblika discipline i poštivanja dječijih prava, uz učešće djece, ujedno podižući svijest o štetnim posljedicama koje uzrokuje svaki vid vršnjačkog nasilja; te* Policiji Brčko distrikta BiH da preispita sva postupanja u predmetnoj pravnoj stvari, te u skladu s pozitivnim zakonskim propisima utvrde mogućnost poduzimanja dodatnih pravnih radnji. Ombudsmeni BiH prate realizaciju preporuke.

7.5.4. Obrazovanje i pristup tržištu rada

Propisujući potrebne uslove za obavljanje poslova javni organi utječu na mogućnost apliciranja na iste, što je opravdano s obzirom da se želi postići da određene poslove obavljaju samo oni koji su kvalifikovani za njih, a što je i u javnom interesu. U tom procesu vlasti uvijek moraju nastojati izbjeći bilo kakve kontradiktornosti, pitanja koja se mogu dvosmisleno tumačiti i sve drugo što može neopravdano isključivati osobe koje na tržištu rada traže zaposlenje. Navedeno nije samo obaveza vlasti prilikom uređivanja tržišta rada nego i omogućavanja pojedincu da ostvari što više u skladu sa svojim mogućnostima i obrazovanjem, a i drugim akterima na tržištu koji zapošljavaju da dobiju što više kvalifikovanih kandidata. Ombudsmeni BiH žele naglasiti da: (...) *pravo na obrazovanje je djelatvorno samo ako osoba kojoj se to pravo osigurava, osim same mogućnosti obrazovanja, dobije i mogućnost da iz svoga obrazovanja ostvari određenu korist* (...) ⁴³⁴.

Ombudsmeni BiH su razmatrali žalbu ⁴³⁵ grupe bivših studenata biologije koji navode da radi neusklađenosti akademskih zvanja nisu u mogućnosti konkurisati na konkursnim procedurama za prijem u radni odnos u zdravstvenim i sličnim ustanovama. Kako navode na istim su i dalje prisutna zvanja poput diplomirani geograf ili biolog, što fakulteti više ne školuju. U konkretnom slučaju Ombudsmeni BiH primjećuju da se ne dovode u pitanje kvalifikacije i stručnost s kojom raspolažu žalitelji, niti im bilo koji organ to dovodi u pitanje, sporno je u kojoj mjeri isti mogu na tržištu rada aplicirati za određene poslove. Žalitelji nisu u mogućnosti u punoj mjeri ostvariti svoja prava zbog nepreciznih i nepotpunih propisa. Upućena je preporuka Vladi Federacije BiH da se u okviru postojećih mjera, kao i onih koje tek treba inicirati nastoji naći najadekvatnije rješenje za pitanja s kojima se suočavaju diplomirani biolozi. U okviru tog procesa svakako, ukoliko se ukaže potrebnim, treba i direktno konsultovati udruženja koja ih predstavljaju a u svrhu pronalaženja najboljeg rješenja. Vlada Federacije BiH je u dva navrata prosljedila ⁴³⁶ preporuku Federalnom ministarstvu zdravstva, koje nije dostavilo odgovor Ombudsmenima BiH.

⁴³⁴ Odluka Komisije za ljudska prava pri Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine, broj CH/03/14950, od 19.02.2006. godine, stavovi 164. i 169;

⁴³⁵ Ž-SA-04-993/23, preporuka broj: P-37/24;

⁴³⁶ Akt broj: 03-02-288/2020 od dana 23.2.2024. godine i akt broj: 03-02-288/2020 od dana 13.9.2024. godine;

7.6. Zdravstvo

Pravo na zdravlje je osnovno i neotuđivo pravo koje pripada svakom čovjeku i koje je zagarantovano od strane Generalne skupštine Ujedinjenih naroda i navedeno u Opštoj deklaraciji o pravima čovjeka koja predstavlja prvi sveobuhvatni instrument za zaštitu ljudskih prava.

Ombudsmeni BiH su zaprimili izvještaj Komisije za zaštitu osoba sa duševnim smetnjama JU Bolnica Travnik,⁴³⁷ u kojem se navodi da se u odnosu na prethodnu godinu broj intervencija i zadržavanja na liječenju osoba sa duševnim smetnjama znatno povećao, te je znatan broj recidiva, kao i agresivnosti prema članovima porodice. Blagi je porast prisilno smještenih osoba na liječenje u recidivu s područja opština gdje nisu uspostavljeni centri za mentalno zdravlje. To pokazuje važnost centara, odnosno službi za mentalno zdravlje u ambulantama s ciljem preveniranja bolesti.

U 2024. godini, Odjel za praćenje ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava registrovao je 56 predmeta iz oblasti zdravstvene zaštite, dok su u tri predmeta izdate preporuke.

Upućene preporuke su se odnosile na refundaciju troškova nakon liječenja, ostvarivanje prava zaposlenih u zdravstvu, te usklađivanje odredbi o obrazovanju s odredbama zakona o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti.

7.6.1. Liste čekanja

Liste čekanja u zdravstvenim ustanovama predstavljaju problem u Bosni i Hercegovini. Uvrštavanjem pacijenta na dugu listu čekanja za određenu zdravstvenu uslugu ugrožava se njegovo zdravlje, te su pacijenti sa zdravstvenim osiguranjem nerijetko primorani pretrage obavljati u privatnim ordinacijama, uz izdvajanje značajnih novčanih sredstava. Ombudsmeni BiH su svjesni da bolnice moraju organizovati svoj način rada, te da zbog velikog broja i priljeva pacijenata za mnoge preglede i zahvate sačinjavaju liste čekanja. No ovo pitanje posebno dotiče trudnice. Trudnicama, odnosno budućim majkama potrebno je osigurati svu neophodnu zdravstvenu zaštitu pravovremeno i adekvatno, kako bi trudnoća protekla bez komplikacija. Zakonodavac je regulisao da žena, majka treba imati pravo na posebnu zaštitu za vrijeme trudnoće i nakon porođaja.

Žaliteljica⁴³⁸ je izrazila nezadovoljstvo pružanjem zdravstvene zaštite u Univerzitetsko-kliničkom centru Republike Srpske u Banjoj Luci. Iako je trudnica u sedmom mjesecu trudnoće, zaposlenica državne institucije, sa uredno plaćenim zdravstvenim osiguranjem, navodi da je nemoguće naručiti se redovno na pregled u ovoj bolnici bez čekanja, te je primorana preglede obavljati u privatnim ambulantama. Konkretno ne može dobiti termin kod vaskularnog hirurga. Nakon pokrenutog postupka istraživanja, direktor Univerzitetsko-kliničkog centra Republike Srpske dostavio je odgovor u kojem je naveo da u Klinici za vaskularnu kirurgiju trudnice imaju prednost prilikom naručivanja na pregled. Istovremeno upućuje izvinjenje pacijentici ukoliko je došlo do nesporazuma prilikom naručivanja na pregled, te obavještava i pacijenticu i Ombudsmene BiH da

⁴³⁷ Izvještaj od 31.12.2024. godine;

⁴³⁸ Ž-BL-04-806/23;

sve trudnice mogu doći u JZU Univerzitetsko-klinički centar Republike Srpske u Kliniku za vaskularnu kirurgiju gdje se će prioritetno biti pregledane bez čekanja.

7.6.2. Refundacija troškova

Pod obaveznim zdravstvenim osiguranjem, u slučajevima i pod uslovima određenim zakonima o zdravstvenim osiguranjima, osiguranicima se osigurava i naknada putnih troškova u vezi sa korištenjem zdravstvene zaštite.

Žalitelj⁴³⁹, penzioner sa minimalnim primanjima, navodi da je tokom 2023. godine u više navrata upućivan na liječenje i preglede u Sveučilišnu kliničku bolnicu Mostar, a pritom je redovno od nadležnog zavoda za zdravstveno osiguranje tražio naknadu putnih troškova, koje zavod nije u potpunosti isplatio, cijeneći da je isti bio hospitaliziran u bolnici. Navodi žalitelja su provjereni u Ambulanti za liječenje boli SKB Mostar, koja je dostavila informaciju⁴⁴⁰ da je žalitelj na naručene tretmane dolazio na tačno određene datume i da su tretmani trajali oko 30 minuta. Bolesnik nije bio hospitaliziran u SKB Mostar jer Ambulanta za liječenje boli nema mogućnost hospitalizacije pacijenata. Uzimajući u obzir specifičnost tretmana na koji je žalitelj bio upućen od strane nadležnog doktora, Ombudsmeni BiH smatraju kako je zavod trebao pokloniti više pažnje ovom slučaju. Posljedice loše komunikacije ne mogu snositi građani koji redovno uplaćuju, ili su uplaćivali doprinose za zdravstveno osiguranje, posebno uzimajući u obzir da se u ovom slučaju radi o penzioneru. Starije osobe bi trebale imati koristi od porodice i društvene zajednice u skladu s društvenim stavom i kulturnim vrijednostima društva u kojem žive, te pristup zdravstvenoj zaštiti koji će im omogućiti održavanje i postizanje najboljeg mogućeg nivoa fizičkog, duševnog i emocionalnog blagostanja, te spriječiti ili odgoditi početak bolesti. Preporuka Ombudsmena BiH nije realizovana, te žalitelj svoja prava potražuje putem suda.

7.6.3. Prava zaposlenih u zdravstvu

Zaposleni u zdravstvu se dijele na medicinsko osoblje (ljekari, medicinske sestre, tehničari, pomoćno osoblje na odjelima) i nemedicinsko osoblje (uprava, ekonomsko-finansijska služba, tehnička služba). Temelj rada u zdravstvenim ustanovama je timski rad.

Pravo na izbor porodičnog ljekara u Bosni i Hercegovini je definisano zakonskim odredbama na nivou entiteta i Brčko distrikta BiH. Osiguranici imaju pravo na slobodan izbor ljekara, uz mogućnost promjene pod određenim uslovima. Ova prava su ključna za ostvarivanje kvalitetne zdravstvene zaštite, omogućavajući pacijentima da imaju povjerenje i kontinuiranu brigu od strane porodičnog ljekara koji odgovara njihovim potrebama. Ovo pravo doprinosi boljoj zdravstvenoj zaštiti i većem zadovoljstvu pacijenata, a što je cilj svakog zdravstvenog sistema.

Žalba⁴⁴¹ žaliteljice koja je liječnica podnesena je radi premještanja s rukovodećeg mjesta u službi opšte porodične medicine u ambulantu. Radi oduzimanja statusa odgovorne osobe, umanjena joj je i plaća, što predstavlja vid degradacije, bez obrazloženja poslodavca. Nakon premještanja

⁴³⁹ Ž-LI-04-5/24, preporuka broj: P-150/24;

⁴⁴⁰ Informacija broj: 01-33-3775/24 od 6.5.2024. godine;

⁴⁴¹ Ž-SA-04-372/24, preporuka broj: P-176/24;

žaliteljice, došlo je do izražavanja nezadovoljstva među pacijentima, što je kulminiralo podnošenjem peticije koja nije razmatrana od strane direktora zdravstvene ustanove, iako mu je dostavljena. Peticijom je prikupljeno 515 potpisa pacijenata kojima je žaliteljica porodična liječnica. Ombudsmeni BiH smatraju da je razmatranje peticije ključno za očuvanje povjerenja u zdravstveni sistem, te da bi formalno i transparentno pristupanje problemu, uz korištenje svih dostupnih sredstava komunikacije i pravnih mehanizama doprinijelo postizanju rješenja koje je u najboljem interesu pacijenata. Upućena je preporuka direktoru zdravstvene ustanove da, u skladu sa svojim ovlastima i važećim zakonskim propisima, razmotri mogućnost izmjene odluke kojom je žaliteljica premještena. U odgovoru na upućenu preporuku direktor je naveo da je žaliteljica izjavila kako želi ostati na novom radnom mjestu.

7.6.4. Obavezna imunizacija djece

Ombudsmeni BiH su razmatrali pitanje obavezne imunizacije djece u školskim i predškolskim ustanovama u Republici Srpskoj, povodom dopisa⁴⁴² Udruženja privatnih zdravstvenih ustanova Republike Srpske, u kojem se ističu navodi vezani za problem obavezne imunizacije u Republici Srpskoj, u kontekstu činjenice da određen broj roditelja pruža otpor provođenju zakonom propisane imunizacije djece (posebno MRP cjepivo), te predlažu rješavanje ovih situacija kroz donošenje zakonskih i podzakonskih akata, sve s ciljem zaštite javnog zdravlja u Republici Srpskoj. Izneseno činjenično stanje, akte, stručna mišljenja i drugu dokumentaciju, Ombudsmeni BiH su cijenili u svjetlu domaćeg relevantnog zakonodavstva. S aspekta opšte pravne sigurnosti i promovisanja načela dobre uprave, Ombudsmeni BiH ukazuju da postoji pravna nekonzistentnost u regulisanju pitanja obavezne imunizacije u Republici Srpskoj. Neusklađenost pravnih propisa najbolje je izražena u neusaglašenosti Zakona o osnovnom vaspitanju i obrazovanju Republike Srpske sa Zakonom o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti. Upućena je preporuka Ministarstvu prosvjete i kulture Republike Srpske i Ministarstvu zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske da poduzmu mjere iz svoje nadležnosti s ciljem usklađivanja odredbi Zakona o osnovnom vaspitanju i obrazovanju Republike Srpske s odredbama Zakona o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti Republike Srpske, u skladu s najboljom zdravstvenom praksom i najboljim interesima djeteta. Ombudsmeni BiH prate realizaciju preporuke.

7.7. Komunalne usluge

Ombudsmeni BiH registruju značajan broj predmeta koji se odnose na komunalne usluge. U 2024. godini zaprimljeno je 156 žalbi, a izdato je 11 preporuka.

Preporuke su se odnosile na povredu prava na pristup pitkoj vodi, što se odnosi na prekide u isporuci⁴⁴³, kao i isključenja s vodovodne mreže radi neplaćenih računa, sanaciju vodovodne infrastrukture⁴⁴⁴, isključivanje kupaca s energetske mreže, zbrinjavanje komunalnog otpada.

⁴⁴² Ž-BL-04-536/24, preporuka broj: P-394/24;

⁴⁴³ Ž-BL-04-227/24, preporuka broj: P-196/24;

⁴⁴⁴ Ž-BL-04-56/23, preporuka broj: P-207/23;

7.7.1. Pravo na pristup pitkoj vodi

Voda je javno dobro i kao takvo treba biti dostupno svima, a država je dužna urediti kako se to javno dobro koristi. Voda kao ljudsko pravo nije dovoljno prepoznata i podređena je drugim pravima, ali je preduslov uživanja drugih ljudskih prava. Ljudsko pravo na vodu daje svima pravo na dovoljnu, sigurnu, prihvatljivu, fizički dostupnu i pristupačnu vodu za ličnu i kućnu upotrebu.

Ombudsmenima BiH se obratila žaliteljica⁴⁴⁵ koja navodi kako stanovnici pojedinih naseljenih mjesta u opštini u kojoj živi već četiri mjeseca nemaju dovoljne količine pitke vode. Žaliteljica smatra kako se možda radi i o diskriminaciji na nacionalnoj osnovi. Označeno komunalno poduzeće je osporilo navode u smislu diskriminacije, navodeći kako opština generalno ima problem s vodosnabdijevanjem. Ombudsmeni BiH smatraju da je primarno da opštinske vlasti osiguraju adekvatno snabdijevanje cjelokupnog stanovništva pitkom vodom, primarno naseljenih mjesta koji nemaju pristup pitkoj vodi. Pravo na redovan pristup pitkoj vodi je neupitno, te javna vlast, kojoj je dato povjerenje stanovništva, treba blagovremeno i bez odlaganja to pravo osigurati. Upućena je preporuka označenoj opštini i komunalnom poduzeću da u što kraćem roku osiguraju pristup pitkoj vodi stanovništvu i adekvatno snabdijevanje pitkom vodom. Preporuka je realizovana.

Ombudsmeni BiH zaprimaju žalbe⁴⁴⁶ koje se odnose na povredu prava na pristup vodi radi isključenja s vodovodne mreže zbog neplaćenih računa, a stav Ombudsmena BiH je da komunalna preduzeća trebaju poduzeti mjere i radnje s ciljem ponovnog priključenja isključenog domaćinstva na vodoopskrbnu mrežu; da se pokuša iznaći rješenje kako bi se omogućila otplata duga, te da se u sporovima između korisnika komunalnih usluga i komunalnog poduzeća pravovremeno zatraži sudska zaštita, a komunalno preduzeće suzdrži se od isključivanja korisnika s vodoopskrbne mreže. U konkretnom slučaju, odgovorni organ je obavijestio Ombudsmene BiH kako je opština donijela odluku o subvencioniranju dijela duga korisnicima komunalnih usluga.

U nekim slučajevima nadležnost Ombudsmena BiH za postupanje je ograničena, jer se radi o mjesnim vodovodima, koje su građani sami izgradili. U vrijeme kada su sušna razdoblja sve češća, te se javljaju redukcije vode, a taj problem u mnogočemu mjesne vodovode pogađa u većoj mjeri time što isti u načelu imaju manje rezervoare i raspolažu s manjim i ograničenim izvorima. Jedna od pojava koja prati sve zajednice koje se suočavaju s ovim pitanjima jest kako sagledati probleme u širem aspektu, te koje mjere poduzimati, pri tome da imamo što veću saradnju i informisanost građana. Ombudsmeni BiH smatraju da jedinice lokalne samouprave mogu i trebaju imati ulogu u saradnji s lokalnom zajednicom, njihovoj informisanosti, upravljanju i odlučivanju. Upućena je preporuka Gradu Zenica da razmotri mogućnost održavanja sastanaka i zborova u mjesnim zajednicama koje imaju mjesne vodovode svaka tri mjeseca, a u periodima suša i češće u svrhu boljeg informisanja građana o svim pitanjima koja se odnose na vodosnabdijevanje.⁴⁴⁷ Preporuka je realizovana. Zaprimljen je odgovor Grada Zenica⁴⁴⁸ u kojem je, između ostalog, navedeno da je resorna gradska služba sačinila Plan održavanja sastanaka/zborova mjesnih vodovoda.

⁴⁴⁵ Ž-LI-04-159/24 i Ž-LI-04-160/24, preporuka broj: P-315/24;

⁴⁴⁶ Ž-LI-04-42/24, preporuka broj: P-132/24;

⁴⁴⁷ Ž-SA-04-781/24, preporuka broj: P-286/24;

⁴⁴⁸ Odgovor broj: 02-45-20634/24 od 27.11.2024. godine;

7.7.2. Zbrinjavanje komunalnog otpada

Prilagođavanjem prirode sebi čovjek narušava ravnotežu u prirodi. Jedan od najvećih problema današnjice predstavlja problem otpada. Nadležnost za zaštitu okoliša je podijeljena na entitete i Brčko distrikt BiH, što usložnjava i usporava provođenje postojećih zakona. Također, komunalne djelatnosti su u nadležnosti lokalnih zajednica. Građani su često nezadovoljni problemima zbrinjavanja otpada, te se obraćaju Ombudsmenima BiH, u kojim slučajevima pojedina komunalna preduzeća, iako prvotno ne uspostavljaju saradnju s Institucijom ombudsmena za ljudska prava BiH nakon postupanja Ombudsmena BiH pozitivno postupaju po žalbenim navodima.⁴⁴⁹

7.8. Ekologija i zaštita okoliša

Bosna i Hercegovina je potpisnica ili sukcesor više konvencija, protokola, ugovora i sporazuma kada je u pitanju zaštita životnog okoliša:

1. Okvirne Konvencije Ujedinjenih naroda o klimatskim promjenama,⁴⁵⁰
2. Kjoto Protokola UNFCCC (Konvencije o klimatskim promjenama),⁴⁵¹
3. Pariskog sporazum o klimatskim promjenama,⁴⁵²
4. Bazelske konvencije o kontroli međugraničnih kretanja opasnog otpada i njegovog odlaganja,⁴⁵³
5. Konvencije UN – a o borbi protiv degradacije zemljišta,⁴⁵⁴
6. Konvencije UN – a o biološkoj raznolikosti,⁴⁵⁵
7. Bazelske konvencije o prevozu opasnog otpada,
8. Protokola iz Kartagene o biosigurnosti uz Konvenciju UN o biološkoj raznolikosti,⁴⁵⁶
9. Konvencije o zaštiti i održivom korištenju rijeke Dunava,⁴⁵⁷
10. Konvencije o vodama i Protokola o vodi i zdravlju,⁴⁵⁸
11. Konvencije o pristupu informacijama, učešću javnosti u odlučivanju i pristupu pravdi u okolišnim pitanjima, Aarhus, Danska,⁴⁵⁹
12. Konvencije o zaštiti evropskih divljih vrsta i prirodnih staništa.⁴⁶⁰

Potpisivanjem, odobravanjem, ratifikacijom i pristupanjem navedenim, i drugim međunarodnim

⁴⁴⁹ Ž-BL-04-248/24, preporuka broj: P-197/24;

⁴⁵⁰ Okvirna Konvencija Ujedinjenih nacija o klimatskim promjenama, Rio de Janeiro, 1992. Bosna i Hercegovina je ratifikovala Konvenciju 20. jula 2000. („Službene novine BiH“, br. 19/00);

⁴⁵¹ Kjoto Protokol UNFCCC (Konvencija o klimatskim promjenama, 2008), („Službeni glasnik BiH“, br. 3/08);

⁴⁵² Potpisan 22.04.2016. godine;

⁴⁵³ Bazelske konvencije o kontroli međugraničnih kretanja opasnog otpada i njegovog odlaganja. Bosna i Hercegovina je ratifikovala Konvenciju u decembru 2000. („Službeni glasnik BiH“, 31/00);

⁴⁵⁴ UN-ova konvencija o dezertifikaciji. Odluka o ratifikaciji konvencije je objavljena u „Službenom glasniku BiH“, broj 12/02;

⁴⁵⁵ Konvencija UN – a o biološkoj raznolikosti, odluka o ratifikaciji je objavljena u „Službenim novinama BiH“, br. 13/02;

⁴⁵⁶ Protokol iz Kartagene o biosigurnosti uz Konvenciju UN o biološkoj raznolikosti, odluku o ratifikaciji objavljen u „Službenom glasniku BiH“, br. 11/08;

⁴⁵⁷ Konvencija o zaštiti i održivom korištenju rijeke Dunava, odluka o ratifikaciji objavljena u „Službenom glasniku BiH“, br. 1/05;

⁴⁵⁸ „Službeni glasnik BiH“, br. 8/2009 i 8/2010;

⁴⁵⁹ Konvencija o pristupu informacijama, učešću javnosti u odlučivanju i pristupu pravdi u okolišnim pitanjima, Aarhus, 2008, odluka o ratifikaciji Konvencije je objavljena u „Službenom glasniku BiH“, broj 8/08;

⁴⁶⁰ Konvencija o zaštiti evropskih divljih vrsta i prirodnih staništa, Bern 2008, odluka o ratifikaciji objavljena u „Službenom glasniku BiH“, broj 8/08;

dokumentima, koji za predmet imaju zaštitu životnog okoliša (što podrazumijeva tlo, zrak, vodu, biosferu, kao i izgrađeni (vještački) okoliš, koji je nastao kao rezultat aktivnosti ljudskog faktora koji je uz to i sastavni dio okoliša⁴⁶¹, država Bosna i Hercegovina preuzela je obavezu izvršavanja odredbi ovih dokumenata, u skladu s opštim pravilima međunarodnog javnog i međunarodnog ugovornog prava, shodno odredbama Bečke konvencije o ugovornom pravu iz 1969. godine čija je Bosna i Hercegovina članica⁴⁶² i to uprkos tome što sam Ustav Bosne i Hercegovine direktno ne reguliše ovo pravo. Međutim, Ustavom Bosne i Hercegovine i članom 2. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, koja ima supremaciju nad domaćim zakonodavstvom, zagarantovano je osnovno ljudsko pravo - pravo na život. Pravo na život ne može se posmatrati odvojeno od onoga što ga direktno ugrožava s bilo kojeg stanovišta, te u sebi sadrži i podrazumijeva i pravo na zdrav okoliš, jer štetni utjecaji zagađenja životnog okoliša predstavljaju opasnost po zdravlje, a time i život čovjeka. Bosna i Hercegovina je od 2008. godine potpisnica Konvencije Ekonomske komisije Ujedinjenih nacija za Evropu (UNECE) – Arhuska konvencija, o dostupnosti informacija, učešću javnosti u donošenju odluka i pravu na pravnu zaštitu u pitanjima koja se tiču životne sredine.

U izvještajnoj godini Ombudsmeni su zaprimili 17 žalbi koje se odnose na pitanja ekologije i zaštite okoliša a upućeno je 7 preporuka koje su se odnosile na ostvarivanje prava na zdrav okoliš, očuvanje nasada Hrasta lužnjaka i Crne topole.

Zagađenje zraka je dugo bilo posmatrano kao okolišni i zdravstveni problem, ali se globalno počinje posmatrati i kao pitanje ljudskih prava. Zagađenje zraka krši prava na život, zdravlje, prava djeteta, a također krši pravo na život u zdravom i održivom okruženju. Koliko je ovo pitanje aktuelno pokazuje i žalba⁴⁶³ učenice osnovne škole izjavljene radi zagađenja zraka u Gradu Bijeljina. Ombudsmeni BiH uputili su preporuku gradonačelniku Grada Bijeljine da u skladu sa Strategijom zaštite zraka Republike Srpske donese Plan kvaliteta zraka i kratkoročne akcijske planove za Grad Bijeljina i poduzme sve potrebne mjere s ciljem rješavanja navedenog problema. Grad Bijeljina je dostavio odgovor na preporuku iz kojeg je vidljivo da je problem prepoznat, te da se poduzimaju konkretne mjere na rješavanju istog. Preporuka se smatra ispoštovanom, te će Ombudsmeni BiH nastaviti pratiti stanje kroz svoj daljnji rad, baveći se problemom zaštite životne sredine.

Ombudsmeni BiH su razmatrali žalbu⁴⁶⁴ izjavljenu radi zaštite prava građana na zdrav okoliš, usljed mogućnosti da se na području više mjesnih zajednica Brčko distrikta Bosne i Hercegovine izgradi centar za upravljanje otpadom, s čim se stanovnici ne slažu. Upućena je preporuka Vladi Brčko distrikta BiH da, u okviru svoje nadležnosti, poduzme potrebne mjere koje će građanima na predmetnom lokalitetu omogućiti uživanje prava na život u okolišu podobnom za zdravlje i blagostanje, uz izostanak opasnosti po zdravlje ljudi, ali i okoliša te da preispita svoja postupanja u predmetnoj pravnoj stvari, i u skladu s pozitivnim zakonskim propisima utvrde mogućnost za poduzimanje dodatnih pravnih radnji. Ombudsmeni BiH prate realizaciju preporuke.

⁴⁶¹ Član 4. Zakona o zaštiti okoliša F BiH;

⁴⁶² Zakon o postupku zaključivanja i izvršavanja međunarodnih ugovora Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", broj broj 29/00 i 32/13);

⁴⁶³ Ž-BL-04-677/23, preporuka broj: P-8/24;

⁴⁶⁴ Ž-BR-04-77/24, preporuka broj: 335/24;

Ombudsmeni BiH su razmatrali žalbu⁴⁶⁵ javnog šumskog poduzeća u vezi s uništenjem generativnog nasada Hrasta lužnjaka i klonskih nasada Crne topole prilikom izgradnje trase Koridora Vc. Predmet razmatranja u konkretnom predmetu, nakon analize dostavljene dokumentacije, žalbenih navoda i očitovanja organa, bilo je pitanje adekvatne naknade štete koju trpi žalitelj prilikom izgradnje autoceste na Koridoru Vc. Ustanovljeno je da su postojali određeni pokušaji dogovora involviranih strana, u svrhu rješavanja problema, Ombudsmeni BiH su putem preporuke dali određene smjernice koje bi ukazale stranama na primjenu zakonskih odredbi i pravnih načela. Ombudsmeni BiH ukazuju da nije upitna važnost izgradnje autocesta i pratećih objekata na Koridoru Vc, imajući u vidu njegov značaj u poboljšavanju prometnih komunikacija u Bosni i Hercegovini, a koji zasigurno utječu na jačanje ekonomskih, trgovačkih, turističkih i drugih kapaciteta u zemlji. Sporna je neadekvatna alternativa gradnje, ili naknada za gubitak i uništavanje šumskog bogatstva, generativnog nasada Hrasta lužnjaka i klonskih nasada Crne topole, koji predstavljaju neprocjenjivo bogatstvo, kako za naučnu i akademsku zajednicu, tako i za sve građane Bosne i Hercegovine.

Izjašnjenje žalitelja svjedoči o nemoći suprotstavljanja sistemu i organima odlučivanja, neadekvatne informisanosti o planovima i pratećim postupcima, nemogućnosti obrane stavova i zastupanja prava zaštite okoliša i naučnih istraživanja, posebno u ambijentu koji vlada u Bosni i Hercegovini, gdje se prirodna bogatstva svakodnevno i nekažnjeno uništavaju, gdje svijest donosilaca odluka obično nije u harmoniji sa značajem i zaštitom prirodne okoline i u suprotnosti je s mišljenjem stručnih ustanova. Ova nemoć se manifestuje kroz činjenicu da žalitelj nije stavljen u ulogu odlučioca, odnosno učesnika prilikom donošenja odluka, već se nad njim odluke provode.

Evropski parlament je u svojoj Rezoluciji o evropskoj strategiji za šume od 8. oktobra 2020. godine napomenuo važnost šuma i šumskih površina:⁴⁶⁶ „...budući da su šume naša prirodna baština, koju moramo čuvati i o kojoj se moramo brinuti; budući da je pravilno gospodarenje tom baštinom presudno za njezinu dobrobit te da je ona nosilac biološke raznolikosti, ali i ekonomskog, turističkog i društvenog bogatstva; ...pozdravlja pošumljavanje i ponovno pošumljavanje kao prikladne alate za poboljšanje šumskog pokrova, posebno na napuštenoj zemlji koja nije pogodna za proizvodnju hrane, u blizini gradskih i prigradskih područja te prema potrebi i u planinskim područjima... budući da su adekvatno finansirano visokokvalitetno istraživanje, inovacije, prikupljanje informacija, održavanje i razvoj baza podataka, razmjena najboljih praksi i znanja od ključne važnosti za budućnost multifunkcionalnih šuma EU-a... budući da su zbog multifunkcionalnosti šuma, činjenice da je za njihov nastanak potrebno mnogo vremena te važnosti osiguravanja velike raznolikosti vrsta, njihovo održivo korištenje, očuvanje i umnožavanje šumskih resursa bitna evropska zadaća; ...poziva Komisiju da učini sve što je u njezinoj moći kako bi zagarantovala da se pri provedbi Fonda za regionalni razvoj posebno potiču inicijative usmjerene na zaustavljanje gubitka biološke raznolikosti u šumama, promicanje sadnje mješovitih i autohtonih vrsta i poboljšanje gospodarenja šumama, da se provode projekti i ciljano usmjeravaju finansijska sredstva; ...poziva države članice na osmišljavanje inicijativa za očuvanje i po potrebi sadnju šuma visoke vrijednosti u smislu očuvanja u okviru kojih će, po potrebi, biti dostupni nužni poticajni i kompenzacijski mehanizmi i instrumenti namijenjeni vlasnicima šuma,

⁴⁶⁵ Ž-SA-08-206/24, preporuka broj: P-205/24;

⁴⁶⁶ Rezolucija Evropskog parlamenta od 8. oktobra 2020. o Evropskoj strategiji za šume – daljnji koraci (2019/2157(INI));

kako bi se ostvario napredak u pogledu znanja i znanosti o šumama te očuvala prirodna staništa... “

Upućena je preporuka direktoru JP Autoceste Federacije Bosne i Hercegovine da u toku postupka eksproprijacije predmetnih nekretnina i utvrđivanja naknade javnom šumskom poduzeću, poduzme mjere i aktivnosti na iznalaženju rješenja predmetne stvari, a uvažavajući stav Ombudsmena BiH izražen u preporuci. Preporuka nije realizovana.

VIII. ODJEL ZA PRAĆENJE PRAVA OSOBA LIŠENIH SLOBODE

8.1. Uvod

Svim građanima u Bosni i Hercegovini se, kako međunarodnim standardima tako i domaćim zakonodavstvom, garantuje pravo na ličnu slobodu, dok je lišavanje slobode dopušteno samo iz razloga i po postupku koji je predviđen zakonom.

U skladu s Evropskom konvencijom o ljudskim pravima i osnovnim slobodama niko ne smije biti podvrgnut mučenju ili nečovječnom ili ponižavajućem postupanju ili kažnjavanju,⁴⁶⁷ svako ima pravo na slobodu i sigurnost ličnosti i niko ne može biti lišen slobode osim u slučajevima propisanim zakonom.⁴⁶⁸ Konvencijom je propisano i da će svako ko je uhapšen biti odmah obaviješten na jeziku koji razumije o razlozima za njegovo hapšenje i o svakoj optužbi protiv njega.⁴⁶⁹

Evropska zatvorska pravila primjenjuju se na osobe koje su u zatvoru zbog bilo kojeg drugog razloga, u pritvoru na osnovu sudske odluke ili su lišene slobode na osnovu osuđujuće presude, te na one osobe koje su zbog bilo kojeg drugog razloga lišene slobode bilo gdje drugdje.⁴⁷⁰ Ograničenja za osobe lišene slobode bit će samo ona koja su najmanje potrebna i proporcionalna zakonskoj osnovi na kojoj su određena. Sa svakim oblikom lišenja slobode postupat će se na način koji će pospješiti reintegraciju osoba lišenih slobode u društvenu zajednicu.⁴⁷¹

Institucija ombudsmena ostvarivanje prava osoba vezano za sprečavanje torture i prevenciju prati kroz postupanje tri odjeljenja i to: Odjela za praćenje ostvarivanja prava osoba lišenih slobode, Odjela za praćenje ostvarivanja prava osoba s invaliditetom, ukoliko se radi o osobama smještenim u ustanove za smještaj osoba s intelektualnim i mentalnim teškoćama, te Odjela za praćenje ostvarivanja prava djece, ukoliko se radi o djeci smještenoj u ustanove.

Odjel za praćenje prava osoba lišenih slobode postupa po žalbama i po službenoj dužnosti pokreće istražne postupke u svim predmetima koji se odnose na eventualnu povredu prava osoba lišenih slobode. Postupajući po žalbama osoba lišenih slobode, predstavnici Institucije ombudsmena svake godine posjete veliki broj kazneno-popravnih ustanova, a tokom posjeta nesmetano

⁴⁶⁷ Član 3. Evropske konvencije o ljudskim pravima i osnovnim slobodama;

⁴⁶⁸ Član 5. stav (1) EKLJP: „U slučaju zakonitog lišenja slobode na osnovu presude nadležnog suda, u slučaju zakonitog hapšenja ili lišenja slobode zbog neizvršenja zakonite sudske odluke ili radi osiguravanja ispunjenja neke obaveze propisane zakonom, u slučaju zakonitog hapšenja ili lišenja slobode radi privođenja lica pred nadležnu sudsku vlast zbog opravdane sumnje da je izvršilo krivično djelo, ili kada se to opravdano smatra potrebnim kako bi se preduprijedilo izvršenje krivičnog djela ili bjekstvo po njegovom izvršenju, u slučaju lišenja slobode maloljetnog lica na osnovu zakonite odluke u svrhu odgojnog nadzora ili zakonitog lišenja slobode radi njegovog privođenja nadležnom organu, u slučaju zakonitog lišenja slobode da bi se spriječilo širenje zaraznih bolesti, kao i zakonitog lišenja slobode duševno poremećenih lica, alkoholičara ili uživalaca droga ili skitnica, u slučaju zakonitog hapšenja ili lišenja slobode lica da bi se spriječio njegov neovlašteni ulazak u zemlju, ili lica protiv koga se preduzimaju mjere u cilju deportacije ili ekstradicije.“

⁴⁶⁹ Član 5. stav (2) EKLJP-a;

⁴⁷⁰ 10, 3. Evropska zatvorska pravila;

⁴⁷¹ I dio, Osnovna načela br. 1, 2 i 6, Evropska zatvorska pravila;

obavljaju razgovore s osobama lišenim slobode u posebnim prostorijama, bez prisustva drugih osoba i pregledaju relevantnu dokumentaciju.

Tokom 2024. godine Ombudsmeni BiH posjetili su kazneno-popravne ustanove u Sarajevu⁴⁷², Zenici⁴⁷³, Bihaću⁴⁷⁴, Tuzli⁴⁷⁵, Banjoj Luci⁴⁷⁶, Doboju⁴⁷⁷ i Mostaru⁴⁷⁸.

Ombudsmeni BiH koriste priliku da u ovom dijelu izvještaja ukažu da su ih predstavnici delegacije Evropskog komiteta za sprečavanje mučenja i nečovječnog postupanja ili kažnjavanja (CPT) upoznali sa svojim preliminarnim zapažanjima nakon obavljenih posjeta odabranih institucija (policijske stanice, zatvori i psihijatrijske ustanove).⁴⁷⁹ Nakon obavljenih posjeta Evropski komitet za sprečavanje mučenja i nečovječnog postupanja ili kažnjavanja dostavio je Preliminarni izvještaj na koje vlasti u BiH mogu dati primjedbe, a finalni izvještaj bit će dostavljen u martu mjesecu 2025. godine. Preporuke ovog Komiteta su značajne Instituciji ombudsmena s aspekta daljeg postupanja, posebno u okviru Preventivnog mehanizma.

8.1.1. Statistika

Tokom 2024. godine zaprimljeno je 107 žalbi, što predstavlja povećanje za 21 žalbu u odnosu na 2023. godinu. Žalbe su se odnosile na zdravstvenu zaštitu, uslovni otpust, krivične postupke koji se vode pred sudovima, poboljšanje smještajnih kapaciteta u zatvorima i drugih uslova u kojima borave osuđene osobe, kao i na zahtjeve osuđenih osoba za transfer u druge susjedne države na izdržavanje kazne zatvora.

U istom izvještajnom periodu Ombudsmeni BiH su uputili 8 preporuka. Preporuke su se odnosile na poboljšanje smještajnih kapaciteta kazneno-popravnih zavoda (izgradnja i sanacija) u Bihaću i Zenici, na ubrzanje krivičnog postupka i na dodatni oprez prilikom hospitalizacije pritvorenika i zatvorenika.

8.2. Predmeti u Odjelu za praćenje prava osoba lišenih slobode

8.2.1. Smještajni kapaciteti

U predmetu otvorenom po službenoj dužnosti u vezi s izgradnjom nove zgrade I paviljona u Kazneno-popravnom zavodu Zenica⁴⁸⁰ konstatovano je da je zgrada I paviljona zastarjela i neadekvatna za boravak osuđenika i da ne postoji mogućnost za rekonstrukciju ili adaptaciju. Kako su Ombudsmeni BiH ustanovili u toku je izrada projekta za izgradnju novog objekta procijenjene vrijednosti oko 10 miliona KM. Izgradnjom novog objekta u potpunosti bi se ispoštovali

⁴⁷² 29.05.2024. i 23.07.2024. godine posjeta KPZ Sarajevo (odjeljenje u Ustikolini);

⁴⁷³ 18.04.2024. godine;

⁴⁷⁴ 05.03.2024. godine;

⁴⁷⁵ 15.10.2024. godine;

⁴⁷⁶ 06.03.2024. i 12.07.2024. godine;

⁴⁷⁷ 10.04.2024. godine;

⁴⁷⁸ 07.11.2024. godine;

⁴⁷⁹ Periodična posjeta predstavnika delegacije Evropskog komiteta za sprečavanje mučenja i nečovječnog postupanja ili kažnjavanja (CPT) BiH u periodu od 02. do 13.09.2024. godine; Obavljen razgovor s predstavnicima delegacije;

⁴⁸⁰ Ž-SA-07-438/24;

međunarodni standardi i preporuke Evropskog komiteta za sprečavanje mučenja i nečovječnog postupanja ili kažnjavanja (veličina prostorija - najmanje četiri metra kvadratna na svaku osuđenu osobu, količina zraka, svjetla, grijanje i ventilacije), a planirana je i izgradnja kancelarija za rad odgajatelja. Ombudsmeni BiH uputili su preporuku⁴⁸¹ Vladi Federacije BiH da u što kraćem roku osigura potrebna budžetska sredstva s ciljem izgradnje. Nakon izdate preporuke, Ombudsmeni BiH su obaviješteni da su zaključeni odgovarajući ugovori koji podrazumijevaju rušenje postojećeg objekta i potom izradu glavnog projekta kako bi se pokrenuli postupci za dobijanje urbanističke i građevinske saglasnosti za izgradnju objekta. Tek nakon toga, izvršit će se procjena o tome koliko je potrebno novčanih sredstava osigurati u budžetu za realizaciju planiranih aktivnosti. Po preporuci Ombudsmena BiH nije postupljeno, o čemu je i ranije obaviješten Parlament Federacije BiH. Komisija za zaštitu ljudskih prava i sloboda Predstavničkog doma Parlamenta Federacije BiH, aktom broj 01.02-02-2553/24 od 28.01.2025. godine obavještava Ombudsmene BiH da su u skladu s članom 60. Poslovnika Predstavničkog doma Parlamenta Federacije BiH⁴⁸² zatražili izjašnjenje od Vlade Federacije BiH po ovom pitanju.

U 2024. godini otvoren je predmet po službenoj dužnosti i u vezi sa završetkom objekta u Kazneno-popravnim zavodu Bihać. Tokom postupka istraživanja posjećena je ova ustanova⁴⁸³ i jasno je uočeno da je u krugu ustanove izgrađen novi objekat, kapaciteta za 28 osuđenih osoba (dvokrevetne sobe sa zasebnim kupatilom). Nakon sumiranja svih činjenica, upućena je preporuka⁴⁸⁴ Vladi FBiH da nastavi sa svim potrebnim aktivnostima i da u što kraćem roku osigura potrebna budžetska sredstva s ciljem završetka novoizgrađenog objekta u Kazneno-popravnim zavodu u Bihaću. Iz odgovora Ureda premijera Vlade FBiH proizlazi da su budžetska sredstva za realizaciju ovog projekta planirana za sljedeću 2025. godinu, te će se pratiti dalja realizacija preporuke.

U prošlogodišnjem izvještaju za 2023. godinu konstatovano je da *u pogledu smještajnih kapaciteta, problemi postoje u Kazneno – popravnim zavodu Tuzla, što zahtijeva dalju analizu, ali i pojačano postupanje Federalnog ministarstva pravde kao nadležnog organa*. Tokom 2024. godine Ombudsmeni BiH su Vladi Federacije BiH uputili preporuku⁴⁸⁵ da izvrše izdvajanje neophodnih budžetskih sredstava s ciljem proširenja i neophodne adaptacije pritvorskih prostorija u Kazneno-popravnim zavodu Tuzla, u skladu i po uzoru na standarde predviđene Evropskim zatvorskim pravilima u pogledu životnih i higijenskih uslova, kao i da izdvoje budžetska sredstva potrebna za zapošljavanje dodatnog kadra (ovlaštenih službenih osoba). Ombudsmeni BiH će pratiti realizaciju preporuke tokom 2025. godine.

8.2.2. Žalbe na rad zavoda

Ombudsmeni BiH nastoje unaprijediti mehanizme zaštite ljudskih prava osoba lišenih slobode kako bi se, između ostalog, olakšala reintegracija pritvorenika i zatvorenika u zajednici, uskladili zakoni i dobre prakse s međunarodnim standardima i u krajnjoj liniji u što većoj mjeri osigurali pravičan i human tretman osoba lišenih slobode.

⁴⁸¹ Preporuka broj: P-116/24;

⁴⁸² „Službene novine Federacije BiH“, br. 69/07 i 2/08M;

⁴⁸³ Ž-BL-07-165/24, posjeta obavljena dana 11.03.2024. godine;

⁴⁸⁴ Preporuka broj: P-89/24;

⁴⁸⁵ Ž-SA-07-880/23, preporuka broj: P-310/24;

Ombudsmeni BiH su, povodom saznanja iz medija da je u Kazneno-popravnog zavodu Mostar ubijen osuđenik, otvorili predmet po službenoj dužnosti.⁴⁸⁶ U ovaj postupak istraživanja Ombudsmeni BiH su, pored Kazneno-popravnog zavoda u Mostaru, uključili i Federalno ministarstvo pravde. Ombudsmeni BiH su i posjetili zatvor.⁴⁸⁷ O poduzetim radnjama obaviješteno je nadležno tužilaštvo, u zavodu je otvorena i unutrašnja istraga, sve s ciljem utvrđivanja svih činjenica i okolnosti pod kojima se ovo ubistvo desilo. Postupak istraživanja je u toku.

Ombudsmenima BiH su se obratili pritvorenici zbog navodnog neadekvatnog i nehumanog tretmana u Zavodu za izvršenje krivičnih sankcija, pritvore i drugih mjera BiH, navodeći da su u potpunosti izolovani, da se upućuju u samicu i sl.⁴⁸⁸ U ovom predmetu obavljen je razgovor s upravom Zavoda, izvršen je uvid u zavodske službene evidencije i medicinsku dokumentaciju pritvorenika, izvršen je obilazak pritvorskih prostorija i obavljen je razgovor s pritvorenim osobama. Tokom postupka istraživanja utvrđeno je da pritvorenici nisu bili smješteni u samice niti su bili podvrgnuti nehumanom tretmanu.⁴⁸⁹ Sve predstavke pritvorenika koje su upućene upravi Zavoda odmah su razmotrene i na njih je odgovoreno pismenim putem. Ombudsmeni BiH ukazuju i da je Ustavni sud Bosne i Hercegovine u ovom slučaju odbio kao neosnovanu apelaciju pritvorenika koju su podnijeli zbog neadekvatnog tretmana u pritvoru u odnosu na član II/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine i član. 3. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda.

Pritvorena osoba u Kazneno-popravnog zavodu Bijeljina obraća se Ombudsmenima BiH, jer su pripadnici policije u saradnji s tužilaštvom izvršili pretres pritvorskih prostorija i sprovodili torturu i zlostavljanje pritvorenika, na način da su sve pritvorenike izveli iz soba, ne obavještavajući ih o razlozima pretresa i izvođenja.⁴⁹⁰ U postupku istraživanja Ombudsmeni BiH nisu ustanovili kršenje i ugrožavanje prava. Uprava kriminalističke policije i policijski službenici Jedinice Žandarmerije postupali su po naredbi suda za pretres pod nadzorom tužilaštva u skladu sa zakonskim i podzakonskim aktima. Poduzete su samo one mjere i radnje koje su bile neophodne kako bi se osigurali dokazi kako je to traženo sudskom naredbom. Zapisnici o pretresanju su sačinjeni u skladu sa Zakonom o krivičnom postupku Republike Srpske i potpisani su od strane svjedoka koji nisu imali primjedbe na postupanje policijskih službenika.

Ombudsmeni BiH su zaprimili žalbu osuđene osobe iz Zavoda za izvršenje krivičnih sankcija pritvora i drugih mjera BiH koji je Ministarstvu pravde BiH podnio zahtjev za transfer u Republiku Srbiju čiji je državljanin, a na koju mi nikada nije odgovoreno.⁴⁹¹ Tek nakon upućene preporuke zbog nesaradnje⁴⁹² Ministarstvo pravde Bosne i Hercegovine obavještava da osuđenik ima dvojno državljanstvo i da se smatra državljaninom Bosne i Hercegovine, a ne strancem i da zbog toga ne

⁴⁸⁶ Ž-SA-07-1124/24;

⁴⁸⁷ Dana 07.11.2024. godine;

⁴⁸⁸ Ž-SA-07-32/24;

⁴⁸⁹ Sve odluke nadležnih donijete u skladu s članom 57. stav (1) Zakona Bosne i Hercegovine o izvršenju krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera BiH, a u vezi s članom 96. stav (4) Pravilnika o kućnom redu Zavoda za izvršenje krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera BiH;

⁴⁹⁰ Ž-SA-07-272/24;

⁴⁹¹ Ž-SA-07-118/24;

⁴⁹² Preporuka, broj P-155/24;

može biti upućen u Republiku Srbiju na izdržavanje kazne zatvora koja je izrečena u Bosni i Hercegovini. Po istom osnovu je bilo više žalbi u 2024. godini.⁴⁹³

Ombudsmenima BiH se obratila porodica optuženog koji se nalazio u pritvoru Kazneno-popravnog zavoda Bijeljina, nezadovoljni dužinom trajanja sudskog postupka i izvještavanjem brojnih medija koji su porodici optuženog nanijeli bol i štetu.⁴⁹⁴ Nakon sumiranja svih činjenica u predmetu, Ombudsmeni BiH su uputili nadležnom sudu preporuku,⁴⁹⁵ zahtijevajući da u što skorijem roku okončaju krivični postupak protiv optuženog. U predmetnom sudskom postupku donesena je presuda i preporuka je ispoštovana.

8.2.3. Zdravstvena zaštita

Zdravstvena zaštita u zatvoru vodi se istim etičkim principima koji važe u zajednici i zdravstvene usluge za osobe lišene slobode direktno su vezane za sprečavanje lošeg postupanja. Neadekvatan nivo zdravstvene zaštite može brzo dovesti do situacija koje se mogu svrstati u „nečovječno i ponižavajuće postupanje“. Zatvorenicima se mora omogućiti pristup doktoru, bez obzira na režim kojem podliježu i osigurati lijekove u skladu s njihovim zdravstvenim stanjem.

Ombudsmenima BiH se obraća majka pritvorene osobe u Kazneno-popravnom zavodu Banja Luka, navodeći da je njen sin zbog upale pluća bio hospitalizovan i prilikom liječenja ruke i noge su mu bile vezane za krevet, zbog čega je trpio dodatne bolove.⁴⁹⁶ Tokom postupka istraživanja utvrđeno je da je pritvorenik zbog naglog pogoršanja zdravstvenog stanja po preporuci ljekara sproveden i zadržan na bolničkom liječenju. U bolnicu je smješten uz obezbjeđenje pripadnika Službe obezbjeđenja Kazneno-popravnog zavoda Banja Luka, ali na osnovu naredbe Okružnog suda u Banjoj Luci obezbjeđenje preuzimaju pripadnici sudske policije. Poslije sumiranja svih činjenica u predmetu, upućena je preporuka⁴⁹⁷ direktoru Sudske policije Republike Srpske i direktoru Kazneno-popravnog zavoda Banja Luka da poduzmu dodatne mjere i napore kako bi spriječilo objavljivanje informacija i fotografija pritvorenika prilikom odvođenja na ljekarske preglede izvan kazneno-popravne ustanove. Na ovaj način se sprečava etiketiranje i dodatna stigmatizacija pritvorenika i štiti njihovo dostojanstvo, ali i sprečava dodatno uznemiravanje javnosti. Ombudsmeni BiH koriste priliku da istaknu da je Sudska policija Republike Srpske postupila po preporuci na način da je svim okružnim centrima Sudske policije Republike Srpske i Interventnoj jedinici Sudske policije, koji obavljaju poslove sprovođenja i dovođenja osoba, cirkularno prosljedila preporuku Ombudsmena BiH, te obavezala sve okružne centre Sudske policije i Interventnu jedinicu Sudske policije da analiziraju preporuku i poduzmu sve mjere i radnje radi njene realizacije i da o poduzetim mjerama informišu upravu Sudske policije. Od svih okružnih centara Sudske policije i Interventne jedinice Sudske policije, Ombudsmeni BiH su obaviješteni da su s preporukom upoznati su svi službenici Sudske policije na radnim sastancima i prilikom izvođenja stručne nastave.

⁴⁹³ Ž-BL-07-753/23;

⁴⁹⁴ Ž-BL-07-109/24;

⁴⁹⁵ Preporuka, broj P-73/24;

⁴⁹⁶ Ž-BL-07-194/24, Ž-BL-07-379/24;

⁴⁹⁷ Preporuka, broj P-264 /24;

Postupajući po žalbi osuđene osobe zbog nezadovoljstva pruženim stomatološkim uslugama, ustanovljeno je da Kazneno-popravni zavod poluotvorenog tipa Sarajevo - Odjeljenje Ustikolina nema stalno zaposlenog stomatologa, ali se osuđena osoba sprovodi u nadležnu zdravstvenu ustanovu i nisu uočena ugrožavanja ili kršenja prava zatvorenika.⁴⁹⁸ Kada je riječ o Kazneno – popravnom zavodu Sarajevu očekuje se okončanje radova i stavljanje u funkciju novog objekta na Igmanu.

Pritvorena osoba se obratila Ombudsmenima BiH, navodeći da je stupio u štrajk glađu nezadovoljan propisanom terapijom i zdravstvenom zaštitom.⁴⁹⁹ Predstavnici Institucije ombudsmena odmah su stupili u kontakt s upravom Kazneno-popravnog zavoda u Doboju i pritvorena osoba je prestala sa štrajkom u kratkom vremenskom periodu. Tokom postupka istraživanja utvrđeno je da pritvorena osoba po preporuci doktora nije više radno angažovan i smješten je u stacionar. U stacionaru boravi sam i ustanova mu je osigurala ventilator da mu olakša vrućine i aparat za disanje.

8.2.4. Uslovni otpust

Uslovno otpuštanje osuđene osobe predstavlja važan i u skoro svim savremenim krivičnim sistemima primjenjiv krivičnopravni, kriminalnopolitički i penološki institut koji ima značajnu ulogu na osuđenog u smislu njegove dalje resocijalizacije. Riječ je o institutu kojim se smanjuje represija u društvu i značajno humanizuju izrečene krivičnopravne sankcije. Krivičnim zakonodavstvom jasno su propisani postupci i uslovi za uslovno otpuštanje osuđene osobe, ali Ombudsmeni BiH posebno naglašavaju da je uslovni otpust uvijek fakultativnog karaktera.

Ombudsmeni BiH zaprimili su *Peticiju za uslovni otpust* potpisanu od strane 78 osuđenih osoba koje se nalaze na izdržavanju kazne u Kazneno-popravnom zavodu poluotvorenog tipa Orašje, koja je istovremeno upućena Federalnom ministarstvu pravde, Komisiji za uslovni otpust Federalnog ministarstva pravde, Misiji OSCE-a u BiH i Transparency Internationalu BiH.⁵⁰⁰ Peticijom žele ukazati na značaj primjene uslovnog otpusta kao savremene penološke institucije u procesu resocijalizacije osuđenih osoba.⁵⁰¹ Nadležni smatraju da Krivični zakon ne propisuje uslovni otpust kao pravo osuđene osobe, nego kao mogućnost pogodovanja osuđenoj osobi u procesu izvršenja kazne zatvora, a prema podacima Federalnog ministarstva pravde, za *period od 17.07.2023. godine do 10.06.2024. godine Komisija za uslovni otpust razmatrala je ukupno 407 molbi, od čega je pozitivno riješeno 60 molbi. Od ukupnog broja molbi, 254 je imalo pozitivno mišljenje zavoda...* Postupak istraživanja je još uvijek u toku.

⁴⁹⁸ Ž-BL-07-408/24;

⁴⁹⁹ Ž-BL-07-133/24;

⁵⁰⁰ Ž-SA-05-616/24;

⁵⁰¹ Žalbeni navodi “...u posljednjih godinu dana, a naročito posljednjih par mjeseci, primjetno je da osuđena lica iz KPZ PT Orašje koja podnose molbu za uslovni otpust prema Komisiji za uslovni otpust u više od 90% slučajeva dobijaju odbijenice, pa čak i lica koja su izdržala više od 2/3 kazne i koja redovno imaju pozitivna mišljenja o postignutom uspjehu i tretmanu, odnosno preporuke KPZ Orašje, a koje bi uz zakonski omjer izdržane kazne, trebali biti od odlučujućeg utjecaja za pozitivan ishod podnesene molbe...” Smatraju da bi zakonsko i zasluženno odobravanje uslovnog otpusta u velikoj mjeri motivisalo zatvorenike da tokom izdržavanja kazne budu primjerenog ponašanja, a što bi dovelo do sprečavanja recidivizma i unapređenja resocijalizacije.

Postupajući po žalbi osuđene osobe, ustanovljeno je da je molba za uslovni otpust odbijena, jer nisu zadovoljeni kriteriji iz člana 108. Zakona o izvršenju krivičnih sankcija u Federaciji BiH.⁵⁰²

8.2.5. Vanzavodske pogodnosti

Ombudsmenima BiH se, kao i prethodnih godina, obraćaju osuđenici zbog nemogućnosti dobijanja vanzavodskih pogodnosti, zbog negativnih policijskih izvještaja.

U žalbi osuđena osoba iznosi nezadovoljstvo, jer je izdržala kaznu zatvora u trajanju od šest godina i tri mjeseca i tražila vanzavodske pogodnosti, ali mu nisu odobrene uz obrazloženje da je dobio negativnu policijsku provjeru.⁵⁰³ Navodi kako je bio uzoran osuđenik koji se primjerno vladao, da je radio u vešeraju, ali da je odustao od radnog angažmana zbog nezadovoljstva, te da mu nije jasno iz kojih razloga je provjera bila negativna. Podnosiocu žalbe je ukazano da je korištenje vanzavodskih pogodnosti mogućnost, a ne obaveza i da Ombudsmeni ne mogu preispitivati donesene policijske procjene. Pored toga, riječ je tek o prvoj policijskoj provjeri koja je zatražena u njegovom predmetu. Iz tog razloga predloženo mu je da se ponovo radno angažuje, nastavi dobro vladati i izvršavati svoje obaveze, kako bi imao veću mogućnost da u narednom periodu ostvari pravo na pogodnosti u skladu sa zakonskim odredbama.

⁵⁰² Ž-BL-07-408/24

⁵⁰³ Ž-BL-07-166/24;

IX. PREVENTIVNI MEHANIZAM U BOSNI I HERCEGOVINI

9.1. Uvod

UN Konvencija protiv torture i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih kazni i postupaka, (dalje Konvencija), rezultat je namjere država članica ove Konvencije da povećaju uspješnost borbe protiv torture i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih kazni ili postupaka u cijelom svijetu. Član 2. i 16. Konvencije obavezuju svaku državu članicu da poduzme efikasne mjere za sprečavanje mučenja i ostalih okrutnih, neljudskih ili ponižavajućih postupaka ili kažnjavanja na svim državnim područjima koja su pod njihovom nadležnošću.⁵⁰⁴

Uz Konvenciju protiv torture i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih kazni i postupaka usvojen je Opcioni protokol /Optional Protocol to the Convention against Torture-OPCAT/ (dalje: Opcioni protokol) s ciljem sprečavanja mučenja i ostalih okrutnih, neljudskih ili ponižavajućih postupaka ili kažnjavanja osoba lišenih slobode, uspostavom preventivnog sistema redovnih posjeta mjestima u kojima se te osobe nalaze. Glavnu odgovornost za uspostavu efikasnog sistema imaju države potpisnice Protokola a međunarodna tijela zadužena za provođenje mjera nadopunjavaju i jačaju nacionalne mjere.

Prema odredbi člana 17. Opcionog protokola: „Svaka država stranka će održavati, imenovati ili osnovati, najkasnije jednu godinu nakon stupanja ovoga Protokola na snagu ili njegove ratifikacije ili pristupanja, jedan ili nekoliko neovisnih nacionalnih mehanizama za sprečavanje mučenja na nacionalnoj razini. Mehanizmi koje su utemeljile decentralizirane jedinice mogu biti proglašeni nacionalnim mehanizmima za sprečavanje u smislu ovoga Protokola, ako su u skladu s njegovim odredbama.”⁵⁰⁵

Pododbor za sprečavanje mučenja, The Subcommittee on Prevention of Torture and other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment, (dalje: SPT) prati kako države koje su ratifikovale Fakultativni protokol uz Konvenciju protiv mučenja ispunjavaju svoje ugovorne obaveze, koje uključuju i uspostavljanje nezavisnog Preventivnog mehanizma.

9.2. Uspostava Preventivnog mehanizma u Bosni i Hercegovini

Bosna i Hercegovina je s ciljem provođenja obaveza iz Opcionog protokola pristupila izmjenama i dopunama Zakona o ombudsmenu za ljudska prava Bosne i Hercegovine, čime je kreiran pravni okvir za uspostavu nezavisnog Preventivnog mehanizma.

⁵⁰⁴ Prema Konvenciji izraz "tortura" označava svaki akt kojim se jednoj osobi namjerno nanosi bol ili teška tjelesna ili duševna patnja da bi se od te osobe ili neke treće osobe dobile obavijesti ili priznanja, ili da bi se ta osoba kaznila za djelo što ga je ona ili neka treća osoba počinila ili za čije je izvršenje osumnjičena, da bi se ta osoba zastrašila ili da bi se na nju izvršio pritisak, ili zbog bilo kojeg drugog razloga zasnovanog na bilo kojem obliku diskriminacije, ako ta bol ili te patnje nanosi službena osoba ili bilo koja druga osoba koja djeluje u službenom svojstvu ili na njezin poticaj ili s njezinim izričitim ili prešutnim pristankom. Taj se izraz ne odnosi na bol ili patnje koje su posljedica isključivo zakonskih sankcija, neodvojivih od tih sankcija, ili koje te sankcije uzrokuju.

⁵⁰⁵ Bosna i Hercegovina je donijela Odluku o ratifikaciji Opcionog protokola uz Konvenciju protiv torture i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih kazni i postupaka 2008. godine („Sl. glasnik Bosne i Hercegovine“, br 8/08“ objavljeno 26.06.2008. godine).

Preventivni mehanizam u Bosni i Hercegovini je nezavisno preventivno tijelo, uspostavljeno u skladu s odredbama Zakona o izmjenama Zakona o ombudsmenu za ljudska prava BiH⁵⁰⁶, odnosno člana 4a. stav (1) ovog zakona kojim je propisano da, u skladu s članom 17. Fakultativnog protokola uz Konvenciju protiv mučenja i drugih okrutnih, neljudskih ili ponižavajućih postupanja ili kažnjavanja,⁵⁰⁷ Ombudsmeni obavljaju poslove Preventivnog mehanizma za sprečavanje torture i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih postupanja i kažnjavanja u Bosni i Hercegovini (u daljem tekstu: Preventivni mehanizam).

Ombudsmeni Bosne i Hercegovine usvojili su Pravilnik o vršenju poslova Preventivnog mehanizma za sprečavanje mučenja i drugih okrutnih, nečovječnih ili ponižavajućih postupaka i kazni u BiH⁵⁰⁸ kojim se propisuju ovlaštenja i nadležnosti Ombudsmena za ljudska prava BiH u vršenju poslova Preventivnog mehanizma, godišnji plan aktivnosti, način izvještavanja, zaposlenici, postupak izbora stručnih osoba i organizacija civilnog društva, metodologija rada, način rada nezavisnih stručnih osoba i predstavnika organizacija civilnog društva, čuvanje službene tajne.

Ombudsmeni su sačinili i Metodologiju rada Preventivnog mehanizma koja predstavlja operativni dokument sa smjernicama za postupanje prilikom organizovanja i obavljanja posjeta ustanova u kojima se nalaze osobe lišene slobode, navode principi djelovanja Preventivnog mehanizma, obaveze i prava, odnos institucija/ustanova prema istom, način prikupljanja informacija o zlostavljanju ili drugom obliku kršenja ljudskih prava, vanredne situacije koje mogu nastupiti tokom posjete Preventivnog mehanizma, evaluacija posjeta, kodeks članova tima preventivnog mehanizma u BiH te kao dodatak matrice za (pr)ocjenu stanja u policijskim agencijama i (pr)ocjenu stanja u zatvorskim ustanovama.

Usvajanje pravnog okvira bio je preduslov za poduzimanje daljih radnji Ombudsmena s ciljem faktičke uspostave Preventivnog mehanizma, a potom osiguranje finansijskih sredstava u Budžetu institucija BiH, u okviru budžeta Institucije ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine.

Nakon ispunjenja finansijskih pretpostavki Ombudsmeni su započeli s uspostavom Odjela za vršenje poslova Preventivnog mehanizma u okviru Institucije ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine u smislu materijalno-tehničke opremljenosti i kadrovske popunjenosti. U vremenu izrade ovog godišnjeg izvještaja provedena je konkursna procedura i izvršen prijem prvih kadrova u Odjel za vršenje poslova Preventivnog mehanizma koji će od marta 2025. godine započeti sa svojim radom.

Ombudsmeni su tokom izvještajnog perioda, bez obzira na činjenicu vezanosti uspostave Odjela sa osiguranjem finansijskih sredstava, na osnovu svojih zakonskih nadležnosti, djelovali s ciljem zaštite prava osoba lišenih slobode kroz rad Odjela za praćenje ostvarivanja prava osoba lišenih slobode i Odjela za praćenje ostvarivanja prava osoba s invaliditetom. Obavljali su obilaske

⁵⁰⁶ Zakon o izmjenama Zakona o ombudsmenu za ljudska prava BiH („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“, br. 61/23);

⁵⁰⁷ Konvencija protiv mučenja i drugih okrutnih, neljudskih ili ponižavajućih postupanja ili kažnjavanja ("Službeni glasnik BiH - Međunarodni ugovori", broj 08/08);

⁵⁰⁸ Pravilnik o vršenju poslova Preventivnog mehanizma za sprečavanje mučenja i drugih okrutnih, nečovječnih ili ponižavajućih postupaka i kazni u BiH („Službeni glasnik BiH“, broj 62/24);

kazneno-popravnih ustanova, svih ustanova socijalne zaštite i zdravstvenih ustanova u kojima su smještene osobe s intelektualnim i mentalnim poteškoćama, te prostora u kojima se zadržavaju osobe lišene slobode u okviru policijskih uprava.

9.3. Poslovi Preventivnog mehanizma i ovlasti

U smislu odredbi Zakona o ombudsmenu za ljudska prava Bosne i Hercegovine osoba lišena slobode jeste osoba kojoj je prema odluci sudskog, upravnog ili drugog nadležnog organa određeno bilo kakvo zadržavanje, zatvaranje ili smještaj u javno ili privatno mjesto čuvanja pod nadzorom, a koje ta osoba ne može napustiti svojevrijedno.

Odredbom člana 4a. stav (2) Zakona propisano je da su poslovi Preventivnog mehanizma:

- a) posjete i obilasci mjestima u kojima se nalaze ili bi se mogle nalaziti osobe lišene slobode ili osobe kojima je ograničeno kretanje u Bosni i Hercegovini radi povećanja stepena njihove zaštite od torture i drugih oblika surovih, neljudskih ili ponižavajućih postupanja ili kažnjavanja;
- b) davanje preporuka nadležnim organima vlasti u Bosni i Hercegovini radi poboljšanja postupanja prema osobama lišenim slobode i uslova u kojima se nalaze, odnosno sprečavanja torture i drugih oblika surovih, neljudskih ili ponižavajućih postupanja ili kažnjavanja;
- c) davanje prijedloga i primjedbi na zakone i druge propise radi zaštite i unapređenja ljudskih prava i sloboda osoba lišenih slobode;
- d) saradnja sa Potkomitetom Ujedinjenih nacija za prevenciju torture i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih postupanja i kažnjavanja, slanje informacija i održavanje sastanaka.

U obavljanju poslova Preventivnog mehanizma, Ombudsmeni imaju ovlaštenja obavljanja najavljenih i nenajavljenih obilazaka organa ili ustanova te pregleda prostorija u kojima se nalaze osobe lišene slobode ili gdje bi se mogle nalaziti osobe lišene slobode, slobodnog pristupa podacima o organima i ustanovama u kojima se nalaze osobe lišene slobode ili gdje bi se mogle nalaziti osobe lišene slobode; pristupa podacima o broju osoba lišenih slobode u organu ili ustanovi koja se obilazi i slobodnog pristupa svim podacima o postupanju s osobama lišenim slobode u skladu sa zakonom.

Ombudsmeni imaju ovlast razgovarati s osobama lišenim slobode po slobodnom izboru i bez prisustva službenika organa ili ustanove koja se obilazi i/ili razgovarati s drugim osobama koje im mogu dati odgovarajuće informacije vezane uz sumnju na kršenje ljudskih prava postupanjem u organu ili ustanovi koja se obilazi.

Za obavljanje poslova Preventivnog mehanizma za koje su neophodna stručna i posebna specijalistička znanja Ombudsmeni mogu uključiti i druge nezavisne stručne osobe iz akademske zajednice i odgovarajućih oblasti, kao i predstavnike organizacija civilnog društva registrovanih za obavljanje djelatnosti iz oblasti zaštite ljudskih prava, a koji se biraju po osnovu javnog poziva.

X. PRAVA DJETETA

10.1. Uvod

Uživanje prava i sloboda predviđenih Ustavom Bosne i Hercegovine ili onih međunarodnim sporazumima navedenim u Aneksu I Ustava, osigurano je svim osobama u Bosni i Hercegovini bez diskriminacije po bilo kojem osnovu kao što je spol, rasa, boja, jezik, vjera, političko i drugo mišljenje, nacionalno ili socijalno porijeklo, povezanost s nacionalnom manjinom, imovina, rođenje ili drugi status. Polazeći od Aneksa I Ustava Bosne i Hercegovine zakonodavni okvir predstavlja i UN Konvencija o pravima djeteta. Države ratifikacijom Konvencije preuzimaju odgovornost za zakonodavne, upravne i druge mjere za primjenu svih prava priznatih u ovoj Konvenciji.

Polazeći od UN Konvencije o pravima djeteta, dijete bi zbog potpunog i skladnog razvoja svoje ličnosti trebalo da odrasta u porodičnom okruženju, u atmosferi sreće, ljubavi i razumijevanja, ali mnogo djece danas živi u izuzetno teškim uslovima. U oblasti prava djeteta postignuti su pomaci, ali mora se nastaviti s tim naporima, ukloniti postojeće prepreke i riješiti nove, iskrsele probleme, te definisati sveobuhvatnu strategiju za zaštitu i promovisanje prava djece u današnjem svijetu koji se neprestano mijenja.

Ombudsmeni BiH ukazuju da se prava djeteta i dalje ozbiljno i redovno ugrožavaju i krše. Djeca su i dalje žrtve različitih oblika nasilja i izložena su socioekonomskoj isključenosti i diskriminaciji. Zajednička je odgovornost odraslih da se djeci i mladima osigura život u zajednici u kojoj će se njihov glas čuti i uvažavati, kao i u zajednici u kojoj će sigurno i zdravo rasti i razvijati se.

Generalna je ocjena Ombudsmena BiH da se mišljenja djece ne uzimaju dovoljno u obzir u pitanjima koja su i djeci važna i da se pravima djeteta samo deklarativno daje prioritet u odnosu na druga prava.

U skladu sa svojim mandatom, Ombudsmeni BiH su zaduženi za praćenje, zaštitu i promociju prava djeteta. Izvještavanjem o pravima djeteta, Ombudsmeni BiH ispunjavaju svoju zadaću i obavezu, ali istovremeno ukazuju da izvještaj o pravima djece predstavlja i trenutno stanje o pravima djece u Bosni i Hercegovini.

U radu na pojedinačnim predmetima, nastavljaju se zagovarati drugačiji pristupi u radu s djecom i porodicama i od nadležnih se zahtijeva više senzibiliteta i fleksibilnosti. Ombudsmeni BiH su često svjedoci posvećenosti profesionalaca u čijoj su nadležnosti zaštita prava i interesa djece.

10.1.1. Statistika

Tokom 2024. godine zaprimljeno je 299 žalbi, što predstavlja povećanje za 68 žalbi u odnosu na 2023. godinu. Povećanje broja žalbi zasigurno ukazuje na brojne izazove s kojima će se i djeca i roditelji susretati u budućnosti. Povrede prava djeteta se u Instituciji ombudsmena razmatraju i u okviru drugih odjeljenja, najčešće kroz Odjel za eliminaciju svih oblika diskriminacije i Odjela za praćenje i ostvarivanja političkih i građanskih prava.

Upućene su 24 preporuke koje su se odnosile na kršenje i ugrožavanje prava djeteta u oblasti obrazovanja, socijalne i zdravstvene zaštite.

U 2024. godini rađeno je na 452 predmeta, jer dosta predmeta datira iz prethodnih godina koji zbog svoje složenosti i specifičnosti zahtijevaju višegodišnje praćenje.

10.2. Djeca s poteškoćama u razvoju

Ombudsmeni BiH su i tokom 2024. godine primili veći broj žalbi koje se tiču prava djece s poteškoćama u razvoju u ostvarivanju prava na obrazovanje, ali i u ostvarivanju drugih prava. Bez obzira na manje pomake, nema dovoljno razumijevanja za osobe s invaliditetom, što ima poseban impakt na djecu s invaliditetom. Konvencija o pravima djeteta i Konvencija o pravima osoba s invaliditetom zahtijevaju priznavanje svakog djeteta kao punopravnog člana svoje porodice, zajednice i društva što podrazumijeva i investiranje u uklanjanje fizičkih, kulturnih, ekonomskih, komunikacijskih prepreka za kretanje i prepreka u stavovima koje sprečavaju ostvarivanje prava djeteta, te pravo na aktivno uključivanje u donošenje odluka koje utječu na svakodnevne živote djece.

Ombudsmeni BiH smatraju da je krajnje vrijeme da se normativno urede i definišu pitanja angažovanja asistenata u nastavi. U svojoj žalbi žaliteljica navodi da radi kao asistentica u nastavi u osnovnoj školi, te iako ima visoku stručnu spremu, prima plaću koja je ekvivalent srednjoj stručnoj spremi i da je zaposlena na osnovu ugovora o djelu.⁵⁰⁹ Problematika asistenata u nastavi je višeslojna i kvalifikacije za posao, kao što su srednja stručna sprema i dobra volja, nedovoljni su za ovakvu vrstu posla. Asistenti u nastavi imaju isto radno vrijeme, kao i ostalo nastavno osoblje, a imaju primanja koja su ispod minimalnog primanja i rade bez prava na zdravstveno osiguranje. Posao asistenta bi se trebao vrednovati drugačije, imajući u vidu da oni, pored pomoći djeci u aktivnostima kretanja, higijene i hranjenja, često na sebe preuzimaju i obrazovanje djece na način da nastavni plan i program prilagode njihovim mogućnostima. Glavna su spona između djeteta i učitelja, odnosno nastavnika, kao i škole i roditelja i njihov radni status nije adekvatno uređen zakonom i pravilnicima, jer je regulisan ugovorom o djelu. Ombudsmeni BiH su uputili preporuku Ministarstvu prosvjete i kulture Republike Srpske⁵¹⁰ da poduzme mjere kojim bi se asistentima u nastavi omogućio tretman regulisan zakonom koji uređuje oblast radnih odnosa. Ombudsmeni BiH su zaprimili odgovor u kojem Ministarstvo navodi, između ostalog, da Republika Srpska uređuje sistem u oblasti obrazovanja i da je osnovno obrazovanje djelatnost od opšteg društvenog interesa i smatraju da je zakonodavac ovlašten da propiše potrebne uslove za prijem radnika u radni odnos, a samim tim i način angažovanja asistenata. Budući da poslovi asistenta nisu redovni poslovi u okviru djelatnosti škola, zaključuje se ugovor o djelu, kako je propisano Zakonom o radu. Ministarstvo navodi da će preporuke Ombudsmena BiH imati u vidu prilikom budućih eventualnih izmjena i dopuna propisa iz oblasti osnovnog vaspitanja i obrazovanja.

⁵⁰⁹ Ž-BL-04-279/24;

⁵¹⁰ Preporuka, broj P-272/24;

Dnevni centri uspostavljeni u lokalnim zajednicama imaju ograničene prostorne, kadrovske i finansijske resurse koji utječu na njihov rad.⁵¹¹ Službe socijalne zaštite u odnosu na vlastite finansijske mogućnosti i različite teške i nagomilane socijalne probleme stanovništva ograničene su u pogledu ulaganja u resurse modela brige u zajednici. Ombudsmeni BiH smatraju da je odgovornost i saradnja lokalne zajednice i vladinih institucija ključna kako bi se stvorile što bolje mogućnosti za uključivanje osoba s invaliditetom u zajednicu. Osim toga, neophodno je jačati kapacitete za njihov što samostalniji život s napomenom da pružanje usluga u zajednici podrazumijeva i prevenciju institucionalne zaštite koja je višestruko skuplja. Na bazi iskustava u pogledu pružanja usluga u zajednici, treba razvijati i šire nove usluge, posebno zato što su na tom planu ostvareni značajni rezultati s korisnicima usluga, koje je i zajednica prepoznala. Nažalost, različita društvena zbivanja, rast cijena, nestavljanje u prioritet socijalnih usluga u zajednici, nedovoljna društvena posvećenost socijalnoj zaštiti prema osobama s invaliditetom, doveli su dnevne centre u nepovoljan položaj i u pitanje održivost usluga. Nesporo potreba za dnevnim centrima postoji, ali je i jasno da se moraju unaprijediti i usaglasiti normativi i standardi za njihov rad s postojećim prilikama i troškovima.

Postupajući po žalbi majke djeteta s problemima u ponašanju, koja se obratila Ombudsmenima BiH, jer joj je na roditeljskom sastanku, pred svim drugim roditeljima „saopšteno“ da je njeno dijete higijenski zapušteno, ustanovljeni su propusti u radu škole.⁵¹² Ombudsmeni BiH su kontinuirano pratili rad svih nadležnih organa, vodeći računa da se uspostavi adekvatna saradnja centra za socijalni rad, centra za mentalno zdravlje i škole. Svi nastali nesporazumi su riješeni u najboljem interesu djeteta.

Ombudsmeni BiH su zaprimili zahtjeve svih centara za socijalni rad u Federaciji Bosne i Hercegovine kojim se zahtijeva hitno rješavanje i osiguranje smještajnih kapaciteta za djecu u sistemu socijalne zaštite.⁵¹³ Posebno je uočen problem smještaja i liječenja djece s poremećajima u ponašanju i ozbiljnim psihičkim i psihijatrijskim dijagnozama koja se već nalaze u ustanovama socijalne zaštite.⁵¹⁴ U Bosni i Hercegovini ne postoji ustanova u kojoj bi se smjestila i liječila djeca s poremećajima ili lakim mentalnim poremećajima u ustanove.⁵¹⁵ Prema posljednjim podacima Vlade Federacije BiH⁵¹⁶ imenovana je Radna grupa za rješavanje problematike smještaja s poremećajima i lakim mentalnim poremećajima u ustanove i na taj način pristupili su rješavanju ovog problema. Neophodno je pristupiti rješavanju ovog problema, jer se radi o ekstremnim kršenjima prava djeteta, prvenstveno djevojčica, koje najčešće dolaze iz disfunkcionalnih porodica, žrtve su nasilja, posebno seksualnog zlostavljanja i iskorištavanja, zanemarene su i zapuštene i neophodno im je liječenje.

⁵¹¹ Ž-BL-01-579/22, Ž-BL-01-773/23 (preporuka, broj P-166/24), Ž-BL-01-244/24 i Ž-BL-02-72/24;

⁵¹² Ž-BL-01-553/23;

⁵¹³ Ž-BL-01-156/24, Ž-SA-01-83/24;

⁵¹⁴ Posebne poteškoće kada se radi o djeci bez roditeljskog staranja ili bez adekvatnog roditeljskog staranja (djeca odgojno zanemarena i zapuštena);

⁵¹⁵ Ž-BL-01-128/24, Ž-BL-01-412/24, Ž-BL-01-538/24, Ž-BL-01-635/24, Ž-BL-01-407/23;

⁵¹⁶ Akt broj, 04-31-480/2024 od 30.10.2024. godine;

10.3. Pravo na naknadu roditelju - njegovatelju

Ombudsmeni BiH su kontinuirano pratili usvajanje zakonskih rješenja u Bosni i Hercegovini koji će omogućiti roditeljima njegovateljima priznavanje prava na naknadu.⁵¹⁷

Kada je riječ o Federaciji BiH Ombudsmeni BiH su zagovarali donošenje Zakona o roditeljima njegovateljima.⁵¹⁸ Nakon usvajanja Zakona o roditeljima njegovateljima u 2021. godini Ombudsmeni BiH su se tokom 2022. i 2023. godine bavili problemima u primjeni ovog zakona i zagovarali njihovo rješavanje.⁵¹⁹

U pogledu ostvarivanja prava na naknadu roditelju – njegovatelju ili njegovatelju u Republici Srpskoj, u skladu sa Zakonom o dječijoj zaštiti Republike Srpske Ombudsmeni BiH su u 2024. godini zaprimili određen broj žalbi koje se odnose na ostvarivanje ovog prava.⁵²⁰ Javni fond za dječiju zaštitu Republike Srpske prekida upravne postupke u kojima se odlučuje o pravu na naknadu roditelju – njegovatelju ili njegovatelju, zbog rješavanja prethodnog pitanja, odnosno do usklađivanja nalaza različitih stručnih komisija.

Rad stručnih komisija propisan je podzakonskim propisima i to Pravilnikom o procjeni potreba i usmjeravanju djece i omladine sa smetnjama u razvoju⁵²¹ i Pravilnikom o postupku utvrđivanja potrebe za posebnom njegom djeteta sa smetnjama u razvoju koju pruža roditelj – njegovatelj ili njegovatelj.⁵²² Stručne komisije, nakon svoje ekspertize, navode sve moguće vidove podrške i prava koja djeca i roditelji mogu ostvariti u oblasti socijalne i zdravstvene zaštite, kao i u oblasti obrazovanja, s napomenom da su nalazi komisija samo jedan od dokaza u upravnom postupku koji Javni fond mora cijeliti sa svim drugim dokazima. O priznavanju prava odlučuje Javni fond. U registrovanim predmetima uočeno je i da postoje nedoumice i različita tumačenja u vezi s procjenama djece, radi priznavanja ovog prava, o mogućnostima osposobljavanja za rad u struci i nastavka školovanja. Ove procjene vrše se i tokom osnovnog obrazovanja, a pohađanje nastave po nivoima u specijalizovanim ustanovama cijeni kao osposobljavanje za rad u struci.

Sve poteškoće ili nedoumice u primjeni zakona i podzakonskih akata moraju se otkloniti u najboljem interesu djece, jer stjecanje statusa roditelja njegovatelja mora imati efekte podrške, a ne da se stvaraju komplikacije i prepreke porodicama koje se već ionako suočavaju s brojnim problemima.

Ombudsmeni BiH smatraju da Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske i Javni fond za dječiju zaštitu Republike Srpske moraju u saradnji i koordinaciji sa stručnim osobama iz komisija zauzeti stavove i mišljenja koji će biti u najboljem interesu djeteta i usklađivati zakone

⁵¹⁷ Zakon o roditeljima njegovateljima Federacije („Službene novine Federacije BiH“, br.75/21) i Zakon o dječijoj zaštiti Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 114/2017, 122/2018, 107/2019, 119/2021 i 112/2023);

⁵¹⁸ Sve aktivnosti Ombudsmena BiH prezentovane u Godišnjem izvještaju o aktivnostima Institucije ombudsmena za 2021. godinu na www.ombudsmen.gov.ba;

⁵¹⁹ Svi podaci dostupni u godišnjim izvještajima o aktivnostima Institucije ombudsmena za 2022. i 2023. godinu na www.ombudsmen.gov.ba,

⁵²⁰ Ž-BL-01-430/24, Ž-BL-01-502/24 i Ž-BL-01-643/24;

⁵²¹ „Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 117/12 i 16/18;

⁵²² „Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 14/20;

i/ili podzakonske propise kako bi se izbjegla tumačenja i prakse koji nisu u korist djece i njihovih roditelja.

Postupajući po žalbi majke djeteta s poteškoćama u razvoju na rad Javnog fonda za dječiju zaštitu Republike Srpske da odugovlače postupak odlučivanja o zahtjevu za naknadu roditelju njegovatelju ili njegovatelju, Ombudsmeni BiH su preporučili nadležnom Fondu da bez odlaganja odluče po zahtjevu za ostvarivanje prava na naknadu roditelju – njegovatelju ili njegovatelju.⁵²³ Preporuka Ombudsmena BiH je uvažena i o zahtjevu je odlučeno.

10.4. Pravo na zdravstvenu zaštitu

Po pitanju zdravstvene zaštite Ombudsmeni BiH godinama zagovaraju jedino rješenje koje bi bilo u potpunosti u skladu sa UN Konvencijom o pravima djeteta – besplatnu i bezuslovnu zdravstvenu zaštitu za svu djecu.

U odnosu na ranije izvještajne godine Ombudsmeni BiH žele ukazati da nesumnjivo postoji potreba za osiguranje dovoljnog broja stručnjaka za mentalno zdravlje djece koji trebaju pružiti djeci pomoć i podršku u teškim situacijama povodom uznemiravajućih događaja u bližoj i široj okolini, posebno u manjim sredinama koje se bore s nedostatkom resursa. Tako npr. trostruko ubistvo u Sanskom Mostu u srednjoj školi predstavlja nemili događaj koji je potresao cijelu lokalnu zajednicu i širu javnost, ali i učenike škole, imajući u vidu mjesto izvršenja krivičnog djela.⁵²⁴ Ombudsmeni BiH prate krivični postupak i suđenje⁵²⁵ koje se vodi pred Kantonalnim sudom u Bihaću u postupku protiv osumnjičenog/optuženog M.V. zbog trostrukog ubistva u Sanskom Mostu. Zaštita mentalnog zdravlja djece i adolescenata mora biti sistemska i kontinuirana kako bi se prevenirali teži problemi.

Ombudsmeni BiH su zahvaljujući podršci UNICEF-a u Bosni i Hercegovini, tokom 2016., 2018. godine i 2021. godine posjetili sve ustanove u kojima maloljetnici u sukobu sa zakonom izvršavaju krivične sankcije institucionalnog karaktera na području Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske i upućene su preporuke nadležnim organima. Kako su Ombudsmeni BiH zaključili neophodno je u svim ustanovama pojačati tretmanski dio rada s maloljetnicima, poboljšati materijalni status zaposlenih i omogućiti im stalno stručno osposobljavanje i usavršavanje, a posebno su ukazali na problem postpenalnog tretmana maloljetnika koji u našem društvu gotovo i ne postoji, a koji je od suštinskog značaja za ponovnu reintegraciju maloljetnika u društvo.⁵²⁶

Postupajući po žalbi majke djeteta s poteškoćama u razvoju koje se liječi u inostranstvu⁵²⁷ utvrđeno je da je, prema važećim zakonskim rješenjima, roditelju omogućeno pravo na bolovanje, ukoliko se uz dijete nalazi na bolničkom liječenju kao pratnja do četiri mjeseca u toku jedne kalendarske

⁵²³ Ž-BL-01- 430/24, preporuka broj P-305/24;

⁵²⁴ Ombudsmeni BiH prate krivični postupak i suđenje koje se vodi pred Kantonalnim sudom u Bihaću u postupku protiv osumnjičenog/optuženog M.V. zbog trostrukog ubistva u Sanskom Mostu (predmet br. Ž-BL-08-680/24);

⁵²⁵ Predstavnici Institucije ombudsmena prisustvuju glavnim pretresima;

⁵²⁶ Na ovu temu obavljen razgovor 05.11.2024. godine s predsjedavajućim Predstavničkog doma Parlamenta Federacije BiH;

⁵²⁷ Ž-BL-01-493/24;

godine. Fond solidarnosti za dijagnostiku i liječenje oboljenja, stanja i povreda djece u inostranstvu Republike Srpske odobrio je djetetu liječenje u inostranstvu na period od šest mjeseci, uz mogućnost da se liječenje nastavi. Majka s djetetom nije stacionirana na bolničkom liječenju, ali svakodnevno posjećuje dijete i ostvarila je pravo na bolovanje do četiri mjeseca u toku 2023. godine, a u momentu obraćanja Instituciji ombudsmana koristila je godišnji odmor. Imajući u vidu uočenu poteškoću, Ombudsmeni BiH su preporučili⁵²⁸ nadležnom Ministarstvu zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske da poduzmu sve neophodne radnje, kako bi u svojstvu predlagača, izmijenili i dopunili član 73. stav (1) tačka 3) Zakona o obaveznom zdravstvenom osiguranju Republike Srpske i na taj način omogućili roditeljima duže odsustvo s rada u ovakvim slučajevima. Tokom 2025. godine pratit će se realizacija ove preporuke.

Postupajući po žalbi roditelja djeteta koje boluje od rijetke bolesti⁵²⁹ Ombudsmeni BiH su ustanovili da se za dijete nije nabavio lijek i nije uvršten u Program lijekova za 2025. godinu usljed spore birokratije nadležnih zdravstvenih ustanova. Dugo se čekalo pozitivno mišljenje multidisciplinarnog konzilija pri zdravstvenoj ustanovi i tek se nakon toga pokreću procedure drugih nadležnih. Kako su to Ombudsmeni BiH konstatovali, iako nije došlo do kršenja zakonskih odredbi, dijete je uskraćeno za nabavku lijeka tokom cijele 2025. godine na teret sredstava obaveznog zdravstvenog osiguranja, zbog spore birokratije i Ombudsmeni BiH su preporučili⁵³⁰ nadležnim organima da razmotre svaku zakonsku mogućnost i poduzmu dodatne napore kako bi se djetetu osigurala nabavka lijeka na teret sredstava obaveznog zdravstvenog osiguranja. Tokom 2025. godine pratit će se realizacija ove preporuke.

U predmetu otvorenom po službenoj dužnosti, zbog saznanja iz medija da djeci oboljeloj od cistične fibroze nije dostupan lijek, Ombudsmeni BiH su od Zavoda zdravstvenog osiguranja i reosiguranja FBiH zatražili informacije o tome da li je lijek *Kalydeco* uvršten na Listu lijekova Fonda solidarnosti i da li je izvršena nabavka lijeka.⁵³¹ Tokom trajanja postupka pred Institucijom ombudsmana Vlada FBiH je donijela odluku o izmjeni Liste lijekova Fonda solidarnosti FBiH na koji način se stvorila mogućnost za provođenje postupka nabavke za navedeni lijek putem Zavoda zdravstvenog osiguranja i reosiguranja FBiH.

Ombudsmenima BiH su se obratili roditelji šestogodišnjeg djeteta koje je rođeno s određenim poteškoćama zbog kojih je od svog rođenja pod kontrolom neuropedijatra na pedijatrijskoj klinici.⁵³² Razlog obraćanja je činjenica što duži vremenski period čekaju pregled kod fizijatra. Tokom postupka istraživanja utvrđeno je da je na odjelu fizikalne medicine pri klinici zaposlen samo jedan fizijatar i to na pola radnog vremena, te da djeca iz cijele Federacije BiH čekaju mjesecima na termin kod fizijatra i to djeca čiji roditelji nisu u mogućnosti da plaćaju usluge ljekara u privatnim ordinacijama. Nakon djelovanja Institucije ombudsmana, na osnovu saglasnosti Federalnog ministarstva zdravstva, klinika je raspisala javni oglas za prijem radnika na neodređeno vrijeme, te između ostalog, za ljekare specijaliste fizijatrije i ljekare specijaliste fizikalne medicine i rehabilitacije.

⁵²⁸ Preporuka, broj: P-270/24;

⁵²⁹ Ž-BL-01-399/24;

⁵³⁰ Preporukom, broj: P-306/24;

⁵³¹ Ž-SA-01-1179/24;

⁵³² Ž-SA-01-98/24;

Postupajući po žalbi roditelja koji je s djetetom čekao pregled u domu zdravlja i koji je bio nezadovoljan radom medicinske sestre, utvrđeno je da je nadležna komisija za prigovore pacijenata pri domu zdravlja ustanovila da je prigovor osnovan i da je bilo propusta u radu doma zdravlja.⁵³³ Ovaj primjer ukazuje da bi građani morali, radi zaštite svojih prava, koristiti sve postojeće mehanizme i da ti mehanizmi mogu biti efikasni.

10.5. Konflikti razvodi

Značajan broj žalbi u Odjelu za praćenje ostvarivanja prava djece odnosi se na tzv. visoko konfliktne razvode. Ombudsmeni BiH i dalje uočavaju višestruke povrede prava djeteta u postupcima razvoda braka ili prekida vanbračne zajednice, povjeravanja djeteta jednom od roditelja, uređenja viđanja djeteta i roditelja s kojim ne živi, osiguranja prava djeteta na izdržavanje, na putnu ispravu, na liječenje itd. Brojni problemi s kojima se susreću roditelji u svojoj komunikaciji odražavaju se neposredno na djecu i ostvarivanje njihovih prava.

Konfliktna ponašanja bivših bračnih supružnika izazivaju situacije koje dovode dijete u izrazito nepovoljan položaj. Ombudsmeni BiH u svojim predmetima skreću pažnju na obavezu poštovanja pravosnažnih sudskih odluka i na neophodnost uspostavljanja roditeljske komunikacije.⁵³⁴ Itekako su značajna postupanja centara za socijalni rad koji moraju hitno postupati u zbrinjavanju i zaštiti života i sigurnosti djeteta.

Centri za socijalni rad su ključne ustanove u sistemu socijalne brige za djecu i neophodno je u kontinuitetu jačati centre za socijalni rad. Od centara za socijalni rad zahtijeva se da poduzmu sve radnje i mjere kako bi se osiguralo zakonito izvršavanje roditeljskih dužnosti i prava, prvenstveno imajući u vidu najbolji interes djeteta.⁵³⁵

Često je procjena samih roditelja da samo oni znaju šta je najbolji interes djeteta i insistiraju da se uvažavaju mišljenja i stavovi djece, ali samo jer to njima ide u prilog. Usljed poremećene roditeljske komunikacije i postojanja nerazriješenih partnerskih konflikata i obračuna, roditelji nisu u stanju objektivno sagledati činjenice i prihvatiti savjete i sugestije stručnih osoba.⁵³⁶

Ombudsmeni BiH, postupajući po žalbama, konstatuju da nema osnova za djelovanje prema nadležnim organima, posebno prema sudu i centru, te pozivaju roditelje da preuzmu primarnu odgovornost za zajedničko dijete. U slučaju postojanja nepremostivih razlika u partnerskim odnosima neophodno je veliko zalaganje obiju strana i konstantan trud da se problemi u roditeljskoj komunikaciji prevaziđu. Roditelji su dužni u drugi plan staviti sopstveni, subjektivni doživljaj bivšeg partnera i njegovih stavova, te konstantno i isključivo voditi računa o pravima djeteta. Roditeljima se uvijek ukazuje na to da je od krucijalnog značaja da uspostave minimum partnerske i roditeljske komunikacije, te postignu dogovor uz činjenje uzajamnih ustupaka i kompromisa, a da potom postepeno uključe i druge srodnike u život djeteta.⁵³⁷

⁵³³ Ž-SA-01-1003/24;

⁵³⁴ Ž-BL-01-704/23, Ž-BL-01-776/23, Ž-BL-01-618/23, Ž-SA-01-1089/23, Ž-LI-01-12/24, Ž-BL-01-587/24, Ž-BL-01-203/24, Ž-SA-01-311/24;

⁵³⁵ Ž-BR-01-3/24, uvažena preporuka, broj: P- 221/24, Ž-BL-01-787/23, Ž-LI-01-12/24;

⁵³⁶ Ž-BL-01-28/23, Ž-BL-01-36/24, Ž-BL-01-503/24, Ž-BL-01-787/23, Ž-SA-01-787/24;

⁵³⁷ Ž-BL-01-557/23, Ž-BL-01-574/23, Ž-BL-01-598/24, Ž-BL-01-756/23, Ž-BL-01-339/24, Ž-BL-01-587/24;

Konflikti roditelja se reflektuju na sve sfere života djeteta,⁵³⁸ pa i na pravo djeteta na putnu ispravu.

Postupajući po žalbi majke djeteta⁵³⁹ Ombudsmeni BiH su utvrdili da je sud odbio majku u dijelu tužbenog zahtjeva koji se odnosi na njeno pravo, kao zakonske zastupnice, da samostalno pribavlja putnu ispravu za dijete bez saglasnosti oca. Od strane suda upućena je da ovo pravo može ostvariti putem centra za socijalni rad u skladu s članom 141. stav (3) Porodičnog zakona Federacije BiH. Kako iz ministarstva unutrašnjih poslova navode u ovakvim slučajevima centar za socijalni rad daje svoje mišljenje o saglasnosti za izdavanje putne isprave djetetu, ali to nije bio slučaj u ovom predmetu. Ombudsmeni BiH su izdali preporuku⁵⁴⁰ kojom je ukazano nadležnom centru da se moraju rukovoditi najboljim interesom djeteta i da je neophodno da iscrpe sve zakonske i profesionalne mogućnosti i odluče, odnosno preciziraju svoje mišljenje o pribavljanju putne isprave za dijete, kao i da u procesno-pravnom smislu obrazlože svoja postupanja i svoju odluku. Tokom 2025. godine pratit će se realizacija ove preporuke.

Ombudsmeni BiH su zaprimili žalbu kojom je zatražena pomoć da se poništi zaključeni sporazum o posredovanju iz 2022. godine kod nadležne službe socijalne zaštite, usljed manjka volje, odnosno, kako je stranka tvrdila, sporazum je zaključen pod prijetnjom, prisilom i prinudom od strane supruge.⁵⁴¹ Iz dostavljenog izjašnjenja organa starateljstva jasno je zaključeno da su zapisnik o posredovanju supružnici potpisali, bez iznošenja primjedbi i da kao takav ostaje na snazi do okončanja pokrenutog sudskog postupka. Istovremeno je uočeno da roditelji djeteta ne ostvaruju niti minimum komunikacije i ne sarađuju s nadležnim organom starateljstva. Kako se pred sudom vodi brakorazvodni postupak, u kojem će se, između ostalog, odlučiti o povjeravanju, brizi i staranju djeteta, Ombudsmeni BiH nisu ustanovili nepravilnosti u radu službe socijalne zaštite.

Postupajući po žalbi na rad nadležnog centra za socijalni rad zbog upućenog upozorenja na propuste pri roditeljskom staranju, Ombudsmeni BiH su ustanovili da je navedeno upozorenje osnovano iz razloga što roditelji ne ostvaruju minimum komunikacije i ne prihvataju savjete stručnih radnika – organa starateljstva, a što nije u najboljem interesu zajedničke maloljetne djece.⁵⁴²

Ombudsmeni BiH godinama bezuspješno zagovaraju uspostavljanje alimentacionih fondova u Republici Srpskoj i u Federaciji Bosne i Hercegovine. Predmeti u Odjel za praćenje ostvarivanja prava djece jasan su pokazatelj da mnogi roditelji, kojima su djeca povjerena, imaju brojne poteškoće u slučajevima prinudnog izvršenja sudskih odluka u dijelu koji se odnosi na obavezu drugog roditelja da doprinosi izdržavanju djeteta.⁵⁴³

⁵³⁸ Ž-SA-01-1089/23, npr. na ostvarivanje prava djeteta na dječiji dodatak;

⁵³⁹ Ž-MO-01-140/24;

⁵⁴⁰ Preporuka, broj: P-333/24;

⁵⁴¹ Ž-SA-01-637/24;

⁵⁴² Ž-SA-01-787/24,

⁵⁴³ Ž-BL-01-550/23, Ž-BL-01-307/24, Ž-BL-01-407/24, Ž-BL-01-599/24;

10.6. Zabrana zloupotrebe djece u političke svrhe

Pitanju zloupotrebe djece u političke svrhe uvijek treba pristupiti s velikim oprezom i obaveza je svih zaštititi djecu od manipulacija u političkim kampanjama i svim drugim političkim aktivnostima.

Ombudsmeni BiH i tokom 2024. godine bilježe određeni broj predmeta koji su se odnosili na zabranu zloupotrebe djece u političke svrhe.

Ombudsmeni BiH su preporukom⁵⁴⁴ pozvali Centralnu izbornu komisiju Bosne i Hercegovine da poduzmu neophodne radnje i mjere kako bi se prevenirao i spriječio svaki vid uključivanja djece u aktivnosti koje mogu biti povezane s političkim zagovaranjem ili promocijom. Preporuka Ombudsmena je uvažena.

Škole moraju spriječiti zloupotrebu djece u političke svrhe i zaštititi pravo na privatnost djeteta.⁵⁴⁵

10.7. Zaštita privatnosti djeteta

Članom 16. *Konvencije o pravima djeteta* svakom djetetu se garantuje pravo na zakonsku zaštitu protiv miješanja u njegovu privatnost, porodicu, dom ili prepisku, kao i zaštitu protiv nezakonitih napada na njegovu čast i ugled. Pravo na zaštitu ličnih podataka jedno je od osnovnih prava svakog čovjeka, pa tako i djeteta, a svrha zaštite ličnih podataka je zaštita privatnog života i ostalih ljudskih prava i osnovnih sloboda u prikupljanju, obradi i korištenju ličnih podataka. Pravo djeteta na privatnost podrazumijeva i da se u školama razvija i njeguje atmosfera razumijevanja, uvažavanja i prihvatanja različitosti kao bogatstva, kao i dužnost odraslih da smanje rizik od ismijavanja, omalovažavanja i ruganja prema djeci koja se razlikuju od većine.

Postupajući po žalbi roditelja djeteta, učenice srednje škole, Ombudsmeni BiH su utvrdili da je drugi učenik fotošopirao lice učenice na tijelo obnažene ženske osobe i potom tu fotografiju proslijedio drugoj djeci u školi.⁵⁴⁶ U konkretan predmet uključili su se i svi drugi nadležni, od policije, tužilaštva, preko centra za socijalni rad i centra za mentalno zdravlje na području lokalne zajednice. Prema ocjeni Ombudsmena BiH, škola je poduzela sve neophodne aktivnosti da se otklone posljedice kršenja i ugrožavanja prava djeteta, ali će se i dalje pratiti slučaj.

10.8. Nasilje nad djecom

Nadležni organi svih nivoa vlasti trebali bi imati za cilj smanjenje nasilja u porodici, školi, zajednici i digitalnom prostoru. Nasilje ima nesagledive posljedice po dijete. Pored neposrednih rizika za njihov život i fizičko zdravlje, nasilje ugrožava emocionalnu dobrobit djece, a posebno je opasno što se nasilje prenosi iz jedne u drugu generaciju i djeca koja trpe nasilje mogu steći utisak da je takvo ponašanje „normalno“ i društveno prihvatljivo.

⁵⁴⁴ Ž-BR-01-149/24, preporuka broj: P-219/24;

⁵⁴⁵ Ž-BL-01-482/24, preporuka broj: P-269/24, Ž-BL-01-578/24;

⁵⁴⁶ Ž-LI-01-187/24;

Kada je riječ o zaštiti prava djeteta od seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja i usklađivanju krivičnog zakonodavstva s Konvencijom Vijeća Evrope o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe (Lanzarote konvencija), u Federacija BiH, Federalno ministarstvo pravde finaliziralo je Nacrt zakona o izmjenama i dopunama Krivičnog zakona Federacije BiH i Nacrt Zakona o zaštiti od nasilja u porodici i nasilja prema ženama u Federaciji BiH.⁵⁴⁷ Ovim propisima se u zakonodavstvo Federacije BiH implementiraju principi Istanbulske⁵⁴⁸ i Lanzarote konvencije, kao i preporuke GREVIO Komiteta⁵⁴⁹.

Zaključkom Vlade Federacije BiH⁵⁵⁰ podržan je stav Federalnog ministarstva pravde, kao obrađivača Krivičnog zakona Federacije BiH, o potrebi pooštavanja sankcija za krivična djela nasilja u porodici, a sve je implementirano u navedene nacрте zakona.

U Federaciji BiH stupio je na snagu Zakon o posebnom Registru osoba pravosnažno osuđenih za krivična djela protiv spolne slobode i morala prema djeci i maloljetnicima u Federaciji BiH.⁵⁵¹ Federalni ministar pravde potom donosi Pravilnik o načinu vođenja posebnog registra osoba pravosnažno osuđenih za krivična djela protiv spolne slobode i morala prema djeci i maloljetnicima u Federaciji BiH⁵⁵². Prema navodima Federalnog ministarstva pravde, Federalno ministarstvo unutrašnjih poslova započelo je aktivnosti na operativnoj uspostavi Registra.

Prema navodima Pravosudne komisije BDBiH⁵⁵³ sačinjen je Nacrt Zakona o posebnom registru lica pravosnažno osuđenih za krivična djela protiv spolne slobode i morala prema djeci i maloljetnicima u Brčko distriktu BiH. Na području Brčko distrikta BiH, Odjeljenje za zdravstvo i ostale usluge poduzelo je potrebne radnje na izmjenama i dopunama Zakona o zaštiti od nasilja u porodici Brčko distrikta BiH zbog usklađivanja s Istanbulsom konvencijom, te očekuju da će se sve aktivnosti završiti u drugoj polovini 2025. godine.⁵⁵⁴ Skupština Brčko distrikta BiH⁵⁵⁵ usvojila je Zakon o izmjenama i dopunama Krivičnog zakona Brčko distrikta BiH, a razlog za donošenje izmjena i dopuna ovog Zakona je implementacija međunarodnih konvencija koje je Bosna i Hercegovina ratifikovala.⁵⁵⁶

U svjetlu događaja oko pretvaranje kazne zatvora u novčanu kaznu za krivično djelo na štetu spolnog integriteta maloljetnika o kojem se u velikoj mjeri izvještavalo i govorilo u svim medijima u Bosni i Hercegovini u 2024. godini, Ombudsmeni BiH su uočili da u Federaciji BiH i Brčko distriktu BiH postoji zakonska mogućnost da se kazna zatvora do jedne godine na zahtjev osuđene osobe pretvori u novčanu i za krivična djela počinjena na štetu djeteta.⁵⁵⁷ U Federaciji BiH

⁵⁴⁷ Ž-BL-01-569/24, odgovor akt Federalnog ministarstva pravde, broj: 02-45-3441/24, od 01.11.2024. godine;

⁵⁴⁸ Konvencija Vijeća Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici;

⁵⁴⁹ Nadležno tijelo Vijeća Evrope za praćenje implementacije Istanbulske konvencije;

⁵⁵⁰ Od 06.03.2024. godine;

⁵⁵¹ „Službene novine Federacije BiH“, broj 13/24;

⁵⁵² „Službene novine Federacije BiH“, broj 73/24;

⁵⁵³ Ak,t broj: SuPK-03-815/24-IX, od 20.11.2024. godine;

⁵⁵⁴ Akt Gradonačelnika BDBiH, broj predmeta: 34-000515/24, od 17.10.2024. godine;

⁵⁵⁵ Na 56. redovnoj sjednici održanoj 14. marta 2024. godine;

⁵⁵⁶ Ž-BL-01-569/24;

⁵⁵⁷ Izmjenama i dopunama Krivičnog zakonika Republike Srpske iz 2021. godine („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 15/21) propisano je članom 46a. stav (3) „Izrečena kazna zatvora koja ne prelazi jednu godinu dana, može se na zahtjev osuđenog zamijeniti novčanom kaznom, shodno odredbi člana 50. st. (2) i (3) ovog zakonika.“ Međutim, izmjenama i dopunama Krivičnog zakonika Republike Srpske iz 2023. godina isključena je ova mogućnost. „Odredba iz stava (3) člana 46a. neće se primjenjivati na učinioce krivičnih djela iz člana 146. (Trgovina djetecom),

predložena je dopuna člana 43a Krivičnog zakona Federacije BiH, Nacrtom Zakona o izmjenama i dopunama Krivičnog zakona Federacije BiH, kako bi se isključila mogućnost zamjene kazne zatvora novčanom kaznom.⁵⁵⁸

Tokom 2024. godine zaprimljeno je više prijava nasilja od strane Udruženja „Nova generacija“ Banja Luka koje zaprimaju posredstvom SOS Plavog ili Hrabrog telefona. Prijave se istovremeno prosljeđuju nadležnim organima – centrima za socijalni rad, policiji i tužilaštvima, kao i Ombudsmenima BiH.⁵⁵⁹ Postupajući po prijavama nasilja, Ombudsmeni prate postupanja nadležnih i po potrebi reaguju i zahtijevaju postupanja. Plavi telefon savjetodavna je linija za anonimnu i besplatnu pomoć mladima i djeci u Bosni i Hercegovini. Najčešći razlozi zbog kojih im se djeca obraćaju tiču se mentalnog zdravlja, nasilja ili zlostavljanja⁵⁶⁰ i iz godine u godinu broj poziva, posebno poziva koji se tiču mentalnog zdravlja, konstantno se povećavaju. Savjetodavne linije, kao što je i Plavi telefon, su važne u promociji i ostvarivanju dječijih prava jer pružaju sigurnu i pristupačnu platformu za djecu i mlade da dobiju podršku koja im je potrebna.

Ombudsmeni BiH su, postupajući po žalbi, ustanovili da su supruga i dijete tokom trajanja bračne zajednice trpjeli fizičko i ekonomsko nasilje, s napomenom da je supruga trpjela i seksualno nasilje, ali nasilje nije prijavljivala iz straha.⁵⁶¹ Supruga je prekinula bračnu zajednicu i pokrenula brakorazvodni postupak i nasilje prijavila. Nakon obraćanja Ombudsmenima BiH nadležni organi (služba socijalne zaštite i policija) poduzeli su niz aktivnosti iz svoje nadležnosti s ciljem rješavanja problema i reagovali su u skladu sa svojim mandatom.

Postupajući po prijavi da su djeca zanemarena od strane roditelja⁵⁶² Ombudsmeni BiH su se odmah obratili nadležnoj službi socijalne zaštite koja je obavila nenajavljenu terensku posjetu porodici, utvrdila stanje na terenu i izdala roditeljima upozorenje da će, ukoliko ne postupe po njihovim uputama, dijete smjestiti u ustanovu ili povjeriti na čuvanje i odgoj drugoj osobi. Ombudsmeni BiH i dalje prate konkretan slučaj.

člana 147. (Udruživanje radi vršenja krivičnih djela trgovine ljudima i djecom), Glave XV (Krivična djela seksualnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta), Glave XXII Glave XXII (Krivična djela protiv ustavnog uređenja i sigurnosti Republike Srpske), Glave XXIII (Krivična djela terorizma), kao i na učinioce koji su ranije dva ili više puta osuđeni za istovrsno krivično djelo.“

⁵⁵⁸ Novi stav – 4.

„Kazna zatvora izrečena u trajanju do jedne godine ne može se zamijeniti novčanom kaznom za krivična djela protiv ustavnog poretka Federacije, trgovine ljudima i organizovane trgovine ljudima, krivična djela protiv spolne slobode i morala, krivična djela spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta i krivična djela protiv braka, porodice i mladeži.“

⁵⁵⁹ Prijave upućene Ombudsmenima Bosne i Hercegovine tiču se rada i postupanja nadležnih u Federaciji Bosne i Hercegovine, jer se prijave koje se tiču rada i postupanja nadležnih u Republici Srpskoj upućuju, prema navodima predstavnika ovog udruženja, Ombudsmenu za djecu Republike Srpske.

⁵⁶⁰ Podaci uzeti sa zvanične web-stranice Udruženja „Nova generacija“ Banja Luka koje vodi Plavi telefon; napomena da ovo Udruženje prosljeđuju prijave nasilja u porodici i/ili nasilja nad djecom koje se u Instituciji ombudsmena registruju kao predmeti i potom se poduzimaju sve potrebne radnje da se utvrdi činjenično stanje;

⁵⁶¹ Ž-SA-01-311/24 - oblici nasilja nakon prekida bračne zajednice: ignorisanje djeteta, izbjegavanje plaćanja izdržavanja, oduzimanje putne isprave djeteta, prijetnje da će oduzeti i uništiti imovinu, ponižavanje i vrijeđanje podnositeljice žalbe kao roditelja pred djetetom, uskraćivanje i držanje supruge u ekonomskom odnosu zavisnosti i podređenosti, razne prijetnje i u toku trajanja bračne zajednice te potpuna kontrola finansija i novca, zabrana pristupanja bankovnim računima, nagovaranje podnositeljice žalbe na razna zaduživanja itd.

⁵⁶² Ž-SA-01-1088/24 ...*Većinom su gola, bosa, prljava, gladna, neuhranjena, ostaju sami kući, od šestero djece, troje djece je sa poteškoćama u razvoju...*

Ombudsmenima BiH se obratila podnositeljica žalbe navodeći da bivši partner progoni nju i dijete, nakon izdržane kazne zatvora.⁵⁶³ Nasilje je prijavila policiji. U konkretnom slučaju zaključeno je da su nadležni poduzimali zakonom propisane mjere, ali je istovremeno uočeno i da je tužilaštvo dalo nalog za provođenje dodatnih istražnih radnji policiji, bez dostavljanja vremenskog roka u kojem se određene posebne istražne radnje trebaju poduzeti. Stoga su Ombudsmeni BiH nadležnom tužilaštvu preporučili da bez odlaganja poduzmu efektivne mjere i radnje radi okončanja navedenih istraga i donošenja tužilačke odluke.⁵⁶⁴ Tokom 2025. godine pratit će se realizacija preporuke.

Postupajući po žalbi majke djeteta koje je odvojeno od nje i smješteno u ustanovu za djecu bez roditeljskog staranja,⁵⁶⁵ Ombudsmeni BiH su poduzeli niz aktivnosti kako bi se djelovalo u najboljem interesu djeteta. Održan je sastanak s predstavnicima socijalne službe i tužilaštva, a osoblje Institucije ombudsmana je bilo u stalnoj komunikaciji s podnositeljicom žalbe i njenim srodnicima. Ombudsmeni BiH su preporukom⁵⁶⁶ pozvali nadležnu službu socijalne zaštite da poduzmu sve zakonom propisane aktivnosti i mjere kako bi se u budućim postupanjima osigurala primjena propisa i onemogućila svaka zloupotreba prava stranaka, nadležnom ministarstvu da izvrše stručni nadzor nad radom službe socijalne zaštite, a tužilaštvu da donesu tužilačku odluku u predmetima u što skorijem roku. Preporuka Ombudsmana BiH je uvažena.

Hranitelji djeteta, čiji je otac *navodno* seksualno zlostavljao njenog brata i sa majkom koja je to sve *navodno* znala i pri tome ništa nije poduzela, obratili su se Ombudsmenima BiH. Oni su izrazili zabrinutost i smatrali su da se dijete ne treba vratiti u biološku porodicu.⁵⁶⁷ Dijete je prinudnim izvršenjem sudske odluke vraćeno majci, ali centar za socijalni rad i dalje vrši nadzor nad vršenjem roditeljskog prava i Ombudsmeni BiH i dalje prate postupanja nadležnih u konkretnom slučaju.

10.9. Vršnjačko nasilje

Svaki oblik nasilja nad djecom smatra se nedopustivom radnjom i predstavlja jedan od najtežih oblika ugrožavanja i povrede prava djeteta. U prevenciju i sprečavanje vršnjačkog nasilja mora se uključiti cjelokupno društvo i samo stručni nastavnici i edukovani roditelji i djeca mogu osigurati da ne dolazi do nasilja među vršnjacima. Škole bi trebale više raditi na sprečavanju vršnjačkog nasilja, ali je školama potrebno pružiti sistemsku podršku. Potrebna je šira društvena akcija koja podrazumijeva postojanje jasnih vlastitih politika i smjernica (protokola) obrazovnih institucija, kako bi se djeca zaštitila od vršnjačkog nasilja i stalni savjetodavni rad s djecom i nadzor nad djecom, uz ostvarivanje kvalitetne saradnje s roditeljima djece. Škola ne može, niti treba da se sama nosi s problemima i svakodnevnim izazovima u radu s djecom, ali kao institucija koja prva prepozna i uoči zabrinjavajuću okolnost, ima obavezu da uključi druge relevantne faktore u rješavanje problema. Ombudsmeni BiH nadležnim organima vlasti i obrazovnim ustanovama kontinuirano ukazuju na važnost predmetnog pitanja, te preporučuju da poduzmu sve neophodne radnje kako bi se preveniralo vršnjačko nasilje.

⁵⁶³ Ž-SA-05-848/24;

⁵⁶⁴ Preporuka, broj P-311/24;

⁵⁶⁵ Ž-SA-01-184/24;

⁵⁶⁶ Preporuka, broj P-152/24;

⁵⁶⁷ Ž-SA-01-268/24;

Vršnjačko nasilje poprima mnoge oblike, a predmeti u Instituciji ombudsmena ukazuju na to da ga i djeca i roditelji doživljavaju na različite načine, jer se drugačije definišu granice prihvatljivog ponašanja. Kod vršnjačkog nasilja mora postojati namjera da se drugo dijete povrijedi i da mu se nanese neki oblik štete. Uvijek mora postojati nejednakost - neravnopravnost moći između žrtve i počinioca nasilja i nasilje mora trajati izvjesno vrijeme i/ili žrtva živi s prijetnjom da će se ponoviti.

Postupajući po žalbi roditelja djeteta Ombudsmeni BiH su ustanovili da je dijete žrtva vršnjačkog nasilja⁵⁶⁸ s konstatacijom da škola prije incidenta nije imala saznanja o tome da je dijete žrtva vršnjačkog nasilja⁵⁶⁹, iako iz svih utvrđenih činjenica i okolnosti proizlazi i da je prije incidenta bilo problema u vršnjačkoj komunikaciji. Istovremeno, škola je nakon incidenta postupila u skladu sa zakonskim i podzakonskim propisima i sankcionisala počinioce vršnjačkog nasilja, s napomenom da je u konkretnom slučaju utvrđena i krivična odgovornost maloljetnih počinilaca krivičnog djela.

Majka djeteta se obratila Ombudsmenima BiH zbog činjenice što je njeno dijete žrtva verbalnog nasilja i uznemiravanja od strane druge djece u razredu, a zbog čega je dijete prestalo pohađati školu.⁵⁷⁰ U konkretnom slučaju nije se moglo sa sigurnošću ustanoviti da se radi o vršnjačkom nasilju, ali uočeno je da su postojali problemi u razredu i da su ti problemi posljedica neslaganja i obračuna roditelja (na društvenim mrežama i verbalni ispadi). Ombudsmeni BiH nemaju mandat da nekoga od aktera proglase odgovornim ili krivim za štetu (materijalnu i nematerijalnu) ili da nekoga „natjeraju“ da snosi posljedice zbog nečinjenja/propuštanja u vršenju profesionalne dužnosti ili dužnosti roditelja, ali mogu insistirati od svih nadležnih da budu dodatno oprezniji i prate situaciju među djecom i među roditeljima. Stručno osoblje škole pozvano je da izvrši stručnu procjenu i definiše jasne mjera radi preveniranja bilo kakvih sukoba. Pri tome, uloga centra za socijalni rad uvijek je od ključnog značaja, kako bi se pružila podrška djeci i roditeljima, ali i školi. Ombudsmeni BiH dostavili su svoje prijedloge i mišljenja svim nadležnim organima, kako bi se u budućim postupanjima djelovalo u najboljem interesu djece i u što većoj mjeri prevenirali problemi.

Roditelj djeteta se obraća Ombudsmenima BiH zato što je njegovo dijete žrtva vršnjačkog nasilja što doznaje tek nakon objavljivanja videosadržaja na internetu iz učionice.⁵⁷¹ Nakon objavljivanja videosadržaja na društvenim mrežama dijete više ne želi ići u školu. Roditelj je nasilje i objavljivanje snimka prijavio školi, policiji i centru za socijalni rad. Ombudsmeni BiH su se obratili školi i iz izjašnjenja škole je zaključeno da je škola poduzela sve potrebne aktivnosti koje su rezultirale rješenjem nastale situacije (obaviješteni su policija i centar za socijalni rad, angažovano je stručno osoblje škole kako bi se s djecom razgovaralo, sazvana sjednica Nastavničkog vijeća i održan roditeljski sastanak). U slučajevima vršnjačkog nasilja, sve se dodatno komplikuje po dijete, ukoliko se različiti videosadržaji ili fotografije objavljuju na društvenim mrežama.

⁵⁶⁸ Ž-BL-01-261/23;

⁵⁶⁹ Tokom postupka istraživanja Ombudsmeni nisu mogli sa sigurnošću utvrditi da li je škola imala izvjesna saznanja o nasilju koje je dijete trpjelo tokom trajanja nastave u školi;

⁵⁷⁰ Ž-BL-01-335/24;

⁵⁷¹ Ž-BL-01-422/24;

U predmetima u Odjelu za praćenje ostvarivanja prava djece često se postavlja pitanje da li je i kada potrebno uključiti roditelje u postupak konfliktnih situacija. S jedne strane, involviranje roditelja se gleda kao nemoć škole da sama, u komunikaciji s učenikom riješi problem, a s druge strane smatra se poželjnom odgojnom mjerom, gdje se zajedničkim naporima, kroz zajednički razgovor, pokušava dokučiti srž problema i dati eventualni odgovori na nastalu situaciju. Škola prilikom provođenja svojih pravila svakako treba zadržati autoritet kako bi zadržala disciplinu, ali taj autoritet ni u kojem slučaju ne znači samovoljno odlučivanje bez utvrđivanja svih relevantnih činjenica.⁵⁷²

10.10. Pravo na obrazovanje

U skladu s članom 2. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju nikome se ne smije uskratiti pravo na obrazovanje. U vršenju svih svojih funkcija koje preuzima u odnosu na obrazovanje i nastavu država poštuje pravo roditelja da osiguraju obrazovanje i nastavu koji su u skladu sa njihovim vlastitim vjerskim i filozofskim uvjerenjima.

Kao i ranijih izvještajnih godina, žalbe koje se tiču prava djeteta i prava na obrazovanje najčešće se odnose na rad obrazovnih ustanova i prosvjetnih radnika (izricanje disciplinskih sankcija, organizovanje nastave produženog boravka, nezadovoljstvo zbog ocjena ili ponašanja nastavnika, profesora itd.).

Zbog povećanja sigurnosti i zaštite učenika ukinuta je dosadašnja praksa dežuranja učenika u osnovnim i srednjim školama u Brčko distriktu BiH.⁵⁷³ Rješenje je izdala nadležna inspekcija na osnovu preporuke Odjeljenja za obrazovanje Vlade Brčko distrikta BiH, usljed nedavnih nemilih događaja u BiH i susjednim zemljama, u kojima su zabilježeni fizički napadi na učenike i prosvjetne radnike. Stoga, Ombudsmeni BiH pozivaju i druge nadležne obrazovne institucije svih nivoa vlasti da razmotre ovo pitanje radi sigurnosti učenika.

Ombudsmeni BiH i od roditelja i od škole insistiraju da se nastale situacije riješe mirnim putem, saradnjom svih relevantnih aktera i uvijek u najboljem interesu djeteta. Na školi je odgovornost da u vlastitoj sredini doprinese stvaranju kulture koja poštuje ljudska prava i osnovne slobode svih građana. Ukoliko postoji problem u odnosu nastavnika i učenika ili međusobnih odnosa učenika, to zahtijeva urgentno djelovanje menadžmenta, nastavnog osoblja, ali i roditelja učenika, kako bi se spriječile neželjene posljedice.⁵⁷⁴

Ombudsmeni BiH zagovaraju i smatraju izuzetno značajnom saradnju škole i roditelja.⁵⁷⁵ Od škole se zahtijeva poduzimanje dodatnih napora kako bi se ostvarila što kvalitetnija saradnja s roditeljima. Kako to Ombudsmeni BiH u ovim predmetima ukazuju, međusobnim poštovanjem i partnerstvom porodice i škole najbolje se uvažavaju i osiguravaju potrebe djeteta. Saradnja porodice i škole doprinosi aktiviranju i osposobljavanju roditelja za odgojnu djelatnost, omogućuje im uvid u ono što škola radi, koliko joj je i kako moguće pomoći. Škola omogućava roditeljima

⁵⁷² Ž-SA-01-422/23, Ž-BR-06-68/24 (preporuka broj P-159/24);

⁵⁷³ Informacija online-portala s područja Brčko distrikta BiH od 16.01.2024. godine;

⁵⁷⁴ Ž-BL-01-168/24, Ž-BL-01-211/24;

⁵⁷⁵ Ž-BR-04-288/23 (preporuka broj P-86/24);

uvid u rezultate, propuste i nastojanja te ih upoznaje s reformama koje se vrše u školi, kako bi ih oni shvatili i prihvatili. Isto tako ukazuje im se na nužnost rješavanja svih odgojnih problema u skladu s ciljevima i zadacima škole, kao odgojno-obrazovne ustanove. Neophodno je uspostaviti kvalitetne programe koji omogućavaju građenje partnerstva s porodicom, a koji moraju zadovoljiti nužne pretpostavke kako bi se u sadašnjim uslovima razvili, dugoročno opstali i dali svoje rezultate. Učitelji/nastavnici i roditelji trebaju biti saveznici u tom procesu, radeći na istom zadatku, a to je dobrobit djeteta.

Ombudsmenima BiH se obratilo Vijeće roditelja jedne osnovne škole s područja Brčko distrikta BiH, zahtijevajući pomoć da se iz škole izmjesti kancelarije Odjeljenja za obrazovanje Vlade BDBiH.⁵⁷⁶ Odmah nakon prvog obraćanja Ombudsmena BiH Vlada Brčko distrikta BiH obavještava da su poduzete radnje kako bi se riješio dugogodišnji problem i škola bila isključivo prostor za odgoj i obrazovanje djece.

Učenik srednje škole je na ponovljenom popravnom ispitu pred komisijom uspješno položio predmet matematika, ali je nakon toga, sudeći po žalbenim navodima, krenula *odmazda profesorice matematike prema djetetu*.⁵⁷⁷ Tokom postupka istraživanja Ombudsmeni BiH su utvrdili da je nadležno ministarstvo obrazovanja od škole zatražilo da izvrše drugačiju preraspodjelu nastavnika iz predmeta matematika, da je izvršen inspeksijski pregled, kao i stručni nadzor od strane nadležnog pedagoškog zavoda. Uočeno je i da su pokrenuti brojni sudski postupci u vezi s radnim pravima nastavnog osoblja, što očigledno usložnjava radnu atmosferu u školi. Nakon brojnih poduzetih radnji od strane nadležnih, Ombudsmeni BiH su konstatovali da se stanje popravilo i da ima pomaka u cjelokupnoj situaciji.

Ombudsmenima BiH su se obratili roditelji djece koja pohađaju predškolski odgoj i obrazovanje u privatnim predškolskim ustanovama na području Grada Banja Luka, a žalbom se ukazuje da gradske vlasti krše UN Konvenciju o pravima djeteta. Mišljenje je roditelja da Grad diskriminiše djecu, jer finansijski različito tretiraju djecu predškolskog uzrasta koja pohađaju javne u odnosu na djecu koja pohađaju privatne vrtiće. Roditelji djece koja pohađaju privatne vrtiće izdvajaju više novčanih sredstava, bez obzira na subvencije, jer za njihovu djecu nema mjesta u javnim vrtićima. Tokom trajanja postupka istraživanja, Grad je tokom 2024. godine donio Pravilnik o izmjenama Pravilnika o sufinansiranju troškova usluge boravka djece u privatnoj predškolskoj ustanovi na teritoriji Grada Banja Luka. Pravilnikom je povećana subvencija za boravak djece u privatnim predškolskim ustanovama i iz gradske uprave su naglasili da su u toku radovi na dogradnji još jednog vrtića čime će se osigurati dodatna mjesta za boravak predškolaca.

Tokom 2024. godine Ombudsmeni BiH su razmatrali i žalbu kojom se ukazivalo i na različit tretman djece koja pohađaju privatne vrtiće, jer se žalbom ukazivalo da pojedini roditelji čija djeca pohađaju privatne vrtiće primaju subvencije, dok drugi roditelji u istoj poziciji ne primaju subvencije.⁵⁷⁸ Roditelji se pitaju koji se kriteriji koriste u odabiru djece, odnosno roditelja prilikom podjele subvencija. Ombudsmeni BiH su uputili preporuku Vladi Brčko distrikta BiH, Odjeljenju za obrazovanje, da osiguraju efikasan mehanizam praćenja i nadzora nad dodjeljivanjem

⁵⁷⁶ Ž-BR-01-316/23 s napomenom da je predmet uspješno riješen u 2024. godini;

⁵⁷⁷ Ž-BL-01-614/23;

⁵⁷⁸ Ž-BR-01-20/24, preporuka broj P-129/24;

subvencija za upis djece u predškolske ustanove/vrtiće na području Brčko distrikta Bosne i Hercegovine. Tokom 2025. godine pratit će se realizacija preporuke.

Postupajući po žalbi kojom se ukazuje da se krše prava djeteta na inkluzivno obrazovanje⁵⁷⁹ Ombudsmeni BiH su ustanovili da je nadležni inspeksijski organ izvršio inspeksijski pregled i naložio školi da otkloni nedostatke vezane za diskriminaciju djeteta, kako bi se djetetu omogućile jednake mogućnosti u obrazovanju. Predmet je uspješno završen.

Ombudsmenima BiH se obratila majka djeteta, jer je njenom djetetu, učeniku III razreda, onemogućeno da koristi usluge produženog boravka.⁵⁸⁰ Kako joj je saopšteno, za učenike trećih i četvrtih razreda u osnovnoj školi na području Kantona Sarajevo nema kapaciteta za pružanje ove usluge. Tokom trajanja postupka kod Institucije ombudsmana nadležna prosvjetna inspekcija izvršila je vanredni inspeksijski nadzor i naložila školi da se dijete primi u program produženog boravka i škola je tako i postupila.

Majka učenika III razreda srednje škole zatražila je pomoć Ombudsmana BiH, smatrajući da je njeno dijete diskriminisano od strane škole, jer je škola odbila njenu molbu za prelazak djeteta u drugo odjeljenje.⁵⁸¹ Majka je naglasila da je prelazak u drugo odjeljenje bitan za njegovo dalje obrazovanje i lični razvoj i smatra spornim što je škola odobrila prelazak za oko desetak učenika, a njenom djetetu se to uskratilo. Nakon što su se Ombudsmeni BiH obratili školi, povodom nastalog problema, održana je sjednica školskog odbora, škola je uputila zahtjev prema nadležnom ministarstvu, zahtijevajući saglasnost za formiranje kombinovanog odjeljenja i održan je sastanak s roditeljima učenika. Škola je primila saglasnost nadležnog ministarstva za rad kombinovanog odjeljenja i problemi na koje se ukazivalo žalbom su riješeni.

Ombudsmenima BiH obratio se otac učenice srednje škole iz razloga što je njegova maloljetna kćerka ostala neocijenjena iz predmeta računovodstvo, a zbog čega je u obavezi da polaže razredni ispit u školskoj 2023/2024. godini.⁵⁸² Iznosi i navode o nedoličnom ponašanju predmetne profesorice i iznosi pritužbe na njen rad. U postupak istraživanja bili su, pored škole, uključeni i prosvjetna inspekcija i ministarstvo obrazovanja. Učenica je upućena na polaganje razrednog ispita iz razloga što je opravdano izostala s nastave više od jedne trećine planiranih sati u drugom polugodištu, a utvrđeno je i da se profesorica nije nedolično ponašala prema učenici.

10.11. Zabrana pušenja osobama mlađim od 18 godina

U predmetu otvorenom po službenoj dužnosti⁵⁸³ Ombudsmeni BiH ustanovili su da na području Brčko distrikta BiH postoje zakonski propisi kojima se reguliše zabrana pušenja i drugih oblika upotrebe duhana i duhanskih proizvoda, nargila i elektronskih cigareta na javnim mjestima, kao i zakonski propisi o kontroli zabrana. U Republici Srpskoj, prema Zakonu o duvanu Republike Srpske⁵⁸⁴ tzv. *vape* ne spada u grupu duvana i duvanskih proizvoda.

⁵⁷⁹ Ž-BL-01-715/23, škola svojom odlukom raskinula ugovor o korištenju produženog boravka;

⁵⁸⁰ Ž-SA-01-1022/24;

⁵⁸¹ Ž-SA-01-963/24;

⁵⁸² Ž-SA-01-608/24;

⁵⁸³ Ž-BL-01-608/23;

⁵⁸⁴ „Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 72/12;

U Federaciji BiH Zakon o kontroli i ograničenoj upotrebi duhana, duhanskih i ostalih proizvoda za pušenje u Federaciji BiH⁵⁸⁵ stupio je na snagu i njime je, između ostalog, jasno definisano šta se sve smatra duhanom i duhanskim proizvodima, te je propisana zabrana prodavanja i poklanjanja i ostalih proizvoda za maloljetnike. Na svim mjestima na kojima se prodaju duhan i duhanski proizvodi mora biti vidno istaknuta oznaka o zabrani prodaje duhanskih proizvoda i ostalih proizvoda za pušenje osobama mlađim od 18 godina.

Ombudsmeni BiH smatraju da je neophodno i da se u Republici Srpskoj novim zakonskim rješenjima zaštititi pravo djece na zdravlje i obuhvate svi novi oblici duhana i duhanskih proizvoda i pozivaju donosioce odluka da pristupe rješavanju ovog uočenog problema.

⁵⁸⁵ „Službene novine FBiH“, broj 38/22;

XI. PRAVA OSOBA S INVALIDITETOM

11.1. Uvod

Konvencija o pravima osoba s invaliditetom⁵⁸⁶, kao osnovni međunarodni instrument u oblasti zaštite prava osoba s invaliditetom, utvrđuje osnovna ljudska prava ove kategorije s ciljem promocije, zaštite i osiguranja punog i jednakog uživanja svih ljudskih prava i osnovnih sloboda osoba s invaliditetom, kao i unapređivanje poštivanja njihovog urođenog dostojanstva (član 2).

UN Komitet o pravima osoba s invaliditetom istakao je da su u skladu s članom 4. Konvencije, sve države potpisnice Konvencije, uključujući vlast na lokalnom nivou, dužne poštivati prava osoba s invaliditetom, te poštivati, štiti i ostvarivati ova prava.⁵⁸⁷

Izvještaj Evropske komisije o Bosni i Hercegovini za 2024. godinu⁵⁸⁸ ukazuje da, iako postoje ozbiljni izazovi koje je potrebno adresirati u pogledu zapošljavanja, pristupa obrazovanju, zdravstvenoj zaštiti, društvenoj inkluziji i zaštiti, kao i socijalnoj pomoći, određeni pomaci su napravljeni, posebno u kontekstu osnivanja Vijeća za osobe s invaliditetom koje je potrebno uključiti u sve relevantne procese. Osobe s invaliditetom i dalje predstavljaju jednu od najranjivijih grupa društva. Iako je pravni i institucionalni okvir uveliko usklađen sa UN Konvencijom o pravima osoba s invaliditetom, nedostatak namjenskih sredstava sprečava poboljšanja u ovoj oblasti. Među zabrinutostima je istaknuto da značajan broj preporuka i zapažanja UN Komiteta za prava osoba s invaliditetom, primljenih 2017. godine, ostaje nezapažen, te da osobe s invaliditetom još uvijek mogu biti lišene poslovne sposobnosti sudskim putem. Izvještaj je ukazao na potrebu za hitnim sačinjavanjem, usvajanjem i provedbom strategije deinstitutionalizacije kako bi se krenulo ka samostalnom življenju i uključivanju osoba s invaliditetom u zajednicu.

Evropski sud za ljudska prava u Strasbourgu donio je presudu u predmetu Hadžimejlić i drugi protiv Bosne i Hercegovine⁵⁸⁹ kojom je utvrdio da je Bosna i Hercegovina prekršila član 5. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda i povrijedila prava osoba kojima je oduzeta poslovna sposobnost i koje su smještene u ustanove socijalne zaštite, bez valjanog pravnog osnova, odnosno bez sudske odluke. Još uvijek nisu usvojene izmjene i dopune Porodičnog zakona Federacije BiH, kao i Zakona o vanpraničnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine, radi implementacije principa na koje je ukazao Evropski sud za ljudska prava u navedenoj presudi.⁵⁹⁰

⁵⁸⁶ Usvojena u New Yorku 13.12.2006. godine i Fakultativni protokol uz Konvenciju o pravima osoba s invaliditetom, a koje je ministar za ljudska prava Bosne i Hercegovine potpisao u New Yorku 30.07.2009. godine, a Zastupnički dom Parlamentarne skupštine BiH na 65. sjednici, održanoj 07.12.2009. godine, dao saglasnost za ratifikaciju UN-ove Konvencije o pravima osoba s invaliditetom i Opcionog protokola.

⁵⁸⁷ <https://www.ohchr.org/en/treaty-bodies/crpd/statements-declarations-and-observations>

⁵⁸⁸ Izvještaj Evropske komisije o Bosni i Hercegovini za 2024. godinu - Radni dokument osoblja Komisije, Izvještaj o Bosni i Hercegovini za 2024. godinu, Brussels 30.10.2024. godine SWD (2024) 691 https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/document/download/451db011-6779-40ea-b34b-a0eeda451746_en?filename=Bosnia%20and%20Herzegovina%20Report%202024.pdf&prefLang=hr

⁵⁸⁹ Presuda Hadžimejlić i drugi protiv Bosne i Hercegovine, dostupno na http://www.mhrr.gov.ba/ured_zastupnika/odluke/PRESUDA%20HADZIMEJLIC%20I%20DRUGI%20protiv%20BIH.pdf

⁵⁹⁰ Prema dostupnim informacijama u toku je faza javne rasprave radi usaglašavanja stavova različitih strana s ciljem usvajanja što kvalitetnijeg zakonskog rješenja.

Institucija je u 2024. godini Komitetu Ujedinjenih nacija za prava osoba s invaliditetom dostavila podnesak Ombudsmena BiH o primjeni UN Konvencije o pravima osoba s invaliditetom u BiH, kojim su istaknuti pozitivni aspekti, odnosno najvažniji dokumenti koje su donijele nadležne vlasti u BiH usmjereni na realizaciju preporuka UN Komiteta za prava osoba s invaliditetom. Ovim podneskom ukazane su i generalne zabrinutosti koje se odnose na neispunjavanje obaveza BiH u različitim aspektima prava osoba s invaliditetom (ravnopravnost i diskriminacija, djeca s invaliditetom, pristupačnost, jednakost pred zakonom, pristup pravdi, nezavisno življenje i uključenost u zajednice, obrazovanje, zdravstvena zaštita i dr.).

Ustavom BiH garantuje se svim građanima BiH najviši nivo međunarodno priznatih ljudskih prava i osnovnih sloboda, bez diskriminacije po bilo kojem osnovu kao što je spol, rasa, boja, jezik, vjera, političko i drugo mišljenje, nacionalno ili socijalno porijeklo, povezanost s nacionalnom manjinom, imovina, rođenje ili drugi status. Ovo načelo također proizlazi iz odredaba Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda i njenih protokola.

U BiH oblast socijalnih, ekonomskih i kulturnih prava je u nadležnosti dva entiteta i Brčko distrikta BiH.

U BiH ne postoji jedinstvena definicija, niti jedinstveni registar osoba s invaliditetom, kako bi se sistemski moglo raditi na poboljšanju položaja osoba s invaliditetom.

U Federaciji Bosne i Hercegovine još uvijek nije usvojen Zakon o jedinstvenim načelima i okviru materijalne podrške osoba s invaliditetom.⁵⁹¹ Ovim zakonom uredili bi se osnovni principi zaštite osoba s invaliditetom, definicija osobe s invaliditetom i invaliditet, kao i druga pitanja od značaja za ostvarivanje osnovnih prava osoba s invaliditetom na području Federacije Bosne i Hercegovine.⁵⁹²

Prepoznajući posebni značaj društvene zaštite i podrške prema osobama s invaliditetom Republika Srpska donijela je Strategiju unapređenja društvenog položaja osoba s invaliditetom za period od 2017-2026. U Federaciji još uvijek nije usvojena nova Strategija⁵⁹³. Strategija za unapređenje prava i položaja osoba s invaliditetom u Federaciji Bosne i Hercegovine 2016-2021. donesena je radi definisanja strateških prioriteta, ciljeva i aktivnosti u oblasti prava osoba s invaliditetom, a s ciljem unapređenja položaja osoba s invaliditetom, kroz multisektorski pristup.

11.1.1. Statistika

Tokom 2024. godine Odjel za praćenje ostvarivanja prava osoba s invaliditetom zaprimio je 63 žalbe. Ukoliko se poredi sa 2023. godinom kada je zaprimljeno 56 žalbi, došlo je do blagog

⁵⁹¹ Na prijedlog Federalnog ministarstva rada i socijalne politike, Vlada Federacije BiH utvrdila je Prijedlog zakona o jedinstvenim načelima i okviru materijalne podrške osoba s invaliditetom u Federaciji BiH, te ga uputila u dalju parlamentarnu proceduru.

⁵⁹² Ombudsmeni BiH su prethodno dali Preliminarni komentar na Nacrt Zakona o jedinstvenim načelima i okviru materijalne podrške osoba s invaliditetom, broj: Oi-K-BL-203/23 od 13.03.2023. godine;

⁵⁹³ Vlada Federacije BiH donijela je *Odluku o izradi Strategije za unapređenje prava i položaja osoba s invaliditetom u Federaciji Bosne i Hercegovine 2022-2027. godina.*

povećanja registrovanih žalbi. Ombudsmeni BiH ističu da navedena statistika ne odražava nužno stvarno stanje povreda prava u ovoj oblasti, s obzirom da se u velikom broju predmeta u Odjelu za praćenje ostvarivanja prava osoba s invaliditetom ukazuje i na druge povrede prava kao što su prava djece, građanska prava, ekonomska i socijalna prava, diskriminacija i dr., te ovaj broj može biti znatno veći.

U 2024. godini izdato je šest preporuka, a odnosile su se na osiguravanje parking mjesta za osobe s invaliditetom, pristup informacijama, imenovanje Vijeća za osobe s invaliditetom, te izmjene Zakona o materijalnoj podršci porodicama s djecom u Federaciji Bosne i Hercegovine.

Žalbe u Odjelu za praćenje ostvarivanja prava osoba s invaliditetom u 2024. godini odnosile su se na nedostatak pristupačnosti osobama s invaliditetom, ostvarivanje prava na ličnu ili porodičnu invalidninu, smještaj u ustanove za zbrinjavanje osoba s mentalnim i intelektualnim poteškoćama, oduzimanje poslovne sposobnosti i dr.

11.2. Smještaj osoba s intelektualnim i mentalnim teškoćama u ustanove socijalne zaštite

UN Konvencija o pravima osoba s invaliditetom ukazuje da su osobe s invaliditetom one osobe koje imaju dugotrajna tjelesna, mentalna, intelektualna ili osjetilna oštećenja, koja u međudjelovanju s različitim preprekama mogu sprečavati njihovo puno i efikasno učešće u društvu na ravnopravnoj osnovi s drugima.⁵⁹⁴

Ombudsmeni BiH u svom radu posebnu pažnju posvećuju osobama s intelektualnim i mentalnim poteškoćama smještenim u ustanove, imajući u vidu da je značajnom broju ovih osoba oduzeta poslovna sposobnost i da one u mnogim slučajevima ne učestvuju u donošenju odluka koje se tiču njihovog statusa. Podrška ovoj kategoriji stanovništva značajno je povećana ukoliko se uzme u obzir važnost lične autonomije i nezavisnosti osoba s invaliditetom, uključujući i slobodu izbora.

UN Konvencija o pravima osoba s invaliditetom propisuje da svaka osoba s invaliditetom ima pravo na poštivanje svog tjelesnog i mentalnog integriteta na ravnopravnoj osnovi s drugima⁵⁹⁵. Države imaju obavezu poduzimanja efikasnih i prikladnih mjera, kako bi se osobama s invaliditetom omogućilo stjecanje i održavanje najveće moguće nezavisnosti, i potpunu tjelesnu, mentalnu, društvenu i profesionalnu sposobnost, te punu uključenost i učešće u svim područjima života.⁵⁹⁶

Ombudsmeni BiH cijene da ustanove u kojima su smještene osobe s intelektualnim i mentalnim poteškoćama moraju imati osigurane sve neophodne uslove (stanovanje, ishrana, odijevanje, njega, pomoć, briga, odgoj i obrazovanje, osposobljavanje za privređivanje, radne, kulturno-zabavne, rekreativno-rehabilitacione aktivnosti, zdravstvena zaštita i druge usluge) kako bi se izvršila integracija ove kategorije u zajednice, te osigurala njihova dobrobit.

⁵⁹⁴ Član 1. Konvencije UN-a o pravima osoba s invaliditetom;

⁵⁹⁵ Član 17. Konvencije UN-a o pravima osoba s invaliditetom;

⁵⁹⁶ Član 26. Konvencije UN-a o pravima osoba s invaliditetom;

U 2024. godini Institucija je izdala Prateći izvještaj o stanju u ustanovama u kojima su smještene osobe s intelektualnim i mentalnim poteškoćama u BiH. Osnovni cilj ovog Izvještaja je sagledavanje trenutnog stanja u kontekstu realizacije ranije izdatih preporuka, ali i identifikiranja oblasti u kojima se desio napredak, odnosno u kojima je stanje ostalo nepromijenjeno. Ombudsmeni BiH su ukazali da monitoring stanja u ustanovama u kojima su smještene osobe s mentalnim i intelektualnim poteškoćama, kao i podnošenje izvještaja nadležnim organima i javnosti, predstavljaju dobru polaznu osnovu za poduzimanje aktivnosti s ciljem unapređenja njihovog djelovanja.

Institucija ombudsmena je u proteklom periodu zaprimila nekoliko žalbi koje su se odnosile na stanje u ustanovama za zbrinjavanje osoba s mentalnim i intelektualnim poteškoćama, posebno u JU Zavodu za specijalno obrazovanje i odgoj djece „Mjedenica“ Sarajevo⁵⁹⁷ i Ustanovi za socijalno zbrinjavanje, zdravstvenu njegu, odgoj i obrazovanje Pazarić.⁵⁹⁸

Ombudsmenima BiH obratili su se roditelji učenika s poteškoćama u razvoju JU Zavod za specijalno obrazovanje i odgoj djece „Mjedenica“ Sarajevo, zbog činjenice *da su radionice za djecu sa poteškoćama u razvoju u JU Zavodu za specijalno obrazovanje i odgoj djece "Mjedenica" u Sarajevu zaključane.*^[1] Ustanovljeno je da se radi o radionicama koje nisu za djecu, nego za odrasle osobe s invaliditetom, te da pitanje brige i okupacionih terapija odraslih osoba i osoba koje nisu učenici Zavoda nije moguće propisati aktima koji uređuju oblast odgoja i obrazovanja, niti su dnevne/radno-okupacione radionice prepoznate kao oblik odgojno-obrazovnog rada. Kako bi se premostila nastala situacija, Vlada Kantona Sarajevo je donijela odluku^[2] o nastavku rada radionica, a nakon toga^[3] Uredbu kojom je omogućeno nesmetano funkcionisanje radionica za radnu okupaciju u Zavodu za specijalno obrazovanje i odgoj djece ubuduće.

Cijeneći značaj rada Ombudsmena BiH u oblasti zaštite prava osoba s invaliditetom, posebno osoba s duševnim i mentalnim teškoćama, javne ustanove o svojim aktivnostima ponekad obavještavaju Ombudsmene BiH putem svojih izvještaja.

Javna ustanova Bolnica Travnik dostavila je Instituciji ombudsmena Izvještaj o radu Komisije za zaštitu osoba s duševnim smetnjama⁵⁹⁹. Izvještajem je navedeno da je u 2024. godini Komisija održala 67 sastanaka na kojim se raspravljalo o prisilnom zadržavanju na liječenju 110 pacijenata s duševnim smetnjama, čime se broj intervencija i zadržavanja na liječenju u odnosu na prethodnu godinu znatno povećao. Komisija je tokom svog rada konstatovala da nije bilo povreda ljudskih prava, te da se liječenje osoba s duševnim smetnjama odvijalo tako da se u najmanjoj mogućoj mjeri ograničavala sloboda pacijenta, te da se poštovala njihova osobnost i ljudsko dostojanstvo. Uvidom u medicinsku i prateću dokumentaciju, kod većine pacijenata, uz asistenciju policije bili su prisutni njihovi srodnici, tako da se ni jednom nije desilo prekoračenje ovlasti policije prilikom privođenja na liječenje duševnih bolesnika. Izvještaj Komisije je ukazao da se broj pokušaja suicida dvostruko uvećao u odnosu na prethodne godine, te da je dalje prisutan znatan broj recidiva

⁵⁹⁷ Ž-SA-02-800/24 i Ž-SA-01-881/24;

⁵⁹⁸ Ž-BL-02-115/24;

^[1] Ž-SA-01-881/24;

^[2] Na sjednici od 13.09.2024. godine;

^[3] Dana 26.09.2024. godine;

⁵⁹⁹ Broj: 10-318/4 od 14.01.2025. godine;

kao i agresivnosti prema srodnicima, nasilja u porodici, nasilja u zajednici i prijetnji ubistvima, kao i primjetan rast prekomjernog konzumiranja alkohola i nedozvoljenih psihoaktivnih supstanci. Brojčani pokazatelji za 2024. godinu pokazali su da je došlo do blagog povećanja i prisilno smještenih na liječenje u recidivu u opštinama gdje nema službe mentalnog zdravlja u ambulantama, što znači da treba raditi na jačanju službi za mentalno zdravlje čime bi se smanjio broj odlaska na bolničko liječenje psihijatrijskih bolesnika. Komisija je smatrala da bi svaka opština Srednjobosanskog kantona trebala poraditi na formiranju centara za mentalno zdravlje ili na jačanju kapaciteta tamo gdje je već formiran.

11.3. Rad i zapošljavanje osoba s invaliditetom

Osobe s invaliditetom svakodnevno se suočavaju s preprekama u pogledu prava na rad i ostvarivanja jednakih mogućnosti na tržištu rada. UN Konvencija o pravima osoba s invaliditetom ukazuje na značaj prava na rad osoba s invaliditetom na ravnopravnoj osnovi s drugima, a što uključuje pravo na mogućnost zarađivanja za život od rada, slobodno odabranog ili prihvaćenog na tržištu rada i u radnom okruženju koje je otvoreno, uključujuće i dostupno osobama s invaliditetom.⁶⁰⁰

Ombudsmeni BiH prepoznaju važnost radnog angažmana osoba s invaliditetom, kako bi sopstvenim radom i zalaganjem ostvarivali egzistenciju i finansijsku nezavisnost i bili podjednako uključeni u društvenu zajednicu. Ombudsmeni BiH smatraju da sistem socijalnog osiguranja i socijalne zaštite nije dovoljno efikasan kako bi osobe s invaliditetom ostvarile svoja prava i iskoristile svoje pune kapacitete⁶⁰¹.

Postupajući po žalbi podnositeljice Ombudsmeni BiH su izdali preporuku⁶⁰² kojom je Kantonalnom zavodu za zapošljavanje Livno predloženo da preispita Odluku o prijemu u radni odnos na neodređeno vrijeme, te da prilikom budućih konkursa poduzme konkretne mjere radi omogućavanja zapošljavanja osobama s invaliditetom, u skladu s članom 59. Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji, osposobljavanju i zapošljavanju osoba s invaliditetom i nalazima iz preporuke. Ombudsmeni BiH su istakli da nije ključno pitanje da li afirmativne mjere treba primijeniti prije ili poslije bodovanja, nego da li su iste u konkretnom slučaju opravdane i proporcionalne. Iako Ombudsmeni BiH nisu u mogućnosti valorizirati iskazane sposobnosti i opšti utisak kandidata na intervjuu, niti su u mogućnosti utvrditi povredu načela kvaliteta, smatraju da bi primjena afirmativnih mjera u konkretnom slučaju bila opravdana. Preporuka je djelimično realizovana.

U žalbi podnosioca⁶⁰³ koji je ukazivao na nemogućnost trajnog zaposlenja njegovog sina koji je osoba s invaliditetom, Ombudsmeni Bosne i Hercegovine naveli su da se radni odnos zasniva zaključivanjem ugovora o radu, nakon provođenja procedure obaveznog javnog oglašavanja za

⁶⁰⁰ Član 27. Konvencije;

⁶⁰¹ Tokom 2021. godine Ombudsmeni BiH izradili su "Specijalni izvještaj o efikasnosti zakonskih rješenja o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom, a s ciljem prikupljanja informacija o primjeni zakonskih propisa iz oblasti profesionalne rehabilitacije u praksi, te osposobljavanja i zapošljavanja osoba s invaliditetom;

⁶⁰² Ž-LI-02-205/23, preporuka broj: P-80/24, od 22.02.2024. godine;

⁶⁰³ Ž-LI-02-10/24;

prijem u radni odnos, propisane pravilnikom o radu poslodavca⁶⁰⁴, te da je svrha provođenja konkursne procedure izbor najkvalitetnijeg kandidata. Ombudsmeni BiH su istakli da zaključivanje ugovora o radu na osnovu Javnog poziva Fonda za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom FBiH nije stvorilo obavezu poslodavcu da istekom roka na koji je ugovor zaključen ponudi žalitelju zaključivanje ugovora na određeno/neodređeno vrijeme. Pravo je poslodavca da, u skladu s finansijskim sredstvima kojima raspolaže i potrebi za popunjavanjem sistematizovanih radnih mjesta, pokrene proceduru javnog oglašavanja za prijem u radni odnos. Predmet je odlukom Ombudsmena BiH zatvoren.

Ombudsmeni BiH razmatrali su žalbene navode koji su se odnosili na neisplate stvarnih troškova prevoza osobama s invaliditetom, od mjesta stanovanja do mjesta rada.⁶⁰⁵ Imajući u vidu da je potrebno sistemski riješiti predmetno pitanje Vladi Republike Srpske upućena je preporuka da, prilikom sačinjavanja prijedloga izmjena i dopuna odredbi Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji, osposobljavanju i zapošljavanju invalida Republike Srpske, razmotri pitanje stvarne naknade za prevoz zaposlenih osoba s invaliditetom, na način da se osobama s invaliditetom zagaranjuje odgovarajuća naknada za prevoz od mjesta rada od mjesta stanovanja, bez obzira na udaljenost. Preporuka je prihvaćena. Vlada Republike Srpske, Generalni sekretarijat i Ministarstvo rada i boračko-invalidske zaštite⁶⁰⁶ kao obrađivač Zakona, preporuku Ombudsmena BiH su ocijenili opravdanom, uz naznaku da će se prilikom izmjena i dopuna predmetnog zakona razmotriti modaliteti ostvarivanja prava, s obzirom da mogu nastati povećani troškovi u odnosu na ostale radnike.

11.3.1. Utvrđivanje radne sposobnosti

Instituciji ombudsmena obratio se podnosilac, navodeći da je u 2023. godini bio na komisiji u Institutu za medicinsko vještačenje zdravstvenog stanja, te da još uvijek čeka poziv od iste komisije radi vještačenja zdravstvenog stanja i traži pomoć u pribavljanju odluke kojom se utvrđuje invaliditet. Institut za medicinsko vještačenje zdravstvenog stanja je u predmetu podnosioca radi utvrđivanja zdravstvene sposobnosti naveo da se u takvom postupku vještači po službeno zaprimljenom zahtjevu nadležnog MIO/PIO zavoda, te se u postupku utvrđuje da li je stranka zdravstveno sposobna za obavljanje poslova za koje ima zaključen ugovor o radu. Istim postupkom ne utvrđuje se postotak oštećenja organizma, već samo da li osoba na konkretno radno mjesto na kojem je zaposlena zdravstveno udovoljava ili ne, odnosno da li postoji gubitak radne sposobnosti, promijenjena radna sposobnost, da li je liječenje završeno ili invalidnost na konkretno radno mjesto ne postoji. Nakon intervencije Ombudsmena BiH komisija je pozvala žalitelja radi nastavka postupka.⁶⁰⁷

U žalbi podnositeljice Federalni zavod za penzijsko i invalidsko osiguranje donio je rješenje o postojanju promijenjene radne sposobnosti zbog bolesti. Poslodavac Zdravstvena ustanova „Lječilište Gata“ Bihać, u skladu s Pravilnikom o radu, žaliteljici je usmeno ponudio obavljanje poslova medicinske sestre, što ista nije prihvatila zbog rada u smjenama, nakon čega je

⁶⁰⁴ Član 20;

⁶⁰⁵ Ž-BR-02-116/22, preporuka broj: P-192/24;

⁶⁰⁶ Vlada Republike Srpske, Generalni sekretarijat, akt broj: 04.2.01/052-35/25, od 04.02.2025. godine; Ministarstvo rada i boračko-invalidske zaštite akt, broj: 16-04/1.1.-051-27/25, od 31.01.2025. godine;

⁶⁰⁷ Ž-SA-02-539/24;

raspoređena na obavljanje poslova medicinski administrator za poslove recepcije, čime ista nije zadovoljna zbog smanjenja plate. Ombudsmeni BiH su istakli da se prilikom određivanja radnog mjesta nakon promijenjene radne sposobnosti poslodavac treba osvrnuti na opis radnog mjesta koje je definisano rješenjem o postojanju promijenjene radne sposobnosti, a iz dokumentacije proizlazi da je podnositeljica žalbe odbila predloženo iz razloga koji nije naveden u rješenju.⁶⁰⁸

11.4. Pristupačnost

Konvencija UN-a o pravima osoba s invaliditetom definisala je mjere identifikacije i uklanjanja prepreka i barijera pristupačnosti, a koje se odnose na građevine, puteve, prevoz i druge zatvorene i otvorene prostore, uključujući škole, stambene objekte, zdravstvene ustanove i radna mjesta; informacije, komunikacije i druge usluge, uključujući elektroničke usluge i službe hitnih intervencija.⁶⁰⁹

Opšti komentar broj 2 na član 9. UN Konvencije o pravima osoba s invaliditetom ukazuje da je pristupačnost preduslov da osobe s invaliditetom mogu nezavisno živjeti, te potpuno i ravnopravno učestvovati u društvu.

Ombudsmeni BiH su tokom 2022. godine sačinili dokument pod nazivom *Smjernice za unapređenje svakodnevne komunikacije s osobama s invaliditetom*⁶¹⁰, koji ima za cilj podizanje svijesti javnosti, javnih organa i pravnih osoba o važnosti poštivanja integriteta, dostojanstva i ravnopravnosti osoba s invaliditetom. Ovim dokumentom ukazano je da postoje određene specifičnosti u radu s osobama s invaliditetom u zavisnosti od vrste invaliditeta, te su smjernice date u pogledu rada i komunikacije s osobama s tjelesnim oštećenjima, s oštećenjem sluha, s oštećenjima vida, s govornim poteškoćama, kao i rad i komunikacija s osobama s intelektualnim i/ili mentalnim poteškoćama.

Rješavanje pitanja pristupačnosti i mjere koje se poduzimaju moraju se sagledavati u kontekstu kompleksnosti ovog pojma jer isto obuhvata: fizičko okruženje - mjere moraju uključivati identifikaciju i uklanjanje prepreka i barijera pristupačnosti, a odnose se na: (a) građevine, puteve, prevoz i druge zatvorene i otvorene prostore, uključujući škole, stambene objekte, zdravstvene ustanove i radna mjesta, kao i informacije i komunikaciju i usluge - mjere moraju uključivati elektronske usluge i službe hitnih intervencija.

Ombudsmeni BiH su razmatrali pitanje prevoza djeteta s invaliditetom u Kantonu Sarajevo.⁶¹¹ Ministarstvo za odgoj i obrazovanje Kantona Sarajevo dostavilo je izjašnjenje kojim su detaljno obrazložene sve mogućnosti prevoza u skladu sa Zakonom o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi u Kantonu Sarajevo.⁶¹² Ombudsmeni BiH su u konkretnom predmetu našli da su

⁶⁰⁸ Ž-BL-02-637/24;

⁶⁰⁹ Član 9. Konvencije;

⁶¹⁰ Dostupno na: https://www.ombudsmen.gov.ba/documents/obudsmen_doc2022120108585014bos.pdf;

⁶¹¹ Ž-SA-02-819/24;

⁶¹² Ministarstvo za odgoj i obrazovanje Kantona Sarajevo dostavilo je odgovor: *...Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi u Kantonu Sarajevo*⁶¹² ... propisao da Kanton, u saradnji sa Gradom Sarajevo, općinama i drugim zainteresovanim subjektima osigurava sredstva za finansiranje troškova prevoza učenika osnovnih i srednjih škola sa područja Kantona... propisano je da se prijevoz učenika može organizovati u sistemu organizovanog linijskog prijevoza putnika ili vanlinijskog prijevoza putnika i da svi učenici osnovne i srednje škole imaju pravo na besplatan

odgovorni organi poduzimali aktivnosti i mjere na način propisan zakonima kojima je uređena predmetna oblast.

Pitanje prevoza razmatrano je u žalbi učenika koji pohađa JU Centar za djecu i omladinu sa posebnim potrebama "Los Rosales" Mostar. U toku postupka, Ombudsmeni BiH su obaviješteni da je učeniku ponovno dozvoljen prevoz u školu od strane Grada Čapljina.⁶¹³

Ombudsmeni BiH su u protekloj godini pratili postupak u predmetu otvorenom po službenoj dužnosti pod nazivom „Pristup osobama s invaliditetom prema Zavodu zdravstvenog osiguranja Hercegovačko-neretvanskog kantona“⁶¹⁴, a radi pribavljanja informacija u vezi s izdavanjem urbanističke saglasnosti za otklanjanje građevinskih barijera, kako bi se omogućio nesmetan pristup osobama s invaliditetom. S obzirom da se predmetna zgrada nalazi unutar obuhvata nacionalnog spomenika došlo je do usložnjavanja postupka izdavanja odobrenja. U toku postupka pribavljeno je pozitivno stručno mišljenje Zavoda za zaštitu spomenika, a trenutno se radi na poduzimanju aktivnosti za usklađivanje idejnog projekta s Uredbom⁶¹⁵ o uređenju gradilišta, obaveznoj dokumentaciji na gradilištu i učesnicima u građenju. Postupak pred Institucijom je još uvijek u toku.

Ombudsmeni BiH ističu važnost automobila i mobilnosti za osobe s invaliditetom jer isto omogućava aktivno uključivanje ovih osoba u svim područjima javnog i privatnog života, radi čega su otvorili predmet po službenoj dužnosti vezan za polaganje vozačkog ispita za osobe s invaliditetom, odnosno prilagođavanje automobila (gornjih i donjih komandi) za upravljanje osobama s invaliditetom.⁶¹⁶ U pojedinim slučajevima osobe s invaliditetom ne mogu polagati vozački ispit, jer u njihovom gradu ili mjestu stanovanja ne postoji autoškola koja ima automobil prilagođen za njih (autoškole bi morale imati prilagođene gornje ili donje komande). Postupak istraživanja i provođenje aktivnosti su i dalje u toku.

U pogledu pristupačnosti objektima osobama s invaliditetom, odnosno pitanja osiguravanja parking prostora za osobe s invaliditetom, Institucija je u protekloj godini razmatrala nekoliko ovakvih predmeta, što svakako svjedoči o stalnoj i kontinuiranoj potrebi.

U žalbi podnosioca⁶¹⁷, osobe s invaliditetom, koji je podnio zahtjev za dodjelu parking mjesta na adekvatnoj poziciji u blizini ulaza u svoju zgradu, Ombudsmeni Bosne i Hercegovine su donijeli preporuku Gradu Zenica da poduzme sve neophodne mjere i radnje s ciljem dodjele parking mjesta podnosiocu žalbe, kao i da istog jasno i precizno uputi na koji način može da ostvari svoje pravo.

javni linijski prijevoz tokom cijele školske godine... u slučaju da učenik ima većih problema u kretanju, ima pravo na besplatan prijevoz i na manjoj udaljenosti od dva kilometra od škole koju pohađa i mjesta stanovanja učenika, i to korištenjem prijevoza kako je organizovan u školi koju pohađa i za učenike koji stanuju na udaljenosti većoj od dva kilometra. Učenicima sa teškoćama i učenicima sa invaliditetom koji pohađaju centre ili druge obrazovne ustanove i nemaju posebno organizovan prijevoz za učenike, osigurava se naknada za prijevoz ... i to korištenjem prava na jedan od načina kako slijedi: a) ukoliko učenik ima mogućnost korištenja javnog linijskog prijevoza putnika odobriti sredstva za kupovinu mjesečnog kupona ... i b) ukoliko učenik nema mogućnost korištenja javnog linijskog prijevoza putnika odobriti sredstva u visini troškova goriva po predenom kilometru...

⁶¹³ Ž-MO-02-129/24;

⁶¹⁴ Ž-MO-02-154/23;

⁶¹⁵ „Službene novine FBiH“, br.: 25a/22, 42/22 i 93/22;

⁶¹⁶ Ž-MO-02-192/23;

⁶¹⁷ Ž-SA-02-442/24, preporuka broj: P-173/24 od 09.07.2024. godine;

Neostvarivanje pristupačnosti je povreda ustavnog prava na jednakost, a također predstavlja i diskriminaciju osoba s invaliditetom u odnosu na osobe bez invaliditeta. Preporuka je realizovana.

11.5. Imenovanje Vijeća za osobe s invaliditetom

Ombudsmeni BiH, u skladu sa svojim nadležnostima, nadgledaju aktivnosti institucija u BiH, posebno u pogledu izvršavanja svojih obaveza nastalih u skladu s međunarodnim dokumentima. Konvencija o pravu osoba s invaliditetom propisuje obavezu državama da, u skladu sa svojim pravnim i upravnim sistemom, održavaju, jačaju ili uspostavljaju, na nacionalnom nivou okvir, uključujući jedan ili više nezavisnih mehanizama, kada je to primjereno, radi unapređenja, zaštite i nadziranja provođenja Konvencije. Prilikom imenovanja ili uspostavljanja tog mehanizma, države će uzeti u obzir načela koja se odnose na status i funkcionisanje nacionalnih institucija za zaštitu i unapređenje ljudskih prava, a građansko društvo, posebno osobe s invaliditetom i organizacije koje ih predstavljaju, bit će uključeni i potpuno učestvovati u procesu praćenja.⁶¹⁸

Ombudsmeni BiH su u 2024. godini pratili aktivnosti s ciljem imenovanja Vijeća za osobe s invaliditetom. Institucija je tokom 2021. godine sačinila i objavila Specijalni izvještaj o efikasnosti zakonskih rješenja u oblasti profesionalne rehabilitacije i zapošljavanja osoba s invaliditetom u Bosni i Hercegovini.⁶¹⁹ Postupajući po preporuci Ombudsmena BiH Predstavnički dom Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine usvojio je zaključak⁶²⁰ kojim se nalaže Vijeću ministara Bosne i Hercegovine da u roku od 30 dana započne proceduru izbora novog saziva Vijeća za osobe s invaliditetom.

Ombudsmeni BiH registrovali su predmet po službenoj dužnosti, s ciljem praćenja izvršenja navedenog zaključka Predstavničkog doma Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine.⁶²¹

Vijeće ministara BiH je na prijedlog Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH donijelo Odluku o formiranju Vijeća za osobe s invaliditetom BiH.⁶²² Ovom odlukom propisano je da Vijeće za osobe s invaliditetom BiH ima 30 članova, čiju jednu polovinu čine predstavnici javnih organa Bosne i Hercegovine, Federacije Bosne i Hercegovine, Republike Srpske i Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, dok drugu polovinu čine predstavnici organizacija osoba s invaliditetom s područja Federacije Bosne i Hercegovine, Republike Srpske i Brčko distrikta Bosne i Hercegovine.⁶²³ Postavlja se pitanje da li ovakav sastav Vijeća za osobe s invaliditetom BiH može u potpunosti osigurati uključenost organizacija osoba s invaliditetom u procese donošenja odluka, odnosno imati utjecaj u sam proces odlučivanja.

⁶¹⁸ Vidjeti član 33. Konvencije o pravima osoba s invaliditetom;

⁶¹⁹ https://www.ombudsmen.gov.ba/documents/obudsmen_doc2021072208592983bos.pdf

⁶²⁰ Zaključak Predstavničkog doma Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine, broj 01-50-1-15-28/22, od 27.04.2022. godine, usvojen na 28. sjednici, održanoj dana 27.04.2022. godine;

⁶²¹ Ž-SA-02-508/22;

⁶²² „Službeni glasnik BiH“, broj: 57/23;

⁶²³ Član 4. Odluke o formiranju Vijeća za osobe s invaliditetom;

Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH donijelo je Rješenje o imenovanju članova i zamjenskih članova Vijeća za osobe s invaliditetom BiH⁶²⁴, čime je preporuka Ombudsmena ispoštovana.

Nakon provođenja izbora i imenovanja predstavnika Vijeća za osobe s invaliditetom, Ombudsmeni BiH zaprimili su žalbu gdje je kao odgovorna strana označeno Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH. Žaliteljica je žalbom ukazala da je Odluka o formiranju Vijeća za osobe s invaliditetom diskriminatorna na način da omogućava učešće u izboru samo osobama koje su članovi udruženja osoba s invaliditetom. Podnositeljica žalbe navodi da je bila jedan od kandidata, ali da je njena prijava odbačena iz razloga što nije dokazala da je član udruženja osoba s invaliditetom, bez obzira što, kako tvrdi ispunjava sve druge uslove, posebno one koji se odnose na stručnost i kvalitet. Ombudsmeni BiH uputili su preporuku Ministarstvu za ljudska prava i izbjeglice BiH te predložili da provede postupak imenovanja Vijeća za osobe s invaliditetom, u skladu s mišljenjem Ombudsmena BiH na način da u javnom pozivu jasno navede koji su uslovi izbora i kako se ti uslovi dokazuju.⁶²⁵ Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine dostavilo je odgovor na preporuku da će prilikom raspisivanja javnog poziva za izbor sljedećeg saziva Vijeća za osobe s invaliditetom voditi računa, te da će u javnom pozivu jasno biti navedeni uslovi, kao i dokazi kojima se dokazuje ispunjavanje navedenih uslova s ciljem razrješenja svih budućih nedoumica osoba koje se prijavljuju na javni poziv.

11.5.1. Priznavanje prava na invalidninu

Ostvarivanje prava na invalidninu provodi se u skladu sa zakonskim odredbama koje zahtijevaju ispunjenost svih uslova kako bi se utvrdilo priznavanje prava, kao što je i samo definisanje pojmova.

Postupajući po žalbi podnositeljice kojom se njen zahtjev za priznavanje prava na porodičnu invalidninu, iza nestalog-poginulog supruga odbija, Ombudsmeni Bosne i Hercegovine su skrenuli pažnju na uslove propisane članom 17. Zakona o pravima branilaca i članova njihovih porodica⁶²⁶ kojim je propisana kategorija osoba koje se smatraju članovima porodice poginulog, umrlog, nestalog branioca i umrlog ratnog vojnog invalida, u smislu ovog zakona. S obzirom da je u toku postupka utvrđeno da postoje određene okolnosti zbog kojih se ne može priznati bračna zajednica podnositeljice, Ombudsmeni Bosne i Hercegovine su stava da je organ postupao u skladu sa zakonom kako je uređena predmetna oblast.⁶²⁷

⁶²⁴ Broj: 01-37-1-946-100/22;

⁶²⁵ Ž-BL-02-116/24, preporuka broj: P- 120/24;

⁶²⁶ „Službene novine FBiH, broj: (33/04, 56/05, 70/07, 9/10, 90/17 i 29/22);

⁶²⁷ Ž-SA-02-284/24;

XII. DISKRIMINACIJA I ZAŠTITA PRAVA NACIONALNIH I VJERSKIH MANJINA

12.1. Opšta razmatranja

Institucija ombudsmena primjenjuje Zakon o zabrani diskriminacije u Bosni i Hercegovini u skladu s unaprijedenim zakonskim okvirom za zaštitu od diskriminacije, koji je proistekao iz izmjena Zakona iz 2016. godine, a koji podrazumijeva proširen obim nadležnosti Institucije ombudsmena i Odjela za eliminaciju svih oblika diskriminacije. Ovo se naročito ogleda u proširivanju liste osnova po kojima je zabranjena diskriminacija⁶²⁸, propisivanju težih oblika diskriminacije⁶²⁹, poboljšanju proceduralnih aspekata Zakona⁶³⁰ i definisanju pravne snage preporuka Ombudsmena u dokaznom postupku pred sudovima.⁶³¹ Također, predviđena je znatno veća uloga Ombudsmena u aktivnostima promocije antidiskriminacijske zaštite, koja se ogleda u informisanju javnosti, podizanju svijesti, provođenju kampanja i drugim oblicima prevencije diskriminacije.⁶³²

Zakon o zabrani diskriminacije u Bosni i Hercegovini⁶³³ povjerava Instituciji ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine status “centralne institucije nadležne za zaštitu od diskriminacije” i u tu svrhu predviđa osnivanje i rad posebnog odjela s isključivim zadatkom razmatranja predmeta diskriminacije koju je počinila bilo koja pravna ili fizička osoba u bilo kojoj oblasti života. Od usvajanja izmjena Zakona o zabrani diskriminacije iz 2016 godine, žalbe iz oblasti diskriminacije su sve kompleksnije jer je preporukama Ombudsmena data snaga dokaznog sredstva u sudskom postupku.

Ovo nesumnjivo predstavlja napredak u provođenju Zakona o zabrani diskriminacije, ali postavlja pitanje kapaciteta jer su za ovakvu ulogu u drugim zemljama osnovane zasebne institucije (tijela za ravnopravnost), ali i pitanje podrške ovakvoj ulozi Ombudsmena za ljudska prava koja nije dovoljno prepoznata. Ovo je posebno izraženo u činjenici da do osiguravanja budžetskih sredstava za tu funkciju ovog tijela nikada nije došlo, iako takva obaveza proizlazi iz člana 7. spomenutog zakona. Ombudsmeni svake godine uz svoj osnovni budžetski zahtjev Ministarstvu finansija i trezora dostavljaju aneks kojim traže sredstva za izvršenje ove zakonske obaveze. Ovaj zahtjev je podnesen i u okviru budžeta za 2024. godinu i isti nije prihvaćen.

Iako je iz naprijed navedenog vidljivo da je došlo do povećanja budžeta Institucije ombudsmena od 2022. godine, prednje je vezano uz rast plata i naknada svih zaposlenih u javnom sektoru.

⁶²⁸ Kroz ove izmjene zakona seksualna orijentacija i rodni identitet su terminološki ispravno imenovani kao osnove na kojima je zabranjena diskriminacija. Pored toga, kao zabranjeni osnov diskriminacije navedene su i spolne karakteristike, starosna dob i invaliditet.

⁶²⁹ Višestruka diskriminacija (član 4, stav (4)), ponovljena diskriminacija (član 4, stav (5)) i produžena diskriminacija (član 4, stav (6)).

⁶³⁰ Glede odredbi o hitnosti postupka (član 11), posebnim tužbama (član 12), nadležnosti sudova i rokovima (član 13), propisivanjem mjera osiguranja (član 14), preraspodjele tereta dokazivanja (član 15), učešća trećih osoba (član 16), mogućnost podnošenja kolektivnih tužbi (član 17);

⁶³¹ Član 15, stav (9);

⁶³² Član 7, stav (2), tačka I);

⁶³³ Zakon o zabrani diskriminacije Bosne i Hercegovine, „Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“, br. 59/09 i 66/16;

Institucija je, dakle, i dalje suočena s ograničenjima u pogledu jačanja kapaciteta, što se ogleda u nedovoljnim finansijskim sredstvima, a posebno prostornim kapacitetima.

12.1.1. Statistika

U godini izvještavanja Institucija ombudsmena postupala je po žalbama na mobing (40), na osnovu političkog i drugog uvjerenja (27) za diskriminaciju po osnovu etničke pripadnosti (12), na osnovu obrazovanja (11), uznemiravanje (6), na osnovu seksualne orijentacije (4), nacionalnog i socijalnog porijekla (4), invaliditeta (2), seksualno uznemiravanje (2), te po jedna žalba na osnovu rase, vjere, društvenog položaja i spola, rodnog identiteta, starosne dobi, govor mržnje, nasilje u porodici i vršnjačko nasilje.

Zakon o zabrani diskriminacije propisuje da je teret dokazivanja na subjektu koji je u žalbi označen kao kršilac prava. Podnesene žalbe ponekad ne sadrže činjenice kojima se potkrepljuju navodi iz žalbe, čime se ne ispunjava osnovni zakonski uslov, da žrtva diskriminacije treba diskriminaciju učiniti vjerovatnom. Istovremeno, na strani odgovornih organa nije razvijena spoznaja snage ove zakonske odredbe, što umanjuje njenu primjenu u praksi, tako da Institucija ombudsmena u komunikaciji često dobija parcijalne i uopštene odgovore, što otežava donošenje odluke koja može na nedvosmislen i konačan način obuhvatiti, istražiti i ocijeniti sve navode iz žalbe. Ovo ukazuje na potrebu podizanja svijesti kod svih subjekata, o postupku dokazivanja u predmetima diskriminacije, standardima dokazivanja postavljenim od strane autoritativnih javnih organa, a naročito Evropskog suda za ljudska prava, kako bi se stepen zaštite od diskriminacije u društvu podigao na viši nivo.

Statistički pokazatelji, kao i struktura žalbi ukazuju da ova oblast zahtijeva stalno jačanje kapaciteta gdje bi se fokus više trebao usmjeriti na proaktivno djelovanje, kako bi se smanjio broj žalbi koje se podnose, kao i veću implementaciju odluka Ombudsmena. Praksa je pokazala neujednačenost sudskog postupanja u primjeni odredbe prema kojoj je sud dužan uzeti preporuke Ombudsmena u razmatranje, što predstavlja indikator potrebe edukacije sudija o ovom pitanju. Prema procjenama Ombudsmena, i dalje postoje neprijavljeni slučajevi diskriminacije zbog generalnog nepovjerenja u institucije, kao i zbog straha od eventualnih negativnih posljedica po lični status žrtava.

Provođenje preporuka Ombudsmena BiH nije na zadovoljavajućem nivou, zbog čega je Institucija ombudsmena, prvi put od osnivanja 1996. godine, odlučila izraditi Specijalni izvještaj o provođenju preporuka Ombudsmena za ljudska prava, koji analizira razloge izostanka saradnje od strane javnih organa, označava javne organe koji ne provode preporuke Ombudsmena BiH, a koji je javno predstavljen zakonodavnim organima na svim nivoima vlasti tokom 2024. godine.

U godini izvještavanja registrovano je 196 predmeta diskriminacije što predstavlja blago povećanje od 9 predmeta u odnosu na prethodnu godinu. Upućeno je 48 preporuka koje se odnose na mobing (12), diskriminaciju po osnovu nacionalnog i socijalnog porijekla (2), na osnovu političkog i drugog uvjerenja (2), obrazovanja (4), na osnovu etničke pripadnosti (3), na osnovu rodnog identiteta (1), kao i diskriminaciju na osnovu sindikalnog djelovanja (1).

Treba imati na umu da se predmeti diskriminacije osoba s invaliditetom, kao i diskriminacije nacionalnih i vjerskih manjina, registruju i u pripadajućim odjelima, a ne samo u Odjelu za eliminaciju svih oblika diskriminacije. Ovo je slučaj i u drugim odjelima, gdje navodi žalbe ukazuju na diskriminatoran tretman, ali se registruju kao žalbe koje se odnose na policiju, radne odnose, obrazovanje ili socijalna prava.

U slučaju mobinga, preporukama je konkretno zahtijevano usklađivanje internih akata pravnih lica, kako institucija u javnom sektoru tako i privrednih društava u privatnom vlasništvu s članom 24. Zakona o zabrani diskriminacije u Bosni i Hercegovini, poduzimanje mjera na prevenciji diskriminacije generalno, poduzimanje koraka ka pokušaju pronalaska sporazumnog rješenja spora i uspostavljanje drugih mehanizama za prijavljivanje i zaštitu od diskriminacije unutar same organizacije. Ombudsmeni podsjećaju da je članom 24. propisano da su svi javni organi te ostale pravne osobe dužne da svojim opštim pravnim aktima ili posebnim pravnim aktima regulišu principe jednakog postupanja, te da osiguraju efikasne interne procedure zaštite od diskriminacije. Istim članom ostavljen je rok od godinu dana da se svi zakoni i opšti propisi usaglasе s odredbama ovog zakona, od dana njegovog stupanja na snagu, što nije u potpunosti i sistematski provedeno. U slučajevima diskriminacije na osnovu etničke pripadnosti, preporukama je zahtijevano prioritarno obnavljanje infrastrukture u povratničkim sredinama, jednake mogućnosti u korištenju javnih resursa, blagovremeno postupanje u ostvarivanju prava na penziju pred nadležnim fondovima, te jednake mogućnosti prilikom konkurisanja na javne pozicije, što uključuje ravnomjernu zastupljenost konstitutivnih naroda u organima javne vlasti.

U kontekstu prava na zaštitu od diskriminacije Institucija ombudsmena je informisana da se kao argument za postojanje povrede prava u sudskim postupcima sve češće koriste specijalni izvještaji po određenim temama ili kategorijama ugroženih prava što također predstavlja pozitivan razvoj. Istovremeno, statistički pokazatelji, kao i struktura žalbi ukazuju da ova oblast zahtijeva stalno jačanje kapaciteta gdje bi se fokus više trebao usmjeriti na proaktivno djelovanje, kako bi se smanjio broj žalbi koje se podnose. Nadalje, Zakon o zabrani diskriminacije predvidio je i druge mehanizme za rješavanje slučajeva diskriminacije koji se nedovoljno koriste u praksi zbog neizgrađenih kapaciteta kao što je medijacija.

U konačnici, u mnogim slučajevima, posebno kada govorimo o mobingu, slučajevi završavaju u sudskom odlučivanju, što zahtijeva preispitivanje postupanja sudova u odnosu na obaveze koje proizlaze iz Zakona o zabrani diskriminacije, prema kojem su sudovi dužni da uzmu u razmatranje preporuke Ombudsmena za ljudska prava u razmatranje u predmetima diskriminacije. Ombudsmeni i ovom prilikom podsjećaju na veoma kvalitetno i jedinstveno zakonsko rješenje u Zakonu o zabrani diskriminacije prema kojem, ukoliko je izdata preporuka u predmetu spora pred sudom, sud je dužan uzeti preporuku u razmatranje. Praksa je pokazala neujednačenost sudskog postupanja u primjeni ove odredbe, što predstavlja indikator potrebe edukacije sudija o ovom pitanju. U slučajevima da označeni odgovorni organ ni nakon urgencije ne provede preporuke Ombudsmena za ljudska prava, stranka se poučava da preporuku, urgenciju, kao i sve druge akte proizašle iz postupka, može koristiti kao zvaničan i meritoran stav Institucije ombudsmena za ljudska prava i u drugim postupcima vođenim istim povodom.

12.2. Ključna zapažanja i trendovi u godini izvještavanja

Postupak po pojedinačnim žalbama građana predstavlja najznačajniji vid zaštite ljudskih prava. U Instituciji ombudsmena u 2024. godini registrovano je ukupno 196 predmeta diskriminacije. Ombudsmeni ističu da su određeni predmeti riješeni pozitivno i prije izdavanja preporuke, posredovanjem, podsticanjem prijateljskog rješenja ili sporazumno, a ponekad i odgovorni javni organ sam koriguje svoje postupanje nakon prvog obraćanja Ombudsmena, što će u sljedećim poglavljima biti ilustrovano konkretnim primjerima.

12.2.1. Govor mržnje

Zakonodavstvo na entitetskom nivou kriminalizuje govor mržnje samo kada raspiruje nacionalnu, vjersku i rasnu mržnju. Također, dok krivični zakoni postoje na svakom od ovih nivoa, zakoni kojima se uređuje određena materija u nekim slučajevima propisuju određene aktivnosti kao krivična djela. Krivična djela govora mržnje načelno su usklađena u cijeloj BiH. Međutim, krivičnopravna praksa ima ograničen domet i primjenjiva je samo na govor koji raspiruje nacionalnu, rasnu i vjersku mržnju. Ostale osnove nisu obuhvaćene. Pored toga, broj ljudi protiv kojih je vođen sudski postupak zbog krivičnog djela govora mržnje je relativno mali u poređenju s relativno velikom zastupljenošću govora mržnje u javnom prostoru.

Dodatni problem predstavlja i nejasnoća u pogledu izraza korištenih u propisivanju krivičnog djela govora mržnje. Naprimjer, uz izuzetak Krivičnog zakona Brčko distrikta BiH, nijedan od zakona ne daje definiciju izraza „mržnja“. Pored toga, BiH je pristupila Konvenciji Vijeća Evrope o visokotehnološkom kriminalu i njenom dodatnom protokolu i ratifikovala je, ali je ona samo djelimično implementirana. Krivičnim zakonima nije propisano nijedno posebno krivično djelo koje se odnosi na zabranjeni govor na internetu.

Za razliku od nekih evropskih zemalja⁶³⁴, BiH nema *lex specialis* zakone o govoru mržnje. Sva krivična djela koja se tiču govora mržnje propisana su krivičnim zakonima. Pored ovih, niz drugih zakona reguliše elemente zabrane govora mržnje, uključujući Zakon o zabrani diskriminacije, Zakon o ravnopravnosti spolova, Zakon o slobodi vjere i pravnom položaju crkava i vjerskih zajednica u BiH te Izborni zakon.

Kada su u pitanju žalbe⁶³⁵, u domenu govora mržnje može se zaključiti da postoje manifestacije govora mržnje na nacionalnoj osnovi, vjerskoj osnovi, kao i incidenti usmjereni prema vjerskim simbolima, govor mržnje usmjeren prema osobama koje su pripadnici LGBTI populacije.

Podaci o govoru mržnje na internetu su nedosljedni, ali većina aktera navodi da se čini da je on u porastu i da se internetske platforme često koriste za raspirivanje mržnje i širenje lažnih vijesti.

Ombudsmeni za ljudska prava BiH su stava da pitanje kršenja ljudskih prava putem visokotehnoloških aktivnosti predstavlja izazov, ne samo za pravnike i osobe koje se bave zaštitom i promocijom ljudskih prava, već za svaku osobu, a s obzirom da visoke tehnologije ulaze u sve

⁶³⁴ UK, Švedska, Njemačka;

⁶³⁵ Ž-SA-06-278/24; Ž-BL-06-784/24;

sfere života. Visoke tehnologije dobijaju na značaju kada se koriste za aktivnosti koje dotiču prava pojedinca, posebno kada ulaze u sferu njegovog privatnog života i kada postaju objekat putem kojeg se krši pravo na privatnost ili se ugrožava sigurnost osobe, i otvara pitanje regulacije digitalnih medija koji se često koriste kao instrument za govor mržnje.

Ombudsmeni za ljudska prava BiH podržali su inicijativu⁶³⁶ “Centra za pravnu pomoć ženama” iz Zenice za izmjene i dopune Krivičnog zakona Federacije Bosne i Hercegovine koja potječe iz 2019. godine, i uputili Parlamentu Federacije Bosne i Hercegovine preporuku⁶³⁷ „da izmijeni i dopuni Krivični zakon Federacije Bosne i Hercegovine s ciljem stvaranja zakonskih pretpostavki za sankcionisanje osoba koje vrše određene radnje korištenjem informaciono-komunikacijskih tehnologija, a koje za posljedicu imaju povređivanje prava pojedinaca“.⁶³⁸ Zahvaljujući ovoj inicijativi, kao i inicijativama nevladinih organizacija i pojedinaca sačinjen je Prijedlog izmjena i dopuna Krivičnog zakona dostavljen Parlamentu FBiH u 2024. godini, a s ciljem promocije ovog zakonskog rješenja, Ombudsmeni su učestvovali na nekoliko sastanaka, uključujući tematske sjednice i javne rasprave pri izradi novog Zakona o zabrani od nasilja nad ženama i rodno zasnovanog nasilja i Izmjena i dopuna Krivičnog zakona.

U Preporuci Vijeća Evrope (97) istaknuto je da se u tekstu domaćih zakona i u praksi o govoru mržnje treba napraviti jasna razlika između odgovornosti autora izjave koja predstavlja govor mržnje i odgovornosti medija zbog objavljivanja takve izjave kao dijela njihove misije da prenesu informacije i ideje o pitanjima od javnog interesa. Pretpostavlja se da bi obaveza svakog portala trebala biti poduzimanje dodatnih mjera kako bi se spriječio govor mržnje u komentarima svojih korisnika, i kako bi takve komentare trebao ukloniti bez odlaganja i bez posebnog zahtjeva.

12.2.2. Diskriminacija na osnovu etničke pripadnosti

Sporazumom o izbjeglicama i raseljenim osobama predviđena je obaveza države i njenih entiteta da stvore političke, privredne i socijalne uslove za dobrovoljni povratak. Povratnici prava ostvaruju u skladu s državnim, entitetskim i kantonalnim zakonima koji najčešće nisu međusobno usklađeni zbog čega, iako su ostvarili pravo na zdravstvenu, socijalnu ili drugi vid zaštite, u slučaju promjene mjesta prebivališta ili povratka u prijeratnu sredinu, područje drugog entiteta, moraju ponovno prolaziti proceduru uvođenja u pravo. Ti propisi su: Zakon o izbjeglicama iz BiH i raseljenim osobama u BiH („Službeni glasnik BiH“, br. 23/99, 21/03 i 33/03), Zakon o raseljenim osobama i povratnicima u FBiH i izbjeglicama iz BiH⁶³⁹ i Zakon o raseljenim osobama, povratnicima i izbjeglicama u RS.⁶⁴⁰

Pitanja nemogućnosti obnove oštećenih objekata, procedura javnih poziva, prava povratnika u oblasti obrazovanja, zapošljavanja i dalje se pojavljuju kao žalbeni osnovi pred Institucijom ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine.⁶⁴¹

⁶³⁶ <http://cenppz.org.ba/2017/11/14/predmeta-inicijativa-za-izmjene-i-dopune-krivcnog-zakona-fbih/>

⁶³⁷ Broj P- 42/18;

⁶³⁸ https://www.ombudsmen.gov.ba/documents/obmudsmen_doc2021111511252845bos.pdf

⁶³⁹ Zakon o raseljenim osobama i povratnicima u Federaciji Bosne i Hercegovine i izbjeglicama iz Bosne i Hercegovine, „Službene novine Federacije BiH“, broj: 01-78/05;

⁶⁴⁰ Zakon o raseljenim licima, povratnicima i izbjeglicama u Republici Srpskoj, „Službeni glasnik RS“, br. 42/05;

⁶⁴¹ Ž-SA-05-1284/24, Ž-SA-05-117/24; Ž-BL-08-733/23; Ž-BL-06-746/24; Ž-BL-08-788/23; Ž-BL-05-711/23;

Održivost povratka je generalno i prvenstveno ugrožena zbog nedostatka prilike za zapošljavanje. Iz perspektive Institucije ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine nedostatak mogućnosti i sistemskih rješenja za zapošljavanje povratnika predstavlja diskriminaciju na osnovu etničkog porijekla.

Konkretnije, žalbe⁶⁴² se odnose na problem osiguravanja osnovnih komunalnih usluga, od kojih zavisi ostvarivanje prava na minimalan standard života, kao što je pravo na pristup domu (i samim tim neometano uživanje doma) ili pristup vodovodnoj mreži, što predstavlja osnovni uslov boravka na bilo kojem području, a posebno u povratničkim sredinama. Aneksom VII Opšteg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini propisana je obaveza javnih organa da stvore političke, privredne i socijalne uslove pogodne za dobrovoljni povratak, što podrazumijeva nesmetanu slobodu kretanja, slobodu pristupa javnim površinama, pružanje komunalnih usluga i uopšte stvaranje nesmetanih uslova života. Isto tako, prema preporuci Vijeća Evrope, dobra uprava podrazumijeva vršenje diskrecionih ovlaštenja od strane upravnih organa s ciljem postizanja rezultata koji ispunjavaju potrebe građana, imajući u vidu da institucije odgovaraju onima kojima su te mjere ili odluke namijenjene (Preporuka Komiteta ministara Vijeća Evrope no. R(80)2).

Konačno, Institucija ombudsmena je u periodu izvještavanja primila nekoliko žalbi⁶⁴³ koje se odnose na elektrifikaciju povratničkih naselja⁶⁴⁴, koja su prije rata imala uredno plaćen priključak na mrežu. Predstavnici Institucije ombudsmena po obavljenim sastancima s predstavnicima lokalne vlasti insistiraju na bezuslovnom priključenju povratnika na električnu i vodovodnu mrežu, bez dodatnih administrativnih barijera koje se sada pred njih postavljaju, u vidu finansijskih uslova ili promjene prebivališta, što bi ugrozilo njihov socijalni status ili pravo na zdravstvenu zaštitu.

Zabilježen je zabrinjavajući trend napada na povratnike u kojim slučajevima Ombudsmeni traže od postupajućih organa krivičnog gonjenja informacije o poduzetim radnjama na rasvjetljavanju i sankcionisanju incidenata.⁶⁴⁵ Pitanje sigurnosti je ključni preduslov za povratak, pa je neophodno osigurati posebno fizičku sigurnost kroz pitanje efikasnog postupanja nadležnih institucija i efikasnih istraga, uzimajući u obzir status žrtve, napade na vjerske objekte i sknavljenje groblja i sl. Uz to, neophodno je naglasiti i dalje prisutnu ekonomsku neodrživost povrata i povratnika na svim stranama.

Diskriminacija po nacionalnoj pripadnosti uključuje i pitanje zapošljavanja, posebno u javnu službu, nepoštivanje ustavne obaveze osiguranja zastupljenosti i zapošljavanja zaposlenika po popisu iz 1991. godine, o čemu je u godini izvještavanja usvojen i Zaključak Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine.

U oblasti ostvarivanja prava konstitutivnih naroda i ostalih i zaštite od diskriminacije po osnovu etničke pripadnosti, pojavljuje se pitanje⁶⁴⁶ slobode opredjeljenja i promjene nacionalne pripadnosti kod konkurisanja na javne pozicije.

⁶⁴² Ž-BL-04-285/24, Ž-BL-04-410/24;

⁶⁴³ Npr. Ž-BL-06-782/23;

⁶⁴⁴ Ž-BL-04-474/23;

⁶⁴⁵ Ž-SA-05-117/24;

⁶⁴⁶ Ž-SA-05-1069/24;

Ustavni sud Bosne i Hercegovine je, tako, presudio⁶⁴⁷ da, odluka nadležnog organa, Centralne izborne komisije, ne uzme kao relevantnu promjenu nacionalnog izjašnjenja kandidata na izborima, s obzirom da se prethodno izjasnio drugačije, ne predstavlja povredu njegovih ustavom zagarantovanih prava. U obrazloženju odluke navodi se:

Da su CIK i Sud BiH svoje odluke zasnovali na relevantnim odredbama Izbornog zakona, Pravilnika i Uputstva, imajući u vidu odredbe člana 4.19 st. (5) i (6) Izbornog zakona koje propisuju da je izjašnjenje o nacionalnoj pripadnosti konstitutivnom narodu ili grupi Ostalih osnov za ostvarivanje prava na izabranu, odnosno imenovanu funkciju. Ustavni sud zapaža da je CIK prilikom provjere podataka, shodno odredbi člana 26. Uputstva, uočio da su apelanti u relevantnom izbornom periodu mijenjali nacionalnu pripadnost, izjašnjavajući se kao Bošnjaci, odnosno Ostali, te, konačno, Srbi, i to u junu 2014. godine, što je bio razlog za CIK da odbije ovjeriti kandidatske liste apelanata. Ustavni sud zapaža da su CIK i Sud BiH prilikom odlučivanja posebno imali u vidu da su apelanti izjašnjenje o nacionalnoj pripadnosti mijenjali u toku aktuelnog izbornog ciklusa (lokalni izbori 2012-2016, odnosno Opšti izbori 2010-2014). Ustavni sud, također, primjećuje da CIK i Sud BiH nisu imali dilemu o tome da se promjena izjašnjenja o nacionalnoj pripadnosti dogodila u aktuelnom izbornom ciklusu, nalazeći uporište za to u odredbama člana 1.1a tačka d) alineja 4) i člana 1.3a stav (2) Izbornog zakona, čime su apelanti uzurpirali pravo legitimnih predstavnika u Skupštini Kantona Sarajevo, odnosno u drugim kantonalnim skupštinama, da budu izabrani u Dom naroda u skladu s Izbornim zakonom.

Dakle, imajući u vidu sve navedeno, Ustavni sud smatra da su CIK i Sud BiH u postupku ovjeravanja kandidatskih lista postupali u skladu s Izbornim zakonom i Uputstvom, a sve da bi zaštitili složeni izborni sistem u Bosni i Hercegovini od svih oblika zloupotrebe, te da su poduzete mjere bile proporcionalne cilju kojem se težilo.

12.2.3. Diskriminacija po osnovu dobi (prava penzionera)

Institucija ombudsmena redovno zahtijeva od organa vlasti Bosne i Hercegovine da ispune svoje obaveze vezane za podizanje životnog standarda građana i ostvarivanje osnovnih prava u oblasti socijalne i penzione zaštite. Ove aktivnosti Institucije ombudsmena realizuju se kroz upućivanje izvještaja Komitetu za praćenje ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava, kroz Univerzalni periodični pregled o stanju ljudskih prava u Bosni i Hercegovini, kao i kroz upućivanje preporuka nadležnim javnim organima u pojedinačnim slučajevima gdje je zakon povrijeđen ili pogrešno protumačen na štetu građana.

To se dešava u slučaju dugotrajnih prvostepenih i drugostepenih postupaka za ostvarivanje prava na penziju, nepravilnosti tokom obračuna visine penzije, pri određivanju srazmjernog dijela penzije koji pada na teret različitih nosilaca osiguranja, u skladu s domaćim pravnim okvirom⁶⁴⁸ i sporazumima o socijalnom osiguranju koje je Bosna i Hercegovina zaključila s drugim državama.

⁶⁴⁷ AP 66/15, presuda objavljena u „Službenom glasniku BiH“, broj 17/15 od 02.03.2015. godine;

⁶⁴⁸ Zakon o penzijskom i invalidskom osiguranju Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj: 134/11, 83/13 i 103/15) i Zakon o penzijskom i invalidskom osiguranju Federacije Bosne i Hercegovine („Službene novine FBiH“, br. 13/2018 i 93/2019 - odluka Ustavnog suda 90/2021 i 90/2021 od 09. novembra 2021. godine i 19/2022 i 47/2024 od 21.06.2024);

Veliki broj povratnika u Republiku Srpsku, uključujući i penzionere, ostao je da živi na teritoriji Federacije BiH zbog ostvarivanja prava na zdravstvenu, socijalnu i dr. zaštitu, ali penziju prima iz PIO RS. Pensioneri⁶⁴⁹ koji imaju prebivalište u Federaciji Bosne i Hercegovine, a primaju penziju iz penzijskog fonda Republike Srpske, uskraćeni su za pravo na finansijska sredstva podrške Evropske unije Bosni i Hercegovini, stavljena na raspolaganje radi ublažavanja negativnog socio-ekonomskog utjecaja energetske krize.⁶⁵⁰ Federalni ministar rada i socijalne politike objavio je Javni poziv za dodjelu sredstava s pozicije tekućeg transfera drugim nivoima vlasti i fondovima - podrška Evropske unije Bosni i Hercegovini s ciljem ublažavanja negativnog socio-ekonomskog utjecaja energetske krize, a da bi ostvarila pravo na dodjelu ovih sredstava zainteresovana domaćinstva morala su ispuniti opšte i posebne uslove navedene u tekstu Javnog poziva. Ombudsmeni Bosne i Hercegovine zaključili su da propisani opšti i posebni uslovi, formalno-pravno gledano, ne isključuju mogućnost da korisnici penzije koji imaju prebivalište na teritoriji Federacije Bosne i Hercegovine, a primaju penziju iz penzijskog fonda Republike Srpske, ostvare pravo na dodjelu predmetnih sredstava i da je učinjen propust u provođenju ove odredbe iz razloga što svi penzioneri koji su ispunjavali naprijed citirane uslove nisu ostvarili pravo na učešće u raspodjeli ovih novčanih sredstava, a potom i tokom tehničke realizacije programa. Ombudsmeni su Federaciji Bosne i Hercegovine, Vladi Federacije Bosne i Hercegovine, Federalnom ministarstvu rada i socijalne politike uputili preporuku⁶⁵¹ da, prilikom provođenja bilo koje vrste programa finansijske ili druge podrške i pomoći domaćinstvima/građanima, imaju u vidu odredbe Ustava Bosne i Hercegovine, međunarodnih dokumenata ljudskih prava koji se nalaze u dodatku Ustava i Zakona o zabrani diskriminacije Bosne i Hercegovine, te osiguraju ostvarivanje prava građana po principu nediskriminacije i da poduzmu neophodne radnje, kako bi evidencije građana bile potpune i u svakom slučaju odgovorile zahtjevima raspisanih procedura. U postupku praćenja realizacije preporuke zaprimljen je akt Federalnog ministarstva rada i socijalne politike, broj: 04-45-501/24 ID od 15.04.2024. godine, u kojem se navodi:... *obavještavamo Vas da će Federalno ministarstvo rada i socijalne politike prilikom provođenja budućih programa finansijske ili druge podrške i pomoći domaćinstvima/građanima, imati u vidu gore navedenu preporuku.*

U predmetima diskriminacije u ostvarivanju naknade u slučaju smrti, nakon upućivanja preporuke⁶⁵² Institucije ombudsmena za ljudska prava, u „Službenim novinama Federacije BiH“⁶⁵³ objavljene su izmjene Pravilnika o naknadi troškova u slučaju smrti korisnika penzije. Izmjene se sastoje u tome da je izbrisan član 2. koji je zapravo bio diskriminirajući, a u kojem je stajalo da pravo na posmrtninu imaju porodice penzionera koji su živjeli na području Federacije BiH i Brčko distrikta BiH. Sada na posmrtnine imaju pravo i porodice penzionera koji su živjeli u Republici Srpskoj, a primali penziju putem Federalnog zavoda za penzijsko i invalidsko osiguranje.

⁶⁴⁹ Ž-BR-06-36/24;

⁶⁵⁰ Na osnovu Odluke o usvajanju Programa utroška sredstava s pozicije Tekućeg transfera drugim nivoima vlasti i fondovima - Podrška Evropske unije Bosni i Hercegovini, s ciljem ublažavanja negativnog socio-ekonomskog utjecaja energetske krize („Službene novine Federacije BiH”, broj: 46/23) i Odluke o raspisivanju Javnog poziva za raspodjelu sredstava s pozicije Tekućeg transfera drugim nivoima vlasti i fondovima-Podrška Evropske unije Bosni i Hercegovini, s ciljem ublažavanja negativnog socio-ekonomskog utjecaja energetske krize, broj: 05-11/13-1964/23 od 16.10.2023. godine;

⁶⁵¹ Preporuka, broj: P-95/24;

⁶⁵² P-156/21, više o tome na:

<https://www.ombudsmen.gov.ba/Novost.aspx?newsid=2208&lang=BS>

⁶⁵³ Broj 2/25;

12.2.4. Diskriminacija na osnovu seksualne orijentacije

Institucija ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine je tokom 2024. godine bila uključena u praćenje provođenja Akcionog plana za za unapređenje ljudskih prava i osnovnih sloboda LGBTI osoba u BiH za period 2021-2024, pošto je prethodno učestvovala i u njegovoj izradi, usvajanju i promociji. Prema istraživanjima organizacija civilnog društva⁶⁵⁴ Bosna i Hercegovina je napravila vidan napredak u zaštiti i podršci ljudskim pravima LGBTI osoba tokom proteklih dvadeset godina LGBTIQ aktivizma, koji je rezultirao kontinuiranim održavanjem povorke ponosa, festivala kvir kulture i umjetnosti i usvajanjem Akcionog plana za za unapređenje ljudskih prava i osnovnih sloboda LGBTI osoba u BiH za period 2021-2024.

Usvajanjem i provođenjem Akcionog plana za unapređenje ljudskih prava i osnovnih sloboda LGBTI osoba u BiH za period 2021-2024. Bosna i Hercegovina ispunjava jedan od ključnih prioriteta u pretpristupnom procesu pridruživanja Evropskoj uniji, ali i obaveze proistekle iz međunarodnih konvencija. To je ujedno i jedan od načina za suzbijanje predrasuda i stereotipa prisutnih u društvu.

Sa druge strane, Ombudsmeni su dužni ukazati da ni u godini izvještavanja napadi na aktiviste nevladinih organizacija i novinare koji su se desili u martu 2023. godine u Banjoj Luci nisu adekvatno sankcionisani jer nisu pronađeni počinioci, niti je istraga dala konkretne rezultate.

Isto tako, neki od problema koji su ukorijenjeni u društvu uključuju manjak socijalne podrške, ekonomskih mogućnosti te manjkavosti u zakonodavstvu koje im ne pruža odgovarajuću zaštitu. Iako postoji potreba za širom edukacijom društva, ali i same zajednice o LGBTI pitanjima kako bi se smanjila stigma i povećala prihvaćenost, ipak ukazujemo i na neke pozitivne pomake. Podaci⁶⁵⁵ koji su predstavljeni Instituciji ombudsmena pokazuju da u 9,38% slučajeva kada su ispitanici odlučili prijaviti diskriminaciju na osnovu seksualne orijentacije uglavnom su se odlučivali podršku potražiti u organizacijama civilnog društva (35% njih), te u Instituciji ombudsmena za ljudska prava (15%), što upućuje na nizak nivo povjerenja u pravosudne institucije. Ono što je pozitivno jeste medijsko izvještavanje koje je profesionalno i pozitivno po LGBTI pitanjima.⁶⁵⁶

Prema skorijem istraživanju Sarajevskog otvorenog centra⁶⁵⁷ potvrđen je pozitivan trend u prihvatanju LGBTI osoba u bližem okruženju: npr. samo 35,3% ispitanika smatra LGBTI osobe bolesnima, dok 41,8% vjeruje da LGBTI osobe nisu bolesne i da ih ne treba liječiti ili samo 11% ispitanika ima izrazito negativne stavove.

Sve navedeno upućuje na potrebu unapređenja programa edukacije i senzibilizacije predstavnika pravosuđa i organa krivičnog gonjenja za rad na predmetima krivičnih djela iz mržnje po osnovu seksualne orijentacije.

⁶⁵⁴ “Brojevi koji ravnopravnost znače: Analiza rezultata istraživanja potreba LGBT osoba u Bosni i Hercegovini“, Sarajevski otvoreni centar, 2013. i 2017.

⁶⁵⁵ Ibid

⁶⁵⁶ Ibid

⁶⁵⁷ Izvještaj „Prihvatanje s distance, stavovi prema homoseksualnosti, biseksualnosti, transrodnosti i interspolnosti u Bosni i Hercegovini“, 2023, Sarajevski otvoreni centar;

12.2.5. Rodna diskriminacija

Institucija ombudsmena je i prije tragičnih događaja u Gradačcu i drugim mjestima, zaključkom sa sjednice od 19.05.2023. godine, nakon što je prepoznala potrebu sistemskog praćenja i unapređenja okvira za borbu protiv rodno zasnovanog nasilja, odlučila pristupiti izradi Specijalnog izvještaja o rodno zasnovanom nasilju prema ženama u Bosni i Hercegovini.

Kao polazna tačka za izradu ovakvih suštinskih dokumenata identifikovana je potpuna informacija o raširenosti i prisutnosti djela ove vrste u našem društvu, jer ih često prati povišen stepen stigmatizacije i različitih prepreka u prijavljivanju, što uključuje i negativne rodne stereotipe (prema ženama uglavnom), osudu javnosti, minimiziranje posljedica ili prihvatljivost spornih ponašanja, što uključuje fizičko nasilje unutar porodice. Istovremeno, neophodno je sagledati primjenu i adekvatnost predviđenih zaštitnih mjera, kao što su zabrana prilaska žrtvi, sankcije za kršenje ovih mjera, sankcionisanje povratnika u vršenju djela i slično. U pojedinim pravnim sistemima predviđena je i olakšana pozicija i podrška žrtvama u toku krivičnog postupka, što uključuje pravo na pratnju osobe od povjerenja, ali i strožije prekršajne i krivične sankcije, ukidanje zastare za spolno zlostavljanje djeteta i slično. U svakom slučaju, cilj zakonskih izmjena i predloženih mjera treba biti eliminacija nasilja nad ženama i osnaživanje prava žena žrtava nasilja, između ostalog i putem strožijeg sankcionisanja svih oblika rodno zasnovanog nasilja. To uključuje, kao jedan od prvih ili ključnih koraka, specijalizaciju sudija i tužilaca, kao i obavezne edukacije o rodno zasnovanom nasilju te širenje sistema podrške žrtvama i svjedocima.

Primjera radi, Ombudsmeni BiH su u predmetu koji se vodio pred Institucijom istakli da, imajući u vidu faktore kada je prijavljeno djelo, te dugotrajnost postupanja policije Brčko distrikta BiH i Osnovnog suda Brčko distrikta BiH, isti potvrđuju zabrinjavajuće razloge zbog kojeg većina žena žrtava nasilja nema povjerenja u institucije sistema, što rezultira akumuliranjem straha kod žena žrtava nasilja i neprijavljivanjem slučajeva nasilja.⁶⁵⁸

Pojedini predmeti⁶⁵⁹ povlače pitanje važnosti proaktivnog djelovanja, imajući u vidu da je u pojedinim slučajevima nasilja u porodici reakcija zakašnjela kada do najtežih oblika nasilja već dođe. Instituciji ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine obratilo se Udruženje građana „Nova generacija“ iz Banje Luke, povodom prijave nasilja u porodici. Postupajući po prijavi, Institucija ombudsmena se obratila nadležnoj policijskoj stanici, tražeći informacije o ovom slučaju. Komandir policijske stanice je dostavio izjašnjenje u kojem se navodi hronologija događaja vezana za predmetni slučaj i radnje koje su poduzete od strane službenih lica u okviru svoje nadležnosti. S obzirom na činjenicu da je teritorijalno nadležna policijska stanica upoznata s problemom koji je prijavljen podnosiocima žalbe, da nema dokaza o tome da su napravljeni propusti u pogledu postupanja po prijavama bilo koje strane, Ombudsmeni Bosne i Hercegovine nisu mogli utvrditi da je došlo do povrede Ustavom i zakonima Bosne i Hercegovine, zaštićenih ljudskih prava i osnovnih sloboda osoba u čije ime je upućena žalba, a koje bi opravdale intervenciju Institucije ombudsmena u bilo kojem pravcu.

⁶⁵⁸ Ž-BR-05-324/23; Ž-BR-08-326/23, preporuka broj: P-36/24;

⁶⁵⁹ Ž-BL-06-682/23;

Nažalost, teško krivično djelo od 11.08.2023. godine u Gradačcu⁶⁶⁰ ukazalo je na potrebu preventivnog djelovanja, pitanja izricanja mjera sigurnosti, kao i kaznene politike, koja bi imala između ostalog i adekvatnu odvratajuću ulogu. Neophodno je napomenuti da je potrebno sagledati primjenu krivičnih zakona u svjetlu Istanbulske konvencije koju je BiH ratifikovala još 2013. godine. Istanbulska konvencija ne zahtijeva da se propiše posebno krivično djelo femicida, nego država ima slobodnu procjenu kako će osigurati zaštitu od rodno zasnovanog nasilja. To znači da države mogu postići i ovu svrhu propisivanjem kvalifikovanih oblika krivičnih djela kada je žrtva ženskog roda. Neophodno je izvršiti ocjenu primjene krivičnih sankcija kod ovakvih nasilnih krivičnih djela, posebno vezano za ogroman broj izrečenih uslovnih osuda a i činjenicu da je potpuno izostalo izricanje takvih osuda sa zaštitnim nadzorom, koji nadzor u sebi konzumira mjere pomoći, brige, nadzora kroz sudsku zaštitu žena i članova porodice, kao žrtava nasilja. Sudovi i tužilaštva često pravdaju svoje postupanje odustankom žrtve od prijave, svjedočenja i gonjenja. Ombudsmeni podsjećaju da mišljenje žrtve ne može biti odlučujuće u donošenju odluke o obustavljanju krivičnog gonjenja i podsjećaju da postoji niz dokaznih mehanizama kojima se može utvrditi postojanje krivičnog djela i krivične odgovornosti. Ovo ukazuje na važnost osiguranja primjene Istanbulske konvencije ali i referisanja na Direktivu o žrtvama nasilja (*EU Directive 2012/29*) kako bi se u samom momentu prijavljivanja djela uspostavio mehanizam procjena potreba žrtve, uključujući i pitanje njene sigurnosti jer upravo ovi faktori, uključujući i ekonomsku ovisnost o nasilniku, imaju značajnu ulogu kod odlučivanja žrtve da prijavi djelo i učestvuje u postupku.

Potreba strateškog pristupa rodno zasnovanom nasilju nad ženama uzrokovana je, između ostalog, i pojačanim, prevashodno negativnim, senzibilitetom građana vezanim za adekvatnost odgovora pravosuđa vezanog i za spomenuta krivična djela koja štite od nasilnih radnji žene i članove porodica. Poštujući ustavna načela podjele vlasti, ali i zakonsku odredbu prema kojoj Institucija ombudsmena nema nadležnost da se miješa u rad pravosudnih organa, neophodno je dati osvrt i generalnu ocjenu rada policijskih i tužilačkih organa koja se ne može svesti samo na ocjenu institucionalne i formalne produktivnosti, nego i proaktivnog pristupa i prevencije težih krivičnih djela, što jeste norma iz krivičnog zakona. Na ovaj način u prvi plan bi bili stavljeni suštinski problemi u blagovremenom otkrivanju i gonjenju počinitelja spomenutih krivičnih djela, ali uz osiguranje i ostalih zahtjeva iz Istanbulske konvencije.⁶⁶¹ Sve navedeno bi sigurno imalo utjecaja na ukupno povjerenje građana u institucije vlasti i može vratiti utisak o uspješnosti u radu pravosuđa u BiH.

Ombudsmeni su svjesni činjenice da u Bosni i Hercegovini generalno postoji problem ostvarivanja prava porodilja u zavisnosti od mjesta prebivališta, što ih dovodi u nezavidan položaj i uskraćuje im se novčana naknada, na koju nesumnjivo imaju pravo, uzimajući u obzir činjenicu da se iznos namijenjen za poreze i doprinose uplaćuje u mjestu zaposlenja, odnosno sjedišta poslodavca. Ovo pitanje Ombudsmeni su razmatrali u kontekstu izazova koje sa sobom nosi ustavno uređenje Bosne i Hercegovine, gdje je nadležnost za oblast socijalne zaštite povjerena entitetima, a u Federaciji BiH je zajednička nadležnost Federacije BiH i kantona. Naime, članom 15. Zakona o ministarstvima i drugim organima uprave Bosne i Hercegovine propisano je: *Ministarstvo je*

⁶⁶⁰ *Ex officio*, Ž-BL-06-489/23;

⁶⁶¹ Istanbulska konvencija podsjeća na obaveze države koje počivaju na četiri stuba: prevencija (*prevention*), zaštita (*protection*), krivično gonjenje (*prosecution*) i koordinisane politike (*co-ordinated policies*).

nadležno za obavljanje poslova i izvršavanje zadataka koji su u nadležnosti Bosne i Hercegovine i koji se odnose na utvrđivanje osnovnih principa koordiniranja aktivnosti, usklađivanja planova entitetskih tijela vlasti i definisanje strategije na međunarodnom planu u područjima: - zdravstva i socijalne zaštite; - penzija; - nauke i obrazovanja; - rada i zapošljavanja; - kulture i sporta; - geodetskih, geoloških i meteoroloških poslova. Izostanak efikasne koordinacije rezultira da građani ne uživaju pod jednakim uslovima prava u oblasti socijalne zaštite na šta je ukazao i Komitet za ekonomska, socijalna i kulturna prava u svojim zaključnim razmatranjima⁶⁶², te je preporučio vlastima Bosne i Hercegovine da do sljedećeg periodičnog izvještaja poduzmu mjere s ciljem otklanjanja ovih slabosti u sistemu. Jedan od ilustrativnih primjera pokazuje da podnositeljica žalbe⁶⁶³ živi u Republici Srpskoj, Opština Rogatica, a radi u Federaciji Bosne i Hercegovine, Opština Sarajevo, Centar. Njen poslodavac je privredno društvo koje izmiruje sve obaveze propisane zakonom, a doprinosi za nju se uplaćuju u Federaciji Bosne i Hercegovine na teritoriji Opštine Centar, Sarajevo gdje je sjedište njenog poslodavca. Suštinu žalbe predstavlja navod da se obraćala Opštini Centar, Sarajevo gdje je sjedište njene kompanije i da je dobila informaciju da se naknade plate porođiljama isplaćuju isključivo za majke koje imaju prebivalište u Opštini Centar, Sarajevo i da ne može dobiti nikakvu pismenu potvrdu ove tvrdnje, već samo podnijeti zahtjev kada za to dođe vrijeme, a da će isti biti odbijen sa gore navedenim obrazloženjem jer Opština Centar Sarajevo postupa po zakonu koji je na snazi u FBiH. Ombudsmeni smatraju da podnositeljici žalbe pripada zakonsko pravo na porođiljsko odsustvo, ali da ona ostaje uskraćena za pravo na novčanu naknadu za vrijeme trajanja porođiljskog odsustva jer njeno prebivalište nije u Kantonu Sarajevo, iako je zaposlena u Kantonu Sarajevo i doprinosi su uplaćeni u Kantonu Sarajevo.

Ombudsmeni podsjećaju da je svako izdvajanje prema Zakonu o osnovama socijalne zaštite i zaštite porodica s djecom jednako bitno, te shodno tome nijedna kategorija stanovništva bez obzira na prebivalište se ne smije zanemarivati i izlagati kršenju osnovnih ljudskih prava.

Institucija ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine primila je žalbu⁶⁶⁴ Inicijative „Građanke za ustavne promjene“ koja se odnosi na nedostatak rodno osjetljivog jezika i inkorporacije rodne komponente u Ustavu Bosne i Hercegovine. Neposrednim uvidom u tekst Ustava Bosne i Hercegovine, dostupan na zvaničnoj internet stranici Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, utvrđeno je da su osnovani navodi da nije zastupljen rodno osjetljiv jezik, odnosno da Ustav Bosne i Hercegovine trenutno, jezički i gramatički, ne prikazuje postojanje ženskog roda i da je muški gramatički rod korišten za sve nazive titula i zvanja. Ženski rod se pretpostavlja, a u samom tekstu Ustava Bosne i Hercegovine, u članu II/4, navodi se da je svim licima u Bosni i Hercegovini osigurano uživanje prava i sloboda bez diskriminacije po bilo kom osnovu kao što je (između ostalog) i spol. Međutim, korištenje samo jednog gramatičkog roda kao generičkog pojma u jeziku, može se posmatrati u kontekstu onoga što se često naziva jezičkom ili gramatičkom rodnom pristranošću, i što odražava i učvršćuje društvene stavove i stereotipe. Evropski sud za ljudska prava prepoznao je značaj jezika u kontekstu diskriminacije i bavio se tim pitanjem u nekoliko slučajeva, priznajući da jezik igra važnu ulogu u oblikovanju percepcije i utjecaja na ponašanje. Iako samo korištenje jezika ne treba izjednačavati s diskriminacijom, Evropski sud za ljudska prava naglasio je potrebu za rodno neutralnim i uključivim jezikom u pravnim i službenim

⁶⁶² E/C.12/BIH/CO/3: Committee on Economic, Social and Cultural Rights: Concluding observations on the third periodic report of Bosnia and Herzegovina, Published 11 November 2021 UN symbol E/C.12/BIH/CO/3;

⁶⁶³ Ž-BL-06-81/24;

⁶⁶⁴ Ž-BL-06-90/24;

dokumentima (*Konstantin Markin v. Russia*, no. 30078/06, ECtHR 2012; *E.B. v. France*, no. 43546/02, ECtHR 2008). Ombudsmeni također podvlače da je standard rodno osjetljivog jezika moguće održati i upotrebom jedinstvene generične odredbe, najčešće u uvodu akta, da se svi korišteni termini jednako odnose na muški i ženski gramatički rod. U svakom slučaju, Ombudsmeni izražavaju načelan stav da se u postupku pravnog normiranja prvenstveno treba rukovoditi pravilima lingvistike i standardima jezika, pa je upućena preporuka (P-114/24) Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine da, u skladu s ustavnim i zakonskim odredbama koji propisuju nadležnosti institucija Bosne i Hercegovine, poduzme mjere iz svoje nadležnosti s ciljem korištenja rodno osjetljivog jezika u izradi, izmjeni ili prevodu Ustava Bosne i Hercegovine, kada se takva pitanja nađu na dnevnom redu. Preporuka je načelno prihvaćena, slijedom čega su Ombudsmeni za ljudska prava održali konsultativne sastanke s nadležnim komisijama Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine.

Ombudsmeni su postupali i u predmetu⁶⁶⁵ gdje je žaliteljica istaknula da je duži vremenski period bila odsutna s radnog mjesta (zbog visokorizične trudnoće), da je za to vrijeme poslodavac mimo odredbi Zakona o radu u institucijama Bosne i Hercegovine i Pravilnika o unutrašnjoj organizaciji Nezavisnog operatera sistema u Bosni i Hercegovini s opisom radnih mjesta primio na radno mjesto na kojem je bila zaposlena žaliteljica i za koju poziciju je bio predviđen jedan izvršilac, drugu osobu na neodređeno vrijeme, a da je žaliteljici nakon promjene pravilnika ponuđeno radno mjesto nižeg ranga, u odnosu na poziciju koju je obavljala prije trudnoće. Po provedenom istražnom postupku Ombudsmeni su utvrdili da je žaliteljica bila žrtva diskriminacije po osnovu spola - trudnoće, a u oblasti rada i radnih uslova, te su Nezavisnom operateru sistema u Bosni i Hercegovini uputili preporuku⁶⁶⁶ da poduzme aktivnosti koje će rezultirati uklanjanjem počinjene diskriminacije. Preporuka nije ispoštovana. Žaliteljica je potom Sudu BiH podnijela tužbu radi zaštite prava iz radnog odnosa, te je tražila da se utvrdi da ju je tuženi diskriminisao na osnovu spola u oblasti radnih odnosa, i to tako što je zbog njene trudnoće raspisao konkurs za popunu njenog radnog mjesta višeg stručnog saradnika za finansije i računovodstvo - glavnog računovođe. Presudom Suda BiH,⁶⁶⁷ koja je potvrđena presudom drugostepenog vijeća Suda BiH,⁶⁶⁸ odbijen je tužbeni zahtjev u cijelosti kao neosnovan. Presudom revizijskog vijeća Suda BiH⁶⁶⁹ odbijena je i revizija protiv drugostepene presude.

Dana 11.07.2024. godine Ustavni sud Bosne i Hercegovine donio je Odluku o dopustivosti i meritumu AP-2758/21 kojom se *Djelimično usvaja apelacija S. M. Utvrđuje se povreda prava na zabranu diskriminacije iz člana 1. Protokola broj 12 uz Evropsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, po osnovu spola - trudnoće. Ukida se presuda Suda Bosne i Hercegovine u dijelu koji se odnosi na zabranu diskriminacije po osnovu spola - trudnoće. Predmet se vraća Sudu Bosne i Hercegovine, koji je dužan da po hitnom postupku donese novu odluku u skladu sa pravom na zabranu diskriminacije iz člana 1. Protokola broj 12 uz Evropsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, po osnovu spola - trudnoće.*

⁶⁶⁵ Ž-SA-06-202/18;

⁶⁶⁶ Preporuku, broj P-315/18;

⁶⁶⁷ Broj S1 3 P 031618 19 P, od 8. januara 2020. godine;

⁶⁶⁸ Broj S1 3 P 031618 20 Gž, od 12. juna 2020. godine;

⁶⁶⁹ Broj 86 0 P 024899 20 Rev 2, od 11. novembra 2020. godine;

Ovaj primjer pokazuje da je potpuna provedba zakona o diskriminaciji moguća i tek nakon iscrpljivanja svih pravnih lijekova pred redovnim sudovima. Bez obzira koliko je vremena proteklo od donošenja Zakona o zabrani diskriminacije u BiH očigledno je da postoji potreba boljeg razumijevanja ovih pravnih instituta od strane nosilaca pravosudnih funkcija.

12.2.6. Mobing (posebni oblici diskriminacije)

Mobing predstavlja poseban oblik diskriminacije čija je specifičnost da se može javiti u kontekstu radnih odnosa, ali i u obrazovanju. Svake godine Ombudsmeni za ljudska prava Bosne i Hercegovine, u okviru Odjela za eliminaciju svih oblika diskriminacije, prime značajan broj žalbi iz ove oblasti, ali nisu rijetki slučajevi i da se predmeti mobinga registruju i u Odjelu za praćenje ekonomskih, kulturnih i socijalnih prava, s obzirom da se žalitelji prilikom izjavljivanja žalbe, pozivaju na povrede prava iz radnih odnosa, da bi u nekom momentu istaknuli i da su izloženi mobingu. Bitno je istaknuti da se svaka povreda prava iz radnog odnosa ne može definisati kao mobing, posebno u slučajevima kada stranka ima mogućnost korištenja redovnih pravnih lijekova. Navodi stranaka koji se odnose na mobing u najvećem broju predmeta bazirani su na usmenim navodima, za koje Ombudsmeni za ljudska prava BiH nemaju mehanizme utvrđivanja njihove istinitosti, provođenja sveobuhvatnog dokaznog postupka koji uključuje: ispitivanje svjedoka, vještačenja, a što u velikoj mjeri otežava postupanje po ovim žalbama. U ovim predmetima Ombudsmeni za ljudska prava Bosne i Hercegovine svoje postupanje usmjeravaju na mirno rješavanje spora, ili se upućuje preporuka odgovornoj strani da sama pokuša u okviru svoje organizacije naći rješenje nastale situacije na zadovoljstvo svih involviranih, ili na implementaciju odredbe člana 24. Zakona o zabrani diskriminacije, što će biti prikazano kroz date primjere.

Članom 15. Zakona regulisano je da je teret dokazivanja na protivnoj strani, odnosno prekršilac je dužan dokazati da nije prekršio načelo jednakog postupanja. Evropski standard u pogledu dokazivanja jednakog postupanja ogleda se u pristupu prema kojem osoba, koja se poziva na diskriminaciju, mora učiniti vjerovatnim da je došlo do diskriminacije, te učiniti vjerovatnim (dokazati opravdanu sumnju) da bi zbog nejednakog postupanja moglo doći do diskriminacije, pri čemu teret dokazivanja (*onus probandi*) činjenice da do nejednakog postupanja nije došlo zbog diskriminacije leži na protivnoj strani, odnosno na strani tuženog. Razlog za uvođenje ovakvog pristupa se može pronaći u konceptu žrtve, s obzirom na zaštićeno pravo, odnosno zabranjeno ponašanje, koje često žrtvi nije moguće dokazati zbog nedostupnosti dokaza. Zbog toga i stav (2) ovog člana uvodi mogućnost korištenja statističkih podataka i podataka pohranjenih u baze podataka koje su, u najvećem broju slučajeva, žrtvi nedostupne.⁶⁷⁰

Institucija ombudsmena primila je žalbu⁶⁷¹ P.D. a žalbeni navodi odnose se na navodne povrede odredbi Zakona o zabrani diskriminacije u smislu mobinga na radnom mjestu u javnom tužilaštvu gdje je žaliteljica zaposlena na radnom mjestu sekretar Tužilaštva. Uznemiravanje se, prema navodima u žalbi, ogleda u prekomjernom opterećivanju poslom, isključivanju iz svih procesa odlučivanja, stvaranju na razne načine neprijateljskog okruženja za podnositeljicu žalbe u radnom kolektivu, izvrgavanju javnoj kritici, omalovažavanju i narušavanju njenog ličnog i profesionalnog

⁶⁷⁰ Prebacivanje tereta dokazivanja na aktivnu diskriminacijsku stranu je u skladu s načelima iz Smjernice 2000/78/EC i 97/80/EC od 15. decembra 1997. godine Vijeća EU u slučaju diskriminacije zasnovane na spolnoj pripadnosti.

⁶⁷¹ Ž-SA-06-529/24;

integriteta kao sekretara Tužilaštva, neosnovanom kažnjavanju kroz nezakonite disciplinske postupke, suspenziji s posla i podnošenju neosnovane krivične prijave, a sve s ciljem navođenja da samoinicijativno otkáže ugovor o radu, odnosno da napusti Tužilaštvo. Iz izjašnjenja označene odgovorne strane proizlazi da su protiv žaliteljice pokrenuta tri disciplinska postupka, koja nisu okončana s obzirom da imenovana svjesno traži odlaganja zakazanih ročišta, kao i da je protiv imenovane podnesena krivična prijava i da je postupak u toku.

U situaciji kada su dokumentacija odgovorne strane i podnositelja/ice žalbe, te dostavljena pismena izjašnjenja visoko suprotstavljena, Ombudsmeni za ljudska prava Bosne i Hercegovine nemaju mehanizme provođenja sveobuhvatnog dokaznog postupka koji bi uključivao postupak utvrđivanja činjenica kroz saslušavanje svjedoka i suočavanje podnositelja/ice žalbe i osoba koje su označene odgovornim za uznemiravanje. Ombudsmeni Bosne i Hercegovine smatraju da bi odgovorna javna institucija morala imati kapacitet da samostalno rješava ovu vrstu problema unutar svoje institucije, dakle da temeljito sagleda cjelokupnu situaciju, utvrdi prave uzroke problema, a zatim i mjere koje će se poduzeti. Polazeći od svog mandata posredovanja i medijacije s ciljem sporazumnog rješenja spora, Ombudsmeni Bosne i Hercegovine u razmatranom predmetu primjećuju očit nedostatak kvalitetne komunikacije između poslodavca i zaposlenika, kao i nepostojanje interne procedure za rješavanje problema i prijava ove vrste unutar radnog kolektiva, ali ne može se sa sigurnošću utvrditi da je imenovana žrtva mobinga, imajući u vidu ozbiljnost optužbi koje su iznesene. Zaposlenici bi u slučaju mobinga trebali znati koga o tome treba izvijestiti, kako izgleda istraga i u kojem će se roku provesti, a osoba koja provodi istragu treba razgovarati s obje strane i biti pravedna i objektivna. U postupku bi trebalo sve dokumentovati, pritužbe, odgovore i razgovore, a po potrebi omogućiti i anonimnost, odnosno zaštitu osoba koje se obraćaju i garantovati da neće doći do viktimizacije. Ombudsmeni su stoga ukazali na obavezu primjene člana 24. stav (4) Zakona o zabrani diskriminacije u Bosni i Hercegovini prema kojem su svi javni organi te ostale pravne osobe dužni da svojim opštim pravnim aktima ili posebnim pravnim aktima regulišu principe jednakog postupanja, te da osiguraju efikasne interne procedure zaštite od diskriminacije.

Po okončanju istražnog postupka Institucija ombudsmena uputila je preporuku, broj: P-237/24 glavnoj tužiteljici da poduzme korake ka sporazumnom pronalaženju rješenja za sporne situacije, s ciljem prevladavanja narušenih odnosa ili nedostatka komunikacije, na način da se pokušaju utvrditi uzroci, posljedice i zajednička rješenja te da se uspostavi mehanizam za preveniranje i zaštitu od svih oblika diskriminacije u skladu sa čl. 24. stav (4) Zakona o zabrani diskriminacije i da se osigura da se u radnopravnim odnosima s uposlenicima poštuju odredbe Zakona o zabrani diskriminacije BiH i principi jednakog postupanja. Preporuka je realizovana i predmet je zatvoren.⁶⁷²

Institucija ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine zaprimila je pritužbu⁶⁷³ zaposlenih (vatrogasaca) u Teritorijalnoj vatrogasnoj jedinici Vlasenica, kojima je po pokretanju sudskog postupka za ostvarivanje zaštitu prava iz radnog odnosa radni odnos prestao usljed donošenja Odluke o ukidanju Teritorijalne vatrogasne jedinice Vlasenica. Ministarstvo uprave i lokalne

⁶⁷² Slična preporuka upućena je i muzičkoj školi u predmetu Ž-BR-06-63/24 ili Agenciji za statistiku u predmetu, broj Ž-SA-06-251/24;

⁶⁷³ Ž-SA-06-198/24;

samouprave Republike Srpske donosi Mišljenje u vezi s Odlukom o ukidanju Teritorijalne vatrogasne jedinice Vlasenica u kojem se, između ostalog, navodi da Skupština Opštine treba da u što kraćem roku sprovede procedure izmjene postojećeg ili donošenja novog plana zaštite od požara, na osnovu kojeg bi se uspješno provele mjere zaštite od požara, odnosno organizacija vatrogasno-spasilačke službe na teritoriji opštine Vlasenica i njeno finansiranje, u skladu sa zakonom. Ombudsmeni za ljudska prava Bosne i Hercegovine mišljenja su da donošenje Odluke o ukidanju Teritorijalne vatrogasne jedinice Vlasenica, imajući u vidu Mišljenje Ministarstva za lokalnu upravu i samoupravu Republike Srpske u kojem su izneseni svi propusti Skupštine Opštine Vlasenica nastali prilikom i nakon njezinog donošenja sporne Odluke nije posljedica dugoročnijeg planiranja i racionaliziranja trošenja finansijskih sredstava u Opštini Vlasenica, već da predstavlja vid mobinga, odnosno pritisak, zastrašivanje i u konačnici odmazdu žaliteljima za pokrenuti sudski postupak. Ombudsmeni za ljudska prava Bosne i Hercegovine uputili su preporuku, broj P-240/24 Opštini Vlasenica da odmah po prijemu preporuke uspostavi saradnju s Institucijom ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine, te da, u što kraćem roku, sprovede proceduru izmjene postojećeg plana ili donošenja novog plana zaštite od požara, odnosno organizacija vatrogasno-spasilačke službe na teritoriji Opštine Vlasenica i njeno finansiranje, a kako je to i istaknuto u Mišljenju Ministarstva uprave i lokalne samouprave Republike Srpske. Preporuka nije ispoštovana.

U kontekstu ostvarivanja radnih prava po principu jednakosti, što uključuje i naknade iz radnog odnosa, Ombudsmeni su razmatrali pitanje oporezivanja i finansijskog opterećivanja osoba koje se bave samostalnim radom – *freelance*. Bit problema predstavlja obaveza ovih osoba da uplaćuju doprinose za penzijsko i zdravstveno osiguranje, a da pri tome ne ostvaruju status korisnika. Ni uplaćeni doprinosi za penzijsko osiguranje ne uračunavaju im se u penzijski staž jer Zakon o penzijskom i invalidskom osiguranju nije harmoniziran sa Zakonom o doprinosima FBiH. U Republici Srpskoj, Zakon o doprinosima propisuje *freelancerima* obavezu plaćanja doprinosa za penzijsko i invalidsko osiguranje po stopi od 18,5%, koja je jedinstvena za sve vidove osiguranja. Uplate po osnovu doprinosa za penzijsko i invalidsko osiguranje se preračunavaju u staž. *Freelanceri* s prebivalištem u Brčko distriktu BiH dužni su plaćati porez na dohodak u iznosu od 10%, što je propisano Zakonom o porezu na dohodak Brčko distrikta BiH. Uplaćivanje doprinosa za zdravstveno osiguranje nije obaveza za *freelancere* u tom dijelu BiH. Kada je riječ o penzijskom i invalidskom osiguranju *freelanceri* mogu birati između dva entitetska fonda kojima će, na dobrovoljnoj osnovi, uplaćivati doprinose. Institucija ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine zaprimila je žalbu⁶⁷⁴ Udruženja “Freelance” u Bosni i Hercegovini⁶⁷⁵, koja je izjavljena zbog sistemske diskriminacije koja se vrši primjenom Zakona o doprinosima⁶⁷⁶ i Pravilnika o načinu obračunavanja i uplate doprinosa⁶⁷⁷. Žalitelji navode da je trenutni zakonski okvir, konkretno odredbe člana 16. tačka 11) i odredba člana 10a. Zakona o doprinosima⁶⁷⁸ te odredbe člana 16. i 22. Pravilnika o načinu obračunavanja i uplate doprinosa⁶⁷⁹, diskriminatoran prema *freelancerima* jer im ne omogućavaju ostvarivanje prava proporcionalno visini uplaćenih

⁶⁷⁴ Ž-SA-06-310/24;

⁶⁷⁵ Ž-SA-06-310/24;

⁶⁷⁶ “Službene novine FBiH”, br. 35/98, 54/00, 16/01, 37/01, 1/02, 17/06, 14/08, 91/15, 104/16, 34/18, 99/19, 4/21, 6/23 i 28/23;

⁶⁷⁷ “Službene novine FBiH”, br. 64 od 15/08, 81/08, 98/15, 6/17, 38/17, 39/18, 12/21, 6/22, 19/23, 97/23;

⁶⁷⁸ “Službene novine FBiH” br. 35/98, 54/00, 16/01, 37/01, 1/02, 17/06, 14/08, 91/15, 104/16, 34/18, 99/19, 4/21, 6/23 i 28/23;

⁶⁷⁹ “Službene novine FBiH”, br. 64 od 15/08, 81/08, 98/15, 6/17, 38/17, 39/18, 12/21, 6/22, 19/23, 97/23;

doprinosu. Naime, navedeni članci dovode u nejednak položaj *lica koja ostvaruju primanja od druge samostalne djelatnosti i povremenog samostalnog rada [...]* i *lica u radnom odnosu* na način da lica koja ostvaruju primanja od druge samostalne djelatnosti i povremenog samostalnog rada su obveznici plaćanja obaveznih doprinosa socijalnog osiguranja, bez mogućnosti pristupa pravima u slučaju kada nastupi neki od osiguranih slučajeva (u konkretnom slučaju bolest, invalidska penzija, starosna penzija). Ombudsmeni su utvrdili da *freelanceri*, lica koja rade po osnovu ugovora o djelu i sl., plaćaju doprinose, i na osnovu te činjenice imaju „legitimno očekivanje“ da će na određeni način i pod određenim uslovima ostvariti neki vid kompenzacije za svoje davanje, konkretno, pod određenim uslovima pristup socijalnim uslugama, pravima iz zdravstvenog i penzijskog osiguranja. Slijedom navedenog „legitimno očekivanje“ prerasta u pravo na imovinu u smislu člana 1. Protokola broj 1., imajući u vidu da uplaćena novčana sredstva, predstavljaju njihovu imovinu. Naime, propuštanjem označenih odgovornih organa da regulišu status ove kategorije poreskih obveznika, dovodi do miješanja u njihovo pravo na imovinu zagarantirano članom 1. Protokola broj 1. uz Evropsku konvenciju. Istaknuto je da su miješanje u pravo i različit tretman ovih kategorija poreskih obveznika zasnovani na Zakonu o doprinosima Federacije Bosne i Hercegovine i imaju legitiman interes⁶⁸⁰, ali ovo miješanje nije srazmjerno cilju koji se želi postići. Naime, umjesto da svim poreskim obveznicima pod određenim uslovima, na osnovu njihovih davanja, i na principima solidarnosti, budu dostupne socijalne usluge, prava iz penzijskog i zdravstvenog osiguranja, žalitelji su u potpunosti lišeni istih. Upućena je preporuka⁶⁸¹ Vladi Federacije Bosne i Hercegovine, Federalnom ministarstvu zdravstva, Federalnom ministarstvu finansija, Federalnom ministarstvu rada i socijalne politike da, imajući u vidu svoja ovlaštenja, pristupe sačinjavanju prijedloga izmjena Zakona o zdravstvenom osiguranju koji će biti usklađen s prijedlogom Zakona o doprinosima i kojim će se regulisati prava iz zdravstvenog osiguranja predmetne kategorije osoba; da pristupe sačinjavanju prijedloga izmjena Zakona o penzijskom i invalidskom kojim se se regulisati prava iz oblasti penzijskog i invalidskog osiguranja predmetne kategorije osoba; te da razmotre mogućnost izmjena i trenutno važećih zakonskih odredbi Zakona o doprinosima kojima je također propisana obaveza uplate doprinosa za zdravstveno osiguranje ove kategorije osoba, pri čemu ne ostvaraju prava iz oblasti zdravstvene zaštite; kao i Parlamentu Federacije Bosne i Hercegovine da razmotri mogućnost istovremenog razmatranja i usvajanja prijedloga Zakona o doprinosima i izmjena Zakona o zdravstvenom osiguranju i izmjena Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju. Praćenje provođenja preporuke je u toku.

12.3. Promocija zaštite od diskriminacije

Institucija ombudsmena za ljudska prava je u skladu s unaprijeđenim zakonskim okvirom intenzivno poduzimala aktivnosti promocije antidiskriminacijske zaštite, koje se ogledaju u informisanju javnosti, podizanju svijesti, provođenju kampanja i drugim oblicima prevencije diskriminacije.⁶⁸²

⁶⁸⁰ Regulisanje obaveznih doprinosa, kao osnovnih instrumenata za finansiranje obaveznog: penzijskog i invalidskog osiguranja, zdravstvenog osiguranja i osiguranja od nezaposlenosti;

⁶⁸¹ P-254/24;

⁶⁸² Član 7, stav (2), tačka l) Zakona o zabrani diskriminacije u BiH;

U 2024. godini, najznačajnije od takvih aktivnosti bile su:

- Izrada podnesaka prema Komitetu za eliminaciju rasne diskriminacije Ujedinjenih nacija, (CERD), koji su tim povodom i javno predstavljeni na 113. sjednici Komiteta za eliminaciju rasne diskriminacije, 12.08.2024. godine. Tom prilikom, šef Odjela za eliminaciju svih oblika diskriminacije je predstavio napredak i izazove u primjeni Konvencije o eliminaciji rasne diskriminacije.
- Projekti Evropske unije i Vijeća Evrope:
 - EU4INCLUSION;
 - Jačanje demokratskih inovacija i promocija ljudskih prava na lokalnom nivou;
 - Integracija Roma;
 - Prezentacija Izvještaja o braniocima ljudskih prava Ureda OEBS-a za demokratske institucije i ljudska prava (ODIHR), dana 17.10.2024. godine u Sarajevu i 29.11.2024. godine Banjoj Luci;
 - Praćenje i provođenje Akcionog plana za unapređenje ljudskih prava i osnovnih sloboda LGBTI osoba u Bosni i Hercegovini (2021 – 2024);
 - Izrada i promocija Specijalnog izvještaja o realizaciji preporuka Ombudsmena za ljudska prava BiH;
 - Projekat Horizontal Facility Vijeća Evrope;

Najbitniji događaj u godini izvještavanja je organizovanje Regionalne konferencije Tijela za jednakost u Sarajevu (26-28. novembar), čiji domaćin je bila Institucija ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine, a koja je organizovana u saradnji s Misijom OEBS-a u Bosni i Hercegovini. Konferencija je nosila naziv „Obaveze u odnosu na Direktive o jačanju tijela za jednakost“, a okupila je predstavnike tijela za jednakost Bosne i Hercegovine, Crne Gore, Sjeverne Makedonije, Srbije, Albanije, kao i Evropske mreže tijela za jednakost (EQUINET), predstavnike državne i entitetske vlasti, UN agencije zastupljene u Bosni i Hercegovini, predstavnike Evropske unije, Vijeća Evrope, Misije OEBS-a u Bosni i Hercegovini i nevladinih organizacija.

Konferencija je posvećena dvjema evropskim direktivama, usvojenim u maju 2024. godine, kojima se jačaju tijela za jednakost u državama članicama EU. Konkretno, radi se o sljedeće dvije direktive:

- Direktiva Vijeća o standardima tijela za jednakost u području jednakog postupanja prema osobama u pitanjima socijalne zaštite, te u pristupu i nabavci roba i usluga⁶⁸³
- Direktiva Evropskog Parlamenta i Vijeća o standardima za tijela za jednakost u području jednakog postupanja prema ženama i muškarcima te njihovih jednakih mogućnosti u pitanjima zapošljavanja i rada.⁶⁸⁴

Svrha direktiva je utvrditi minimalne zahtjeve za funkcionisanje tijela za promicanje jednakog postupanja (tijela za jednakost). Direktive određuju mandat, nezavisnost, resurse, zadatke i ovlasti tijela za jednakost da učestvuju u sprečavanju diskriminacije i podizanju svijesti, i pružanju pomoći žrtvama, te dijele slične minimalne standarde. Cilj održavanja Konferencije je unapređenje

⁶⁸³ Direktiva vijeća (EU) 2024/1499;

⁶⁸⁴ Direktiva (EU) 2024/1500;

saradnje između tijela za jednakost Jugoistočne Evrope kroz razmjenu znanja, najboljih praksi i iskustava o izazovima koje ove dvije direktive i njihova implementacija stavljaju pred države članice Evropske unije i zemlje kandidate s ciljem postizanja minimalnih standarda zaštite od diskriminacije. Dobro je poznata činjenica da i zemlje kandidati za članstvo imaju obavezu usklađivanja svog pravnog sistema s pravnom stečevinom Evropske unije – *acquis communautaire*, koju sada čine i spomenute direktive.

Rasprava o jačanju tijela za ravnopravnost u svjetlu evropskih direktiva dio je šire rasprave o primjeni evropskih standarda zaštite ljudskih prava u zemljama kandidatima za članstvo, a Konferencija je okupila predstavnike mnogih od njih. Konkretnije, od 14 prioriteta koje Bosna i Hercegovina treba ispuniti na putu ka članstvu u Evropskoj uniji, njih šest (prioriteti 9-13, kao i prioritet broj 4) se odnosi na ljudska prava, a prioritet broj 9 izričito predviđa da država treba: „Jačati zaštitu prava svih građana, posebno osiguravanjem provođenja zakona o nediskriminaciji i o rodnoj ravnopravnosti.“ U svjetlu navedenog, Instituciji ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine pripala je veoma odgovorna uloga tumača i predvodnika u primjeni evropskih standarda zaštite ljudskih prava u domaćem kontekstu. Tim prije što Institucija ombudsmena za ljudska prava, pored funkcije državnog mehanizma za zaštitu ljudskih prava, obavlja funkciju i tijela za ravnopravnost, tijela nadležnog za primjenu zakona o slobodi pristupa informacijama, zakona o ministarskim, vladinim i drugim imenovanjima, te od septembra 2024. godine i preventivnog mehanizma za praćenje prava osoba lišenih slobode.

Zbog toga je imperativ da se Institucija ombudsmena i Odjel za eliminaciju svih oblika diskriminacije direktno suoči s ovim izazovima, prilagodi svoj rad postavljenim zahtjevima i iskoristi prilike koje se pružaju. U tom smislu, Institucija i Odjel kroz svoj rad pojašnjavaju obaveze koje zemlje imaju u svjetlu usvojenih direktiva, identifikuju potencijalne praznine u domaćem zakonodavstvu koje treba riješiti, i uopšte, podržavaju efikasnu transpoziciju i implementaciju evropskih standarda zaštite ljudskih prava u našoj zemlji.

12.4. Prava nacionalnih i vjerskih manjina

Bosna i Hercegovina je, slijedeći obaveze preuzete ratifikovanjem Međunarodne konvencije o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije, donijela Zakon o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina BiH koji propisuje niz prava koja vlasti u BiH trebaju osigurati manjinama. Prihvatanjem međunarodnih standarda ljudskih prava i usklađivanjem nacionalnog zakonodavstva u značajnoj mjeri uspostavljen je okvir unutar kojeg se trebaju razvijati institucionalni mehanizmi i procedure koje će osigurati stvarni pristup prihvaćenim pravima. Zakoni o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina na nivou države, entiteta i kantona propisuju niz prava koja organi vlasti trebaju osigurati manjinama, uključujući pravo na jezik, informisanje, osiguranje uživanja ekonomsko-socijalnih prava, te učešće u organima vlasti.

U 2024. godini registrovano je 10 predmeta iz oblasti prava nacionalnih, vjerskih i drugih manjina i izdata je jedna preporuka.

Žalbe su u najvećem broju izjavljene od strane Evropskog centra za prava Roma (European Roma Rights Centre AISBL) iz Brüsselsa, Kraljevina Belgija, odnosno njihove regionalne kancelarije iz

Skoplja, Republika Sjeverna Makedonija, i odnose se na položaj pripadnika romske nacionalne manjine radi otežane legalizacije romskih kuća i naselja u više jedinica lokalne samouprave u Bosni i Hercegovini,⁶⁸⁵ nejednakog pristupa vodi, infrastrukturi i socijalnoj zaštiti,⁶⁸⁶ osiguravanja alternativnog smještaja romskim porodicama itd.⁶⁸⁷

Ombudsmeni BiH su u postupku po žalbi⁶⁸⁸, radi odluke organa lokalne vlasti o uklanjanju improvizovanih stambenih objekata u kojima su boravili pripadnici romske nacionalne manjine, uputili preporuku Ministarstvu za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine da u narednom periodu, u okviru postojećih planova i programa, sagleda eventualne efekte koje postojeći propisi o prebivalištu i boravištu imaju na regulisanje kretanja i boravka romske populacije i njihovu mogućnost zapošljavanja, u smislu da li isti doprinose nastajanju improvizovanih naselja. U odgovoru Ministarstva je, između ostalog, navedeno⁶⁸⁹: *Na osnovu Deklaracije partnera Zapadnog Balkana u integraciji Roma/Romkinja u sklopu procesa proširenja EU (Poznanska Deklaracija) nadležne institucije u Bosni i Hercegovini, između ostalog, imaju obavezu da povećaju stopu zaposlenja Roma na najmanje 25% i gdje god je to moguće, legalizirati sva neformalna naselja gdje žive Romi ili osigurati trajan, pristojan i povoljan smještaj koji uklanja segregaciju Roma koji trenutno žive u neformalnim naseljima koja ne mogu biti legalizirana iz opravdanih razloga.*

Kao posljedica niske stope zapošljavanja Roma i teške ekonomske situacije evidentno je njihovo nomadsko kretanje na području Bosne i Hercegovine u potrazi za dostupnim vidom zarade koji se najčešće ogleda u poslovima vezanim za prikupljanje i trgovinu sekundarnim sirovinama. Brojni su problemi s kojima se prilikom takvog načina življenja susreću. Stambeni objekti, odnosno naselja koja formiraju najčešće su neuslovni za život, ne ispunjavaju uslove za eventualnu legalizaciju, otežan je pristup vodi i infrastrukturnim kapacitetima. Nerijetko je prisutan otpor domicilnog stanovništva.

Romi se, također, suočavaju s posebnim izazovima kada je riječ o prijavi prebivališta i boravišta, što je ključno za mogućnost zapošljavanja, pristup zdravstvenim i socijalnim uslugama te integraciji u društvo. Upis u matične evidencije i posjedovanje ličnih dokumenata su preduslovi za ostvarivanje svih drugih prava ali istovremeno i vid zaštite od opasnosti da postanu žrtve trgovine ljudima.

Ombudsmeni ukazuju da je neophodno kontinuirano poduzimati radnje s ciljem osiguranja identifikacionih dokumenata svim osobama romske nacionalne manjine. Intenzivno raditi na uklanjanju prepreka i pružanju podrške s ciljem poboljšanja položaja Roma u oblasti stambenog zbrinjavanja, zdravstvene zaštite, obrazovanja i svih oblika uključenosti u društvene, socijalne, kulturne i političke tokove života. Unaprijediti pitanje zapošljavanja Roma u javnom i privatnom sektoru, kroz implementaciju strategija koje će uključivati različite vidove osposobljenosti za

⁶⁸⁵ Ž-SA-03-603/24;

⁶⁸⁶ Ž-SA-03-604/24;

⁶⁸⁷ Ž-SA-03-749/24;

⁶⁸⁸ Ž-SA-03-498/23, preporuka, broj P-137/24;

⁶⁸⁹ Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine, akt broj: 07-12-1-1484-3/24, od dana 27.05.2024. godine;

poslove na tržištu rada, razvijanje programa podsticaja poslodavcima za zapošljavanje i uspostavljanje nezavisnih mehanizama nadzora.

Neophodno je aktivno i sistemski u svim sferama javnog mnijenja promovisati osnovne vrijednosti prihvatanja različitosti, tolerancije ali i empatije u odnosu na one koji nisu iste nacionalne pripadnosti, ekonomskog statusa i porijekla.

Institucija ombudsmena za ljudska prava je tokom godine izvještavanja učestvovala u realizaciji projekta integracije Roma koji provodi Vijeće Evrope, s ciljem unapređenja društvene inkluzije Roma i borbe protiv stereotipa i stigmatizacije. Početna faza ovog projekta podrazumijeva provođenje istraživanja, čiji je cilj ispitati percepciju, stavove i iskustva u vezi s položajem Roma u Bosni i Hercegovini, s posebnim fokusom na prepoznavanje eventualnih oblika diskriminacije i društvenih nejednakosti. Pravni okvir koji služi kao polazna osnova za provođenje istraživanja i dalji rad na projektnim aktivnostima predstavljen je kroz *Akcioni plan Bosne i Hercegovine za društvenu inkluziju Roma i Romkinja za period 2021 – 2025. godina*, koji je usvojilo Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH, *Specijalni izvještaj o položaju Roma u Bosni i Hercegovini iz 2014. godine*, kao i *Izvještaj o realizaciji preporuka Ombudsmena BiH iz Specijalnog izvještaja o položaju Roma u BiH iz 2016. godine*, koji je sačinila Institucija ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine.

XIII. SARADNJA S ORGANIMA I INSTITUCIJAMA, ORGANIZACIJAMA CIVILNOG DRUŠTVA I CIVILNIM SEKTOROM

13.1. Saradnja s organizacijama i institucijama u Bosni i Hercegovini

Institucije vlasti u Bosni i Hercegovini dužne su osigurati građanima primjenu i zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda. Institucija ombudsmena predstavlja kanal komunikacije između građana i vlasti i od kvaliteta saradnje s institucijama vlasti zavisi rješavanje konkretnih predmeta. Mandat Institucije ombudsmena od posebne je važnosti, jer obuhvata prevenciju kršenja ljudskih prava, promociju standarda ljudskih prava koje je država ratifikacijom međunarodnih ugovora preuzela kao obavezu. To uključuje donošenje zakonodavnih, administrativnih i drugih mjera radi njihove potpune implementacije.

Ombudsmeni BiH su tokom 2024. godine predstavili zakonodavnim organima na svim nivoima vlasti sljedeće izvještaje: Godišnji izvještaj o rezultatima aktivnosti Institucije ombudsmena za 2023. godinu, Specijalni izvještaj u vezi sa sprečavanjem rizika apatridije u Bosni i Hercegovini, Specijalni izvještaj o stanju u prostorijama za zadržavanje u pojedinim policijskim upravama u Bosni i Hercegovini, Prateći izvještaj o stanju u ustanovama za smještaj osoba s intelektualnim i mentalnim poteškoćama u Bosni i Hercegovini te Analizu realizacije preporuka Ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine.

U toku 2024. godine Ombudsmeni BiH učestvovali su i u radu komisija Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine i Odbora za unutrašnju politiku Vijeća ministara Bosne i Hercegovine. Komisije su razmatrale godišnji i specijalne izvještaje Institucije ombudsmena, modalitete uspostave i funkcionisanja Odjela preventivnog mehanizma, kao i planiranja budžeta Institucije ombudsmena za 2025. godinu. Ombudsmeni BiH su također učestvovali i u radu entitetskih komisija Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine, sjednica Vlade Brčko distrikta BiH, koje su na tim nivoima razmatrale godišnji i specijalne izvještaje Institucije ombudsmena. Prisustvovali smo i Tematskoj sjednici o *Institucionalnom odgovoru na nasilje u porodici i nasilje nad ženama* u organizaciji Komisije za jednakopravnost spolova oba doma Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine, Komisije za sigurnost Predstavničkog doma i Komisije za ljudska prava i slobode Doma naroda, kao i sjednicama Zakonodavno-pravne komisije i Komisije za zaštitu ljudskih prava i sloboda Predstavničkog doma Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine.

Institucija ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine i Tužilaštvo Bosne i Hercegovine nastavili su konstruktivnu saradnju, fokusirajući se na razmjenu informacija i rješavanje konkretnih predmeta. Iskazana je spremnost za dalji rad u okviru svojih nadležnosti, čime se unapređuje međusobna koordinacija i efikasnost u obavljanju njihovih zadataka.

Ombudsmeni BiH su učestvovali na sastanku Radne grupe za izmjene i dopune Porodičnog zakona Federacije Bosne i Hercegovine. Sastanak je imao za cilj pripremu inicijative za izmjenu odredbe o postupku posredovanja u brakorazvodnim postupcima i drugih odredbi. Sastanak je organizovao Centar ženskih prava iz Zenice, a učesnici su bili praktičari i eksperti iz ove oblasti prava. Sastali

smo se i s predstavnicima Centra za socijalni rad Tešanj i Policijske uprave Tešanj s ciljem efikasnije saradnje na terenu, prisustvovali skupštini Udruženja poslodavaca Federacije Bosne i Hercegovine.

Učešće na skupovima i događajima posvećenim ljudskim pravima, poput tematskih sjednica koje organizuju Ombudsmeni Bosne i Hercegovine, zakonodavni organi i drugi relevantni subjekti omogućilo je vođenje konstruktivnih konsultacija o ključnim pitanjima iz oblasti ljudskih prava. Ovaj proces ima poseban značaj jer podrazumijeva važnost zajedničkog dogovora i uspostavljanja dijaloga s javnim organima i državnim institucijama. Kroz ovakve konsultacije ne samo da se omogućava sveobuhvatno sagledavanje problema već se doprinosi jačanju Institucije ombudsmena, povećanju njene vidljivosti i prepoznatljivosti u društvu. Osigurava se okvir za buduće prepoznavanje važnosti preporuka Ombudsmena od strane nadležnih institucija i organa, čime se doprinosi zaštiti ljudskih prava i unapređenju rada institucija na svim nivoima. Tako je Institucija ombudsmena učestvovala na okruglom stolu pod nazivom: *Imam pravo na pitku vodu i čist zrak*⁶⁹⁰ koji je održan u Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine u Sarajevu, istaknuvši značaj zaštite prava na pitku vodu i čist zrak kao osnovnih ljudskih prava. Okrugli sto imao je za cilj podizanje svijesti o ekološkim izazovima i jačanje zajedničkih napora za zaštitu okoliša, što je ključno za osiguranje kvaliteta života svih građana Bosne i Hercegovine. Ombudsmeni Bosne i Hercegovine su učestvovali i na Okruglom stolu o prevenciji i borbi protiv trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije. Diskutovalo se o izazovima s kojima se suočavaju žrtve trgovine ljudima u pristupu pravdi, relevantnoj praksi Evropskog suda za ljudska prava i Suda Bosne i Hercegovine te nacrtu Strategije za suzbijanje trgovine ljudima u Bosni i Hercegovini 2024-2027. Okrugli sto je organizovan u saradnji s Ministarstvom sigurnosti Bosne i Hercegovine kao dio projekta podrške implementaciji Akcionog plana Vijeća Evrope. Bili smo i dijelom rada Okruglog stola na temu: *Nasilje nad ženama s invaliditetom*, u organizaciji Koordinacionog odbora udruženja osoba s invaliditetom Kantona Sarajevo (KOO KS) i zajedničkom radu na unapređenju kapaciteta za pružanje podrške, podižući svijest o važnosti zaštite i poštivanja prava žena s invaliditetom. Ombudsmeni su ostvarili učešće i u radu Okruglog stola na temu: *Odgovor pravosudnih institucija na izazove trgovine ljudima u Bosni i Hercegovini* s fokusom na ulogu pravosudnih institucija u zaštiti žrtava trgovine ljudima i procesuiranju počinitelja krivičnih djela, aktuelne trendove i izazove u otkrivanju, prikupljanju dokaza i procesuiranju krivičnih djela krijumčarenja ljudi i međunarodne trgovine ljudima, kao i zaštitu žrtava trgovine ljudima kroz Strategiju za suprotstavljanje trgovini ljudima BiH i Pravosudne smjernice. Kao Institucija koja se zalaže za očuvanje životne sredine i zaštitu okoliša, prisustvovali smo svečanom prijemu povodom obilježavanja 15. godišnjice Državne regulatorne agencije za radijacijsku i nuklearnu sigurnost, koja se posvećuje zaštiti zdravlja građana i okoliša od rizika radijacije i nuklearnih materijala.

Pored saradnje sa zakonodavnim organima, Ombudsmeni BiH su intenzivirali saradnju s izvršnom vlašću. Održani su sastanci s ministrom za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine, ministrom zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske, ministrom trgovine i turizma Republike Srpske, predsjedavajućim Predstavničkog doma Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine, predsjednikom Vlade Zapadnohercegovačkog kantona, ministrom finansija Hercegovačko-neretvanskog kantona, Udruženjem poslodavaca u Federaciji Bosne i Hercegovine, Unijom

⁶⁹⁰ 26.11.2024. godine;

poslodavaca u Republici Srpskoj, te predstavnicima lokalne vlasti u Doboju, Banjoj Luci, Bihaću, Vogošći, Drvaru, Glamoču i Tešnju.

Ombudsmeni Bosne i Hercegovine, na poziv izvršnih organa vlasti kao predlagača zakona i podzakonskih akata, dostavljaju prijedloge, primjedbe i sugestije, učestvujući u javnim i stručnim raspravama, s posebnim fokusom na zaštitu prava djeteta i borbu protiv nasilja nad ženama.

13.2. Aktivnosti na promociji ljudskih prava

Najznačajnije aktivnosti na promociji ljudskih prava su edukativni sadržaji, konferencije, tematski sastanci, radionice, medijska obraćanja i slično. Za ostvarivanje ove aktivnosti ključna je saradnja s akademskom zajednicom, zaštitnicima i promotorima ljudskih prava, medijima i drugim subjektima koji se bave temom ljudskih prava.

U okviru kontinuirane saradnje s univerzitetima u Bosni i Hercegovini, Institucija ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine je intenzivno tokom 2024. godine radila na jačanju partnerstva s pravnim fakultetima u Istočnom Sarajevu, Sarajevu, Banjoj Luci, Mostaru i drugim visokoškolskim ustanovama. Ova saradnja obuhvatila je organizaciju stručnih seminara, predavanja, razmjenu iskustava i promociju standarda ljudskih prava, s ciljem jačanja svijesti o važnosti ljudskih prava unutar akademske zajednice.

Aktivnost kojoj se Institucija ombudsmena svake godine odazove i aktivno učestvuje u ulozi člana/ice sudačkog vijeća⁶⁹¹ je državno takmičenje *Ius versus Iustitiam* koje okuplja studente prava iz cijele države. Tokom takmičenja, studenti imaju priliku primijeniti stečeno znanje i pravne vještine kroz simulaciju sudskih postupaka, dok Ombudsmeni aktivno doprinose ocjenjivanju njihovih nastupa i pružaju smjernice za unapređenje najboljih praksi u pravnoj profesiji. Ova saradnja predstavlja važan korak ka povezivanju teorijskog znanja i praktičnih vještina, uz jačanje svijesti o ljudskim pravima među budućim pravnim stručnjacima. U okviru uspješne saradnje Pravnog fakulteta u Sarajevu i Institucije ombudsmena, i u akademskoj 2023/2024. godini realizovana je studentska praksa iz predmeta Upravno pravo II. Fokus prakse bio je na praktičnoj primjeni zakona o slobodi pristupa informacijama. U tom kontekstu, održana je radionica na temu: *Kako i kada napisati žalbu Instituciji ombudsmena za ljudska prava BiH?* na kojoj je predstavljena uloga Institucije ombudsmena u zaštiti prava na pristup informacijama, postupak pred Institucijom ombudsmena, kao i utjecaj preporuka. Interaktivna saradnja je ostvarena i sa studentima Fakulteta političkih nauka u Banjoj Luci pod nazivom *Grad inkluzije* povodom obilježavanja Međunarodnog dana osoba s invaliditetom. Cilj radionice bio je podsticanje svijesti o svakodnevnim izazovima s kojima se osobe s invaliditetom suočavaju. Organizovana od strane Unije studenata socijalnog rada Banja Luka, radionica je istraživala načine za unapređenje inkluzije i ravnopravnosti u društvu, pružajući priliku za aktivnu i inkluzivnu saradnju sa studentima s ciljem zajedničkog oblikovanja boljeg i pravednijeg okruženja. Institucija ombudsmena ostaje posvećena nastavku rada s akademskim partnerima s ciljem unapređenja pravne edukacije i promovisanja ljudskih prava kao osnovnog principa u obrazovanju i praksi. Ombudsmeni Bosne i Hercegovine su učestvovali i kao članovi žirija na Prvenstvu kikindskih srednjih škola u debati za 2024. godinu. Takmičenje je organizovano s ciljem razvoja govorničkih vještina učenika, promocije ljudskih

⁶⁹¹ Mostar u periodu 2.- 4.10.2024. godine;

prava i podizanja svijesti o važnosti ljudskih prava i sloboda. Realizovan je i kontakt s predstavnicima Norveškog centra za ljudska prava pri Univerzitetu u Oslu.

Tokom 2024. godine, Ombudsmeni Bosne i Hercegovine učestvovali su u brojnim stručnim skupovima, uključujući savjetovanja pravnika, kao što su *Oktobarski pravnički dani* u Tesliću, konferencije o pravima marginaliziranih grupa, seminari o jačanju vladavine prava te radionice posvećene analizi i unapređenju rada javne uprave.

Na ovim događajima predstavnici Institucije ombudsmena održali su izlaganja na teme kao što su *Analiza primjene preporuka Institucije ombudsmena za ljudska prava u javnoj upravi u Bosni i Hercegovini* i *Uloga Ombudsmena u zaštiti ljudskih prava u složenim pravnim sustavima*. Izlaganja su istakla značaj implementacije preporuka Ombudsmena kao ključnog faktora za unapređenje rada javne uprave, zaštitu ljudskih prava i jačanje demokratskih procesa. Institucija ombudsmena je, kroz svoje aktivnosti na ovim skupovima, doprinosila razmjeni znanja među pravnicima, akademikima i stručnjacima iz Bosne i Hercegovine, regije i šire, s ciljem jačanja pravnog sistema i promocije ljudskih prava.

Saradnja sa sudskim i pravosudnim organima je nastavljena i u 2024. godini, posebno imajući u vidu mandat Institucije ombudsmena i teme koje su bile vezane za eliminisanje uzroka koji dovode do obraćanja građana Ombudsmenima sa žalbama na postupanje pravosudnih institucija, ali i pitanja koja se tiču određenih sistemskih problema.

Tokom izvještajnog perioda, Institucija ombudsmena je obilježila većinu međunarodnih dana posvećenih ljudskim pravima. Poseban fokus stavljen je na obilježavanje Međunarodnog dana žena, Međunarodne nedjelje djeteta, Međunarodnog dana ljudskih prava, Međunarodnog dana djeteta, Međunarodnog dana socijalnog rada, Međunarodnog dana osoba s invaliditetom, Međunarodnog dana slobode pristupa informacijama i drugih značajnih datuma. Aktivnosti su usklađene s kalendarom koji je dostavilo Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine.

13.2.1. VIII Regionalna konferencija Tijela za jednakost Jugoistočne Evrope

Institucija ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine organizovala je VIII Regionalnu konferenciju Tijela za jednakost Jugoistočne Evrope pod nazivom *Obaveze u odnosu na direktive o jačanju tijela za jednakost*, održanu u Sarajevu od 26. do 27. novembra 2024. godine. Konferencija je okupila predstavnike tijela za ravnopravnost iz regiona, Evropske mreže tijela za jednakost (Equinet), državnih i međunarodnih institucija te organizacija civilnog društva.

Fokus konferencije bio je na implementaciji novih EU direktiva (2024/1499 i 2024/1500), koje postavljaju minimalne standarde za nezavisnost, resurse, nadležnosti i efikasnost tijela za ravnopravnost. Razmatrane su strategije njihove primjene, izazovi i mogućnosti za unapređenje kapaciteta ovih institucija u borbi protiv diskriminacije. Poseban naglasak stavljen je na jačanje regionalne saradnje s ciljem osiguranja višeg nivoa zaštite ljudskih prava i jednakosti u skladu s evropskim standardima.

13.3. Pridruživanje EU

Proces evropskih integracija postao je politički prioritet zemlje, posebno od dobijanja statusa kandidata u decembru 2022. godine što se umnogome odražava i na rad Institucije ombudsmena za ljudska prava. Upravo zbog toga, šef Odjela za eliminaciju svih oblika diskriminacije lično je učestvovao u okruglom stolu pod nazivom „Novo partnerstvo za vladavinu prava, demokratiju i ljudska prava u zemljama kandidatima za članstvo u EU“ koji je održan u Brüsselu 20. februara 2024. godine u Evropskom parlamentu. Ovaj događaj poslužio je kao forum tokom kojeg su institucije za zaštitu ljudskih prava u zemljama kandidatima za članstvo u EU predstavile stanje u oblasti vladavine prava poslanicima Evropskog parlamenta i predstavnicima EU institucija.

Predstavnici tijela za ravnopravnost u zemljama kandidatima, kao i domaćini iz Evropske unije usaglasili su se da:

- Države treba da uspostave pravno i institucionalno okruženje da bi institucije za zaštitu ljudskih prava mogle funkcionisati u skladu s Pariskim principima, a institucije za zaštitu ljudskih prava treba da budu uključene u proces nadzora i ocjene rada pravosudnih organa, s posebnim osvrtom na pristup pravdi ranjivim grupama;
- Okvir za borbu protiv korupcije mora biti ojačan, što uključuje sprečavanje sukoba interesa, zaštitu osoba koje prijavljuju korupciju i osuđujuće presude u predmetima visoke korupcije;
- Sektor civilnog društva treba biti podržan kroz uključivanje u procese donošenja odluka i finansiranje, kao i zaštitu od napada što uključuje i zloupotrebu mogućnosti tužbe pred sudom;
- Medijske slobode i pluralizam se štite kroz osiguranje slobode izražavanja, slobodan pristup informacijama i zaštitu novinara;
- Postoji generalno očekivanje da tijela za ravnopravnost doprinesu konsultacijama koje se odvijaju u kontekstu sačinjavanja Izvještaja o napretku u procesu proširenja, na temu vladavine prava i ljudskih prava;
- Ispred Evropskog parlamenta treba da se imenuje glavni pregovarač (*chief negotiator*) za svaku zemlju zasebno;
- Treba da se ojača uloga Ureda evropskog javnog tužioca (*EPPO – European Public Prosecutor Office*) u zemljama članicama s ciljem istrage predmeta visoke korupcije.

Kao rezultat diskusije u Evropskom parlamentu zaključeno je da EU može unaprijediti poziciju institucija za zaštitu ljudskih prava, putem povećanja vidljivosti institucije na EU nivou, kroz izvještaje EU tijela (Evropske komisije) i uvrštavanjem tema ljudskih prava u pregovore o pristupu, kroz opšte instrumente prava EU, kao što su direktive posvećene standardima tijela za ravnopravnost, kroz programe edukacije, obuke i obrazovanja o EU temama, posebno među mladima. U tom kontekstu kao koristan putokaz može poslužiti izvještaj „Jake i efikasne institucije za zaštitu ljudskih prava (2020)“⁶⁹² koji je objavila Agencija EU za osnovna prava (eng. *Fundamental Rights Agency/ FRA*). Poslanici koji su bili prisutni iznose svoj stav da krajnji rok za pridruživanje novih članica treba da bude 2030. godina.

⁶⁹² <http://fra.europa.eu/en/publication/2020/strong-effective-nhris>

Napredak u procesu pridruživanja Bosne i Hercegovine i drugih zemalja regiona Evropskoj uniji pokrenuo je diskusiju unutar Evropske mreže nacionalnih institucija za ljudska prava (ENNHRI) o značaju i ulozi tih institucija u evropskim integracijama. Dosadašnja praksa i iskustvo pokazuju da su nacionalne institucije za ljudska prava često već uključene u rad pododbora i drugih tijela, uspostavljenih u okviru procesa pridruživanja. Ombudsmeni Bosne i Hercegovine aktivno su učestvovali na osmom sastanku Pododbora za pravdu, slobodu i sigurnost između Evropske unije i Bosne i Hercegovine. U okviru dvije tematske oblasti predstavljene su aktivnosti vezane uz izmjene Zakona o ombudsmenu, uključujući mandat Preventivnog mehanizma protiv mučenja i zlostavljanja, kao i napore u unapređenju slobode izražavanja i medijskih prava. Istaknuti su izazovi s kojima se građani susreću u ostvarivanju svojih prava i sloboda. Ombudsmeni BiH su bili dio Posebne grupe za reformu javne uprave između Evropske unije i Bosne i Hercegovine, pored predstavnika delegacije Bosne i Hercegovine, ministra pravde BiH, koordinadora Ureda za reformu javne uprave i drugih.

Ombudsmeni BiH uzeli su učešća u *Ministarskoj konferenciji o pregovorima o pristupanju država Zapadnog Balkana Evropskoj uniji (Poglavlje 23 – Pravosuđe, borba protiv korupcije i osnovna prava)*, koja je obuhvatila diskusiju o ključnim pitanjima koja se odnose na buduće korake u pregovorima, kao i očekivanja od Bosne i Hercegovine u vezi s ispunjavanjem obaveza predviđenih Poglavljem 23. Ova konferencija omogućila je dodatnu analizu izazova, kao i konkretnih mjera koje treba poduzeti kako bi se unaprijedila vladavina prava, zaštita osnovnih ljudskih prava i borba protiv korupcije.

Ombudsmeni BiH su, također, uzeli učešće i na *online* konsultativnom sastanku Radne grupe 19 - Zapošljavanje i socijalna politika. Sastanak je imao za cilj razmatranje analize relevantnog zakonodavstva EU u ovoj oblasti, identifikaciju ključnih pitanja i razmjenu mišljenja koja će biti dostavljena Evropskoj komisiji. Tokom sastanka diskutovano je o aktivnostima institucija u vezi s analizom EU zakonodavstva i definisanju pitanja za EK, uključujući nejasnoće koje će biti razmatrane tokom interaktivne diskusije na obuci vezanoj za analitički pregled zakonodavstva EU i Bosne i Hercegovine.

Ombudsmeni BiH se redovno sastaju i s predstavnicima Evropske unije kako bi razmijenili mišljenja o ključnim pitanjima ljudskih prava i unaprijedili saradnju u ovoj oblasti. Tokom tih sastanaka posebno se ističe uloga Institucije ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine u zaštiti osnovnih prava građana i unapređenju standarda ljudskih prava, što je od posebnog značaja u kontekstu procesa pridruživanja Bosne i Hercegovine Evropskoj uniji. Na jednom od sastanaka, održanim s novoimenovanim ambasadorom Evropske unije u Bosni i Hercegovini, razgovaralo se o aktivnostima Institucije i njenom doprinosu zaštiti prava svih građana, uz naglasak na usklađivanje s evropskim vrijednostima i standardima.

Instituciju ombudsmena posjetili su i članovi Evropskog parlamenta Tineke Strik⁶⁹³ i Thijs Reuten⁶⁹⁴ i razgovarali o stanju ljudskih prava u Bosni i Hercegovini, aktivnostima Institucije, uključujući rad na žalbama građana, preporukama i ulozi u ostvarivanju vladavine prava. Istaknuta je važnost zaštite ljudskih prava i sloboda u Bosni i Hercegovini.

⁶⁹³ 5.4.2024. godine;

⁶⁹⁴ 28.3.2024. godine;

13.4. Saradnja s međunarodnim organizacijama i institucijama i podnesci UN komitetima

U 2024. godini nastavljena je uspješna saradnja na međunarodnom planu, ali i s međunarodnim organizacijama koje rade i djeluju u Bosni i Hercegovini. Fokus je i dalje na jačanju ljudskih prava u bilo kojem konceptu, kao društvenom prioritetu demokratskog društva. Ta se saradnja ogleda kroz participaciju u aktivizmima, edukacijama i promocijama vezano za nasilje nad ženama, žrtvama torture, položaju Roma u društvu, pitanjima zaštite okoliša i životne sredine, klimatskim promjenama, stanju u ustanovama socijalne zaštite, zakonu o slobodi pristupa informacijama, statusu migranata i migracijama u Bosni i Hercegovini, situaciji u vezi s braniocima ljudskih prava, stanju u zatvorskim i pritvorskim jedinicama, zaštiti ličnih podataka, slobodi okupljanja, rodno zasnovanom nasilju, govoru mržnje i svim ostalim oblicima diskriminacije i mnogim drugim.

Posebno značajna saradnja je ostvarena u određenim (najčešće projektnim) aktivnostima s Delegacijom Evropske unije u Bosni i Hercegovini, Uredom Vijeća Evrope u Bosni i Hercegovini, Misijom OSCE-a u Bosni i Hercegovini, Uredom rezidentne koordinatorice UN-a u Bosni i Hercegovini i UN agencijama (UNDP, UNICEF, UNFPA, UNHCR, IOM, UN Women), kao i drugim međunarodnim organizacijama koje djeluju u Bosni i Hercegovini i bave se zaštitom ljudskih prava. Projekat *EU4Inclusion – Poboljšanje kapaciteta za praćenje i izvještavanje o potrebama ranjivih grupa u Bosni i Hercegovini* nastavak je ranijeg projekta *EU za ljudska prava i suzbijanje diskriminacije* koji je osmislila i finansira Delegacija Evropske Unije u Bosni i Hercegovini i koji ima za cilj osiguranje kontinuiteta aktivnosti započetih u okviru prethodnog projekta. Fokus projekta je na jačanju institucionalnih kapaciteta i efikasnoj primjeni Zakona o zabrani diskriminacije i Zakona o ravnopravnosti spolova, s ciljem unapređenja prava i položaja ranjivih grupa u Bosni i Hercegovini.

Institucionalno se učešće nastavlja i u ključnim aspektima saradnje s Uredom Vijeća Evrope u Bosni i Hercegovini, počev od obilježavanja jubileja 75. godišnjice osnivanja Vijeća Evrope i 22. godišnjice članstva Bosne i Hercegovine učešćem na konferenciji *Uloga tranzicijske pravde na putu BiH prema EU* u Sarajevu. Ombudsmeni BiH su tom prilikom naglasili važnost Vijeća Evrope u jačanju demokratskih vrijednosti, ljudskih prava i vladavine prava. Bosna i Hercegovina je 2002. godine postala članica Vijeća Evrope i aktivno promoviše njegove vrijednosti na svom putu prema Evropskoj uniji. Kako bi se dodatno osnažili kapaciteti u oblasti ljudskih prava i vladavine prava, Ombudsmeni BiH su nastavili učešće i u zajedničkim projektima s Vijećem Evrope, i to: *Jačanje institucionalnih kapaciteta u oblasti slobode izražavanja i informisanja u Bosni i Hercegovini - EFEx* (s ciljem unapređenja institucionalnih kapaciteta za zaštitu slobode izražavanja i medijskih prava kroz obuke, poboljšanje politika i stvaranje povoljnog okruženja za novinare i medije u zemlji), *Zaštita slobode izražavanja i medija na zapadnom Balkanu - PRO-FREX* (nastavak pružanja podrške institucijama u prioritetima u oblasti slobode izražavanja u skladu sa evropskim standardima), *Horizontal Facility za Zapadni Balkan i Tursku*, (koji doprinosi jačanju vladavine prava, zaštiti ljudskih prava i demokratije i zajednički projekat EU) i Vijeća Evrope *Ka jednakoj, inkluzivnoj i tolerantnoj Bosni i Hercegovini* (koji podržava razvoj društvene inkluzije i međusobnog poštovanja).

Na poziv Ureda Vijeća Evrope, Institucija ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine učestvovala je u panel-diskusiji na temu: *Garancija lokalne autonomije u Federaciji Bosne i Hercegovine kroz usklađenost sa standardima Evropske povelje o lokalnoj samoupravi*. Njen cilj je bio otvoriti dijalog s predstavnicima zakonodavne i izvršne vlasti u Federaciji Bosne i Hercegovine o važnosti harmonizacije zakona sa Zakonom o principima lokalne samouprave, uzimajući u obzir njegov specifičan karakter u odnosu na opšte zakonodavstvo.

Intenzivna saradnja s Uredom rezidentne koordinatorice i partnerskim UN organizacijama u Bosni i Hercegovini odvijala se kroz niz sastanaka i zajedničkih inicijativa. U okviru jedne od inicijativa razgovarano je o unapređenju praćenja i izvještavanja o primjeni konvencija o ljudskim pravima u Bosni i Hercegovini, s posebnim naglaskom na razvoj alata koji bi olakšali rad relevantnih institucija, uz fokus na potrebu za zaštitom prava ranjivih grupa. Ove razgovore predvodile su delegacije Ureda visokog komesara za ljudska prava (OHCHR) i UNICEF-a u Bosni i Hercegovini, a cilj je bio unaprijediti proces praćenja ljudskih prava. Razgovarano je i s predstavnicima UNHCR-a u Bosni i Hercegovini i OHCHR-a o Preventivnom mehanizmu (PM) i pitanjima koja se odnose na imigracijske pritvorske centre. Tokom tih razgovora poseban akcenat stavljen je na modalitete podrške Instituciji ombudsmena u rješavanju izazova u vezi s imigrantskim pritvorom, kao i na nastavljane saradnje u rješavanju tih ključnih pitanja.

Kroz saradnju sa Specijalnim izvjestiocem UN-a za prava na slobodu mirnog okupljanja i udruživanja Institucija je imala priliku razgovarati o pravima koja se odnose na mirna okupljanja, uključujući zakonske i praktične izazove u ostvarivanju tih prava. Specijalni izvjestilac bio je upoznat s nalazima i preporukama Institucije u vezi sa slobodom okupljanja, čime je dodatno potvrđena ključna uloga Institucije u zaštiti građanskih i političkih prava.

Institucija ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine je tokom godine ostvarila uspješnu saradnju i sa UNFPA-om u Bosni i Hercegovini, uključujući učešće na ENNHRI – UNFPA webinaru na temu: *Integracija seksualnog i reproduktivnog zdravlja i prava u praćenje i izvještavanje o ljudskim pravima*, s ciljem podizanja svijesti i jačanja kapaciteta nacionalnih institucija za ljudska prava (NHRI) u efikasnoj integraciji seksualnog i reproduktivnog zdravlja i prava kao i rodno zasnovanog nasilja u praćenja i izvještavanja o ljudskim pravima. Pored toga, Ombudsmeni BiH učestvovali su i u evaluacijskom intervjuu u okviru višegodišnjeg programa Populacijskog fonda Ujedinjenih nacija (UNFPA) u Bosni i Hercegovini. Intervju je obuhvatio analizu programskih aktivnosti i postignutih rezultata, s ciljem procjene utjecaja na unapređenje ljudskih prava i dobrobit stanovništva. Učestvovanjem u intervjuu, Ombudsmeni BiH su pružili uvid iz perspektive ključnog aktera u realizaciji programa, doprinoseći poboljšanju budućih aktivnosti UNFPA programa.

Ombudsmeni BiH su prisustvovali i dijalogu na visokom nivou između Generalnog direktora SZO i Visokog komesara UN-a za ljudska prava na temu: *Ostvarivanje prava na zdravlje u svijetu u previranju*. Fokus je bio na ispunjavanju međunarodnih obaveza i akcijama na svim nivoima za univerzalno pravo na zdravlje.

Održan je i sastanak s predstavnicima Ureda OSCE-a za demokratske institucije i ljudska prava iz Varšave (ODIHR). Tema sastanka bila je saradnja u kontekstu donošenja zakonskih propisa koji regulišu rad pravosudnih institucija u Bosni i Hercegovini, kao i razmatranje preporuka o

nezavisnosti i odgovornosti pravosuđa, zasnovanih na standardima sudske nezavisnosti i iskustvima iz regiona OSCE-a. U saradnji s Misijom OSCE-a u Bosni i Hercegovini Ombudsmeni Bosne i Hercegovine su ove godine u Doboju prezentovali *Smjernice za unapređenje svakodnevne komunikacije sa osobama s invaliditetom*, nastavivši s prikladnom diskusijom s ciljem razmatranja i razgovora o pitanjima od značaja za ostvarivanje osnovnih prava osoba s invaliditetom, te održali sastanak sa šeficom Terenskog ureda Misije OSCE-a u Banjoj Luci.

Ombudsmeni BiH su ugostili i SIGMA ekspertski tim, a teme razgovora obuhvatile su praćenje provođenja preporuka Ombudsmena Bosne i Hercegovine i primjenu zakona o pristupu informacijama, uključujući inspekciju usklađenosti i sankcije za nepoštivanje. Sastanak je bio dio mjerenja stanja u javnoj upravi Bosne i Hercegovine koje provodi SIGMA u okviru ažuriranih Principa javne uprave, s ciljem ocjene napretka u reformi javne uprave.

Ombudsmeni BiH su bili i dio USAID-ovog Projekta podrške monitoringu i evaluaciji (MEASURE II), s fokusom na rodnoj analizi, implementaciji rodni prava u Bosni i Hercegovini te promjenama u oblasti rodne ravnopravnosti i *gender mainstreamingu*. Rodna analiza će se koristiti za jačanje razumijevanja rodne ravnopravnosti, osnaživanje žena i podršku implementaciji USAID-ove Strategije za razvojnu saradnju s Bosnom i Hercegovinom.

Tokom 2024. godine Ombudsmeni BiH su dali doprinos na konsultativnim sastancima za pripremu 4. Univerzalnog periodičnog izvještaja (UPR) o situaciji ljudskih prava u Bosni i Hercegovini, u organizaciji Ureda UN rezidentne koordinatorice u Bosni i Hercegovini (OHCHR), kao i na sastancima s evaluacijskim timom UN-a u Bosni i Hercegovini koji provode nezavisnu evaluaciju Okvira saradnje UN-a za održivi razvoj (UNSDCF) od 2021. do 2025. godine. S navedenim međunarodnim partnerima se diskutovalo i o unapređenju praćenja i izvještavanja o primjeni konvencija o ljudskim pravima u Bosni i Hercegovini, s posebnim fokusom na potrebe ranjivih grupa. Ombudsmeni BiH su upoznali predstavnike međunarodnih organizacija sa svojim preporukama i ključnim nalazima, odnosno sačinjen je i Izvještaj za Univerzalni periodični pregled ljudskih prava u Bosni i Hercegovini (UPR IV ciklus).

U 2024. godini Ombudsmeni BiH su Komitetu za eliminaciju rasne diskriminacije Ureda visokog komesara za ljudska prava Ujedinjenih nacija dostavili podnesak s informacijama u vezi sa izvještajem Bosne i Hercegovine o primjeni Međunarodne Konvencije o eliminaciji svih oblika rasne diskriminacije i preporukama CERD komiteta. Komitetu UN-a za prava osoba s invaliditetom upućen je Izvještaj o primjeni UN Konvencije o pravima osoba s invaliditetom u Bosni i Hercegovini.⁶⁹⁵

Ombudsmeni BiH su učestvovali na završnom sastanku s predstavnicima delegacije Evropskog komiteta za sprečavanje mučenja i nečovječnog postupanja ili kažnjavanja (CPT), na kojem su izložena preliminarne zapažanja o posjetama institucijama kao što su policijske stanice, zatvori i psihijatrijske ustanove. Razgovarano je o stanju ljudskih prava, predmetima u radu Institucije ombudsmena koji se odnose na žalbe građana i uspostavljanju Preventivnog mehanizma prema novim izmjenama Zakona o ombudsmenu.

⁶⁹⁵ Svi podnesci upućeni UN tijelima dostupni su na web-stranici Institucije ombudsmena www.ombudsmen.gov.ba

Pored međunarodnih organizacija ljudskih prava, Ombudsmeni BiH su u 2024. godini sarađivali s ambasadama Sjedinjenih Američkih Država, Hrvatske, Austrije i Finske, Kraljevine Belgije, Norveške, Švedske, Nizozemske i Danske i drugim ambasadama akreditovanim u Bosni i Hercegovini. Tako je održan *online* sastanak sa Declanom Connorom, drugim sekretarom za bilateralne odnose i javnu diplomatiju Ambasade Australije i stalne misije pri UN-u u Beču, s ciljem razmatranja Univerzalnog periodičnog pregleda (UPR) Bosne i Hercegovine. Sastanak, organizovan na inicijativu Ambasade Australije, bio je posvećen informisanju o pristupu Australije u davanju UPR preporuka za Bosnu i Hercegovinu i traženju mišljenja Ombudsmena o ključnim pitanjima ljudskih prava u zemlji.

Ombudsmeni BiH učestvovali su i na Regionalnoj konferenciji *Pravosuđe i posredovanje za evropske integracije: Regionalna razmatranja o pravnim i institucionalnim okvirima za medijaciju i povećanje broja predmeta medijacije*, organizovanoj od strane CSSP - Berlinskog centra za integrativnu medijaciju u Sarajevu. Konferencija je bila podržana od strane njemačkog Federalnog ministarstva vanjskih poslova i organizovana u saradnji s Visokim sudskim i tužilačkim vijećem Bosne i Hercegovine. Fokus događaja bio je na naglašavanju uloge medijacije kao ključnog alata za unapređenje pravde, s posebnim akcentom na pravni i institucionalni okvir za medijaciju i povećanje broja slučajeva medijacije u jugoistočnoj Evropi.

13.5. Učešće u mrežama NHRI

Institucija ombudsmena ostvaruje uspješnu saradnju s mrežama nacionalnih institucija za zaštitu ljudskih prava i članica je različitih mreža (Globalna mreža nacionalnih institucija za ljudska prava - GANHRI, Evropska mreža nacionalnih institucija za ljudska prava - ENNHRI, Evropska mreža tijela za jednakost – Equinet, Asocijacija mediteranskih ombudsmena – AOM, Evropska mreža ombudsmena za djecu Evrope - ENOC, Međunarodni institut ombudsmena - IOI). Ombudsmeni Bosne i Hercegovine ili predstavnici Institucije ombudsmena, prisustvuju konferencijama i godišnjim sastancima različitih mreža, što je značajno za promociju ljudskih prava, promociju Institucije i zagovaranje primjene međunarodnih standarda u Bosni i Hercegovini. Nacionalne institucije za zaštitu ljudskih prava, putem sekretarijata zajedničkih mreža, traže savjete od članova mreže kako postupiti u određenoj situaciji, kako su kolege riješile neko pravno pitanje ili tumačili zakonodavstvo i u tim slučajevima Institucija izvještava o našim zakonima i dobrim praksama. Institucija ima ostvarenu saradnju sa svim međunarodnim i regionalnim nacionalnim institucijama, tijelima za jednakost, ombudsmenima za djecu, ombudsmenima za zaštitu prava osoba s invaliditetom, povjerenicima za informisanje i ostalim. S regionalnim i međunarodnim institucijama za ljudska prava ombudsmeni razmjenjuju izvještaje i publikacije, razmatraju aktuelne predmete i teme iz oblasti ljudskih prava.

U okviru ENNHRI mreže, Ombudsmeni BiH su bili veoma aktivni i raspravljalo se o brojnim pitanjima poput uloga nacionalnih institucija za zaštitu ljudskih prava u Evropi i o izazovima s kojima se susreću, klimatskoj krizi i zaštiti životne sredine, ali i o vladavini prava s ciljem jačanja saradnje u zaštiti i promociji ljudskih prava. Ombudsmeni Bosne i Hercegovine su prisustvovali i Generalnoj skupštini ENNHRI mreže na kojoj je, pored ključnih tema za rad za narednu 2025. godinu, usvojen i operativni/strateški plan rada, te su unutar mreže izabrane i nove rukovodeće pozicije.

Nastavljena je uspješna saradnja i u okviru rada Evropske mreže tijela za jednakost (Equinet). Pored aktivnog učešća u radu ove mreže, kada je riječ o budućim aktivnostima u saradnji s Evropskom komisijom, diskutovano je i o drugim načinima jačanja tijela za jednakost u budućnosti.

Institucija je ove godine učestvovala u radu mreže Asocijacije mediteranskih ombudsmena (AOM) na Kipru, u organizaciji AOM-a i Ombudsmena Kipra. Fokus konferencije bio je na vještačkoj inteligenciji i njenom utjecaju na ljudska prava, uključujući pravne, demokratske i etičke aspekte, kao i izazove i moguća rješenja u zaštiti ljudskih prava u kontekstu novih tehnologija.

Institucija je bila i dijelom obilježavanja 30. godišnjice Evropske komisije protiv rasizma i netolerancije (ECRI) na godišnjem seminaru u Strasbourgu, posvećenom temi *Razotkrivanje rasizma, netolerancije i nejednakosti*. Događaj je okupio tijela za ravnopravnost radi razmjene dobrih praksi u borbi protiv institucionalnog rasizma, s posebnim fokusom na izazove u regiji Zapadnog Balkana.

Ombudsmeni BiH su učestvovali i u aktivnostima koju je organizovao Instrument za pružanje tehničke pomoći i razmjenu informacija Evropske unije (TAIEX), a koja se odnosila na radionicu o standardima za tijela za ravnopravnost. Radionica je održana u Tirani od 14. do 15. 5. 2024. godine, u saradnji s Evropskom mrežom tijela za jednakost (Equinet). Glavni cilj radionice bio je predstavljanje novih zakonodavnih inicijativa EU i poticanje diskusije o njihovoj važnosti za zemlje učesnice. Među učesnicima su bili predstavnici tijela za jednakost iz Albanije, Ukrajine, Moldavije, Gruzije i Zapadnog Balkana.

Ombudsmeni BiH su nastavili uspješnu saradnju i s regionalnim tijelima za zaštitu ljudskih prava pa su tako, na poziv Zaštitnika građana/ombudsmena Republike Srbije učestvovali u Beogradu na Međunarodnoj konferenciji o ulozi i značaju institucija ombudsmena u zaštiti životne sredine.

Institucija ombudsmena je, na poziv lokalnog ombudsmena, posjetila grad Kikindu i Opštinu Žitište. Tokom posjeta održani su sastanci s predstavnicima vlasti, razmijenjena su mišljenja o aktuelnim temama iz oblasti ljudskih prava i sloboda, kao i informacijama o trenutnim i budućim aktivnostima ovih institucija. Poseban akcenat stavljen je na ulogu institucija za zaštitu ljudskih prava i modele regionalne saradnje. Na sastancima je naglašena važnost kontinuiranog dijaloga između vladinih institucija i institucija za zaštitu ljudskih prava za dobrobit svih građana.

Konferencija u okviru mreže Inicijative 2020, koju organizuje Agencija za zaštitu ličnih podataka i slobodan pristup informacijama Crne Gore, okupila je tijela koja se bave zaštitom prava na pristup informacijama širom regiona. U svojstvu članice Mreže, ombudsmeni su se odazvali na poziv organizatora i tom prilikom dali osvrt na slobodu pristupa informacijama u Bosni i Hercegovini u svjetlu međunarodnih standarda. Inicijativa 2020 ima za cilj saradnju i razmjenu dobrih praksi među institucijama u regionu koje promovišu i štite pravo na pristup javnim informacijama.

U povodu svečanog obilježavanja 30. godišnjice Institucije ombudsmena za ljudska prava Republike Slovenije, Institucija ombudsmena je učestvovala na Bledskoj konferenciji o efikasnosti institucija ombudsmena i nacionalnih institucija za ljudska prava na temu: *Borba sa savremenim*

izazovima. Diskutovano je o efikasnosti ombudsmena u rješavanju savremenih izazova u oblasti ljudskih prava, istražujući inovativne pristupe i strategije za unapređenje njihove efikasnosti i saradnje s međunarodnim mehanizmima.

13.6. Proces reakreditacije Institucije ombudsmena

Tokom 2024. godine Ombudsmeni BiH održali su sastanke s članovima Potkomiteta za akreditaciju Globalne alijanse nacionalnih institucija za ljudska prava (GANHRI) povodom novog ciklusa reakreditacije Institucije ombudsmena te prisustvovali Godišnjem sastanku Globalne alijanse. Nakon obavljenog finalnog *online* intervjua, GANHRI Potkomitet za akreditaciju (SCA) po treći put je reakreditovao Instituciju ombudsmena Bosne i Hercegovine, dodijelivši joj status „A“. Ova reakreditacija ne samo da potvrđuje visok nivo usklađenosti s Pariskim principima, koji postavljaju ključne standarde za rad nacionalnih institucija za ljudska prava, već ističe i predanost Institucije u promovisanju ljudskih prava, vladavine prava i demokratije. Dobijeni status „A“ omogućava Instituciji da nastavi aktivno učestvovati u međunarodnim organizacijama i forumima, kao što je i Globalna mreža nacionalnih institucija za ljudska prava (GANHRI), čime se doprinosi osnaživanju njenog međunarodnog statusa i razmjeni iskustava i najboljih praksi.

Potkomitet za akreditaciju preporučio je da se Institucija ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine reakredituje statusom „A“, prepoznajući njene napore u promociji i zaštiti ljudskih prava. Istovremeno, naglasio je potrebu za daljim jačanjem njenog mandata i institucionalnih kapaciteta. Preporučio je proširenje mandata kako bi se eksplicitno obuhvatilo rješavanje svih povreda ljudskih prava koje su proizlazile iz djelovanja privatnih subjekata. Također, istakao je potrebu za unapređenjem i formalizacijom saradnje sa širokim spektrom organizacija civilnog društva, posebno u oblastima zdravlja i zaštite životne sredine. Instituciji je preporučeno da nastavi sa sistematskim praćenjem realizacije svojih preporuka i njihovim zagovaranjem kroz specijalne izvještaje. Uz to, Potkomitet je naglasio važnost osiguravanja adekvatnog finansiranja, koje bi omogućilo zapošljavanje i zadržavanje zaposlenih pod jednakim uslovima, kao i drugih javnih službenika, kao i osiguranje pristupačnih prostorija. Konačno, radi jačanja institucionalne nezavisnosti, preporučio je uvođenje ograničenja mandata ombudsmena na jedno ponovno imenovanje. Sve ove mjere doprinijele bi jačanju nezavisnosti, efikasnosti i kapaciteta Institucije u skladu s Pariskim principima.

Akreditacija ima značajnu ulogu u jačanju nezavisnosti Institucije, potvrđujući njen kapacitet da efikasno rješava pitanja ljudskih prava na nacionalnom nivou, uz očuvanje visokog stepena autonomije u odnosu na vlasti i druge vanjske faktore. Osim toga, status „A“ doprinosi jačanju povjerenja građana u rad Institucije, kao i njenoj sposobnosti da zagovara promjene u društvu na osnovu međunarodnih standarda. Ovaj uspjeh ukazuje na kontinuirani napredak Institucije ombudsmena u ostvarivanju međunarodnih obaveza Bosne i Hercegovine u oblasti ljudskih prava, kao i na njen ključni doprinos unapređenju zaštite ljudskih prava na globalnom nivou.

U kontekstu pristupa Evropskoj uniji, ovaj status je dodatno značajan jer potvrđuje usklađenost Bosne i Hercegovine s evropskim standardima u oblasti ljudskih prava, što je ključni element u procesu evropskih integracija. Postizanje statusa „A“ naglašava ozbiljan napredak u jačanju institucionalnih kapaciteta zemlje, što je od esencijalne važnosti za ispunjavanje kriterija za

članstvo u EU. Time se potvrđuje opredijeljenost Bosne i Hercegovine da doprinosi i razvija institucije koje mogu efikasno implementirati evropske normative i osigurati zaštitu ljudskih prava za sve građane.

13.7. Saradnja s civilnim društvom

Član 36a. Zakona o ombudsmenu za ljudska prava Bosne i Hercegovine propisuje da Institucija ombudsmena, s ciljem zaštite i promocije ljudskih prava i sloboda, održava redovne i tematske konsultacije s organizacijama civilnog društva. Značaj saradnje je višestruk jer Ombudsmeni Bosne i Hercegovine dobijaju informaciju o stanju ljudskih prava u zajednici, ali i smjernice u kojem bi pravcu ta pitanja trebalo rješavati.

U 2024. godini Ombudsmeni Bosne i Hercegovine održali su seriju sastanaka s predstavnicima nevladinih organizacija, uključujući: Dnevni centar *Zajedno* iz Banje Luke, Fondaciju *Udružene žene* Banja Luka, SOS Dječije selo u Sarajevu, SOS Dječija sela u Bosni i Hercegovini, Helsinški parlament građana u Banjoj Luci, BIRN BiH, Igman Obrazovni Forum, BH novinari, Fondaciju INFOHOUSE, Centar ženskih prava Zenica, Udruženje Centar za integrativnu inkluziju Roma i Romkinja *Otaharin* iz Bijeljine, *Međunarodni centar za promociju ljudskih prava* iz Trebinja, Centar za ljudska prava iz Tbilisija, Gruzija i drugi. Ovi sastanci imali su za cilj jačanje saradnje, razmjenu iskustava i koordinaciju napora u oblasti zaštite ljudskih prava i promocije socijalne inkluzije.

Pored toga, Ombudsmeni nastoje i da odgovore na sve zahtjeve i pozive nevladinih organizacija u Bosni i Hercegovini prilikom organizacija različitih okruglih stolova i konferencija. Na konferenciji o ravnopravnosti spolova i pravima žena na tržištu rada u Bosni i Hercegovini, koja se održala u Sarajevu u organizaciji Fondacije INFOHOUSE u okviru kampanje *16 dana aktivizma protiv rodno zasnovanog nasilja* Institucija je učestvovala u sesiji *Ko i (k)ako štiti žene na tržištu rada?* Konferencija je pružila priliku za podizanje svijesti o ljudskim pravima žena na radnom mjestu i predstavila mehanizme zaštite prava žena te antidiskriminacijske prakse.

Ombudsmeni Bosne i Hercegovine bili su i dio procesa predstavljanja rezultata istraživanja o položaju i sigurnosti novinarki i drugih zaposlenica u bh. medijima, gdje je naglašena važnost jačanja zakonskog i institucionalnog okvira za efikasniju zaštitu novinarki, te unapređenje rodne ravnopravnosti u medijima. Istraživanje je fokusirano na analizu položaja novinarki u redakcijama, mogućnosti napredovanja te identifikaciju diskriminacije, nasilja i stereotipa na rodnoj osnovi.

Ombudsmeni su učestvovali i na konferenciji *Jačanje zakonodavnog zagovaranja: Implementacija Istanbulske konvencije u BiH*. Konferencija je organizovana od strane Škole za političke studije Vijeća Evrope, u saradnji s Federalnim ministarstvom pravde, Komisijom za jednakopravnost spolova Predstavničkog doma Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine i Centrom ženskih prava Zenica. Fokus konferencije bio je na reformi zakonodavstva, izmjenama Krivičnog zakona Federacije Bosne i Hercegovine i implementaciji Istanbulske konvencije u Bosni i Hercegovini.

Okrugli sto na temu: *Nasilje nad ženama s invaliditetom* organizovao je Koordinacioni odbor udruženja osoba s invaliditetom Kantona Sarajevo na kojem su učestvovali i Ombudsmeni Bosne i Hercegovine. Centralna tema okruglog stola bila je prepoznavanje znakova nasilja i putevi do sigurnosti za žene s invaliditetom, s krajnjim ciljem unapređenja kapaciteta za pružanje podrške i podizanje svijesti o važnosti zaštite i poštivanja prava žena s invaliditetom. Cilj sastanka bio je unaprijediti kapacitete za pružanje podrške i podići svijest o važnosti zaštite i poštovanja prava žena s invaliditetom. Događaj je bio dio programa *MyRight* u Bosni i Hercegovini.

Institucija je učestvovala i na Civilnoj dijalog-sesiji *Zajedno za bolji svijet osoba s invaliditetom: Uključivanje i razvoj modela brige u zajednici*, organizovanoj od strane LIR civilnog društva u saradnji sa UG *Zajedno* Banja Luka. Panel-diskusija okupila je ključne aktere u oblasti ljudskih prava i socijalne inkluzije, s ciljem promovisanja najboljih praksi za unapređenje položaja osoba s invaliditetom kroz modele brige u zajednici.

I na kraju godine, od 16. do 18. decembra 2024. godine, svi uposlenici Institucije ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine održali su godišnji sastanak zaposlenih u Vitezu. Ovaj susret bio je prilika za sveobuhvatnu analizu dosadašnjih aktivnosti i postignutih rezultata u oblasti promocije i zaštite ljudskih prava.

Tokom sastanka dogovorene su daljnje smjernice za rad Institucije, s ciljem unapređenja efikasnosti i efektivnosti. Razmjenom mišljenja i iskustava, usaglašeni su prioriteti za naredni period, s naglaskom na jačanje saradnje s relevantnim institucijama i organizacijama, kao i na unapređenje komunikacije s građanima.

Godišnji sastanak potvrdio je posvećenost svih zaposlenika kontinuiranom zalaganju za zaštitu i promociju ljudskih prava, čime se osigurava značajan doprinos jačanju vladavine prava i demokratskih principa u Bosni i Hercegovini.

XIV. SARADNJA S MEDIJIMA

Institucija ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine djeluje u skladu s principima objektivnosti, transparentnosti i ravnopravnosti. Ti osnovni principi posebno dobijaju na značaju u komunikaciji s javnošću. Komunikacija s javnošću ima značajnu ulogu u kreiranju percepcije društva, odnosno načina razumijevanja djelovanja institucije od strane javnosti.

Konačno, dobro informisana javnost u mogućnosti je da razumije i koristi alate koji su joj na raspolaganju za ostvarivanje ljudskih prava.

Shodno tome saradnja s predstavnicima sredstava javnog informisanja predstavlja važan segment rada Ombudsmena, posebno imajući u vidu utjecaj koji mediji imaju na formiranje javnog mnijenja, te njihov doprinos u promociji ljudskih prava. Ombudsmeni svakako ostaju posvećeni daljem razvijanju tih odnosa jer su novinari veoma značajni saveznici u ostvarenju njihovog mandata.

Ombudsmen raspolaže s nekoliko instrumenata putem kojih informiše javnost o temama iz oblasti ljudskih prava. Saopštenja u kojim Ombudsmeni iskazuju svoj stav zasnovan na međunarodnim standardima ljudskih prava i zakonodavstvu u BiH informišu javnost o temama kršenja ljudskih prava. Pored toga Ombudsmeni sažetke donesenih preporuka redovno objavljuju na svojoj web-stranici kako bi mogli poslužiti kao smjernice u radu nadležnih organa.

Objavljivanje informacija i organizovanje pres-konferencija povodom događaja, kao što su prezentovanje godišnjih i specijalnih izvještaja, konferencije i okrugli stolovi, sastanci sa predstavnicima civilnog društva koriste se za animiranje medija kako bi teme iz oblasti ljudskih prava učinile dostupnim javnosti.⁶⁹⁶

Kontinuirana saradnja s predstavnicima sredstava javnog informisanja realizuje se kroz koordinaciju, planiranje, organizaciju i implementaciju aktivnosti u utvrđenim vremenskim rokovima. U izvještajnoj godini Institucija ombudsmena je odgovorila na 105 zahtjeva medija. Pored audio i videoizjava (intervjui, izjave, gostovanja u TV i radio emisijama...), odgovori za medije dostavljani su i pismenim putem. Kada je riječ o saradnji s medijima u cijelosti su ispoštovani rokovi koji su uglavnom bili unaprijed zadani i definisani aktuelnim dešavanjima te prirodom posla samih medija.

O aktivnostima Ombudsmena izvještavali su i pisali štampani i elektronski mediji. Najčešće korištena novinarska forma u izvještavanju bile su vijesti, izvještaji i intervjui. Tako su se informacije o radu Ombudsmena mogle pronaći na BHRT-u, Federalnoj televiziji, RTRS-u, N1, Novoj TV, Al Jazeera Balkans, Radiju Slobodna Evropa, Oslobođenju, Nezavisnim novinama, Dnevnom avazu, kao i novinskim agencijama SRNA i FENA, portalima, te brojnim drugim medijskim kućama.

⁶⁹⁶ Između ostalog, prezentacija Analize realizacije preporuka Ombudsmena, Specijalnog izvještaja o stanju u prostorijama za zadržavanje u pojedinim policijskim upravama/stanicama u BiH, Specijalnog izvještaja o sprečavanju apatridije u BiH i dr.

U skladu sa savremenim trendovima, procentualno najveći udio zauzimaju elektronski mediji, dok se u malom broju slučajeva radilo o štampanim medijima.

U izjavama za medije Ombudsmeni su prezentovali ulogu i funkciju Institucije, konkretne predmete koji se nalaze u njenom radu, preporuke, kao i ostale pokazatelje kojima se ocjenjuje opšte stanje ljudskih prava u Bosni i Hercegovini.

U izvještajnoj godini nastavljen je trend iz prethodnih godina po kojem se interes medija primarno fokusira na tri oblasti, a to su dječija, građanska i politička prava, te diskriminacija.

U domenu dječijih prava, Ombudsmeni su za medije govorili na temu vršnjačkog nasilja, ulozi o centara za socijalni rad u zaštiti prava djeteta, alimentaciji, *amber alert* sistema, pravu na obrazovanje, registru pedofila, te brojnim drugim temama od značaja za ostvarivanje dječijih prava.

U pogledu građanskih i političkih prava, Ombudsmeni su u svojim izjavama, između ostalog, govorili o pristupu informacijama, postupcima imenovanja, slobodi medija i izražavanja.

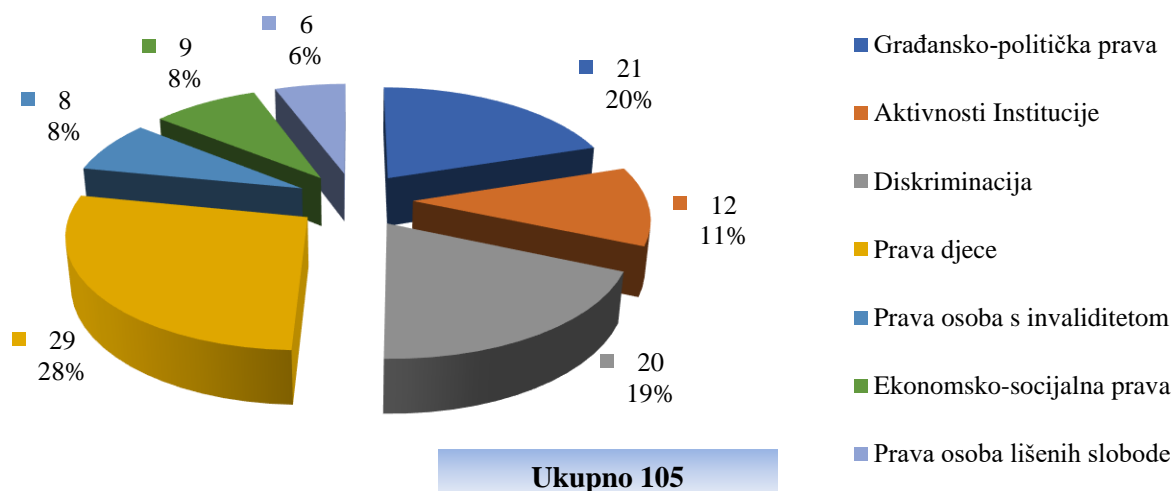
Ombudsmeni su u svojim javnim istupima značajno mjesto posvetili i diskriminaciji po različitim osnovama, uključujući spolnu, dobnu, nacionalnu, diskriminaciju po osnovu invaliditeta, ali i ukazivali na položaj manjina.

U izjavama za medije Ombudsmeni ili drugi predstavnici Institucije govorili su i o drugim oblastima ljudskih prava i osnovnih sloboda, uključujući teme iz oblasti ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava, prava osoba s invaliditetom, prava osoba lišenih slobode i dr. Shodno tome, neke od tema ticale su se inkluzije osoba s invaliditetom, stanja u prostorijama za zadržavanje, radničkih prava u BiH i dr.

U izvještajnoj godini Ombudsmeni su samostalno ili u saradnji s drugim (međunarodnim) institucijama organizovali pres-konferencije na kojima su prezentovane informacije od značaja za rad ove institucije, posebno kada su u pitanju godišnji ili specijalni izvještaji institucije. Ombudsmeni su istovremeno, u formi saopštenja za javnost, pozvali nosioce javnih funkcija da o pravima, interesima i obavezama građana odlučuju brzo, efikasno, stručno, zakonito i transparentno, ukazali na složenu situaciju u pogledu zaštite i ostvarivanja prava djeteta, imajući u vidu učestalo vršnjačko nasilje, nasilje na internetu i druge vidove nasilja nad djecom, te pozvali na ulaganje dodatnih napora kako bi se poboljšao položaj osoba s invaliditetom.

Prepoznajući važnost slobodnog pristupa informacijama, kao suštinskog obilježja transparentnog i odgovornog rada, te ostajući opredijeljen da trajno djeluje u tom pravcu Ombudsmen omogućava široj javnosti uvid u svoj rad, ne zadržavajući se samo u okvirima obaveza u ovom polju koje definiše Zakon o slobodi pristupa informacijama na nivou institucija BiH. Ova svoja nastojanja Ombudsmen realizuje pravovremenim objavljivanjem svih relevantnih informacija na zvaničnoj internet-prezentaciji www.ombudsmen.gov.ba, kroz prezentacije svojih akata, preporuka i obavijesti o radu i aktivnostima ove institucije u vezi s događajima i pitanjima od značaja za ostvarivanje ljudskih prava u BiH. U 2024. godini na ovoj stranici objavljeno je više od 480 različitih sadržaja. U tom periodu ostvareno je 51.878 posjeta, prilikom čega je pregledano više od

122.621 stranica sa sadržajima koji su objavljeni. Najviše posjeta zabilježeno je iz Bosne i Hercegovine, SAD-a, Srbije, Njemačke, Hrvatske, Holandije i Austrije.

Grafikon 3. Učešće nastupa u medijima raspoređeno po odjelima

Da bismo određeno društvo okarakterisali kao demokratsko i posvećeno vladavini prava ono mora da garantuje i štiti slobodu mišljenja i izražavanja, i da u tom kontekstu osigura medijske slobode. Mediji obavljaju važnu društvenu ulogu jer ukazuju na i istražuju zloupotrebe organa vlasti, kršenja prava i sloboda pojedinaca, neetično postupanje ili zloupotrebu ovlaštenja. Kroz svoj rad novinari upoznaju javnost, te omogućuju građanima da utječu na kreiranje i provođenje javnih politika. Oni aktueliziraju pitanja i probleme s kojima se suočava jedno društvo, doprinose otvaranju debate, te stvaraju mogućnosti da sve zainteresovane strane izraze svoj stav i tako upoznaju javnost, doprinoseći nivou demokratičnosti u jednom društvu, izgradnji društva koje toleriše i prihvata druge stavove i uvjerenja, te teži ka punoj ravnopravnosti svih pojedinaca i grupa. Novinari ne mogu obavljati navedene zadatke i profesionalne obaveze ukoliko nisu zaštićeni od napada, pritisaka i prijetnji u jednom društvu.

Na sličan način i nacionalne institucije za ljudska prava ukazuju na povrede prava i sloboda u jednoj zemlji, obavještavajući nadležne organe i upoznavajući javnost s ciljem jačanja i promovisanja dobre uprave i vladavine prava. U tom smislu saradnja s medijima, odnosno novinarima je značajna za ukupan rad nacionalnih institucija za ljudska prava⁶⁹⁷. Isto tako, nacionalne institucije za ljudska prava kroz svoj rad pružaju pomoć novinarima u njihovom radu, počevši od provođenja zakona o slobodnom pristupu informacijama do zaštite prava novinara. Naravno, to ne oslobađa novinare potrebe da provjeravaju informacije, i da u skladu s profesionalnim obavezama osobama na koje se te informacije odnose omoguće da se izjasne i pruže svoje odgovore.⁶⁹⁸

Ombudsmeni ostaju čvrsto pri stavu da su mediji značajan partner u promociji ljudskih prava i kreiranju svijesti o potrebi prevencije njihovog kršenja, te izražavaju spremnost na dalje jačanje

⁶⁹⁷ Primjera radi Institucija ombudsmena upravo na osnovu informacija iz medija registruje najveći broj *ex officio* predmeta u toku svake godine.

⁶⁹⁸ Presuda Evropskog suda za ljudska prava u predmetu *Ion Carstea protiv Rumunije*, od 28.10.2014. godine, aplikacija broj 20531/06, paragraf 35.

međusobne saradnje. Javnost je dvostruko važna kada je riječ o radu Ombudsmena: prvo, njegov rad je javan i, drugo, javnost je dragocjeni saveznik Ombudsmena u ostvarivanju njegove funkcije zaštitnika ljudskih prava. Konačno, ako mediji ne prepoznaju značaj Institucije ombudsmena za ljudska prava, postavlja se pitanje da li aktivnosti ove institucije predstavljaju teme od javnog interesa.

14.1. Značaj medija za javnost

Mediji su po prirodi saveznici Institucije ombudsmena za ljudska prava, ali s obzirom na probleme s kojima se suočavaju, sami mediji utječu na način izvještavanja, što često zavisi od uređivačke politike medijske kuće koja je u pitanju. Pišući o aktivnostima Ombudsmena, mediji po pravilu čine njegov rad transparentnim, efikasnim i jačaju njegov autoritet. S druge strane, pišući o zbivanjima u društvu, mediji dostavljaju Ombudsmenu BiH informacije o kršenju ljudskih prava, na osnovu kojih Ombudsmen po sopstvenoj inicijativi pokreće istrage.

U radu Ombudsmena mediji imaju veliku i značajnu ulogu – mogu da ga afirmišu, ali i informišu o slučajevima kršenja ljudskih prava, utječu na formiranje javnog mnijenja i mobilišu podršku. Preko medijskih napisa Ombudsmen dolazi do informacija o konkretnim primjerima kršenja ljudskih prava, kao i informacija i podataka potrebnih za stjecanje šireg uvida u stanje ljudskih prava. Istovremeno, preko medija Ombudsmen upoznaje građane s rezultatima svojih istraživanja i preporukama koje je formulisao s ciljem potpunijeg ostvarivanja i efikasnije zaštite ljudskih prava.

XV. PREPORUKE OMBUDSMENA

Ombudsmeni, u skladu s članom 32. Zakona o ombudsmenu za ljudska prava Bosne i Hercegovine, nakon provedenog postupka istraživanja odgovornom organu mogu dati preporuke, s ciljem otklanjanja uočenih povreda ljudskih prava. Organi koji dobiju takve preporuke dužni su pismeno odgovoriti i obavijestiti Ombudsmene o efektu preporuka u roku koji su Ombudsmeni odredili.

Ako odgovorni organ ne poduzme mjere iz preporuke ili ako ne obavijesti Ombudsmene o razlozima njihovog nepoduzimanja, Ombudsmeni neposredno višem organu ukazuju na tok predmeta i na dalje preporuke. Slijedi tabelarni prikaz preporuka upućenih u prošloj godini i način njihovog realizovanja:

TABELARNI PRIKAZ PREPORUKA

BROJ PREPORUKE	BROJ PREDMETA	UPUĆEN ORGANU	POVREDA PRAVA	DATUM IZDAVANJA PREPORUKE	REALIZACIJA	ZAPRIMLJEN ODGOVOR
P-1/24	Ž-BL-06-587/23	FEDERALNA UPRAVA ZA INSPEKCIJSKE POSLOVE	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-03 - MOBING	22.1.2024.	NIJE REALIZOVANA	DA
P-2/24	Ž-SA-06-649/23	PON-GRANIČNA POLICIJA BOSNE I HERCEGOVINE SARAJEVO, N/R DIREKTORA	01 - DISKRIMINACIJA	8.1.2024.	OSTVARENA SARADNJA	DA
P-3/24	Ž-BL-04-590/23	PON- MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA REPUBLIKE SRPSKE	21 - KOMUNALNE USLUGE	23.1.2024.	REALIZOVANA	DA
P-4/24	Ž-BL-05-672/23	PON-MINISTARSTVO POLJOPRIVREDE, ŠUMARSTVA I VODOPRIVREDE REPUBLIKE SRPSKE	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 03-1 - NEODLUČIVANJE U ZAKONSKOM ROKU	23.1.2024.	NIJE REALIZOVANA	NE
P-5/24	Ž-BL-05-674/23	PON- GRAD BIJE LJINA	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 03-1 - NEODLUČIVANJE U ZAKONSKOM ROKU	23.1.2024.	NIJE REALIZOVANA	NE
P-6/24	Ž-BL-05-675/23	PON-GRAD TREBINJE	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 03-1 - NEODLUČIVANJE U ZAKONSKOM ROKU	23.1.2024.	NIJE REALIZOVANA	DA
P-7/24	Ž-BL-05-803/23	OPŠTINA RIBNIK	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 03-3 - PRAVO NA DVOSTEPENOST	23.1.2024.	REALIZOVANA	DA
P-8/24	Ž-BL-04-677/23	GRAD BIJE LJINA	14 - EKOLOGIJA I ZAŠTITA OKOLIŠA	23.1.2024.	REALIZOVANA	DA
P-9/24	Ž-BL-08-594/23	FEDERALNO MINISTARSTVO RASELJENIH OSOBA I IZBJEGLICA	19 - UPRAVA	23.1.2024.	NIJE REALIZOVANA	DA

P-10/24	Ž-BL-08-242/23	GRAD BANJA LUKA	19 - UPRAVA	23.1.2024.	REALIZOVANA	DA
P-11/24	Ž-BL-08-291/23	PON- OPŠTINA KOTOR VAROŠ	19 - UPRAVA	23.1.2024.	REALIZOVANA	DA
P-12/24	Ž-BL-05-588/22	AGENCIJA ZA KVALITET I AKREDITACIJU U ZDRAVSTVU U FEDERACIJI BIH	22 - VLADINA I MINISTARSKA IMENOVANJA	23.1.2024.	REALIZOVANA	DA
P-13/24	Ž-BL-06-338/23	VLADA REPUBLIKE SRPSKE; VLADA FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE; VLADA BRČKO DISTRIKTA BOSNE I HERCEGOVINE	16 - NASILJE -- 16-1 - NASILJE U PORODICI	23.1.2024.	NIJE REALIZOVANA	DA
P-14/24	Ž-MO-05-151/23	DOM ZDRAVLJA MOSTAR	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 03-2 - ODBIJANJE PRISTUPA INFORMACIJAMA	31.1.2024.	REALIZOVANA	DA
P-15/24	Ž-SA-06-1166/23, Ž-SA-06-1167/23, Ž-SA-06-1168/23, Ž-SA-06-1169/23	UNIVERZITET U SARAJEVU, REKTORAT SARAJEVO, N/R REKTORA UNIVERZITETA; FAKULTET ZA KRIMINALISTIKU, KRIMINOLOGIJU I SIGURNOSNE STUDIJE SARAJEVO, N/R DEKAN	01 - DISKRIMINACIJA	30.1.2024.	DJELIMIČNO REALIZOVANA	DA
P-16/24	Ž-SA-05-324/23	KANTON SARAJEVO KANTONALNA UPRAVA ZA INSPEKCIJSKE POSLOVE, INSPEKTORAT URBANISTIČKO-GRAĐEVINSKE, STAMBENE I EKOLOŠKE INSPEKCIJE	32 - INSPEKCIJE	31.1.2024.	NIJE REALIZOVANA	DA
P-17/24	Ž-BL-05-655/23	PON- GRAD BANJA LUKA	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 03-1 - NEODLUČIVANJE U ZAKONSKOM ROKU	5.2.2024.	REALIZOVANA	DA
P-18/24	Ž-BL-05-656/23	PON- GRAD BANJA LUKA	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 03-1 - NEODLUČIVANJE U ZAKONSKOM ROKU	1.2.2024.	REALIZOVANA	DA
P-19/24	Ž-BL-05-620/23	PON- OBRtničKA KOMORA UNSKO-SANSKOG KANTONA	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 03-1 - NEODLUČIVANJE U ZAKONSKOM ROKU	1.2.2024.	NIJE REALIZOVANA	NE
P-20/24	Ž-BL-05-680/23	PON- FEDERALNO MINISTARSTVO RASELJENIH OSOBA I IZBJEGLICA	20 - RATNE ŠTETE	1.2.2024.	REALIZOVANA	DA
P-21/24	Ž-BL-05-510/23	JP "UNSKO-SANSKE NOVINE" D.O.O. BIHAĆ	22 - VLADINA I MINISTARSKA IMENOVANJA	1.2.2024.	NIJE REALIZOVANA	DA
P-22/24	Ž-BL-05-654/23	MINISTARSTVO SAOBRAĆAJA I VEZA REPUBLIKE SRPSKE	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 03-2 - ODBIJANJE PRISTUPA INFORMACIJAMA	1.2.2024.	REALIZOVANA	DA

P-23/24	Ž-BL-05-604/23	PON- MINISTARSTVO VANJSKIH POSLOVA BOSNE I HERCEGOVINE	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 03-1 - NEODLUČIVANJE U ZAKONSKOM ROKU	1.2.2024.	REALIZOVANA	NE
P-24/24	Ž-SA-05-1189/23	KANTONALNI SUDU U SARAJEVU	15 - IMOVINSKOPRAVNI	1.2.2024.	DJELIMIČNO REALIZOVANA	DA
P-25/24	Ž-SA-02-1008/23	FEDERALNO MINISTARSTVO RADA I SOCIJALNE POLITIKE SARAJEVO, N/R MINISTRA	12 - OSOBE S INVALIDITETOM	1.2.2024.	REALIZOVANA	DA
P-26/24	Ž-BL-06-335/23	UNIVERZITET U ISTOČNOM SARAJEVU SENAT UNIVERZITETA	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-14 - NA OSNOVU POLITIČKOG ILI DRUGOG UVJERENJA	2.2.2024.	NIJE REALIZOVANA	DA
P-27/24	Ž-SA-05-1091/23	OPĆINA ČELIĆ, N/R NAČELNIKA; MINISTARSTVO PROSTORNOG UREĐENJA I OKOLIŠA TUZLANSKOG KANTONA, N/R MINISTRA; KANTONALNA UPRAVA ZA INSPEKCIJSKE POSLOVE TUZLANSKOG KANTONA, N/R DIREKTORA; GRAD TUZLA, N/R GRADONAČELNIKA; JU DIREKCIJA REGIONALNIH CESTA TUZLANSKOG KANTONA, N/R DIREKTORA	32 – INSPEKCIJE	2.2.2024.	NIJE REALIZOVANA	DA
P-28/24	Ž-BL-08-325/23	PON- OKRUŽNO JAVNO TUŽILAŠTVO BANJA LUKA	26 – TUŽILAŠTVA	7.2.2024.	REALIZOVANA	DA
P-29/24	Ž-LI-04-194/23	PON - JAVNA USTANOVA CENTAR ZA SOCIJALNI RAD VITEZ	24 - SOCIJALNA ZAŠTITA	14.2.2024.	REALIZOVANA	DA
P-30/24	Ž-LI-05-196/23	UPRAVA ZA INSPEKCIJSKE POSLOVE KANTONA 10	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	14.2.2024.	REALIZOVANA	DA
P-31/24	Ž-SA-05-867/23	PON-JP CESTE FEDERACIJE BIH D.O.O. SARAJEVO	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	14.2.2023.	REALIZOVANA	DA
P-32/24	Ž-SA-04-585/23	FEDERALNO MINISTARSTVO RASELJENIH OSOBA I IZBJEGLICA SARAJEVO	20 - RATNE ŠTETE	13.2.2024.	REALIZOVANA	DA
P-33/24	Ž-BL-05-18/24	KANTONALNA UPRAVA ZA INSPEKCIJSKE POSLOVE BIHAĆ	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 03-2 - ODBIJANJE PRISTUPA INFORMACIJAMA	14.2.2024.	REALIZOVANA	DA
P-34/24	Ž-BL-04-535/23	RUDNIK UGLJA „KREKA” D.O.O. TUZLA	10 - RADNI ODNOSI	14.2.2024.	NIJE REALIZOVANA	NE
P-35/24	Ž-BL-06-736/23	MINISTARSTVO PROMETA I KOMUNIKACIJA FBIH; JP ŽELJEZNICE FBIH D.O.O. SARAJEVO	01 - DISKRIMINACIJA	14.2.2024.	NIJE REALIZOVANA	DA

P-36/24	Ž-BR-05-324/23 Ž-BR-08-326/23	- POLICIJA BRČKO DISTRIKTA BIH - OSNOVNI SUDU BRČKO DISTRIKTA BIH	05 - POLICIJA 09 - PRAVOSUĐE	20.2.2024.	OSTVARENA SARADNJA	DA
P-37/24	Ž-SA-04-993/23	VLADA FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE SARAJEVO	10 - RADNI ODNOSI	21.2.2024.	NIJE REALIZOVANA	DA
P-38/24	Ž-SA-05-3/24	OPŠTA BOLNICA TEŠANJ	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	21.2.2024.	REALIZOVANA	DA
P-39/24	Ž-SA-05-639/22	PON-NADZORNI ODBOR JP „RTV ZENICA“ D.O.O. ZENICA, N/R PREDSEDAVAJUĆEG I ČLANOVA	05 - POLICIJA	21.2.2024.	OSTVARENA SARADNJA	DA
P-40/24	Ž-BL-08-770/23	PON- JU KANTONALNI FOND ZA POMOĆ U STAMBENOM ZBRINJAVANJU I ZAPOŠLJAVANJU BORAČKE POPULACIJE, PROGNANIH OSOBA I SOCIJALNO UGROŽENIH KATEGORIJA BIHAĆ	19 - UPRAVA	23.2.2024.	NIJE REALIZOVANA	DA
P-41/24	Ž-BL-04-730/23	PON- JKP "6. MART" D.O.O. GORAŽDE	14 - EKOLOGIJA I ZAŠTITA OKOLIŠA	22.2.2024.	REALIZOVANA	DA
P-42/24	Ž-BL-05-132/23	GRAD CAZIN	32 - INSPEKCIJE	22.2.2024.	REALIZOVANA	DA
P-43/24	Ž-BL-08-401/23	PON- GRAD GRAČANICA	19 - UPRAVA	22.2.2024.	DJELIMIČNO REALIZOVANA	DA
P-44/24	Ž-BL-04-440/23	REPUBLIČKA UPRAVA ZA INSPEKCIJSKE POSLOVE - SEKTOR VODNE INSPEKCIJE - SEKTOR EKOLOŠKE INSPEKCIJE GRAD BANJALUKA - ODJELJENJE ZA INSPEKCIJSKE POSLOVE I KOMUNALNU POLICIJU; MINISTARSTVO ZA PROSTORNO UREĐENJE, GRAĐEVINARSTVO I EKOLOGIJU REPUBLIKE SRPSKE; N/Z VLADA FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE	14 - EKOLOGIJA I ZAŠTITA OKOLIŠA	22.2.2024.	REALIZOVANA	DA
P-45/24	Ž-BL-05-464/23	PON-MINISTARSTVO OBRAZOVANJA, NAUKE, KULTURE I SPORTA UNSKO- SANSKOG KANTONA	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 03-1 - NEODLUČIVANJE U ZAKONSKOM ROKU	22.2.2024.	NIJE REALIZOVANA	NE
P-46/24	Ž-BR-05-176/22	OPĆINA KLADANJ - SLUŽBA ZA GEODETSKE, IMOVINSKOPRAVNE POSLOVE I PROSTORNO UREĐENJE	15 - IMOVINSKOPRAVNI	22.2.2024.	REALIZOVANA	DA
P-47/24	Ž-BL-05-739/23	GRADSKA UPRAVA GRADA BANJA LUKA	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	22.2.2024.	REALIZOVANA	DA

P-48/24	Ž-BL-06-781/23	VLADA BRČKO DISTRIKTA BIH	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-12 - NA OSNOVU NACIONALNOG ILI SOCIJALNOG PORIJEKLA	22.2.2024.	NIJE REALIZOVANA	DA
P-49/24	Ž-BL-05-448/23	SKUPŠTINA UNSKO-SANSKOG KANTONA	22 - VLADINA I MINISTARSKA IMENOVANJA	22.2.2024.	NIJE REALIZOVANA	DA
P-50/24	Ž-LI-05-179/23 Ž-LI-05-180/23 Ž-LI-05-181/23 Ž-LI-05-182/23 Ž-LI-05-183/23 Ž-LI-05-184/23	1. OPĆINA DRVAR, N/R NAČELNICE 2. N/R OPĆINSKO VIJEĆE DRVAR, N/R PREDsjedNICE	22 - VLADINA I MINISTARSKA IMENOVANJA	27.2.2024.	REALIZOVANA	DA
P-51/24	Ž-LI-08-203/23	FEDERALNO MINISTARSTVO ZA PITANJA BRANITELJA I INVALIDA DOMOVINSKOG RATA - GRUPA ZA PITANJA EVIDENCIJA IZ OBLASTI VOJNE OBAVEZE LIVNO	19 - UPRAVA	28.2.2024.	REALIZOVANA	DA
P-52/24	Ž-LI-05-204/23	MINISTARSTVO POLJOPRIVREDE, VODOPRIVREDE I ŠUMARSTVA KANTONA 10	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 03-1 - NEODLUČIVANJE U ZAKONSKOM ROKU	4.3.2024.	NIJE REALIZOVANA	DA
P-53/24	Ž-LI-05-1/24	PON - FEDERALNO MINISTARSTVO POLJOPRIVREDE, VODOPRIVREDE I ŠUMARSTVA SARAJEVO	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	28.2.2024.	REALIZOVANA	DA
P-54/24	Ž-SA-01-83/24	MINISTARSTVO ZA RAD, SOCIJALNU POLITIKU I POVRATAK TUZLANSKOG KANTONA; MINISTARSTVO ZDRAVSTVA TUZLANSKOG KANTONA TUZLA	13 - PRAVA DJETETA	28.2.2024.	REALIZOVANA	DA
P-55/24	Ž-SA-05-517/23	PON-OPĆINA STARI GRAD SARAJEVO, N/R: NAČELNIKA	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	7.3.2024.	REALIZOVANA	DA
P-56/24	Ž-SA-05-1177/23	MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA KANTONA SARAJEVO, POLICIJSKA UPRAVA CENTAR SARAJEVO	05 - POLICIJA	7.3.2024.	DJELIMIČNO REALIZOVANA	DA
P-57/24	Ž-SA-05-90/24	OPĆINA TRAVNIK, NAČELNIK OPĆINE TRAVNIK	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	7.3.2024.	NIJE REALIZOVANA	DA
P-58/24	Ž-SA-05-16/24	AGROKOMERC D.D. VELIKA KLADUŠA	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 03-1 - NEODLUČIVANJE U ZAKONSKOM ROKU	7.3.2024.	NIJE REALIZOVANA	DA

P-59/24	Ž-SA-06-986/22	GRANIČNA POLICIJA BOSNE I HERCEGOVINE, KOMISIJA ZA UNAPREĐENJE POLICIJSKIH SLUŽBENIKA, N/R DIREKTORA	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-11 - NA OSNOVU ETNIČKE PRIPADNOSTI	7.3.2024.	NIJE REALIZOVANA	DA
P-60/24	Ž-LI-04-2/24	KANTONALNI ZAVOD ZA ZAPOSŁJAVANJE U LIVNU	10 - RADNI ODNOSI	22.3.2024.	REALIZOVANA	DA
P-61/24	Ž-SA-05-876/23 Ž-SA-05-955/23 Ž-SA-05-989/23	VLADA FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE SARAJEVO, N/R PREMIJERA; FEDERALNO MINISTARSTVO PRAVDE SARAJEVO, N/R MINISTRA	22 - VLADINA I MINISTARSKA IMENOVANJA	11.3.2024.	NIJE REALIZOVANA	DA
P-62/24	Ž-BR-05-251/23	MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA TUZLANSKOG KANTONA, POLICIJSKA STANICA SREBRENİK	05 - POLICIJA	11.3.2024.	REALIZOVANA	DA
P-63/24	Ž-BR-08-14/24	OPŠTINA UGLJEVIK	19 - UPRAVA	11.3.2024.	NEMA ODGOVORA	NE
P-64/24	Ž-BL-08-294/23	PON- ZP „ELEKTROKRAJINA“ A.D. BANJA LUKA	09 - PRAVOSUĐE	18.3.2024.	REALIZOVANA	DA
P-65/24	Ž-BL-04-391/23	OPŠTINA GACKO	24 - SOCIJALNA ZAŠTITA	18.3.2024.	NIJE REALIZOVANA	DA
P-66/24	Ž-BL-05-431/23	PON- VLADA UNSKO-SANSKOG KANTONA	22 - VLADINA I MINISTARSKA IMENOVANJA	18.3.2024.	REALIZOVANA	DA
P-67/24	Ž-MO-05-26/24	FEDERALNI ZAVOD ZA PENZIJSKO I INVALIDSKO OSIGURANJE MOSTAR	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 03-2 - ODBIJANJE PRISTUPA INFORMACIJAMA	18.3.2024.	NIJE REALIZOVANA	DA
P-68/24	Ž-LI-08-171/23	OPĆINA DRVAR	19 - UPRAVA	18.3.2024.	REALIZOVANA	DA
P-69/24	Ž-LI-04-14/24	SREDNJA STRUKOVNA ŠKOLA "SILVIJE STRAHIMIR KRANJČEVIĆ" LIVNO, N/DIREKTORA, N/R PREDSEDNIKA ŠKOLSKOG ODBORA	10 - RADNI ODNOSI	18.3.2024.	OSTVARENA SARADNJA	DA
P-70/24	Ž-BL-05-619/23	UPRAVNI ODBOR INSTITUTA ZA NESTALE OSOBE BOSNE I HERCEGOVINE	22 - VLADINA I MINISTARSKA IMENOVANJA	18.3.2024.	NIJE REALIZOVANA	NE
P-71/24	Ž-BL-05-564/23	MINISTARSTVO ZA PRIVREDU ZENIČKO-DOBOJSKOG KANTONA	22 - VLADINA I MINISTARSKA IMENOVANJA	19.3.2024.	REALIZOVANA	DA
P-72/24	Ž-BL-04-74/24	GRAD BANJA LUKA	10 - RADNI ODNOSI	19.3.2024.	NIJE REALIZOVANA	DA
P-73/24	Ž-BL-07-109/24	OKRUŽNI SUD U BIJELJINI	07 - ZATVORI	20.3.2024.	REALIZOVANA	NE

P-74/24	Ž-BL-08-481/23	REPUBLIČKA UPRAVA ZA GEODETSKE I IMOVINSKOPRAVNE POSLOVE, PODRUČNA JEDINICA MRKONJIĆ-GRAD	19 - UPRAVA	20.3.2024.	REALIZOVANA	DA
P-75/24	Ž-SA-05-1043/23	PON-GRAD GORAŽDE, N/R GRADONAČELNIKA	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	20.3.2024.	REALIZOVANA	DA
P-76/24	Ž-SA-05-108/24	JU OŠ „IZET ŠABIĆ“ HOTONJ VOGOŠĆA	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 03-2 - ODBIJANJE PRISTUPA INFORMACIJAMA	20.3.2024.	REALIZOVANA	DA
P-77/24	Ž-SA-04-1151/23	JU DOM ZDRAVLJA KANTONA SARAJEVO, GENERALNI DIREKTOR SARAJEVO	10 - RADNI ODNOSI	20.3.2024.	NIJE REALIZOVANA	DA
P-78/24	Ž-SA-05-1160/23	PON-JUDO SAVEZ REPUBLIKE SRPSKE	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	20.3.2024.	OSTVARENA SARADNJA	DA
P-79/24	Ž-SA-04-548/23	UNIVERZITETSKI KLINIČKI CENTAR TUZLA	10 - RADNI ODNOSI	20.3.2024.	OSTVARENA SARADNJA	DA
P-80/24	Ž-LI-02-205/23	KANTONALNI ZAVOD ZA ZAPOSŁJAVANJE U LIVNU	12 - OSOBE S INVALIDITETOM	22.3.2024.	DJELIMIČNO REALIZOVANA	DA
P-81/24	Ž-SA-04-1092/23	ZENIČKO-DOBOJSKI KANTON MINISTARSTVO ZA OBRAZOVANJE, NAUKU, KULTURU I SPORT ZENICA; JAVNA USTANOVA ZA PREDŠKOLSKO OBRAZOVANJE I VASPITANJE UMIHANA ČUVIDINA BREZA	10 - RADNI ODNOSI	22.3.2024.	NIJE REALIZOVANA	DA
P-82/24	Ž-BR-08-331/23	PON-OPĆINSKI SUD U LUKAVCU - PON	09 - PRAVOSUĐE	22.3.2024.	REALIZOVANA	DA
P-83/24	Ž-BR-06-350/23	MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA TUZLANSKOG KANTONA	01 - DISKRIMINACIJA	22.3.2024.	REALIZOVANA	DA
P-84/24	Ž-BR-05-291/23	RUDNIK UGLJA „KREKA“ D.O.O. TUZLA; GRAD LUKAVAC, SLUŽBA CIVILNE ZAŠTITE	15 - IMOVINSKOPRAVNI	22.3.2024.	OSTVARENA SARADNJA	DA
P-85/24	Ž-BR-06-334/23	UNICREDIT BANK D.D. MOSTAR	10 - RADNI ODNOSI	22.3.2024.	REALIZOVANA	DA
P-86/24	Ž-BR-04-288/23	JAVNA USTANOVA OSNOVNA ŠKOLA „CENTAR“ TUZLA; PEDAGOŠKI ZAVOD TUZLANSKOG KANTONA	11 - OBRAZOVANJE	25.3.2024.	REALIZOVANA	DA
P-87/24	Ž-SA-06-922/23	MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA KANTONA SARAJEVO	01 - DISKRIMINACIJA	28.3.2024.	REALIZOVANA	DA
P-88/24	Ž-BL-04-4/24	JKP "KOMRAD" D.O.O. BIHAĆ	10 - RADNI ODNOSI	28.3.2024.	NIJE REALIZOVANA	DA
P-89/24	Ž-BL-07-165/24	VLADA FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE	07 - ZATVORI -- 05-1 - ŽALBA NA RAD POLICIJE	28.3.2024.	REALIZOVANA	DA

P-90/24	Ž-BL-08-733/23	GRAD DERVENTA	19 - UPRAVA	28.3.2024.	NIJE REALIZOVANA	DA
P-91/24	Ž-BL-01-776/23	OSNOVNI SUD BANJA LUKA; CENTAR ZA SOCIJALNI RAD BANJA LUKA	13 - PRAVA DIJETETA -- 13-1 - CENTRI ZA SOCIJALNI RAD	28.3.2024.	OSTVARENA SARADNJA	DA
P-92/24	Ž-SA-05-678/23	VLADA UNSKO-SANSKOG KANTONA BIHAĆ; MINISTARSTVO OBRAZOVANJA, NAUKE, KULTURE I SPORTA BIHAĆ	22 - VLADINA I MINISTARSKA IMENOVANJA	1.4.2024.	NIJE REALIZOVANA	DA
P-93/24	Ž-SA-05-917/23	BOSNA I HERCEGOVINA FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE VLADA FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE SARAJEVO; FEDERALNO MINISTARSTVO ZDRAVSTVA SARAJEVO	22 - VLADINA I MINISTARSKA IMENOVANJA	1.4.2024.	NIJE REALIZOVANA	DA
P-94/24	Ž-SA-08-800/22	PON-SREDNJOBOSANSKI KANTON MINISTARSTVO PRIVREDE TRAVNIK, N/R MINISTRA; OPĆINA BUGOJNO, OPĆINSKO VIJEĆE N/ PREDSEDAVAJUĆEG OPĆINSKOG VIJEĆA BUGOJNO	19 - UPRAVA	2.4.2024.	NIJE REALIZOVANA	NE
P-95/24	Ž-BR-06-36/24	FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE, VLADA FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE, FEDERALNO MINISTARSTVO RADA I SOCIJALNE POLITIKE	01 - DISKRIMINACIJA	3.4.2024.	REALIZOVANA	DA
P-96/24	Ž-BR-04-218/23	BRČKO DISTRIKT BIH, KANCELARIJA GRADONAČELNIKA, INSPEKTORAT-GLAVNI INSPEKTOR	10 - RADNI ODNOSI	3.4.2024.	OSTVARENA SARADNJA	DA
P-97/24	Ž-BR-04-301/23	FEDERALNI ZAVOD ZA PENZIJSKO I INVALIDSKO OSIGURANJE, KANTONALNOJ ADMINISTRATIVNOJ SLUŽBI U TUZLI	25 - PENZIJE	5.4.2024.	REALIZOVANA	DA
P-98/24	Ž-BR-08-233/23	VLADA BRČKO DISTRIKTA BOSNE I HERCEGOVINE, GRADONAČELNIKU - GLAVNOM INSPEKTORU INSPEKTORATA BRČKO DISTRIKTA BIH	32 - INSPEKCIJE	5.4.2024.	OSTVARENA SARADNJA	DA
P-99/24	Ž-BR-04-307/23	DIREKTOR JAVNE USTANOVE ZAVOD ZA ODGOJ I OBRAZOVANJE OSOBA SA SMETNJAMA U PSIHIČKOM I TJELESNOM RAZVOJU TUZLA	10 - RADNI ODNOSI	5.4.2024.	REALIZOVANA	DA
P-100/24	Ž-SA-05-574/23	OPĆINA SANSKI MOST, N/R NAČELNIKA	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	8.4.2024.	NIJE REALIZOVANA	DA
P-101/24	Ž-SA-05-242/23	OPĆINA CENTAR SARAJEVO, N/R NAČELNIKA OPĆINE, N/R URBANISTIČKO-GRAĐEVINSKE INSPEKTORICE	32 - INSPEKCIJE	8.4.2024.	NIJE REALIZOVANA	DA

P-102/24	Ž-SA-05-541/21	OKRUŽNO JAVNO TUŽILAŠTVO U ISTOČNOM SARAJEVU, ISTOČNO NOVO SARAJEVO	05 - POLICIJA	8.4.2024.	DJELIMIČNO REALIZOVANA	DA
P-103/24	Ž-SA-01-1034/23	PON-MINISTARSTVO SAOBRAĆAJA KANTONA SARAJEVO	13 - PRAVA DJETETA	12.4.2024.	REALIZOVANA	DA
P-104/24	Ž-SA-05-1181/23	GRAD STOLAC, GRADONAČELNIK	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	15.4.2024.	NIJE REALIZOVANA	NE
P-105/24	Ž-SA-05-773/23,	JU „DOM ZDRAVLJA SA STACIONAROM“ OLOVO, N/R UPRAVNOG ODBORA	22 - VLADINA I MINISTARSKA IMENOVANJA	15.4.2024.	REALIZOVANA	DA
P-106/24	Ž-SA-06-964/23	JP“AUTOCESTE FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE“ D.O.O. MOSTAR, N/R NADZORNOG ODBORA	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-03 - MOBING	16.4.2024.	REALIZOVANA	DA
P-107/24	Ž-BL-04-810/22	REPUBLIČKI SEKRETARIJAT ZA RASELJENA LICA I MIGRACIJE; OPŠTINA KNEŽEVO; MINISTARSTVO ZA LJUDSKA PRAVA I IZBJEGLICE BOSNE I HERCEGOVINE	24 - SOCIJALNA ZAŠTITA	19.4.2024.	REALIZOVANA	DA
P-108/24	Ž-BL-08-415/23	PON-OKRUŽNO JAVNO TUŽILAŠTVO U BIJELEJINI	26 - TUŽILAŠTVA	19.4.2024.	REALIZOVANA	DA
P-109/24	Ž-BL-05-696/22	FEDERALNA UPRAVA ZA INSPEKCIJSKE POSLOVE; KANTONALNA UPRAVA ZA INSPEKCIJSKE POSLOVE	32 - INSPEKCIJE	19.4.2024.	REALIZOVANA	DA
P-110/24	Ž-BL-08-142/24	VISOKO SUDSKO I TUŽILAČKO VIJEĆE BOSNE I HERCEGOVINE; OPĆINSKI SUD U VELIKOJ KLADUŠI	09 - PRAVOSUĐE -- 09-3 - IZVRŠENJE PRESUDA	19.4.2024.	REALIZOVANA	DA
P-111/24	Ž-BL-08-788/23	GRAD BOSANSKA KRUPA - SLUŽBA ZA KOMUNALNE DJELATNOSTI, VODE, ZAŠTITU OKOLIŠA I INSPEKCIJSKE POSLOVE	19 - UPRAVA	19.4.2024.	NIJE REALIZOVANA	DA
P-112/24	Ž-BL-05-162/24	JU OSNOVNA ŠKOLA "JOVAN CVIJIĆ" BANJA LUKA	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 03-1 - NEODLUČIVANJE U ZAKONSKOM ROKU	19.4.2024.	REALIZOVANA	DA
P-113/24	Ž-LI-05-25/24	SKUPŠTINA KANTONA 10 TOMISLAVGRAD	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	10.5.2024.	REALIZOVANA	DA
P-114/24	Ž-BL-06-90/24	PARLAMENTARNA SKUPŠTINA BOSNE I HERCEGOVINE, USTAVNOPRAVNA KOMISIJA PREDSTAVNIČKOG DOMA, KOMISIJA ZA RAVNOPRAVNOST SPOLOVA PREDSTAVNIČKOG DOMA	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-20 - NA OSNOVU RODNOG IDENTITETA	22.4.2024.	REALIZOVANA	DA

P-115/24	Ž-SA-01-44/24	JU OSNOVNA ŠKOLA “NOVI GRAD“ TUZLA, N/R DIREKTORICE; PEDAGOŠKI ZAVOD TUZLANSKOG KANTONA; CENTAR ZA SOCIJALNI RAD TUZLA TUZLA	13 - PRAVA DJETETA	24.4.2024.	REALIZOVANA	DA
P-116/24	Ž-SA-07-438/24	VLADA FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE SARAJEVO, N/R PREMIJERA; NA ZNANJE FEDERALNO MINISTARSTVO PRAVDE SARAJEVO, N/R MINISTRA; KAZNENO-POPRAVNI ZAVOD ZATVORENOG TIPRA ZENICA, N/R DIREKTORA	07 - ZATVORI	25.4.2024.	NIJE REALIZOVANA	DA
P-117/24	Ž-SA-08-245/24	OPĆINA NOVO SARAJEVO - SLUŽBA ZA INSPEKCIJSKE POSLOVE - SLUŽBA ZA POSLOVE KABINETA OPĆINSKOG NAČELNIKA SARAJEVO	19 - UPRAVA	25.4.2024.	REALIZOVANA	DA
P-118/24	Ž-SA-05-827/23	PON-MINISTARSTVO OBRAZOVANJA, NAUKE, MLADIH, KULTURE I SPORTA SREDNJOBOSANSKOG KANTONA TRAVNIK, N/R MINISTRA	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	26.4.2024.	NIJE REALIZOVANA	NE
P-119/24	Ž-SA-08-1081/23	KOMISIJA ZA OČUVANJE NACIONALNIH SPOMENIKA BOSNE I HERCEGOVINE SARAJEVO, N/R PREDSEDAVAJUĆEG	19 - UPRAVA	26.4.2024.	NIJE REALIZOVANA	NE
P-120/24	Ž-BL-02-116/24	MINISTARSTVO ZA LJUDSKA PRAVA I IZBJEGLICE BOSNE I HERCEGOVINE	12 - OSOBE S INVALIDITETOM	26.4.2024.	REALIZOVANA	DA
P-121/24	Ž-BL-05-160/24	JU CENTAR ZA SOCIJALNI RAD BANJA LUKA	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 03-1 - NEODLUČIVANJE U ZAKONSKOM ROKU	26.4.2024.	REALIZOVANA	DA
P-122/24	Ž-BL-05-144/24	UNIVERZITET U BANJOJ LUCI, PRAVNI FAKULTET	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 03-2 - ODBIJANJE PRISTUPA INFORMACIJAMA	26.4.2024.	NIJE REALIZOVANA	DA
P-123/24	Ž-BL-01-420/22	KANTONALNI SUD U NOVOM TRAVNIKU; OPĆINSKI SUD U TRAVNIKU; CENTAR ZA SOCIJALNI RAD NOVI TRAVNIK; KANTONALNO TUŽILAŠTVO SREDNJOBOSANSKOG KANTONA; CENTAR ZA SOCIJALNI RAD PRIJEDOR	13 - PRAVA DJETETA	29.4.2024.	REALIZOVANA	DA
P-124/24	Ž-BL-05-130/24	VODOVOD A.D. BANJA LUKA	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 03-2 - ODBIJANJE PRISTUPA INFORMACIJAMA	7.5.2024.	REALIZOVANA	DA

P-125/24	Ž-BL-06-38/24	UNIVERZITET U BIHAĆU, ISLAMSKI PEDAGOŠKI FAKULTET	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-03 - MOBING	7.5.2024.	REALIZOVANA	DA
P-126/24	Ž-BL-05-793/23	PON- OPŠTINA KOTOR-VAROS	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 03-1 - NEODLUČIVANJE U ZAKONSKOM ROKU	7.5.2024.	NIJE REALIZOVANA	NE
P-127/24	Ž-BL-05-42/23	OSNOVNI SUD U DOBOJU	05 - POLICIJA -- 05-1 - ŽALBA NA RAD POLICIJE	13.5.2024.	REALIZOVANA	DA
P-128/24	Ž-BL-01-290/24	CENTAR ZA SOCIJALNI RAD BANJA LUKA; CENTAR ZA ZAŠTITU MENTALNOG ZDRAVLJA BANJA LUKA; POLICIJSKA UPRAVA BANJA LUKA;	13 - PRAVA DJETETA	13.5.2024.	OSTVARENA SARADNJA	DA
P-129/24	Ž-BR-01-20/24	VLADA BRČKO DISTRIKTA BOSNE I HERCEGOVINE - ODJEL ZA OBRAZOVANJE BRČKO	13 - PRAVA DJETETA	13.5.2024.	OSTVARENA SARADNJA	DA
P-130/24	Ž-BR-05-170/23	PON - ODJELJENJE ZA POLJOPRIVREDU, ŠUMARSTVO I VODOPRIVREDU VLADE BRČKO DISTRIKTA BIH	32 - INSPEKCIJE	13.5.2024.	REALIZOVANA	DA
P-131/24	Ž-LI-04-21/24	PON-JU OSNOVNA ŠKOLA "CAZIN I" CAZIN	10 - RADNI ODNOSI	14.5.2024.	REALIZOVANA	DA
P-132/24	Ž-LI-04-42/24	JAVNO KOMUNALNO PODUZEĆE D.O.O. TOMISLAVGRAD	21 - KOMUNALNE USLUGE	14.5.2024.	DJELIMIČNO REALIZOVANA	DA
P-133/24	Ž-LI-08-15/24 Ž-LI-08-17/24	PON-OPĆINA TOMISLAVGRAD	19 - UPRAVA	14.5.2024.	DJELIMIČNO REALIZOVANA	DA
P-134/24	Ž-SA-05-639/22	JP „RTV ZENICA“ D.O.O. ZENICA, N/R - PREDSEDAVAJUĆEG I ČLANOVA NADZORNOG ODBORA - DIREKTORA	05 - POLICIJA	23.5.2024.	REALIZOVANA	DA
P-135/24	Ž-SA-04-257/24 Ž-SA-05-256/24 Ž-SA-05-258/24	SKUPŠTINA ZENIČKO – DOBOJSKOG KANTONA, N/R PREDSEDAVAJUĆEG SKUPŠTINE ZENICA	22 - VLADINA I MINISTARSKA IMENOVANJA	15.5.2024.	NIJE REALIZOVANA	DA
P-136/24	Ž-SA-05-315/24	VLADA FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE, N/R PREMIJERA SARAJEVO; FEDERALNO MINISTARSTVO RADA I SOCIJALNE POLITIKE, N/R MINISTRA SARAJEVO; VLADA UNSKO-SANSKOG KANTONA, N/R PREMIJERA BIHAĆ; MINISTARSTVO ZDRAVSTVA, RADA I SOCIJALNE POLITIKE UNSKO-SANSKOG KANTONA, N/R MINISTRA BIHAĆ	22 - VLADINA I MINISTARSKA IMENOVANJA	15.5.2024.	NIJE REALIZOVANA	DA

P-137/24	Ž-SA-03-498/23	MINISTARSTVO ZA LJUDSKA PRAVA I IZBJEGLICE BOSNE I HERCEGOVINE SARAJEVO	18 - MANJINE	21.5.2024.	NIJE REALIZOVANA	DA
P-138/24	Ž-SA-08- 1207/23, Ž-SA- 08-1208/23, Ž- SA-08-1209/23	VLADA KANTONA SARAJEVO; MINISTARSTVO FINANSIJA SARAJEVO	19 - UPRAVA	21.5.2024.	REALIZOVANA	DA
P-139/24	Ž-BL-05-752/23	PS NEVESINJE	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 03-1 - NEODLUČIVANJE U ZAKONSKOM ROKU	22.5.2024.	REALIZOVANA	DA
P-140/24	Ž-BL-08-691/23	GRAD BANJA LUKA	19 - UPRAVA	22.5.2024.	REALIZOVANA	DA
P-141/24	Ž-BL-05-665/23	OPŠTINA LJUBINJE	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 03-1 - NEODLUČIVANJE U ZAKONSKOM ROKU	22.5.2024.	NIJE REALIZOVANA	DA
P-142/24	Ž-BL-05-93/24	PON- OPŠTINA KNEŽEVO	32 - INSPEKCIJE	23.5.2024.	REALIZOVANA	DA
P-143/24	Ž-SA-04-2/24	PON-DOM ZDRAVLJA BOSANSKA KRUPA, N/R DIREKTORA	10 - RADNI ODNOSI	23.5.2024.	NIJE REALIZOVANA	NE
P-144/24	Ž-SA-05-518/24	MEDICINSKI FAKULTET UNIVERZITETA U SARAJEVU	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	23.5.2024.	NIJE REALIZOVANA	DA
P-145/24	Ž-BL-05-98/23	UPRAVA ZA INDIREKTNO OPOREZIVANJE BOSNE I HERCEGOVINE	05 - POLICIJA -- 05-1 - ŽALBA NA RAD POLICIJE	23.5.2024.	NIJE REALIZOVANA	NE
P-146/24	Ž-SA-05-49/24	PON-FEDERALNO MINISTARSTVO ZDRAVSTVA SARAJEVO	22 - VLADINA I MINISTARSKA IMENOVANJA	30.5.2024.	DJELIMIČNO REALIZOVANA	DA
P-147/24	Ž-SA-05- 1160/23	JUDO SAVEZ REPUBLIKE SRPSKE JUDOSAVEZSRPSKE@GMAIL.COM	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	30.5.2024.	NIJE REALIZOVANA	NE
P-148/24	Ž-BR-05-346/23	PON-VLADA FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE FEDERALNO MINISTARSTVO ZDRAVSTVA SARAJEVO	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	3.6.2024.	NIJE REALIZOVANA	NE
P-149/24	Ž-LI-01-12/24	JU CENTAR ZA SOCIJALNI RAD BUGOJNO	13 - PRAVA DJETETA -- 13-1 - CENTRI ZA SOCIJALNI RAD	3.6.2024.	REALIZOVANA	DA
P-150/24	Ž-LI-04-5/24	ZAVOD ZA ZDRAVSTVENO OSIGURANJE KANTONA 10 LIVNO	23 - ZDRAVSTVO	3.6.2024.	NIJE REALIZOVANA	DA
P-151/24	Ž-LI-05-13/24	GRAD LIVNO, N/R GRADONAČELNIKA	22 - VLADINA I MINISTARSKA IMENOVANJA	3.6.2024.	REALIZOVANA	DA

P-152/24	Ž-SA-01-184/24	JAVNA USTANOVA KANTONALNI CENTAR ZA SOCIJALNI RAD - SLUŽBA SOCIJALNE ZAŠTITE OPĆINE CENTAR SARAJEVO; MINISTARSTVO ZA RAD I SOCIJALNU POLITIKU, RASELJENA LICA I IZBJEGLICE KANTONA SARAJEVO; KANTONALNO TUŽILAŠTVO KANTONA SARAJEVO;	13 - PRAVA DJETETA -- 13-1 - CENTRI ZA SOCIJALNI RAD	3.6.2024.	REALIZOVANA	DA
P-153/24	Ž-BL-05-435/23 Ž-BL-05-437/23 Ž-BL-05-438/23	VLADA FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE	22 - VLADINA I MINISTARSKA IMENOVANJA	3.6.2024.	NIJE REALIZOVANA	NE
P-154/24	Ž-SA-01-260/24	PON-JU OSNOVNA ŠKOLA "ŠIP" SARAJEVO, N/R DIREKTOR	13 - PRAVA DJETETA	4.6.2024.	NIJE REALIZOVANA	NE
P-155/24	Ž-SA-07-118/24	PON-MINISTARSTVO PRAVDE BOSNE I HERCEGOVINE SARAJEVO	07 - ZATVORI	10.6.2024.	NIJE REALIZOVANA	DA
P-156/24	Ž-SA-06-1173/23	GRAWE OSIGURANJE D.D. SARAJEVO	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-03 - MOBING	24.6.2024.	REALIZOVANA	DA
P-157/24	Ž-SA-08-1212/23	OPĆINA ILIDŽA - SLUŽBA ZA INSPEKCIJSKI NADZOR, URBANISTIČKO-GRAĐEVINSKI INSPEKTOR ILIDŽA	19 - UPRAVA	10.6.2024.	NIJE REALIZOVANA	DA
P-158/24	Ž-BL-05-478/23	MINISTARSTVO ZDRAVSTVA ZENIČKO-DOBOJSKOG KANTONA	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 03-1 - NEODLUČIVANJE U ZAKONSKOM ROKU	24.6.2024.	NEMA ODGOVORA	NE
P-159/24	Ž-BR-06-68/24	JAVNA USTANOVA OSNOVNA ŠKOLA „HASAN KIKIĆ“ GRAČANICA	16 - NASILJE -- 16-2 - VRŠNJAČKO NASILJE	27.6.2024.	REALIZOVANA	DA
P-160/24	Ž-BL-05-171/24	INSTITUT ZA ISTRAŽIVANJE ZLOČINA PROTIV ČOVJEČNOSTI I MEĐUNARODNOG PRAVA	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 03-1 - NEODLUČIVANJE U ZAKONSKOM ROKU	28.6.2024.	REALIZOVANA	DA
P-161/24	Ž-BL-05-73/24	KANCELARIJA GRADONAČELNIKA BRČKO DISTRIKTA	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	1.7.2024.	REALIZOVANA	DA
P-162/24	Ž-BL-05-387/24	JP ŠUMSKO PRIVREDNO DRUŠTVO ZENIČKO- DOBOJSKOG KANTONA D.O.O. ZAVIDOVIĆI	22 - VLADINA I MINISTARSKA IMENOVANJA	1.7.2024.	REALIZOVANA	DA
P-163/24	Ž-BL-04-646/23	FOND ZA PENZIJSKO I INVALIDSKO OSIGURANJE REPUBLIKE SRPSKE	25 - PENZIJE	1.7.2024.	REALIZOVANA	DA

P-164/24	Ž-BL-04-122/23	OPŠTINA KOZARSKA DUBICA - ODSJEK ZA INSPEKCIJSKE POSLOVE, POLJOPRIVREDNA I EKOLOŠKA INSPEKCIJA, URBANISTIČKO-GRAĐEVINSKA INSPEKCIJA, KOMUNALNA POLICIJA	14 - EKOLOGIJA I ZAŠTITA OKOLIŠA	1.7.2024.	REALIZOVANA	DA
P-165/24	Ž-BL-01-307/24	OSNOVNI SUD BANJA LUKA	13 - PRAVA DJETETA	1.7.2024.	REALIZOVANA	DA
P-166/24	Ž-BL-01-773/23	OPŠTINA ŠAMAC CENTAR ZA SOCIJALNI RAD ŠAMAC; MINISTARSTVO ZDRAVLJA I SOCIJALNE ZAŠTITE REPUBLIKE SRPSKE	13 - PRAVA DJETETA	1.7.2024.	OSTVARENA SARADNJA	DA
P-167/24	Ž-BL-01-608/23	PON-VLADA REPUBLIKE SRPSKE; VLADA FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE; FEDERALNO MINISTARSTVO ZDRAVSTVA	13 - PRAVA DJETETA	1.7.2024.	DJELIMIČNO REALIZOVANA	DA
P-168/24	Ž-SA-05-33/20	PON-OPĆINA STARI GRAD - SLUŽBA ZA OPĆU UPRAVU I INSPEKCIJSKE POSLOVE, N/R NAČELNIKA	32 - INSPEKCIJE	1.7.2024.	REALIZOVANA	DA
P-169/24	Ž-SA-08-142/24	PON-OPĆINA ILIDŽA - SLUŽBA ZA KOMUNALNE POSLOVE I INFRASTRUKTURU ILIDŽA	19 - UPRAVA	1.7.2024.	NIJE REALIZOVANA	NE
P-170/24	Ž-SA-08-413/24	KANTONALNI SUD U SARAJEVU	09 - PRAVOSUĐE -- 09-2 - DUŽINA TRAJANJA POSTUPKA (ČLAN 6.)	1.7.2024.	REALIZOVANA	DA
P-171/24	Ž-SA-04-337/24	JAVNA USTANOVA "APOTEKE SARAJEVO" SARAJEVO	10 - RADNI ODNOSI	1.7.2024.	DJELIMIČNO REALIZOVANA	DA
P-172/24	Ž-LI-04-56/24	PON-J.P. "KOMUNALNO" D.O.O. LIVNO	21 - KOMUNALNE USLUGE	15.7.2024.	REALIZOVANA	DA
P-173/24	Ž-SA-02-442/24 Ž-SA-02-443/24 Ž-SA-02-444/24	GRAD ZENICA, N/R GRADONAČELNIKA	12 - OSOBE S INVALIDITETOM	9.7.2024.	REALIZOVANA	DA
P-174/24	Ž-SA-08-321/23	OPĆINA BANOVICI - NAČELNIK OPĆINE - URBANISTIČKO-GRAĐEVINSKI INSPEKTOR ALIJE DOSTOVIĆA I BANOVICI	19 - UPRAVA	9.7.2024.	DJELIMIČNO REALIZOVANA	DA
P-175/24	Ž-SA-06-340/24	PON-GRAD ZENICA - GRADSKA UPRAVA - GRADONAČELNIK ZENICA	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-03 - MOBING	9.7.2024.	OSTVARENA SARADNJA	DA

P-176/24	Ž-SA-04-372/24	JAVNA ZDRAVSTVENO-NASTAVNA USTANOVA DOM ZDRAVLJA „DR. MUSTAFA ŠEHOVIĆ“, N/R DIREKTOR USTANOVE, N/R NAČELNICA SLUŽBE OPŠTE PORODIČNE MEDICINE TUZLA	10 - RADNI ODNOSI	9.7.2024.	REALIZOVANA	DA
P-177/24	Ž-SA-05-435/24	PON-OPŠTINA NOVI GRAD, N/R NAČELNIKA NOVI GRAD	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	12.7.2024.	REALIZOVANA	DA
P-178/24	Ž-SA-05-194/24	MINISTARSTVO KOMUNALNE PRIVREDE, INFRASTRUKTURE, PROSTORNOG UREĐENJA, GRAĐENJA I ZAŠTITE OKOLIŠA KANTONA SARAJEVO, REISA DŽEMALUDINA ČAUŠEVIĆA 1. 71 000 SARAJEVO	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	16.7.2024.	REALIZOVANA	DA
P-179/24	Ž-SA-04-585/24	BOSNA I HERCEGOVINA FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE, FEDERALNI ZAVOD ZA PENZIJSKO I INVALIDSKO OSIGURANJE SARAJEVO	25 - PENZIJE	16.7.2024.	NIJE REALIZOVANA	DA
P-180/24	Ž-SA-05-343/24	PON-BOSNA I HERCEGOVINA FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE KANTON SARAJEVO MINISTARSTVO ZA ODGOJ I OBRAZOVANJE SARAJEVO, N/R MINISTRA	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	10.7.2024.	NIJE REALIZOVANA	DA
P-181/24	Ž-SA-04-459/24 Ž-SA-04-492/24	FAKULTET ZA KRIMINALISTIKU, KRIMINOLOGIJU I SIGURNOSNE STUDIJE UNIVERZITETA U SARAJEVU, N/R DEKANA PREDSEDAVAJUĆEG VIJEĆA UNIVERZITETA U SARAJEVU - FAKULTETA ZA KRIMINALISTIKU, KRIMINOLOGIJU I SIGURNOSNE STUDIJE	10 - RADNI ODNOSI	10.7.2024.	REALIZOVANA	DA
P-182/24	Ž-BL-02-217/24	PRAVOBRANILAŠTVO REPUBLIKE SRPSKE	12 - OSOBE S INVALIDITETOM	11.7.2024.	REALIZOVANA	DA
P-183/24	Ž-BL-05-256/24 Ž-BL-05-257/24	PORESKA UPRAVA REPUBLIKE SRPSKE	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	12.7.2024.	REALIZOVANA	DA
P-184/24	Ž-BL-04-53/24	JU „DOM ZDRAVLJA“ MAGLAJ	10 - RADNI ODNOSI	12.7.2024.	REALIZOVANA	DA
P-185/24	Ž-BL-05-147/24	GRAD DOBOJ GRADSKA UPRAVA	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 03-1 - NEODLUČIVANJE U ZAKONSKOM ROKU	22.7.2024.	REALIZOVANA	DA
P-186/24	Ž-BL-08-212/24	OPĆINA GLAMOČ	09 - PRAVOSUĐE -- 09-3 - IZVRŠENJE PRESUDA	12.7.2024.	REALIZOVANA	DA

P-187/24	Ž-BL-05-657/23	PON-MINISTARSTVO ZA PROSTORNO UREĐENJE, GRAĐEVINARSTVO I EKOLOGIJU REPUBLIKE SRPSKE	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 03-1 - NEODLUČIVANJE U ZAKONSKOM ROKU	12.7.2024.	REALIZOVANA	DA
P-188/24	Ž-BL-05-683/23	REPUBLIČKA UPRAVA ZA GEODETSKE I IMOVINSKOPRAVNE POSLOVE, PODRUČNA JEDINICA BANJA LUKA	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 03-1 - NEODLUČIVANJE U ZAKONSKOM ROKU	12.7.2024.	REALIZOVANA	DA
P-189/24	Ž-BL-08-486/23	SLUŽBA ZA UPRAVU, DRUŠTVENE DJELATNOSTI I ZAJEDNIČKE POSLOVE OPĆINE VELIKA KLADUŠA	19 - UPRAVA	11.7.2024.	NIJE REALIZOVANA	NE
P-190/24	Ž-BL-05-249/24	PON-ZP „ELEKTROKRAJINA“ A.D. BANJA LUKA	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 03-1 - NEODLUČIVANJE U ZAKONSKOM ROKU	11.7.2024.	NIJE REALIZOVANA	NE
P-191/24	Ž-BL-05-558/23	GRAD BIHAĆ - SLUŽBA ZA URBANISTIČKO PLANIRANJE, GRAĐENJE, IMOVINSKOPRAVNE I GEODETSKE POSLOVE; JU ZAVOD ZA PROSTORNO UREĐENJE I GRAĐENJE BIHAĆA; GRADONAČELNIK GRADA BIHAĆA	32 – INSPEKCIJE	15.7.2024.	NIJE REALIZOVANA	NE
P-192/24	Ž-BR-02-116/22	1. VLADA REPUBLIKE SRPSKE 2. A.D. “GRAD” BIJELEJINA;	12 - OSOBE S INVALIDITETOM	16.7.2024.	NIJE REALIZOVANA	DA
P-193/24	Ž-BR-08-331/23	OPĆINSKI SUD U LUKAVCU	09 – PRAVOSUĐE	16.7.2024.	OSTVARENA SARADNJA	DA
P-194/24	Ž-BR-08-108/23	GRAD GRAČANICA - SLUŽBA ZA PROSTORNO UREĐENJE, GEODETSKE I IMOVINSKOPRAVNE POSLOVE	19 – UPRAVA	16.7.2024.	REALIZOVANA	DA
P-195/24	Ž-SA-05-1237/18, Ž-SA-05-46/19, Ž-SA-05-65/19	MINISTARSTVO SIGURNOSTI BOSNE I HERCEGOVINE SARAJEVO	17 - JAVNE ISPRAVE, 19 - UPRAVA	18.7.2024.	OSTVARENA SARADNJA	DA
P-196/24	Ž-BL-04-227/24	ČISTOĆA A.D. GRAD BANJA LUKA	21 - KOMUNALNE USLUGE	22.7.2024.	NIJE REALIZOVANA	DA
P-197/24	Ž-BL-04-248/24	ČISTOĆA A.D. GRAD BANJA LUKA	21 - KOMUNALNE USLUGE	22.7.2024.	REALIZOVANA	DA
P-198/24	Ž-LI-08-67/24	PON-J.P. "KOMUNALNO" LIVNO	09 - PRAVOSUĐE	19.7.2024.	REALIZOVANA	DA
P-199/24	Ž-LI-08-206/23	KANTONALNI SUD U SARAJEVU	09 - PRAVOSUĐE	19.7.2024.	NIJE REALIZOVANA	DA

P-200/24	Ž-LI-08-31/24	- OPĆINA TOMISLAVGRAD - SLUŽBA ZA GEODETSKE, IMOVINSKOPRAVNE POSLOVE I KATASTAR NEKRETNINA; FEDERALNA UPRAVA ZA GEODETSKE I IMOVINSKOPRAVNE POSLOVE SARAJEVO	19 - UPRAVA	19.7.2024.	NIJE REALIZOVANA	DA
P-201/24	Ž-LI-04-32/24	PON-ŽALBENO VIJEĆE VLADE KANTONA 10 LIVNO	10 - RADNI ODNOSI	19.7.2024.	REALIZOVANA	DA
P-202/24	Ž-LI-08-73/24	PON-OPĆINSKI SUD U SARAJEVU	09 - PRAVOSUĐE	19.7.2024.	REALIZOVANA	DA
P-203/24	Ž-MO-05-113/24	GRAD LJUBUŠKI - SLUŽBA ZA PROSTORNO UREĐENJE, IMOVINSKOPRAVNE I KATASTARSKE POSLOVE LJUBUŠKI	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	1.8.2024.	NIJE REALIZOVANA	DA
P-204/24	Ž-SA-05-1018/21	FEDERALNO MINISTARSTVO OKOLIŠA I TURIZMA SARAJEVO	32 - INSPEKCIJE	31.7.2024.	REALIZOVANA	DA
P-205/24	Ž-SA-08-206/24	JP AUTOCESTE FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE MOSTAR, N/R V.D. DIREKTORA; NA UVID VLADA FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE SARAJEVO, N/R: PREMIJERA	19 - UPRAVA	31.7.2024.	NIJE REALIZOVANA	DA
P-206/24	Ž-MO-05-48/24	IGMAN D.D. KONJIC	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 03-2 - ODBIJANJE PRISTUPA INFORMACIJAMA	2.8.2024.	REALIZOVANA	DA
P-207/24	Ž-MO-05-60/23	GRAD MOSTAR, N/R GRADONAČELNIKA MOSTAR - ODJEL ZA URBANIZAM I GRAĐENJE GRADA MOSTARA	32 - INSPEKCIJE	2.8.2024.	NEMA ODGOVORA	NE
P-208/24	Ž-LI-05-29/24	GRAD LIVNO	15 - IMOVINSKOPRAVNI	2.8.2024.	REALIZOVANA	DA
P-209/24	Ž-LI-08-93/24	OPĆINA GLAMOČ	19 - UPRAVA	2.8.2024.	REALIZOVANA	DA
P-210/24	Ž-BL-05-368/24	OPŠTINA SRBAC	22 - VLADINA I MINISTARSKA IMENOVANJA	15.8.2024.	REALIZOVANA	DA
P-211/24	Ž-BL-04-113/24 Ž-BL-04-135/24 Ž-BL-04-35/24	„KOSMOS“ A.D. BANJA LUKA; PORESKA UPRAVA REPUBLIKE SRPSKE; FOND ZA PENZIJSKO I INVALIDSKO OSIGURANJE REPUBLIKE SRPSKE FILIJALA BANJA LUKA	10 - RADNI ODNOSI 25 - PENZIJE	15.8.2024.	OSTVARENA SARADNJA	DA
P-212/24	Ž-BL-05-790/23	VLADA SREDNJOBOSANSKOG KANTONA KABINET PREMIJERA	22 - VLADINA I MINISTARSKA IMENOVANJA	15.8.2024.	NIJE REALIZOVANA	NE

P-213/24	Ž-BL-01-168/24	OSNOVNA ŠKOLA „CRVAREVAC“ CRVAREVAC VELIKA Kladuša	13 - PRAVA DJETETA	15.8.2024.	REALIZOVANA	DA
P-214/24	Ž-BL-01-211/24	JU SREDNJOŠKOLSKI CENTAR ISTOČNA ILIDŽA	13 - PRAVA DJETETA	15.8.2024.	REALIZOVANA	DA
P-215/24	Ž-BL-06-157/24	MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA UNSKO-SANSKOG KANTONA	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-14 - NA OSNOVU POLITIČKOG ILI DRUGOG UVJERENJA	19.8.2024.	REALIZOVANA	DA
P-216/24	Ž-BL-06-400/24	PRAVNI FAKULTET SVEUČILIŠTA U MOSTARU	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-17 - NA OSNOVU OBRAZOVANJA	19.8.2024.	NIJE REALIZOVANA	NE
P-217/24	Ž-BR-06-63/24	DIREKTOR JAVNE USTANOVE SREDNJA MUZIČKA ŠKOLA „ČESTMIR MIRKO DUŠEK“ TUZLA	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-03 - MOBING	19.8.2024.	REALIZOVANA	DA
P-218/24	Ž-BR-04-57/24	1.VLADA BRČKO DISTRIKTA BIH - ODJELJENJE ZA ZDRAVSTVO I OSTALE USLUGE, PODODJELJENJU ZA SOCIJALNU ZAŠTITU 2. POLICIJA BRČKO DISTRIKTA BIH	24 - SOCIJALNA ZAŠTITA	19.8.2024.	REALIZOVANA	DA
P-219/24	Ž-BR-01-149/24	CENTRALNA IZBORNA KOMISIJA BOSNE I HERCEGOVINE	13 - PRAVA DJETETA	19.8.2024.	REALIZOVANA	DA
P-220/24	Ž-BR-08-325/23	1. GRADONAČELNIK GRADA GRAČANICA 2. GRAD GRAČANICA - SLUŽBA ZA PROSTORNO UREĐENJE, GEODETSKE I IMOVINSKOPRAVNE POSLOVE 3. GRADU GRAČANICA - SLUŽBA ZA INSPEKCIJSKE POSLOVE- INSPEKTORAT 4. GRADSKO VIJEĆE GRADA GRAČANICA	19 - UPRAVA	19.8.2024.	OSTVARENA SARADNJA	DA
P-221/24	Ž-BR-01-3/24	JAVNA USTANOVA CENTAR ZA SOCIJALNI TUZLA	13 - PRAVA DJETETA	19.8.2024.	REALIZOVANA	DA
P-222/24	Ž-BR-08-252/23	KANTONALNO TUŽILAŠTVO TUZLANSKOG KANTONA TUZLA	26 - TUŽILAŠTVA	19.8.2024.	OSTVARENA SARADNJA	DA
P-223/24	Ž-BR-05-116/23	GRAD LUKAVAC - SLUŽBA ZA URBANIZACIJU, IMOVINSKE I GEODETSKE POSLOVE LUKAVAC	15 - IMOVINSKOPRAVNI	19.8.2024.	NEMA ODGOVORA	NE
P-224/24	Ž-BR-08-158/24	1. KANTONALNO TUŽILAŠTVO TUZLANSKOG KANTONA 2. MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA TUZLANSKOG KANTONA, POLICIJSKA UPRAVA ŽIVINICE 3. JAVNA USTANOVA “CENTAR ZA SOCIJALNI RAD” ŽIVINICE	09 - PRAVOSUĐE	19.8.2024.	REALIZOVANA	DA

P-225/24	Ž-BL-05-735/23	GRAD BANJA LUKA - ODJELJENJE ZA INSPEKCIJSKE POSLOVE, URBANISTIČKO-GRAĐEVINSKA INSPEKCIJA; GRADONAČELNIK GRADA BANJA LUKA, NA ZNANJE	32 - INSPEKCIJE	19.8.2024.	NIJE REALIZOVANA	NE
P-226/24	Ž-SA-05-513/24	VIJEĆE MINISTARA BOSNE I HERCEGOVINE	22 - VLADINA I MINISTARSKA IMENOVANJA	22.8.2024.	OSTVARENA SARADNJA	DA
P-227/24	Ž-BL-04-747/23	VLADA REPUBLIKE SRPSKE	24 - SOCIJALNA ZAŠTITA	26.8.2024.	NIJE REALIZOVANA	NE
P-228/24	Ž-BL-05-324/24	POLJOPRIVREDNI ZAVOD UNSKO-SANSKOG KANTONA	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	26.8.2024.	REALIZOVANA	DA
P-229/24	Ž-BL-05-319/22	JP „PUTEVI REPUBLIKE SRPSKE“; OPŠTINA UGLJEVIK	32 - INSPEKCIJE	26.8.2024.	REALIZOVANA	DA
P-230/24	Ž-BL-04-34/24	PON- GRAD DOBOJ	14 – EKOLOGIJA I ZAŠTITA OKOLIŠA	27.8.2024.	OSTVARENA SARADNJA	DA
P-231/24	Ž-BL-05-146/24	REPUBLIČKA UPRAVA ZA GEODETSKE I IMOVINSKOPRAVNE POSLOVE REPUBLIKE SRPSKE PODRUČNA JEDINICA LAKTAŠI	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 03-2 - ODBIJANJE PRISTUPA INFORMACIJAMA	29.8.2024.	REALIZOVANA	DA
P-232/24	Ž-BL-06-122/24	GRAD MOSTAR	01 - DISKRIMINACIJA	29.8.2024.	NEMA ODGOVORA	NE
P-233/24	Ž-BL-05-406/24	GRADSKA UPRAVA GRAD BANJA LUKA	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 03-1 - NEODLUČIVANJE U ZAKONSKOM ROKU	29.8.2024.	REALIZOVANA	DA
P-234/24	Ž-SA-05-343/24	BOSNA I HERCEGOVINA FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE KANTON SARAJEVO MINISTARSTVO ZA ODGOJ I OBRAZOVANJE	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	29.8.2024.	NIJE REALIZOVANA	NE
P-235/24	Ž-SA-04-172/24	VLADA ZENIČKO-DOBOJSKOG KANTONA ZENICA	10 - RADNI ODNOSI	29.8.2024.	NIJE REALIZOVANA	NE
P-236/24	Ž-SA-08-416/24	GRAD TUZLA, GRADONAČELNIK	19 - UPRAVA	29.8.2024.	NIJE REALIZOVANA	DA
P-237/24	Ž-SA-06-529/24	OKRUŽNO JAVNO TUŽILAŠTVO U BIJELJINI, N/R GLAVNA TUŽITELJICA	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-03 - MOBING	29.8.2024.	REALIZOVANA	DA
P-238/24	Ž-SA-06-357/24	JAVNA USTANOVA PEDAGOŠKI ZAVOD UNSKO-SANSKOG KANTONA, N/R DIREKTORA; JAVNA USTANOVA OSNOVNA ŠKOLA „CRVAREVAC“, N/R DIREKTORA; MINISTARSTVO OBRAZOVANJA, NAUKE, KULTURE I SPORTA UNSKO-SANSKOG KANTONA, VAZDUHOPLOVNE GRUPE 6-28, NA ZNANJE MINISTRA	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-03 - MOBING	29.8.2024.	REALIZOVANA	DA

P-239/24	Ž-SA-06-199/24	FEDERALNI ZAVOD ZA STATISTIKU SARAJEVO, N/R DIREKTORA	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-03 - MOBING	29.8.2024.	NIJE REALIZOVANA	DA
P-240/24	Ž-SA-06-198/24	OPŠTINA VLAŠENICA; MINISTARSTVO UPRAVE I LOKALNE SAMOUPRAVE REPUBLIKE SRPSKE BANJA LUKA	01 - DISKRIMINACIJA	29.8.2024.	NIJE REALIZOVANA	DA
P-241/24	Ž-LI-05-87/24	REPUBLIČKA UPRAVA ZA GEODETSKE I IMOVINSKOPRAVNE POSLOVE BANJA LUKA	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	4.9.2024.	REALIZOVANA	DA
P-242/24	Ž-LI-05-89/24	REPUBLIČKA UPRAVA ZA GEODETSKE I IMOVINSKOPRAVNE POSLOVE BANJA LUKA	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 03-1 - NEODLUČIVANJE U ZAKONSKOM ROKU	4.9.2024.	REALIZOVANA	DA
P-243/24	Ž-LI-08-97/24	SLUŽBA ZA OBNOVU, URBANIZAM, STAMBENO-KOMUNALNE POSLOVE BOSANSKO GRAHOVO	19 - UPRAVA	4.9.2024.	REALIZOVANA	DA
P-244/24	Ž-LI-08-98/24	PON - MINISTARSTVO PRIVREDE KANTONA 10	19 - UPRAVA	4.9.2024.	NIJE REALIZOVANA	NE
P-245/24	Ž-BL-05-89/24	OSNOVNI SUD U BANJOJ LUCI	22 - VLADINA I MINISTARSKA IMENOVANJA	6.9.2024.	NIJE REALIZOVANA	NE
P-246/24	Ž-BL-06-102/24 Ž-BL-06-189/24 Ž-BL-06-190/24 Ž-BL-06-191/24 Ž-BL-06-192/24 Ž-BL-06-196/24 Ž-BL-06-201/24 Ž-BL-06-291/24	MINISTARSTVO PROSVJETE I KULTURE REPUBLIKE SRPSKE	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-17 - NA OSNOVU OBRAZOVANJA	6.9.2024.	REALIZOVANA	DA
P-247/24	Ž-BL-05-370/24	PON- GRAD PRIJEDOR	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 03-1 - NEODLUČIVANJE U ZAKONSKOM ROKU	6.9.2024.	REALIZOVANA	DA
P-248/24	Ž-BL-05-382/24	PON- OPŠTINA ŠEKOVIĆI	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 03-1 - NEODLUČIVANJE U ZAKONSKOM ROKU	6.9.2024.	NIJE REALIZOVANA	NE
P-249/24	Ž-BL-04-233/24	FOND PIO REPUBLIKE SRPSKE	25 - PENZIJE	6.9.2024.	NIJE REALIZOVANA	DA
P-250/24	Ž-BL-05-294/24	JU DJEČIJE OBDANIŠTE VELIKA KLADUŠA	22 - VLADINA I MINISTARSKA IMENOVANJA	6.9.2024.	NIJE REALIZOVANA	DA
P-251/24	Ž-BL-05-375/24	PON- GRAD BANJA LUKA	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 03-1 - NEODLUČIVANJE U ZAKONSKOM ROKU	9.9.2024.	REALIZOVANA	DA

P-252/24	Ž-BL-05-383/24	OPŠTINA OSMACI	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 03-1 - NEODLUČIVANJE U ZAKONSKOM ROKU	9.9.2024.	REALIZOVANA	DA
P-253/24	Ž-BR-04-140/24	JAVNA ZDRAVSTVENA USTANOVA „ZDRAVSTVENI CENTAR BRČKO“ BRČKO DISTRIKTA BOSNE I HERCEGOVINE; NA ZNAJJE: -FOND ZDRAVSTVENOG OSIGURANJA BRČKO DISTRIKTA BOSNE I HERCEGOVINE, -VLADA BRČKO DISTRIKTA BOSNE I HERCEGOVINE- ODJEL ZA ZDRAVSTVO I OSTALE USLUGE BRČKO	23 - ZDRAVSTVO	9.9.2024.	NIJE REALIZOVANA	DA
P-254/24	Ž-SA-06-310/24	PARLAMENT FEDERACIJE BIH, SARAJEVO; VLADA FEDERACIJE BIH; FEDERALNO MINISTARSTVO RADA I SOCIJALNE POLITIKE SARAJEVO; FEDERALNO MINISTARSTVO ZDRAVSTVA, SARAJEVO; FEDERALNO MINISTARSTVO FINANSIJA, SARAJEVO;	01 - DISKRIMINACIJA	2.9.2024.	OSTVARENA SARADNJA	DA
P-255/24	Ž-BL-05-657/23	MINISTARSTVO ZA PROSTORNO UREĐENJE, GRAĐEVINARSTVO I EKOLOGIJU REPUBLIKE SRPSKE	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 03-1 - NEODLUČIVANJE U ZAKONSKOM ROKU	30.9.2024.	REALIZOVANA	DA
P-256/24	Ž-SA-08-581/24	AGENCIJA ZA JAVNE NABAVKE BOSNE I HERCEGOVINE	19 - UPRAVA	16.9.2024.	OSTVARENA SARADNJA	DA
P-257/24	Ž-SA-08-440/24	MINISTARSTVO GRAĐENJA I PROSTORNOG UREĐENJA HERCEGOVAČKO- NERETVANSKOG KANTONA	19 - UPRAVA	11.9.2024.	NIJE REALIZOVANA	DA
P-258/24	Ž-SA-04-757/24	GRADSKOM VIJEĆU GRADA BIHAĆ	10 - RADNI ODNOSI	20.9.2024.	REALIZOVANA	DA
P-259/24	Ž-LI-05-35/24, Ž-LI-08-57/24	OPĆINA DRVAR	19 - UPRAVA, 32 - INSPEKCIJE	4.10.2024.	REALIZOVANA	DA
P-260/24	Ž-LI-08-26/24	SKUPŠTINA KANTONA 10	19 - UPRAVA	7.10.2024.	NEMA ODGOVORA	NE
P-261/24	Ž-SA-05-261/24	VIJEĆE MINISTARA BOSNE I HERCEGOVINE	22 - VLADINA I MINISTARSKA IMENOVANJA	25.9.2024.	OSTVARENA SARADNJA	DA
P-262/24	Ž-LI-04-103/24	JZU DOM ZDRAVLJA DRVAR KANTONALNI POREZNI URED U LIVNU	25 - PENZIJE	8.10.2024.	REALIZOVANA	DA
P-263/24	Ž-BL-05-359/24	GRAD BANJA LUKA, KABINET GRADONAČELNIKA	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 03-1 - NEODLUČIVANJE U ZAKONSKOM ROKU	8.10.2024.	OSTVARENA SARADNJA	DA

P-264/24	Ž-BL-07-194/24, Ž-BL-07-379/24	SUDSKA POLICIJA REPUBLIKE SRPSKE, KAZNENO-POPRAVNI ZAVOD BANJA LUKA	07 – ZATVORI	8.10.2024.	REALIZOVANA	DA
P-265/24	Ž-BL-05-433/24	PON- NOGOMETNI SAVEZ FEDERACIJE BIH	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 03-1 - NEODLUČIVANJE U ZAKONSKOM ROKU	8.10.2024.	NIJE REALIZOVANA	NE
P-266/24	Ž-BL-05-388/24	MINISTARSTVO UPRAVE I LOKALNE SAMOUPRAVE REPUBLIKE SRPSKE	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 03-2 - ODBIJANJE PRISTUPA INFORMACIJAMA	8.10.2024.	REALIZOVANA	DA
P-267/24	Ž-BL-05-447/24	FEDERALNO MINISTARSTVO ZDRAVSTVA	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 03-1 - NEODLUČIVANJE U ZAKONSKOM ROKU	8.10.2024.	NEMA ODGOVORA	NE
P-268/24	Ž-BL-08-393/24	PON- FEDERALNO MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA	09 - PRAVOSUĐE -- 09-3 - IZVRŠENJE PRESUDA	8.10.2024.	REALIZOVANA	DA
P-269/24	Ž-BL-01-482/24	SREDNJA MUZIČKA ŠKOLA „ČESTMIR MIRKO DUŠEK“ TUZLA	13 - PRAVA DJETETA	8.10.2024.	REALIZOVANA	DA
P-270/24	Ž-BL-01-493/24	MINISTARSTVO ZDRAVLJA I SOCIJALNE ZAŠTITE REPUBLIKE SRPSKE; FOND ZDRAVSTVENOG OSIGURANJA REPUBLIKE SRPSKE; MINISTARSTVO RADA I BORAČKO- INVALIDSKE ZAŠTITE REPUBLIKE SRPSKE	13 - PRAVA DJETETA	8.10.2024.	NEMA ODGOVORA	NE
P-271/24	Ž-BL-05-272/24	GRAD BANJA LUKA, KABINET GRADONAČELNIKA	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 03-1 - NEODLUČIVANJE U ZAKONSKOM ROKU	8.10.2024.	NIJE REALIZOVANA	DA
P-272/24	Ž-BL-04-279/24	MINISTARSTVO PROSVJETE I KULTURE REPUBLIKE SRPSKE	10 - RADNI ODNOSI	8.10.2024.	REALIZOVANA	DA
P-273/24	Ž-SA-01-949/23	PON- KANTONALNI SUD U SARAJEVU	13 - PRAVA DJETETA	30.9.2024.	NIJE REALIZOVANA	NE
P-274/24	Ž-SA-06- 1021/23	JP AUTOCESTE FEDERACIJE BIH MOSTAR	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-03 - MOBING	27.9.2024.	NIJE REALIZOVANA	DA
P-275/24	Ž-SA-05-842/24	MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA UNSKO-SANSKOG KANTONA BIHAĆ	05 - POLICIJA	9.10.2024.	NIJE REALIZOVANA	DA
P-276/24	Ž-BR-04-141/24	VLADA BRČKO DISTRIKTA BOSNE I HERCEGOVINE - ODJEL ZA OBRAZOVANJE; PEDAGOŠKA INSTITUCIJA JAVNA USTANOVA TREĆOJ OSNOVNA ŠKOLA BRČKO	11 - OBRAZOVANJE	17.10.2024.	OSTVARENA SARADNJA	DA

P-277/24	Ž-BR-05-71/24	VLADA BRČKO DISTRIKTA BOSNE I HERCEGOVINE BRČKO	15 - IMOVINSKOPRAVNI	17.10.2024.	NIJE REALIZOVANA	DA
P-278/24	Ž-BL-04-205/24	JP "KOMUNALNO" AD PALE	21 - KOMUNALNE USLUGE	28.10.2024.	REALIZOVANA	DA
P-279/24	Ž-BL-04-309/24	MINISTARSTVO ZDRAVLJA I SOCIJALNE ZAŠTITE REPUBLIKE SRPSKE; FOND ZA PENZIJSKO I INVALIDSKO OSIGURANJE REPUBLIKE SRPSKE FILIJALA BANJA LUKA	25 - PENZIJE	29.10.2024.	OSTVARENA SARADNJA	DA
P-280/24	Ž-BL-05-416/24	OPŠTINA NOVI GRAD	32 - INSPEKCIJE	28.10.2024.	OSTVARENA SARADNJA	DA
P-281/24	Ž-BL-05-561/24	GRAD DOBOJ	32 - INSPEKCIJE	30.10.2024.	NEMA ODGOVORA	NE
P-282/24	Ž-BL-05-255/23	OPĆINA JAJCE	32 - INSPEKCIJE	29.10.2024.	NEMA ODGOVORA	NE
P-283/24	Ž-BL-08-796/23	MINISTARSTVO GRAĐENJA I PROSTORNOG UREĐENJA HERCEGOVAČKO-NERETVANSKOG KANTONA	09 - PRAVOSUĐE -- 09-3 - IZVRŠENJE PRESUDA	29.10.2024.	OSTVARENA SARADNJA	DA
P-284/24	Ž-BL-08-403/24	OPĆINSKI SUD U ŽIVINICAMA	09 - PRAVOSUĐE -- 09-2 - DUŽINA TRAJANJA POSTUPKA (ČLAN 6)	29.10.2024.	OSTVARENA SARADNJA	DA
P-285/24	Ž-BL-05-568/23	OSNOVNI SUD BANJA LUKA	15 - IMOVINSKOPRAVNI	29.10.2024.	OSTVARENA SARADNJA	DA
P-286/24	Ž-SA-04-781/24	GRAD ZENICA	21 - KOMUNALNE USLUGE	30.10.2024.	REALIZOVANA	DA
P-287/24	Ž-SA-08-888/24 Ž-SA-08-890/24	MINISTARSTVO ZA LJUDSKA PRAVA I IZBJEGLICE BOSNE I HERCEGOVINE	19 - UPRAVA	30.10.2024.	OSTVARENA SARADNJA	DA
P-288/24	Ž-SA-05-645/24	GRAD GORAŽDE, GRADONAČELNIK	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	30.10.2024.	REALIZOVANA	DA
P-289/24	Ž-SA-05-789/24	OPĆINA CENTAR SARAJEVO	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	30.10.2024.	REALIZOVANA	DA
P-290/24	Ž-BL-05-489/24	OSNOVNI SUD U KOTOR-VAROŠI	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 03-1 - NEODLUČIVANJE U ZAKONSKOM ROKU	6.11.2024.	REALIZOVANA	DA
P-291/24	Ž-BL-04-474/23	JP ELEKTROPRIVREDA BIH – ELEKTRODISTRIBUCIJA TUZLA GRAD LUKAVAC	21 - KOMUNALNE USLUGE	7.11.2024.	NEMA ODGOVORA	NE
P-292/24	Ž-BR-05-184/24	JAVNA USTANOVA OSNOVNA MUZIČKA ŠKOLA U TUZLI	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 03-1 - NEODLUČIVANJE U ZAKONSKOM ROKU	11.11.2024.	REALIZOVANA	DA
P-293/24	Ž-BR-08-89/24	PON-DIREKCIJA ZA IZGRADNJU D.O.O. TUZLA	19 - UPRAVA	11.11.2024.	NEMA ODGOVORA	NE

P-294/24	Ž-BR-04-102/24	1. JAVNA ZDRAVSTVENA USTANOVA "GRADSKA APOTEKE" TUZLA 2. FEDERALNI ZAVOD ZA PENZIJSKO I INVALIDSKO OSIGURANJE, KANTONALNA ADMINISTRATIVNA SLUŽBA U TUZLI	25 - PENZIJE	11.11.2024.	REALIZOVANA	DA
P-295/24	Ž-LI-08-104/24	PON - MINISTARSTVO POLJOPRIVREDE, VODOPRIVREDE I ŠUMARSTVA KANTONA 10 LIVNO	19 - UPRAVA	13.11.2024.	REALIZOVANA	DA
P-296/24	Ž-BL-05-344/24	MINISTARSTVO ZA PROSTORNO UREĐENJE, GRAĐEVINARSTVO I EKOLOGIJU REPUBLIKE SRPSKE	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	15.11.2024.	REALIZOVANA	DA
P-297/24	Ž-BL-08-477/24	PON- GRAD MOSTAR	19 - UPRAVA	15.11.2024.	REALIZOVANA	DA
P-298/24	Ž-SA-08-1140/23	FEDERALNO MINISTARSTVO PRAVDE SARAJEVO	19 - UPRAVA	18.11.2024.	NEMA ODGOVORA	NE
P-299/24	Ž-SA-08-796/24	MINISTARSTVO SAOBRAĆAJA KANTONA SARAJEVO	19 - UPRAVA	19.11.2024.	REALIZOVANA	DA
P-300/24	Ž-SA-05-849/24	OPŠTA BOLNICA TEŠANJ	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	19.11.2024.	OSTVARENA SARADNJA	DA
P-301/24	Ž-MO-06-136/22	1. GRAD MOSTAR, GRADONAČELNIK MOSTAR 2. GRAD MOSTAR - ODJEL ZA URBANIZAM I GRAĐENJE MOSTAR	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-11 - NA OSNOVU ETNIČKE PRIPADNOSTI	20.11.2024.	NEMA ODGOVORA	NE
P-302/24	Ž-SA-08-911/23	OPĆINA CENTAR SARAJEVO	19 - UPRAVA	20.11.2024.	OSTVARENA SARADNJA	DA
P-303/24	Ž-LI-05-106/24	KANTONALNI ZAVOD ZA PRUŽANJE PRAVNE POMOĆI ZAPADNOHERCEGOVAČKOG KANTONA - ŠIROKI BRIJEG	33 - BESPLATNA PRAVNA POMOĆ	21.11.2024.	REALIZOVANA	DA
P-304/24	Ž-BL-05-529/24	PON- GRAD BANJA LUKA	15 - IMOVINSKOPRAVNI	28.11.2024.	REALIZOVANA	DA
P-305/24	Ž-BL-01-430/24	JAVNI FOND ZA DJEČIJU ZAŠTITU REPUBLIKE SRPSKE, N/R DIREKTORA; JAVNI FOND ZA DJEČIJU ZAŠTITU REPUBLIKE SRPSKE FILIJALA BANJA LUKA	13 - PRAVA DJETETA	28.11.2024.	OSTVARENA SARADNJA	DA
P-306/24	Ž-BL-01-399/24	UNIVERZITETSKI KLINIČKI CENTAR REPUBLIKE SRPSKE; FOND ZDRAVSTVENOG OSIGURANJA REPUBLIKE SRPSKE; MINISTARSTVO ZDRAVLJA I SOCIJALNE ZAŠTITE REPUBLIKE SRPSKE	13 - PRAVA DJETETA	28.11.2024.	OSTVARENA SARADNJA	DA

P-307/24	Ž-BL-05-414/24	GRAD PRNJAVOR	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	28.11.2024.	OSTVARENA SARADNJA	DA
P-308/24	Ž-BL-08-341/24	REPUBLIČKA UPRAVA ZA GEODETSKE I IMOVINSKOPRAVNE POSLOVE	19 - UPRAVA	29.11.2024.	REALIZOVANA	DA
P-309/24	Ž-SA-04-894/23 Ž-SA-04-897/23	PARLAMENT FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE SARAJEVO; FEDERALNA UPRAVA POLICIJE SARAJEVO	10 - RADNI ODNOSI	2.12.2024.	OSTVARENA SARADNJA	DA
P-310/24	Ž-SA-07-880/23	VLADA FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE SARAJEVO; FEDERALNO MINISTARSTVO PRAVDE SARAJEVO, N/R MINISTRA; KAZNENO-POPRAVNI ZAVOD POLUOTVORENOG TIPA TUZLA	07 - ZATVORI	2.12.2024.	OSTVARENA SARADNJA	NE
P-311/24	Ž-SA-05-848/24	KANTONALNO TUŽILAŠTVO ZENIČKO – DOBOJSKOG KANTONA ZENICA	05 - POLICIJA	2.12.2024.	NEMA ODGOVORA	DA
P-312/24	Ž-SA-05-728/24	HRVATSKA DEMOKRATSKA ZAJEDNICA 1990 OPĆINSKI ODBOR BUSOVAČA	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	2.12.2024.	NEMA ODGOVORA	NE
P-313/24	Ž-MO-06-89/23	OPŠTINA NEVESINJE - ODJELJENJE ZA PROSTORNO UREĐENJE I STAMBENO-KOMUNALNE POSLOVE NEVESINJE	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-11 - NA OSNOVU ETNIČKE PRIPADNOSTI	2.12.2024.	REALIZOVANA	DA
P-314/24	Ž-SA-08-1224/22	OPĆINA NOVI GRAD SARAJEVO - SLUŽBA ZA INSPEKCIJSKE POSLOVE SARAJEVO	19 - UPRAVA	2.12.2024.	NEMA ODGOVORA	NE
P-315/24	Ž-LI-04-159/24, Ž-LI-04-160/24	OPĆINA BUGOJNO JKP "VODOVOD I KANALIZACIJA" D.O.O. BUGOJNO	21 - KOMUNALNE USLUGE	5.12.2024.	REALIZOVANA	DA
P-316/24	Ž-BR-04-224/24	VLADA BRČKO DISTRIKTA BOSNE I HERCEGOVINE - ODJEL ZA OBRAZOVANJE - PODODJEL ZA PREDŠKOLSKO I OSNOVNO OBRAZOVANJE BRČKO; JAVNA USTANOVA VRTIĆ „NAŠA DJECA“; BRČKO DISTRIKT BOSNE I HERCEGOVINE BRČKO, URED GRADONAČELNIKA; INSPEKTORAT BRČKO DISTRIKTA BOSNE I HERCEGOVINE, UPRAVNA INSPEKCIJA -INSPEKTORU ZA OBRAZOVANJE BRČKO	11 - OBRAZOVANJE -- 11-1 – PREDŠKOLSKI ODGOJ	5.12.2024.	OSTVARENA SARADNJA	DA

P-317/24	Ž-BR-06-202/24	VLADA BRČKO DISTRIKTA BOSNE I HERCEGOVINE - ODJEL ZA OBRAZOVANJE; POLICIJA BRČKO DISTRIKTA BOSNE I HERCEGOVINE; NA ZNANJE JAVNA USTANOVA GIMNAZIJA "VASO PELAGIĆ" BRČKO	16 - NASILJE -- 16-2 - VRŠNJAČKO NASILJE	5.12.2024.	OSTVARENA SARADNJA	DA
P-318/24	Ž-BR-04-214/24	VLADA BRČKO DISTRIKTA BOSNE I HERCEGOVINE - ODJEL ZA ZDRAVSTVO I OSTALE USLUGE - PODODJEL ZA SOCIJALNU ZAŠTITU	24 - SOCIJALNA ZAŠTITA	5.12.2024.	REALIZOVANA	DA
P-319/24	Ž-BR-04-186/24	PON-VLADA BRČKO DISTRIKTA BOSNE I HERCEGOVINE - ODJEL ZA ZDRAVSTVO I OSTALE USLUGE - PODODJEL ZA SOCIJALNU ZAŠTITU BRČKO	24 - SOCIJALNA ZAŠTITA	5.12.2024.	OSTVARENA SARADNJA	DA
P-320/24	Ž-BR-05-142/24	JAVNA USTANOVA TREĆA OSNOVNA ŠKOLA BRČKO DISTRIKTA BOSNE I HERCEGOVINE BRČKO	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	5.12.2024.	REALIZOVANA	DA
P-321/24	Ž-BR-04-197/24	JAVNA USTANOVA OSNOVNA ŠKOLA „BRČANSKA MALTA“ MIROSLAVA KRLEŽE 27, TUZLA 75000; KANTONALNA UPRAVA ZA INSPEKCIJSKE POSLOVE TUZLANSKOG KANTONA, N/R RAVNATELJA RUDARSKA 72, 75000 TUZLA; AIDA JAGANJAC 16. MUSLIMANSKE BRIGADE 58 75000 TUZLA	11 - OBRAZOVANJE	5.12.2024.	OSTVARENA SARADNJA	DA
P-322/24	Ž-LI-05-118/24	POLICIJSKA STANICA LIVNO; KANTONALNO TUŽILAŠTVO LIVNO	05 - POLICIJA	5.12.2024.	REALIZOVANA	DA
P-323/24	Ž-BR-06-126/24	JAVNA USTANOVA OSNOVNA ŠKOLA „JALA“ U TUZLI	01 - DISKRIMINACIJA -- 16-2 - VRŠNJAČKO NASILJE	9.12.2024.	NEMA ODGOVORA	NE
P-324/24	Ž-BR-06-121/24	MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA TUZLANSKOG KANTONA - POLICIJSKA UPRAVA TUZLA; KANTONALNO TUŽILAŠTVO TUZLANSKOG KANTONA MARŠALA TITA 137, TUZLA 75000	16 - NASILJE -- 16-2 - VRŠNJAČKO NASILJE	9.12.2024.	OSTVARENA SARADNJA	DA
P-325/24	Ž-BR-04-13/24	JP "KOMUNALNO BRČKO" D.O.O. BRČKO DISTRIKT BIH – PON	21 - KOMUNALNE USLUGE	10.12.2024.	NEMA ODGOVORA	NE
P-326/24	Ž-BR-05-283/21	KANTONALNO TUŽILAŠTVO TUZLANSKOG KANTONA – PON	05 - POLICIJA	10.12.2024.	NEMA ODGOVORA	NE

P-327/24	Ž-BR-05-170/24	MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA TUZLANSKOG KANTONA, N/R MINISTAR TURALIBEGOVA BB, TUZLA 75000	05 - POLICIJA	13.12.2024.	OSTVARENA SARADNJA	DA
P-328/24	Ž-BR-05-32/23, Ž-BR-05-34/23	JAVNO PREDUZEĆE CESTE FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE D.O.O. TEREZIJA 54, 71000 SARAJEVO	15 - IMOVINSKOPRAVNI, 32 - INSPEKCIJE	13.12.2024.	OSTVARENA SARADNJA	DA
P-329/24	Ž-BL-04-604/24	JP „KOMUNALNO“ A.D. PALE	10 - RADNI ODNOSI	19.12.2024.	NEMA ODGOVORA	NE
P-330/24	Ž-BL-08-558/24	PON- GRAD BANJA LUKA GRADSKA UPRAVA GRADA BANJA LUKA	19 - UPRAVA	23.12.2024.	NEMA ODGOVORA	NE
P-331/24	Ž-SA-05-313/24	ŠPD “UNSKO-SANSKE ŠUME” D.O.O. BOSANSKA KRUPA	22 - VLADINA I MINISTARSKA IMENOVANJA	20.12.2024.	OSTVARENA SARADNJA	DA
P-332/24	Ž-MO-05-20/24	OPŠTINA NEVESINJE	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	23.12.2024.	REALIZOVANA	DA
P-333/24	Ž-MO-01-140/24	CENTAR ZA SOCIJALNI RAD LJUBUŠKI	13 - PRAVA DJETETA	23.12.2024.	NEMA ODGOVORA	NE
P-334/24	Ž-BR-01-23/24	PODODJELJENJE ZA SOCIJALNU ZAŠTITU VLADE BRČKO DISTRIKTA BIH; CENTAR ZA SOCIJALNI RAD BRČKO	13 - PRAVA DJETETA	24.12.2024.	NEMA ODGOVORA	NE
P-335/24	Ž-BR-04-77/24	VLADA BRČKO DISTRIKTA BOSNE I HERCEGOVINE	14 - EKOLOGIJA ZAŠTITA OKOLIŠA	24.12.2024.	OSTVARENA SARADNJA	DA
P-336/24	Ž-BL-06-331/24	KOMISIJA ZA HARTIJE OD VRIJEDNOSTI REPUBLIKE SRPSKE	01 - DISKRIMINACIJA	27.12.2024.	OSTVARENA SARADNJA	DA
P-337/24	Ž-BL-05-381/24	PON- OPŠTINA KNEŽEVO	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 03-1 - NEODLUČIVANJE U ZAKONSKOM ROKU	27.12.2024.	NEMA ODGOVORA	NE
P-338/24	Ž-SA-08-350/23	GRAD ZENICA	19 - UPRAVA	27.12.2024.	NEMA ODGOVORA	NE
P-339/24	Ž-SA-05-719/24	KJKP VODOVOD I KANALIZACIJA D.O.O. SARAJEVO	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	27.12.2024.	REALIZOVANA	DA
P-340/24	Ž-SA-07-223/24	KAZNENO-POPRAVNI ZAVOD ZENICA	07 - ZATVORI	27.12.2024.	OSTVARENA SARADNJA	DA
P-341/24	Ž-SA-06-1045/24	AGENCIJA ZA JAVNE NABAVKE BOSNE I HERCEGOVINE SARAJEVO	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-03 - MOBING	27.12.2024.	OSTVARENA SARADNJA	DA
P-342/24	Ž-SA-05-33/20	OPĆINA STARI GRAD - SLUŽBA ZA INSPEKCIJSKE POSLOVE SARAJEVO	32 - INSPEKCIJE	27.12.2024.	NEMA ODGOVORA	NE
P-343/24	Ž-SA-05-435/24	OPŠTINA NOVI GRAD	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	27.12.2024.	NEMA ODGOVORA	NE
P-344/24	Ž-SA-04-59/24	MINISTARSTVO ZA OBRAZOVANJE, NAUKU, KULTURU I SPORT ZENIČKO-DOBOJSKOG KANTONA ZENICA	10 - RADNI ODNOSI	27.12.2024.	OSTVARENA SARADNJA	DA

P-345/24	Ž-SA-05-696/24	FEDERALNA UPRAVA ZA INSPEKCIJSKE POSLOVE, URBANISTIČKO-EKOLOŠKI INSPEKTORAT SARAJEVO	32 - INSPEKCIJE	27.12.2024.	NEMA ODGOVORA	NE
P-346/24	Ž-LI-05-157/24 Ž-SA-06-878/24	MINISTARSTVO ZA ODGOJ I OBRAZOVANJE KANTONA SARAJEVO; POLICIJSKA STANICA BUGOJNO	01 - DISKRIMINACIJE, 05 - POLICIJA	30.12.2024.	REALIZOVANA	DA
P-347/24	Ž-BL-05-217/22	OPŠTINA PRNJAVOR - ODJELJENJE ZA PROSTORNO UREĐENJE	32 - INSPEKCIJE	31.12.2024.	NEMA ODGOVORA	NE
P-348/24	Ž-BL-08-460/24	GRAD BANJA LUKA - ODJELJENJE ZA PROSTORNO UREĐENJE	19 - UPRAVA	31.12.2024.	NEMA ODGOVORA	NE
P-349/24	Ž-BL-04-536/24	MINISTARSTVO PROSVJETE I KULTURE REPUBLIKE SRPSKE; MINISTARSTVO ZDRAVLJA I SOCIJALNE ZAŠTITE REPUBLIKE SRPSKE	23 - ZDRAVSTVO	31.12.2024.	NEMA ODGOVORA	NE
P-350/24	Ž-BL-06-360/24	JU DIREKCIJA REGIONALNIH CESTA USK	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-03 - MOBING	31.12.2024.	NEMA ODGOVORA	NE

ANEKS I. PREGLED BUDŽETA ZA 2024. GODINU**BOSNA I HERCEGOVINA**

Institucija: Institucija ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine

Sjedište: Banja Luka

ID: 4403087410007

Šifra djelatnosti: 69.10

Obrazac 2.

Organizacioni kod: 0304

Fond: Opšti fond (10)

Projektni kod: 0

Zbirni obrazac: x

Pregled rashoda i izdataka po ekonomskim kategorijama

Period izvještavanja: od 01.01.2024. do 31.12.2024.

BUDŽET

Redni broj	Opis	Ekonom. kod	Budžet	Izmjene i dopune (rebalans, prestruktura, preraspodjela, rezerva, namjenska sredstva i dr.)	Korigovani budžet	Ostvareni kumulativni iznos ukupnih rashoda i izdataka	Ostvareni kumulativni iznos istog perioda prethodne godine	Procenat 7/6 x 100	Procenat 7/8 x 100
1	2	3	4	5	6 (4+5)	7	8	9	10
1	Ukupni rashodi i izdaci (2+16)		3.556.000	0	3.556.000	3.259.738	3.055.014	92	107
2	Ukupni tekući rashodi (3+6)	610000	3.490.000	-22.300	3.467.700	3.173.897	2.996.861	92	106
3	Plate i naknade troškova zaposlenih (4+5)	611000	3.083.000	0	3.083.000	2.941.724	2.736.277	95	108
4	Bruto plate i naknade plata	611100	2.758.000	0	2.758.000	2.624.368	2.425.364	95	108
5	Naknade troškova zaposlenih	611200	325.000	0	325.000	317.356	310.913	98	102
6	Izdaci za materijal, sitan inventar i usluge (7+.....+15)	613000	407.000	-22.300	384.700	232.173	260.584	60	89
7	Putni troškovi	613100	106.000	0	106.000	65.989	78.760	62	84
8	Izdaci telefonskih i poštanskih usluga	613200	48.000	0	48.000	43.271	44.679	90	97
9	Izdaci za energiju i komunalne usluge	613300	8.000	0	8.000	3.882	3.679	49	106
10	Nabavka materijala i sitnog inventara	613400	42.000	0	42.000	37.276	36.566	89	102
11	Izdaci za usluge prijevoza i goriva	613500	27.000	0	27.000	14.057	16.537	52	85
12	Unajmljivanje imovine i opreme	613600	25.000	0	25.000	10.800	12.800	43	84
13	Izdaci za tekuće održavanje	613700	25.000	0	25.000	14.617	18.922	58	77
14	Izdaci osiguranja, bankarskih usluga i usluga platnog prometa	613800	8.000	0	8.000	5.407	4.932	68	110
15	Ugovorene i druge posebne usluge	613900	118.000	-22.300	95.700	36.874	43.709	39	84
16	Ukupni kapitalni izdaci		66.000	22.300	88.300	85.841	58.153	97	148
17	Izdaci za nabavku stalnih sredstava	821000	66.000	22.300	88.300	85.841	58.153	97	148
18	Nabavka opreme	821300	66.000	22.300	88.300	85.841	58.153	97	148

ANEKS II. PREGLED OBAVEZA INSTITUCIJA BOSNE I HERCEGOVINE PREMA ZAKONU O SLOBODU PRISTUPA INFORMACIJAMA NA NIVOU INSTITUCIJA BOSNE I HERCEGOVINE

TABELA I – PREGLED PODNESENIH ZAHTJEVA ZA PRISTUP INFORMACIJAMA PO INSTITUCIJAMA BIH

Institucija Bosne i Hercegovine	Broj primljenih zahtjeva	Broj donesenih rješenja	Broj konačnih rješenja	Broj zahtjeva po kojima nisu donesena rješenja	Odobren pristup	Odbijen pristup	Djelimično odobren pristup	Odbačen	Ustupljen drugom organu	Obustavljen postupak	Izdato obavještenje	Riješeno u roku	Riješeno izvan roka	Drugostepena odluka	Odluka suda BiH
Agencija za statistiku BiH	3	0	0	0	2	0	0	1	0	0	3	1	2	0	0
Agencija za unapređenje stranih investicija u BiH	4	4	4	0	4	0	0	0	0	0	0	4	0	0	0
Agencija za državnu službu BiH	17	15	15	2	11	1	3	0	1	1	2		17	1	0
Agencija za rad i zapošljavanje BiH	1	1	1	0	1	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0
Agencija za osiguranje u BiH	5	1	1	4	1	0	0	1	2	0	2	4	1	0	0
Agencija za nadzor nad tržištem BiH	9	1	1	8	1	0	0	0	0	0	8	9	0	0	0
Agencija za poštanski saobraćaj BiH	2	2	2	0	2	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0
Agencija za sigurnost hrane u BiH	4	4	4	0	4	0	0	0	0	0	0	4	0	0	0
Agencija za zaštitu ličnih podataka u BiH	4	4	4	0	4	0	0	0	0	0	0	4	0	0	0
Agencija za policijsku podršku	6	6	6	0	6	0	0	0	0	0	0	6	0	0	0
Agencija za forenzička ispitivanja i vještačenja	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Agencija za školovanje i stručno usavršavanje kadrova	2	2	2	0	2	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0
Agencija za razvoj visokog obrazovanja i osiguranje kvaliteta BiH	9	8	8	1	5	0	3	0	3	0	1	9	0	1	0
Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje BiH	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Agencija za identifikaciona dokumenta, evidenciju i razmjenu podataka BiH	20	20	20	0	20	0	0	0	0	0	0	20	0	0	0
Agencija za prevenciju korupcije i koordinaciju borbe protiv korupcije	9	9	9	0	5	0	4	0	0	0	4	9	0	0	0
Agencija za pružanje usluga u vazdušnoj plovidbi - BHANSA	2	2	2	0	1	1	0	0	0	0	0	2	0	0	0
Agencija za osiguranje depozita BiH	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Arhiv BiH	3	3	3	0	3	0	0	0	0	0	0	3	0	0	0
Centar za uklanjanje mina u BiH	3	3	3	0	3	0	0	0	0	0	0	3	0	0	0
Centar za informisanje i priznavanje dokumenata iz oblasti visokog obrazovanja	1	1	1	0	1	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0
Centralna harmonizacijska jedinica Ministarstva finansija i trezora BiH	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Centralna izborna komisija BiH	52	52	52	0	23	17	4	7	0	0	1	52	0	1	0
Direkcija za koordinaciju policijskih tijela BiH	21	21	17	0	10	7	4	0	0	0	0	21	0	0	0

Direkcija za civilno vazduhoplovstvo	7	5	7	2	4	0	1	0	2	0	2	7	0	0	0
Direkcija za evropske integracije Vijeća ministara BiH	2	2	2	0	2	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0
Direkcija za ekonomsko planiranje Vijeća ministara BiH	2	2	2	0	2	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0
Državna agencija za istrage i zaštitu	11	2	2	9	0	9	2	0	0	0	9	11	0	0	0
Državna regulatorna agencija za radijacionu i nuklearnu sigurnost	3	3	3	0	3	0	0	0	0	0	0	3	0	0	0
Državna regulatorna agencija za električnu energiju	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Elektroprenos/Elektroprijenos BiH	8	8	8	0	8	0	0	0	0	0	0	8	0	0	0
Fond za povratak	2	2	2	0	2	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0
Generalni sekretarijat Vijeća ministara BiH	35	23	23	12	17	5	1	1	0	0	5	35	0	0	0
Granična policija	67	20	20	47	13	7	0	0	0	0	47	67	0	3	0
Izvozno kreditna agencija BiH	3	3	3	3	0	3	0	0	0	0	0	3		0	0
Institut za akreditovanje BiH	10	10	10	0	8	1	1	0	0	0	0	10	0	0	0
Institut za metrologiju BiH	20	20	20	0	18	2	0	0	0	0	0	20	0	0	0
Institut za standardizaciju BiH	1	1	1	0	1	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0
Institut za intelektualnu svojinu BiH	6	6	6	0	4	0	2	0	0	0	0	6	0	0	0
Institut za nestala lica	2	2	2	0	2	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0
Institucija ombudsmena za zaštitu potrošača u BiH	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Institucija ombudsmena za ljudska prava BiH	20	18	18	0	14	0	4	0	0	0	2	20	0	0	0
Komisija za koncesije BiH	4	4	4	0	4	0	0	0	0	0	0	4	0	0	0
Konkurencijsko vijeće BiH	3	3	3	0	3	0	0	0	0	0	0	3	0	0	0
Kancelarija za razmatranje žalbi	14	14	13	0	9	4	0	0	0	1	0	14	0	1	0
Kancelarija koordinatora za reformu javne uprave Vijeća ministara BiH	6	6	6	0	5	0	1	0	0	0	0	6	0	0	0
Kancelarija za veterinarstvo BiH	2	2	2	0	2	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0
Kancelarija za harmonizaciju i koordinaciju sistema plaćanja u poljoprivredi, ishrani i ruralnom razvoju BiH	1	1	1	0	1	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0
Kancelarija za reviziju institucija BiH	3	3	3	0	3	0	0	0	0	0	0	3	0	0	0
Kancelarija za zakonodavstvo Vijeća ministara BiH	2	2	2	0	2	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0
Ministarstvo vanjskih poslova BiH	32	29	29	3	21	1	0	2	1	2	5	29	0	0	0
Ministarstvo civilnih poslova BiH	22	20	20	2	20	0	0	0	0	0	2	22	0	0	0
Ministarstvo finansija i trezora BiH	18	18	18	0	14	1	1	0	0	0	0	18	0	1	0
Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH	15	12	12	3	10	0	2		0	1	1	1	15	0	0
Ministarstvo komunikacija i transporta BiH	21	20	20	1	20	0	0	0	1	0	0		21	0	0
Ministarstvo sigurnosti BiH	7	6	6	1	5	0	1	0	1	0	1	7	0	0	0
Obavještajno-sigurnosna agencija BiH	17	6	6	11	6	0	0	0	0	0	11	17	0	0	0

Odbor državne službe za žalbe Vijeća ministara BiH	2	2	2	0	2	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0
Parlamentarna skupština BiH	39	39	35	3	35	0	1	0	1	1	0	38	0	0	0
Pravobranilaštvo BiH	4	2	2	2	2	0	0	2	0	0	2	4	0	0	0
Predsjedništvo BiH	18	14	12	4	4	7	2	0	4	0	4	18	0	6	0
Regulatorna agencija za komunikacije BiH	29	29	29	0	29	0	0	0	0	0	0	29	0	2	0
Regulatorni odbor željeznica BiH	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Služba za poslove sa strancima	67	64	62	3	60	4	0	0	3	0	3	67	0	0	0
Služba za zajedničke poslove institucija BiH	17	17	17	0	16	0	1	0	0	0	0	17	0	0	0
Sud BiH	363	83	83	280											
Savjet za državnu pomoć BiH	3	2	2	1	2	0	1	0	0	0	0	3	0	0	0
Tužilaštvo BiH	90	67	67	23	40	22	5	3	0	0	9	90	0	3	,0
Uprava za indirektno oporezivanje BiH	57	54	54	3	34	18	2	1	0	0	0	31	3	4	0
Uprava BiH za zaštitu zdravlja bilja	2	2	2	0	2	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0
Ustavni sud BiH	14	14	14	0	11	3	0	0	0	0	0	14	0	0	0
Visoko sudsko i tužilačko vijeće BiH	121	74	74	47	50	10	14	9	13	0	9	121	0	10	0
Zavod za izvršenje krivičnih/kaznenih sankcija, pritvora i drugih mjera BiH	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Memorijalni centar Srebrenica – Potočari	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Agencija za javne nabavke BiH	25	22	23	3	15	6	1	0	2	0	2	23	0	0	0
Kancelarija zastupnika Vijeća ministara BiH pred Evropskim sudom za ljudska prava	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

TABELA II – VRSTA TRAŽENIH INFORMACIJA

Institucija Bosne i Hercegovine	Lične informacije	Informacije koje se odnose na 3. lica	Informacije koje su pod kontrolom i posjedu institucije BiH	Ostale informacije
Agencija za statistiku BiH	0	0	2	1
Agencija za unapređenje stranih investicija u BiH	0	0	4	0
Agencija za državnu službu BiH	0	1	15	1
Agencija za rad i zapošljavanje BiH	0	0	1	0
Agencija za osiguranje u BiH	0	2	2	1
Agencija za nadzor nad tržištem BiH	0	0	9	0
Agencija za poštanski saobraćaj BiH	0	0	2	0
Agencija za sigurnost hrane u BiH	0	0	4	0
Agencija za zaštitu ličnih podataka u BiH	0	0	4	0
Agencija za policijsku podršku	0	0	6	0
Agencija za forenzička ispitivanja i vještačenja	0	0	0	0
Agencija za školovanje i stručno usavršavanje kadrova	0	0	2	0
Agencija za razvoj visokog obrazovanja i osiguranje kvaliteta BiH	0	0	9	0
Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje BiH	0	0	0	0
Agencija za identifikaciona dokumenta, evidenciju i razmjenu podataka BiH	0	0	20	0
Agencija za prevenciju korupcije i koordinaciju borbe protiv korupcije	0	0	9	0
Agencija za pružanje usluga u vazdušnoj plovidbi - BHANSA	0	0	1	1

Agencija za osiguranje depozita BiH	0	0	0	0
Arhiv BiH	0	0	3	0
Centar za uklanjanje mina u BiH	0	0	3	0
Centar za informisanje i priznavanje dokumenata iz oblasti visokog obrazovanja	0	0	1	0
Centralna harmonizacijska jedinica Ministarstva finansija i trezora BiH	0	0	0	0
Centralna izborna komisija BiH	0	0	52	0
Direkcija za koordinaciju policijskih tijela BiH	0	0	21	0
Direkcija za civilno vazduhoplovstvo	0	2	5	0
Direkcija za evropske integracije Vijeća ministara BiH	0	0	2	0
Direkcija za ekonomsko planiranje Vijeća ministara BiH	0	0	2	0
Državna agencija za istrage i zaštitu	0	2	9	0
Državna regulatorna agencija za radijacionu i nuklearnu sigurnost	0	0	3	0
Državna regulatorna agencija za električnu energiju	0	0	0	0
Elektroprenos/Elektroprijenos BiH	0	0	8	0
Fond za povratak	0	0	2	0
Generalni sekretarijat Vijeća ministara BiH	0	0	24	11
Granična policija	14	27	0	26
Izvozno kreditna agencija BiH	0	0	3	0
Institut za akreditovanje BiH	0	0	10	0
Institut za metrologiju BiH	2	0	18	0
Institut za standardizaciju BiH	0	0	1	0
Institut za intelektualnu svojinu BiH	0	0	6	0
Institut za nestala lica	0	0	2	0
Institucija ombudsmana za zaštitu potrošača u BiH	0	0	0	0
Institucija ombudsmana za ljudska prava BiH	0	0	20	0
Komisija za koncesije BiH	0	0	4	0
Konkurencijsko vijeće BiH	0	0	3	0
Kancelarija za razmatranje žalbi	0	0	14	0
Kancelarija koordinatora za reformu javne uprave Vijeća ministara BiH	0	0	5	0
Kancelarija za veterinarstvo BiH	0	0	2	0
Kancelarija za harmonizaciju i koordinaciju sistema plaćanja u poljoprivredi, ishrani i ruralnom razvoju BiH	0	0	1	0
Kancelarija za reviziju institucija BiH	0	0	3	0
Kancelarija za zakonodavstvo Vijeća ministara BiH	0	0	2	0
Ministarstvo vanjskih poslova BiH	0	0	21	7
Ministarstvo civilnih poslova BiH	0	0	20	2
Ministarstvo finansija i trezora BiH	0	0	18	0
Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH	0	0	12	3
Ministarstvo komunikacija i transporta BiH	0	0	20	1
Ministarstvo sigurnosti BiH	0	1	6	0
Obavještajno-sigurnosna agencija BiH	0	0	11	5
Odbor državne službe za žalbe Vijeća ministara BiH	0	0	2	0
Parlamentarna skupština BiH	0	0	37	2
Pravobranilaštvo BiH	0	0	4	0
Predsjedništvo BiH	0	0	14	4
Regulatorna agencija za komunikacije BiH	0	0	29	0
Regulatorni odbor željeznica BiH	0	0	0	0
Služba za poslove sa strancima	0	0	64	3
Služba za zajedničke poslove institucija BiH	0	0	0	0

Sud BiH	0	0	363	0
Savjet za državnu pomoć BiH	0	0	3	0
Tužilaštvo BiH	0	0	67	23
Uprava za indirektno oporezivanje BiH	0	0	52	5
Uprava BiH za zaštitu zdravlja bilja	0	0	2	0
Ustavni sud BiH	0	0	14	0
Visoko sudsko i tužilačko vijeće BiH	0	0	110	11
Zavod za izvršenje krivičnih/kaznenih sankcija, pritvora i drugih mjera BiH	0	0	0	0
Memorijalni centar Srebrenica – Potočari	0	0	0	0
Agencija za javne nabavke BiH	0	0	16	6
Kancelarija zastupnika Vijeća ministara BiH pred Evropskim sudom za ljudska prava	0	0	0	0

PODACI ZA NIVO ENTITETA

a) Javni organi na nivou Federacije Bosne i Hercegovine koji su tokom 2024. godine dostavljali statističke podatke u skladu s ZOSPI:

1. Agencija za bankarstvo Federacije Bosne i Hercegovine;
2. Centar za edukaciju sudija i tužilaca u Federaciji BiH;
3. Federalni hidrometeorološki zavod;
4. Federalno ministarstvo zdravstva;
5. Federalno ministarstvo unutrašnjih poslova;
6. Federalno ministarstvo kulture i sporta;
7. Federalno ministarstvo prostornog uređenja;
8. Federalna uprava za inspekcijske poslove;
9. Fond Memorijala Kantona Sarajevo;
10. Federalni zavod za penzijsko i invalidsko osiguranje;
11. Grad Goražde;
12. Grad Novi Travnik
13. Grad Mostar;
14. Grad Gračanica;
15. Grad Gradačac;
16. JP Međunarodni aerodrom „Sarajevo“;
17. JP Olimpijski bazen Otoka;
18. Kantonalni sud u Zenici;
19. Kantonalni sud u Tuzli;
20. Kantonalna uprava civilne zaštite Kantona Sarajevo;
21. Kantonalna uprava za inspekcijske poslove Kantona Sarajevo;

22. Kantonalno tužilaštvo Zeničko-dobojskog kantona;
23. Kantonalno tužilaštvo Kantona Sarajevo;
24. Komisija za vrijednosne papire Federacije Bosne i Hercegovine;
25. Ministarstvo unutrašnjih poslova Tuzlanskog kantona;
26. Ministarstvo unutrašnjih poslova Kantona Sarajevo;
27. Ministarstvo za građenje, prostorno uređenje i zaštitu okoliša Unsko-sanskog kantona;
28. Općina Sanski Most;
29. Općina Kakanj
30. Općina Ključ;
31. Općina Hadžići;
32. Općina Novo Sarajevo;
33. Općina Tešanj;
34. Općina Fojnica;
35. Općina Čitluk;
36. Općina Ilijaš;
37. Općina Travnik;
38. Općina Tomislavgrad;
39. Općina Busovača;
40. Općina Foča, Ustikolina;
41. Općina Maglaj;
42. Općinski sud u Visokom;
43. Općinski sud u Kaknju;
44. Razvojna banka Federacije BiH;
45. Regulatorna komisija za energiju u Federaciji Bosne i Hercegovine (FERK);
46. Univerzitet u Sarajevu;
47. Vlada Federacije Bosne i Hercegovine.

U izvještajnoj godini, obavezu dostavljanja statističkih podataka u skladu s ZOSPI ispunilo je 47 javnih organa na području Federacije Bosne i Hercegovine.

b) Javni organi na nivou Republike Srpske koji su tokom 2024. godine dostavili statističke podatke u skladu s ZOSPI:

1. Fond za penzijsko i invalidsko osiguranje Republike Srpske;

2. Grad Gradiška;
3. Javna ustanova „Vode Srpske“ Bijeljina;
4. Okružno javno tužilaštvo Banja Luka;
5. Okružni privredni sud Doboj;
6. Okružni sud u Doboju;
7. Osnovni sud u Tesliću;

U 2024. godini, obavezu dostavljanja statističkih podataka ispunilo je 7 javnih organa na nivou Republike Srpske.

c) Tokom 2024. godine sljedeći javni organi su ispunili obavezu dostavljanja rješenja o službeniku za informisanje, Vodič i Indeks registra u skladu s ZOSPI:

1. Agencija za kvalitet i akreditaciju u zdravstvu u FBiH;
2. Agencija za bankarstvo FBiH;
3. Federalno ministarstvo prostornog uređenja;
4. JU Centar za edukaciju sudija i tužilaca u Federaciji BiH;
5. Federalno ministarstvo rada i socijalne politike;
6. Federalno ministarstvo unutrašnjih poslova;
7. Federalna uprava policije;
8. Federalno ministarstvo za pitanja branitelja i invalida domovinskog rata
9. Vlada Kantona Sarajevo;
10. Ured za borbu protiv korupcije i upravljanje kvalitetom Kantona Sarajevo;
11. Fond memorijala Kantona Sarajevo;
12. Pravobranilaštvo Kantona Sarajevo;
13. Ministarstvo za boračka pitanja Kantona Sarajevo;
14. Kabinet predsjedavajućeg i zamjenika predsjedavajućeg Kantona Sarajevo;
15. JU Zavod za hitnu medicinsku pomoć Kantona Sarajevo;
16. Univerzitet u Sarajevu;
17. Stručna služba Vlade Kantona Sarajevo;
18. Zavod zdravstvenog osiguranja Kantona Sarajevo;
19. JU Osnovna muzička škola “Mladen Pozajić” Sarajevo;
20. Kazneno-popravni zavod poluotvorenog tipa Tuzla;
21. JU Služba za zapošljavanje TK;

22. Memorijalni centar Srebrenica;
23. Sekretarijat za zakonodavstvo Vlade Zeničko-dobojskog kantona;
24. Stručna služba za razvoj i međunarodne projekte Zeničko-dobojskog kantona;
25. Ministarstvo za pitanje boraca i ratnih vojnih invalida Unsko-sanskog kantona;
26. Ministarstvo za obrazovanje, mlade, nauku, kulturu i sport BPK Goražde;
27. Ministarstvo za unutrašnje poslove BPK Goražde;
28. Kantonalno tužilaštvo Unsko-sanskog kantona;
29. Ministarstvo privrede Srednjobosanskog kantona;
30. Ured Vlade Zapadnohercegovačkog kantona za evropske integracije;
31. Zavod zdravstvenog osiguranja Hercegovačko-neretvanskog kantona;
32. Javna ustanova Centar za socijalni rad Sapna;
33. Općina Odžak;
34. Općina Busovača;
35. Općina Maglaj;
36. Općinski sud u Živinicama;
37. Okružni sud u Doboju.

ANEKS III. TABELARNI PRIKAZ STATISTIČKIH POKAZATELJA

ODJEL	Zaprimljeno u 2024.	Preneseno iz ranijih godina	Ukupno rađeno u 2024.	Ukupno završeno u 2024.	Preneseno u 2025. g.
01 - Odjel za praćenje ostvarivanja prava djece	299	153	452	269	183
02 - Odjel za praćenje ostvarivanja prava osoba s invaliditetom	60	39	99	73	26
03 - Odjel za praćenje ostvarivanja prava nacionalnih, vjerskih i drugih manjina	10	9	19	6	13
04 - Odjel za praćenje ostvarivanja ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava	704	437	1141	689	452
05 - Odjel za praćenje ostvarivanja političkih i građanskih prava	764	477	1241	728	513
06 - Odjel za eliminaciju svih oblika diskriminacije	196	210	406	195	211
07 - Odjel za praćenje ostvarivanja prava osoba lišenih slobode	107	58	165	94	71
08 - Odjel za praćenje ostvarivanja prava u pravosuđu i upravi	652	351	1003	636	367
UKUPNO	2.792	1.734	4.526	2.690	1.836

Rad po žalbama po odjelima u 2024. godini

Odjel	Broj
01 - Odjel za praćenje ostvarivanja prava djece // Sarajevo	147
02 - Odjel za praćenje ostvarivanja prava osoba s invaliditetom // Sarajevo	34
03 - Odjel za praćenje ostvarivanja prava nacionalnih, vjerskih i drugih manjina // Sarajevo	8
04 - Odjel za praćenje ostvarivanja ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava // Sarajevo	326
05 - Odjel za praćenje ostvarivanja političkih i građanskih prava // Sarajevo	323
06 - Odjel za eliminaciju svih oblika diskriminacije // Sarajevo	110
07 - Odjel za praćenje ostvarivanja prava osoba lišenih slobode // Sarajevo	86
08 - Odjel za praćenje ostvarivanja prava u pravosuđu i upravi // Sarajevo	324
Ukupan broj predmeta Sarajevo	1.358
01 - Odjel za praćenje ostvarivanja prava djece // Banja Luka	109
02 - Odjel za praćenje ostvarivanja prava osoba s invaliditetom // Banja Luka	21
03 - Odjel za praćenje ostvarivanja prava nacionalnih, vjerskih i drugih manjina // Banja Luka	1
04 - Odjel za praćenje ostvarivanja ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava // Banja Luka	169
05 - Odjel za praćenje ostvarivanja političkih i građanskih prava // Banja Luka	247
06 - Odjel za eliminaciju svih oblika diskriminacije // Banja Luka	65
07 - Odjel za praćenje ostvarivanja prava osoba lišenih slobode // Banja Luka	18
08 - Odjel za praćenje ostvarivanja prava u pravosuđu i upravi // Banja Luka	155
Ukupan broj predmeta Banja Luka	785
01 - Odjel za praćenje ostvarivanja prava djece // Brčko	11
02 - Odjel za praćenje ostvarivanja prava osoba s invaliditetom // Brčko	2
03 - Odjel za praćenje ostvarivanja prava nacionalnih, vjerskih i drugih manjina // Brčko	1
04 - Odjel za praćenje ostvarivanja ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava // Brčko	121
05 - Odjel za praćenje ostvarivanja političkih i građanskih prava // Brčko	53
06 - Odjel za eliminaciju svih oblika diskriminacije // Brčko	17
08 - Odjel za praćenje ostvarivanja prava u pravosuđu i upravi // Brčko	61
Ukupan broj predmeta Brčko	266
01 - Odjel za praćenje ostvarivanja prava djece // Mostar	22
02 - Odjel za praćenje ostvarivanja prava osoba s invaliditetom // Mostar	2
04 - Odjel za praćenje ostvarivanja ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava // Mostar	40
05 - Odjel za praćenje ostvarivanja političkih i građanskih prava // Mostar	62
06 - Odjel za eliminaciju svih oblika diskriminacije // Mostar	1
07 - Odjel za praćenje ostvarivanja prava osoba lišenih slobode // Mostar	3
08 - Odjel za praćenje ostvarivanja prava u pravosuđu i upravi // Mostar	47
Ukupan broj predmeta Mostar	177
01 - Odjel za praćenje ostvarivanja prava djece // Livno	10
02 - Odjel za praćenje ostvarivanja prava osoba s invaliditetom // Livno	1
04 - Odjel za praćenje ostvarivanja ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava // Livno	48
05 - Odjel za praćenje ostvarivanja političkih i građanskih prava // Livno	79
06 - Odjel za eliminaciju svih oblika diskriminacije // Livno	3
08 - Odjel za praćenje ostvarivanja prava u pravosuđu i upravi // Livno	65
Ukupan broj predmeta Livno	206
Ukupan broj predmeta u Instituciji	2.792

Broj žalbi po uredima u 2024. godini

Povreda prava	Potkategorija	Broj predmeta
01 - Diskriminacija	00 - Ostalo	86
01 - Diskriminacija	01-01 - Uznemiravanje	6
01 - Diskriminacija	01-02 - Seksualno uznemiravanje	2
01 - Diskriminacija	01-03 - Mobing	40
01 - Diskriminacija	01-06 - Podsticanje na diskriminaciju	1
01 - Diskriminacija	01-07 - Na osnovu rase	1
01 - Diskriminacija	01-09 - Na osnovu jezika	4
01 - Diskriminacija	01-10 - Na osnovu vjere	1
01 - Diskriminacija	01-11 - Na osnovu etničke pripadnosti	12
01 - Diskriminacija	01-12 - Na osnovu nacionalnog ili socijalnog porijekla	4
01 - Diskriminacija	01-14 - Na osnovu političkog ili drugog uvjerenja	27
01 - Diskriminacija	01-17 - Na osnovu obrazovanja	11
01 - Diskriminacija	01-18 - Na osnovu društvenog položaja i spola	1
01 - Diskriminacija	01-19 - Na osnovu seksualne orijentacije	4
01 - Diskriminacija	01-20 - Na osnovu rodnog identiteta	1
01 - Diskriminacija	01-22 - Na osnovu starosne dobi	1
01 - Diskriminacija	01-23 - Na osnovu invaliditeta	2
01 - Diskriminacija	01-24 - Govor mržnje	1
01 - Diskriminacija	16-1 - Nasilje u porodici	1
01 - Diskriminacija	16-2 - Vršnjačko nasilje	1
01 - Diskriminacija	SUMA	207
02 - Mediji i sloboda informisanja	SUMA	9
03 - Pristup informacijama	00 – Ostalo	142
03 - Pristup informacijama	03-1 - Neodlučivanje u zakonskom roku	65
03 - Pristup informacijama	03-2 - Odbijanje pristupa informacijama	33
03 - Pristup informacijama	03-3 - Pravo na dvostepenost	1
03 - Pristup informacijama	SUMA	241
04 - Vjerske slobode / religija	SUMA	7
05 - Policija	00 - Ostalo	113
05 - Policija	05-1 - Žalba na rad policije	41
05 - Policija	05-2 - Žalbe policijskih službenika	6
05 - Policija	SUMA	160
06 - Javni prihodi	SUMA	1
07 - Zatvori	00 - Ostalo	91
07 - Zatvori	05-1 - Žalba na rad policije	1
07 - Zatvori	07-1 - Korištenje zavodskih pogodnosti i posjete	3
07 - Zatvori	07-2 - Zdravstvena zaštita i higijenski uslovi	9
07 - Zatvori	07-4 - Pomilovanja	1
07 - Zatvori	SUMA	105
08 - Ravnopravnost polova	SUMA	5
09 - Pravosuđe	00 - Ostalo	173
09 - Pravosuđe	09-1 - Žalbe na rad sudija/sutkinja	17
09 - Pravosuđe	09-2 - Dužina trajanja postupka (član 6.)	50
09 - Pravosuđe	09-3 - Izvršenje presuda	32

09 - Pravosuđe	09-4 - VSTV	8
09 - Pravosuđe	SUMA	280
10 - Radni odnosi	SUMA	242
11 - Obrazovanje	00 - Ostalo	19
11 - Obrazovanje	01-03 - Mobing	1
11 - Obrazovanje	01-04 - Segregacija	1
11 - Obrazovanje	01-11 - Na osnovu etničke pripadnosti	1
11 - Obrazovanje	11-1 – Predškolski odgoj	2
11 - Obrazovanje	11-2 - Osnovno obrazovanje	8
11 - Obrazovanje	11-3 - Srednje obrazovanje	3
11 - Obrazovanje	11-4 - Visoko obrazovanje	6
11 - Obrazovanje	SUMA	41
12 - Osobe s invaliditetom	SUMA	63
13 - Prava djeteta	00 - Ostalo	260
13 - Prava djeteta	11-3 - Srednje obrazovanje	1
13 - Prava djeteta	13-1 - Centri za socijalni rad	28
13 - Prava djeteta	SUMA	289
14 - Ekologija i zaštita okoliša	SUMA	17
15 - Imovinskopравни	SUMA	135
16 - Nasilje	00 - Ostalo	5
16 - Nasilje	16-1 - Nasilje u porodici	7
16 - Nasilje	16-2 - Vršnjačko nasilje	4
16 - Nasilje	SUMA	16
17 - Javne isprave	SUMA	11
18 - Manjine	SUMA	10
19 - Uprava	SUMA	263
20 - Ratne štete	SUMA	6
21 - Komunalne usluge	SUMA	156
22 - Vladina i ministarska imenovanja	SUMA	72
23 - Zdravstvo	SUMA	56
24 - Socijalna zaštita	SUMA	57
25 - Penzije	SUMA	139
26 - Tužilaštva	SUMA	72
27 - Pravobranilaštva	SUMA	2
28 - Predmeti korupcije	SUMA	6
29 - Migracije i azil	SUMA	23
30 - Sloboda okupljanja	SUMA	4
31 - Advokati	SUMA	10
32 - Inspekcije	SUMA	85
33 - Besplatna pravna pomoć	SUMA	2
SUMA	SUMA	2792

Broj žalbi primljenih po potkategorijama u 2024. godini

R.br.	Način okončanja	Predmeti 2024.	Predmeti iz ranijih godina	Ukupno
1	U toku intervencije Ombudsmena	389	220	609
2	Preporukom Ombudsmena	113	204	317
3	Nezainteresovanost stranke za dalje vođenje postupka	299	144	443
4	Neprihvatljiva žalba	409	137	546
5	Na drugi način	435	260	695
6	Nenadležnost i ustupanje predmeta nadležnom organu	47	10	57
7	Proslijeđen drugom uredu Ombudsmena	3	1	4
8	Specijalnim izvještajem	2	9	11
9	Ponovni postupak	7	1	8
10	Ukupno	1.704	986	2.690

SAMO ZA NEPRIHVATLJIVA ŽALBA - POTKATEGORIZACIJA

00 - Ostalo	142	32	174
01 - Anonimna žalba	1	0	1
02 - Zlonamjerna žalba	0	0	0
03 - Neosnovana žalba	208	90	298
04 - Žalba ne sadrži nikakav zahtjev	5	1	6
05 - Narušavanje legitimnih prava treće strane	0	0	0
06 - Kašnjenje podnosioca od 1g. nakon činjenica, događaja ili odluke	5	2	7
07 - Nisu iscrpljena sva pravna sredstva	8	2	10
08 - Žalba nepotpuna ili nerazumljiva (nije naknadno dopunjena)	17	2	19
09 - Podnosilac odustao od žalbe	6	3	9
10 - Žalba sa već razmatranim činjenicama (dupliranje žalbe)	16	4	20
11 - Činjenično stanje prije 14. decembra 1995.g.	1	1	2
Ukupno	409	137	546

Broj žalbi koje su završene//način okončanja žalbi u 2024. godini

R.br.	Povreda prava	Broj preporuka
1	01 - Diskriminacija	43
2	03 - Pristup informacijama	82
3	05 - Policija	14
4	07 - Zatvori	8
5	09 - Pravosuđe	14
6	10 - Radni odnosi	28
7	11 - Obrazovanje	4
8	12 - Osobe s invaliditetom	8
9	13 - Prava djeteta	24
10	14 – Ekologija i zaštita okoliša	6
11	15 - Imovinskopравни	9
12	16 – Nasilje	4
13	17 - Javne isprave	2
14	18 – Manjine	1
15	19 – Uprava	50
16	20 - Ratne štete	2
17	21 - Komunalne usluge	11
18	22 - Vladina i ministarska imenovanja	35
19	23 – Zdravstvo	3
20	24 - Socijalna zaštita	7
21	25 – Penzije	9
22	26 – Tužilaštva	3
23	32 – Inspekcije	22
24	33 - Besplatna pravna pomoć	1
29	UKUPNO	390

Način realizacije	Broj predmeta
Djelimično realizovana	12
Nema odgovora	92
Nije realizovana	61
Ostvarena saradnja	80
Realizovana	145
Ukupno	390

Broj žalbi s preporukama izdatim u 2024. godini po kategorijama povreda prava i realizaciji

Naziv odjela	Broj preporuka
01 - Odjel za praćenje ostvarivanja prava djece	24
02 - Odjel za praćenje ostvarivanja prava osoba s invaliditetom	6
03 - Odjel za praćenje ostvarivanja prava nacionalnih, vjerskih i drugih manjina	1
04 - Odjel za praćenje ostvarivanja ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava	63
05 - Odjel za praćenje ostvarivanja političkih i građanskih prava	149
06 - Odjel za eliminaciju svih oblika diskriminacije	38
07 - Odjel za praćenje ostvarivanja prava osoba lišenih slobode	7
08 - Odjel za praćenje ostvarivanja prava u pravosuđu i upravi	62
Ukupan broj preporuka	350

Broj preporuka po odjelima u 2024. godini

Naziv odjela	Broj predmeta s preporukom u 2024. godini
01 - Odjel za praćenje ostvarivanja prava djece	24
02 - Odjel za praćenje ostvarivanja prava osoba s invaliditetom	8
03 - Odjel za praćenje ostvarivanja prava nacionalnih, vjerskih i drugih manjina	1
04 - Odjel za praćenje ostvarivanja ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava	69
05 - Odjel za praćenje ostvarivanja političkih i građanskih prava	165
06 - Odjel za eliminaciju svih oblika diskriminacije	48
07 - Odjel za praćenje ostvarivanja prava osoba lišenih slobode	8
08 - Odjel za praćenje ostvarivanja prava u pravosuđu i upravi	67
Ukupan broj preporuka u predmetima	390

Broj žalbi s izdatom preporukom po odjelima u 2024. godini

Ured	Broj preporuka
Sjedište Institucije Banja Luka	147
Ured Sarajevo	109
Ured Brčko	49
Ured Mostar	9
Ured Livno	36
Ukupan broj preporuka	350

Broj preporuka po uredima u 2024. godini

Ured	Broj predmeta s preporukom
Sjedište Institucije Banja Luka	160
Ured Sarajevo	125
Ured Brčko	51
Ured Mostar	9
Ured Livno	45
Ukupan broj preporuka u predmetima	390

Broj žalbi s izdatom preporukom po uredima u 2024. godini

20 najčešćih protivnih strana iz oblasti sudova

R. Br.	Naziv organa	Broj predmeta	Sjedište organa
1	OPĆINSKI SUD U SARAJEVU	40	SARAJEVO
2	OSNOVNI SUD BANJA LUKA	27	BANJA LUKA
3	KANTONALNI SUD SARAJEVO	18	SARAJEVO
4	VISOKO SUDSKO I TUŽILAČKO VIJEĆE BIH	15	SARAJEVO
5	KANTONALNO TUŽILAŠTVO KANTONA SARAJEVO	15	SARAJEVO
6	OPĆINSKI SUD TUZLA	14	TUZLA
7	OPĆINSKI SUD LIVNO	13	LIVNO
8	KANTONALNO TUŽILAŠTVO HNK MOSTAR	12	MOSTAR
9	KANTONALNO TUŽILAŠTVO TUZLANSKOG KANTONA	11	TUZLA
10	OPĆINSKI SUD MOSTAR	11	MOSTAR
11	TUŽILAŠTVO BIH	11	SARAJEVO
12	OPĆINSKI SUD BIHAĆ	11	BIHAĆ
13	VRHOVNI SUD FBiH	10	SARAJEVO
14	OKRUŽNI SUD BANJA LUKA	9	BANJA LUKA
15	SUD BIH	8	SARAJEVO
16	OPĆINSKI SUD TRAVNIK	8	TRAVNIK
17	OKRUŽNO JAVNO TUŽILAŠTVO BANJA LUKA	7	BANJA LUKA
18	OPĆINSKI SUD TEŠANJ	7	TEŠANJ
19	OSNOVNI SUD BIJELJINA	6	BIJELJINA
20	KANTONALNO TUŽILAŠTVO SREDNJOBOSANSKOG KANTONA	6	TRAVNIK

20 najčešćih protivnih strana bez oblasti pravosuđa

R. Br.	Naziv organa	Broj predmeta	Sjedište organa
1	GRAD BANJA LUKA	37	BANJA LUKA
2	FEDERALNI ZAVOD PIO/MIO	36	TUZLA
3	MUP REPUBLIKE SRPSKE	33	BANJA LUKA
4	MUP KANTONA SARAJEVO	33	SARAJEVO
5	FEDERALNI ZAVOD PIO/MIO KAS TUZLA	32	TUZLA
6	CENTRALNA IZBORNA KOMISIJA BIH	29	SARAJEVO
7	KPZ ZENICA	26	ZENICA
8	FOND PIO REPUBLIKE SRPSKE	21	BIJELJINA
9	JU CENTAR ZA SOCIJALNI RAD BANJA LUKA	17	BANJA LUKA
10	VLADA FEDERACIJE BIH	17	SARAJEVO
11	MINISTARSTVO PROSVJETE I KULTURE REPUBLIKE SRPSKE	16	BANJA LUKA
12	MUP ZE-DO KANTONA	16	ZENICA
13	CENTAR ZA SOCIJALNI RAD MOSTAR	14	MOSTAR
14	KANTONALNA UPRAVA ZA INSPEKCIJSKE POSLOVE KANTONA SARAJEVO	14	SARAJEVO
15	FEDERALNA UPRAVA ZA INSPEKCIJSKE POSLOVE	13	SARAJEVO
16	MUP UNSKO-SANSKOG KANTONA	13	BIHAĆ
17	KPZ TUZLA	12	TUZLA
18	OPĆINA CENTAR SARAJEVO	12	SARAJEVO
19	OPĆINA NOVO SARAJEVO	12	SARAJEVO
20	FEDERALNO MINISTARSTVO RADA I SOCIJALNE POLITIKE	11	SARAJEVO